Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Hrabani mauri comment. in Genesin lib. II. cap. 6-IV 18 - Cod. Aug. perg. 49

Hrabanus <Maurus>

[Reichenau], [10. Jahrh.]

Hrabani Mauri comment. in Exodum lib. I cap. I-IV

urn:nbn:de:bsz:31-57267

Visual Library

Rabanus in libros moysi :- lib' moñ augie maioris.

INTER CETERAS SCRIPTURAS QUAS
percucurrit legentium meditatio liber exodi eminet nullo pene alia scriptura quibus plene ecclesia instituitur nutritur & regitur figuraliter ostenditur. Vbi ubi puerperalem agnum filios israel de egypto correptionem & eius despirale sacrificium demonstrabat. Ibi primum mare rubrum & pharaonis aquis baptismi submersionem baptismi mysterium & spiritalium hostiarum inuenit figuram. Ibi typica agni immolatio & pasche celebratio uera agni passionem & nostre redemptionem insinuant. Ibi manna de celestibus penus deportatur. ut populo dicatur. ut doceat nos celestem panem & potum nos desiderare. Ibi precepta atq; iudicia populo dicuntur. ut discamus quanta nobis sit disciplina. Ibi tabernaculi construendi uasorumq; ei simul & altaris & sacrificiorum iubentur. ut sic exte rnabilis ornatus & uisibilis sacrificiorum penus inhabitantis nobis deitatis ministerium adornamenta conficiuntur. ut sacrificium spiritale & ceremoniis sacrorum misteriisq; nobis commendetur. Hec enim omnia non solum credentium lectionem diligentia & plena inuenimus. Quorum ipsorum aperta eruditione edocti certissime percepimus. Nam paulus ad corinthios scribens inquit. Nolumus uos ignorare fratres. quod patres nri omnes sub nube fuerunt. & omnes per mare transierunt. & omnes in moysen baptizati sunt in nube & in mari. & omnes eandem escam spiritalem manducauerunt. & omnes eundem potum spiritalem bibebant. bibebant autem de spiritali consequente eos petra. Petra autem erat xps. Sic & ioh euangelista in euangelio suo dominicam passionem describens. Erat illum locum quem crux occupabat. In quo mos erat ut latronum crura frangerentur. Hinc testimonium sumens ait. Milites autem cum uenissent. ut uiderunt eum iam mortuum non fregerunt eius crura. Sed unus militum lancea latus eius aperuit. & continuo exiuit sanguis & aqua. Et paulo post. Facta sunt inquit hec ut scriptura impleretur. Os non comminuetis ex eo. Quapropter diligentissime animaduertendum fore uidetur mihi huius libri necessaria & mediatio inquo sacramenta atque misteriorum celestium tanta ut existere ut non solum euangelicis & apostolicis sed & legalibus adprime ualeat plenarie instituere. Fecerunt siquidem initia epistolarum. Scolicis undique doctorum patrum dicta minuta uolumen singularum sententiarum & solutionem & ubi minus antiquorum inuenire potui explanationes. Nihil nouum esse sensi similitudine patrum quem me posse concessit interpretationes. Vnde deprecor ut si quis opus dignum duxerit. tam ille qui alios uolentes illud accommodet. Sacramentum ter ternas regulam cum pauit cuius unaris bono quotidie agnoscit numerum contrarium ee diuino. Decetero quoq obsecro ut fragilitatem meam orationibus adiuuet. desiderans signum manifestum. ut me in presenti pelagi tempestate malus gratia guberet. Qualemcumque me in presenti uita in suo seruitio utilem. & in futuro largiatur huic operi concelebrare beatum. Omp̃s dñs hic & ibi ad multorum profectum conseruae incolumes. & in celesti regni sedis quandoque effici & esse participem. sic pater memorem nostri.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI I.

I De ingressu israel in aegyptum & quanto tempore ibi fuerint & de obstetricibus hebreis quibus precepit rex aegyptiorum ut masculos hebreorum interficerent.
II De exortu moysi & eius educatione in palatio.
III De occisione egyptii & fuga moysi in terram madian.
IIII De uocatione moysi in horeb & de uirga quae in serpentem uersa est & manu leprosa.
V Ubi & causas ostendit quare missus sit ad pharaonem.
VI De reuersione moysi in aegyptum & angelo occurso in uia.
VII De circumcisione filii moysi & aaron ad pharaonem.
VIII Ubi pharao palam prohibet dari israhelitis sacrificandi licentiam & israhelitarum pro hac re ab eo afflictionem.
IX De exactione operis & de occupato moysi nomen suum adonai dñi indicante & de populo adhuc murmurante.
X De octo plagis quas per moysen & aaron adhuc pharaoni & egyptiis dominus demonstrationes & signorum demonstratione.
XI De decima plaga quae in sanguine.
XII De nouarum primitiarum oblatione & exemplorum.
XIII De undecima plaga quae in locustis.
XIIII Ubi pestis ualida immittitur in animantia aegyptiorum.
XV De grandine immissione.
XVI De octaua plaga quae in cinere.
XVII De cruciatorum immissione.
XVIII De nouissima plagarum quae in tenebris.
XIX De primitiarum & pascha & azimorum & plagarum separatione & de mandato dñi quomodo celebrari debeat pascha & azima & primitiae sanctificari.
XX De exitu filiorum israel de egypto & de transitu maris rubri & submersione pharaonis & exercitus eius.
XXI De amaritudine aquarum in mara & de ligno quo dulcorate sunt.
XXII De manna & de coturnicibus & de sabbato.
XXIII De aqua de petra educta & de bello amalech.
XXIIII De consilio iethro & de constitutione populi.
XXV De lege data & de tribus diebus ante legem.
XXVI De decem uerbis legis.
XXVII De altari & de lege altaris.
XXVIII De uestibus sacerdotalibus.
XXIX De consecratione sacerdotum & de uestium sanctificatione.
XXX De altari incensi & de lauacro.
XXXI De unctione olei & de compositione eius.
XXXII De compositione incensi.
XXXIII De fabricatione tabernaculi & de uelis & cortinis eius.
XXXIIII De tabulis & de uectibus & de columnis & de basibus.
XXXV De propitiatorio & de cherubin & de mensa & de candelabro.
XXXVI De uestibus sacerdotalibus.
XXXVII De consecratione sacerdotum & de uestium sanctificatione.
XXXVIII De altari holocausti & de lauacro.
XXXIX De unctione olei & de compositione eius.
XL De compositione incensi.

EXPLICIT CAP. LIBRI I. INCIP. LIB. I. WALAHFRIDI ORD. HRABANI MAURI IN EXODUM

HAEC SVNT NO
MINA FILIORV
ISRAHEL QVI IN

gressisunt aegyptum cum iacob singuli cum domibus
suis introierunt; Ruben. simeon. leui. iudas. isachar.
zabulon. et beniamin. dan. et nepthalim. quad. et aser.
Quid ergo isti undecim filii iacob. qui ingressisunt cū eo
in aegyptum. siue magis duodecim. addito iudeliced io
seph significant. Nisi apostolorum ordinē. de quib. ipse
saluator ait. Sicut misit me pater. et ego misi uos in
mundum. Aegyptus enim hic mundus cē figuraliter
multis pphetarum uocibus acpbatur. Nec non et septua
ginta. Animę quę simul in aegyptū. cum pdicto patri
archa introisse diserib̄untur. pdicatoy ordinē xpi pice
designant. Quia septuaginta discipulos ad pdicandū di
uinum in toto orbe saluator misit. ut per ternarium numerū
legis spiritalitez seruandum docerent. Minor haec. Hoc
animę quae in aegyptum ingressę. mystice in numero
remissionis acceperunt. Scilicet ut huic sexto qui pegyptū
figurabatur. post tanta peccata et sacrilegia donaret
remissio peccatoy. Ioseph aūt in aegypto erat. Et dere
dempto rex nr̄o. ioh. scripsit. Quia in mundo erat et mun
dus per ipsum factus est. et mundus eum non cognouit.
Quo mortuo et uniuersi fratres eius. omniq; cognatione
illa. filii isti creuerunt et quasi germinantes multi
plicati sunt. ac roborati nimis impleuerunt terram.
Mortuo ioseph et fratres eius. creuerunt filii isti et inualu
erunt nimis. sic et nr̄i uerus ioseph. postquā pomnibus
gustauit mortem. pquā destruxit diabolum qui habe
bat mortis imperium. multiplicatus est fidelium po
pulus. Nisi enim sicut ipse ait cecidisset granū fru
menti in terrā et mortuū fuisset. non utiq; fructum
nunc plurimū totus orbis terra ecclesiae sustulisset.
Moraliter quoq; et nos si moriamur ioseph. id est si mor
tificationem xpi in corpore nro suscipiat et mortificet
membrum suū peccatū. tunc nos multiplicati filii
isti. id est sensus bon. et spirales. Coaceruati mori
entibus utriusq; uitiorum numerus augetur.
et interra multiplicauerit in nra scilicet carne. per quā
uitia ministrantur. Surrexit interea rex no
uus sup aegyptum. qui ignorabat ioseph. Et ait ad

populum suum. Ecce populus filioy isti multus et for
tior nobis est. uenite sapienter obprimamus eum
ne forte multiplicetur. Inebriatur eusebius et hieron
mus legimus. q̄d post ingressum iacob in aegyptum.
primus amosis regnauerit annis xxv. Post quem ne
phrō annis tredecim. Deinde ammenophis annis xxi.
Post hunc mephres annis xii. Post quē misphragmu
thosis annis xxvi. Post eum tethmosis annis viii. De
inde ammanophis annis xxx. Sub quo ammām gene
ral moysen cū eē annos lxxx. Preposuit ergo eis ma
gistros operum ut affligerent eos oneribus. aedificare
runt q; urbes tabernacula. pharaon. phiton. et memphis
quaneq; opprimebant eos. tanto magis multiplica
bantur et crescebant. Odientes q; filios isti aegyptii et
affligebant. illudentes eis et mudentes aq; ad amaritu
dinem pducebant. uitam eoy operib; duris luto et la
teribus omnimq; famulatu quo uterq; operib; premebat
Mystice aūt primū uidendum est. quis sit iste rex qui
nesciebat ioseph. et quis sit qui nesciebat. Quā diu ergo
rex nr̄. id est spūs mentis nr̄ę tenet memoriā ioseph.
id est xpi. Huius enī meminit rex in aegypto. id est spūs
nr̄ in carne nr̄a. quae aegyptus nr̄ monumentum [illegible]
Non affligunter filii isti. rationabiles scilicet sensus
ut uirtutes. nec luto et latere consumunt. terrenis scili
cet curis. neq; his amministrentur pallet. id est leuet eis
regnabiles Actus. Nec masculi necantur. hoc est opera
imperfecta. Si uero sensus nr̄ nesciret xpm. nunc sapientia
carnis quae inimica ē deo. succedit in regnū et alloquit
gentē suā. corporeos scilicet uoluptates. Et uocant ad
ductibus uanis opinionis consilium commisit. quomodo
opprimatur. sicut dicit malis. Venite ergo quibus cauda
si post donū baptismi. opera huius mundi facis. sicut
quia iam surrexit alius rex qui nesciat ioseph. Potest
quoq; rex aegypti qui nesciat ioseph. diabolus suis quibus
meorde suo non est dr̄. qui gentis sup. id est apostatas ange
los quodammodo loquitur. Ecce uulgus isti. creuerunt
et inualuerunt nimis sup nos. Hi scilicet qui mente dm̄
uidere possunt. et unde hoc sensit diabolus quia forsitan
gens isti. nisi quia sepe congressus est. et sepe superatus est
Sed illud quod time. nequando cum eis illi bellum et iungi
aduersarius illorum. eisdem est illis deterrendis discordiam.
Ostendit se cassiodorus patriarchis et pphetis deuduenturum xpm
pdictas fuisse. et unde scire quod sibi immineret
bellum. cum eum sensit uenturū qui eū fidutiam

umph& ipsum & sacellum eius. Docet igitur pharao israhelitas aedificare sibi cuniculos: id est phitom. qui interpretatur ós defectionis tos abyssi. enumerent quę inceptę malitię dementis ut commoto animo; Ecce quales cuniculos precepit sibi aedificare pharao qui interpretatur dissipator. & uerus inimicus & populi dei. Urbem scelicet quae dicitur ós defectionis ut ós abyssi. Cum mendacium loquitur quasi ad & sibi ueritatem propriae petitionis: hic qui sibi obtendit pertinere linguae suae dolose agunt. Mendacium quod dicit commoto animo & malitiam dementis sibi construatur ubi malignus ipse malitiam mentis quae ipse ingerit. & quam struxit pestem introducit. Quis enim secure illum nisi qui colligunt pfraudem diuitias. & condunt thesauros ueritatis ubi tinea demolitur. & fures effodiunt atq; furantur. Nos ergo si desiderantia nra gratis agimus omnia bonorum largitori. & misericordiam dei illa impendimus inpetrabimus nras exigentes. iungamurq; populo dicenti & predicatori ueritatis. dicat dominus spiritus pharaonis ille usitet pfalueri nimis supnos. & iungunt inimicus nris. quia pfalebimus illi & eo iniuste pugnamus de terra sua deponentes ueterem hominem cum actibus eius. atq; relinquentes imaginem terreni parentis nri induamus imaginem celestis redemptoris. Inde enim maxime solli creatur diabolus & certat pmagistros & ppositos suos. hereticos iudeos & philosophos seu falsos christianos. ut affligamur honeribus scelerum ne egredi amur liberi a seruitute peccatorum & uitiorum. Qđq; dicitur quanto opprimebant illos tanto magis multiplicabantur & crescebant. significat qđ quanto secundum diabolus psequendo xpianos. & augendo tempestates atq; tormenta. tanto magis crescunt electi in augmento meritorum. & multiplicantur in retributione premiorum. Sequitur. Dixit aut rex aegypti obstetricibus hebreorum. Quarum una uocabatur sephora altera phua pcipiens eis. Quando obstetricabimini hebreas. & parturiunt compleuerint dies. si masculus fuerit interficite illum. si femina reseruate. Istas obstetrices. id est phuam. quę apud nos rubens interpretatur dicit potest. Et sephram quae aurea eius pulchritudo siue placens interpretatur. quidam dixerunt rationabiles erudito nis formam tenere. Quae subtilis pulchra & uerecunda est. Istam spiritalibus quibusdam comparabitur habilis atq; comoda disciplinis. Obstetrices enim quaedam medicinae sunt. & tam mas culos quam feminas fouent. sic erudito ista communis rationabilis scientiae doctrinis pręmodi peragens sus. omnis instructio. omnisq; fouea. diuinae caelestium rerum curandis dispositionibus possessoribus inpraepatet est. Si quidem mea animum fuerit & uoluerit caelestia quaerere. phuam modi eruditionem ad diuinorum intelligentiam pertinentem; Si autem saecularia quis negotia penum agere uoluerit. ad hoc ipsam utilissimam habebit; Iube& quoq; masculos occidi pharao & semina uiuere. sic & diabolus nequitiae fidei pfalcae conatur ut marcescat ueritatis ubi tria remanent. Forassimosq; & uiriles animi sensus. unde caelestia sapimus & diuina. id est passionem festinat prudentiam innocentiam. & fidem in homine occidere. & illud in eo unificare quod femineum. qđ in debile & fragile. & pronum ad uitia continuat. id est ambitionem. uiolentiam. libidinem. iracundiam. crudelitatem furorem & cetera his similia quae in seminarum figura sunt. Timuerunt autem obstetrices dei. & non fecerunt uxta pcepti regis ac egypti. sed conseruabant mares. Quibus ad se accersitis rex ait. Quidnam est hoc quod facere uoluistis ut puerorum seruaretis? qui responderunt. Non sunt hebraeae ut aegyptiae mulieres; ipsae enim obstetricandi habent scientiam. & priusquam ueniamus ad eas pariunt; Bene ergo fecit dominus obstetricibus & creuit populus. confortatusq; est nimis. Et quia timuerunt obstetrices dei. aedificauit illis domos. Quem ad modum ueterum talia mendacia approbata sint auctoritate diuina. quando quidem semper uerum est. deum benefecisse obstetricibus; sed uerum pmittia ignoscebat mendacio. an ipsum mendacium dignum pruemio iudicabat incertum est. Aliud enim faciebant obstetrices unificando infantes parulos. aliud pharaoni mentiendo; nam illis unificandis opus misericordiae fuit. mendacio uero illo pse utebantur nocens & illis pharao. quod ponit non ad laudem. sed aduenium generet. Neq; hinc auctoritatem admittendum ei ppositam mihi uidetur. In qua magis remunerationem conpensatione noscitur. quid mendacii culpa mereatur. Nam benignitatem eius mereri est; et si misericordia ponit una retributio pmissa culpa mendacii. in terrena est recompensatione declinata. Ut in uita sua quam mentiendo uiri uoluerunt. eaque fecerunt bona reciperent. & ulterius qđ deceperat

mercedisuę premium nonhaberent. Praecepitautem
pharao omni populosuo dicens. Quicquid masculini
sexus natum fuerit influm̃ proiite. / quicquid femine
reseruate. Uidete quid princeps huiusmundi populo
suo poeperit. / scilicet ut nõs infantes rapiant & influ
men proiiciant. Undeconsidera ohomo quid tibi imme
neat postquã natus fueris immo renatus. Illud utiq;
quod inEuangelio legitur. / ubi debaptismodñi cõme
moratur; Ihs inquit ut ascendit debaptismo. ductꝰ ẽ
abspũ indeserum. ut temptaretur adiabolo. Hoc
ergo tibi im mine & utaquis salutaribus mundatus.
& nouus homo effectus insidias & temptationes pfidi
diaboli & ministroꝝ eius. / Quibus hoc uoti est. utique
quod masculinum ac pcipuum gignas operis aquis
submergant. Dequibus aquis pphta dicit. / quia intra
uerunt aquę usq; adanimam meã. Quid ergo dabimus
tibi consilii. / nisi ut masculum natum tribꝰ mensibus
more leuitę elegantem occulter infantem. nehostis
illum rapiat & interficiat. / Verbi gratia; si fuerit ele
mosinam quia opus dei est. masculum generis. / sed si
ma fuerit uhominibus innotescat. ab aegyptiis rapiatur
elemosina tua. Et aquis spiritalibus submergẽ. Uide
ergo ne obliuiscaris pcepti dominici quo tibi mandat.
Cum fueris elemosinam nesciat sinistra tua. quid fuci
at dextera tua. ut sit elemosina tua inabscondito. &
pater tuus qui uidet inabscondito redd& tibi. / Sic &
deieiunio & deoratione & ceteris spiritalibus artibus
nobis faciendum est. Ne forte pdamus fructũ labo
ris nri. & dicat denobis dñs; Amẽ dico uobis. / receper
mercedem suam.

§. iii. Egressus est post hanc ut de elemo leui. acceptauꝝ
re sti pissimã. Que concepit & peperit filiũ; & vi
dens eum elegantem. / abscondit tribus mensibus;
cumq; iam celare non posset. / sumpsit fiscellã scirpeã
& linuit eam bitumine & pice; posuitq; intus
infantulum. / & exposuit eum inarundineto ripe fluminis
stante pau sorore eius. & considerante eu mãre.
Ecce autẽ descendebat filia pharaonis ut lauaretur
influmine. / & puellę eius gradiebantur perepidinẽ
aluei. Quarum ut uidit fiscellam inpapirione
sit unam e famulis suis. / & allatam aperuit. & mense
mea parulum uagientem miserata est. Deinfan
tibus hebreoꝝ est; cui soror pueri. ait inquit. ut uadã
& uocem tibi hebream mulierem quę nutrire possit
infantulum. / Respondit ei; uade; puella. / & uoca
ut matrem eius. Adquam locuta filia pharaonis. Accipe
ait puerum istum. & nutri mihi. / ego tibi dabo merce
dem tuam; suscepit mulier & nutriuit puerum. / Adul
tumq; tradidit filiae pharaonis; quem illa adoptauit
inlocum filii. / uocauitq; nomen eius moysen dicens; quia
de aqua tuli eum. Hinc apud iosephum ualeat scriptum
reperiatur; Metuens autẽ amarantis necapud regis ui
succumberet. & ipse cum puero deperiret. euiꝫ pudentiã
& studium. / Deliberauit postea hoc modo puero consu
lere saluti. pudentiãq; tacendi hanc ẽ iudicauit. Uas
rotundum quamplurimo conpletum uelut alueoli magni
tudine pparauit. Quod sufficere & ut infans ibi spatio
se iacere. / deinde unxerunt illud bitumine; Natura
namq; bituminis est. ut in uiuminalibus uasculis accessum possit aquę cohercere; Illuc ergo mittentes infantẽ
& arcam fluuium ponentes eius salutem dõ reliquerunt.
Thermuth igitur erat filia regis; hac dum ludere & circa
lauas fluminis; portari aduno illudiuas conspiciens.
pcepit ut ąse ille alueus portaretur. Uenientes autẽ
qui adhoc fuerunt destinati eum alueo. / uidens infantẽ
ualde gauisa est. ppter magnitudinẽ & speciem eius.
Tanto enim dei studio circa moysen usus est. ut ab ipsis
qui pper eius nati uitatem decreuerunt interimere
omne genus hebreoꝝ alimento & cura dignus habe
tur. / Iussitq; mulierem adduci thermuthe regis filiaque
dare & Infanti mamillã. / quo non accedente ad illius
ubera sed eum tante. & hoc in multas mulieribus facientes
maria assistens hisque fiebant non quasi uideretur
& operibus ei inter alios assitere. aut; frustra o regina
has mulieres ad nutrimentum infantis uocas. quae
nullam ad eum cognationem habent. Si uero quan
dam hebreearum mulierum adduci pceperis. pro
tanquam contribulis tuae poterit ubera & cipere.
Cumq; putaretur benedixisse & sustulisse hanc ut ei aliquam
quae lactare eum posset adduceret; Illa uero accepta
huiusmodi potestate reuertitur. Agens matrẽ nullius
mam. / infantisq; & gratiã quodammodo eius acquisiuit ad se.
Et supplicante regina & commissum est ei cum omni di
ligentia pueri nutrimentum; Cui sedm euentum re
rum nomen impositum est. / eo quod de flumine sit
saluatus. Aquam enim moyses egyptii uocantes. / si uero
saluatus. Componentes namq; hunc & iambon; mysis
ei nomen imposuerunt. id est & aqua saluatus; pyti

tes moysi quorum fidem & opera lex naturalis decorabat patriarchę sunt? a quibus ipse moyses & illi qui legem literę acceperunt nati sunt; Tribus ergo mĩsibus moyses in domo parentum natus occultatur. Cum lex ueteribus temporibus in nudua plebe antea duentum xpi luaret. Hoc est sub iudicibus: sub regibus: sub sacerdotibus: donec uenit ipse qui legem dedit & prout mundi lutulentię spiritaliter eam obseruandã gentibus tradidit, filia aũt pharaonis ecclesia est. gentibus congregata quę quãuis nunc uero gaudeat parente. hoc est dõ patre. tamen antea alium quando idolis seruiebat secura est. patrem. de quo p̃ humana uocem in psalmo ad ipsum dictum est. Audi filia & uide. & inclina aurem tuam. & obliuiscere populum tuum & domũ patris tui; Huic ergo quasi de domo patris. & uenit ad aquas baptismi. ut lauaretur a peccatis quę contraxerat in domo patris sui. Veniensq; ad baptismum. suscepit legem. quę tamen lex intra fiscellam tunc erat scirpeam & mutas iurgiis sive & papiro contexam. Delinitam pice & bitumine. quia utilibus utq; & terrestribus nudueq; sordebat septa traditionibus. usq; quo ecclesia sumpserat illam de palustribus & lutei oculis carnalium sensuum. & intra sapientiae uestibulas & regalia tecta constituerat; Hucc infantem suam apud suos transegit. apud illos scilicet qui spiritaliter eam intellegere nesciebant parũla & lactantium sicut cibus. Cum uero ad ecclesiam uenit & pedam praemelleta & formator efficitur; Quid igitur est quod mercede accepit illa quę puerum nutriebat. a filia pharaonis? nisi quod synagoga apud quem lex nata & nutrita erat abiecta istam mercedem acceperit. ut ultra idola non colere. & iudeis eos qui & gentibus crediderant ita conuersos adhuc ut ponas reliquerent simulacra & ultra non colerent. ipsa quoq; doceretur erubescere idola colere. Mane moyses ad ripam fluminis exposuit reperitur. cum dñs cuius moyses typum induerat ad flumen lauari & ad aquam baptismatis a credentibus inuenitur. Ploraba infans. quia xpi uocem hominis quę induerat peccata deflebat. Unde & ad resuscitandum lazarum fleuit. iudaeos deplorans p̃fidã; filia pharaonis descendens ad lauacrum fluminis collegit infantem. ecclesia ex gentibus. lauacri salutaris sanctificatione desiderans. sicut ex xpo synagoga maternali typus

I

IIII

sum quasi infantem. Quia tunc paruulus uidebatur ei in homine comperiatur. Inuenit illa moysen inclusum in uasculo qđ & simulet a agrestibus iurgiis sit. Inuenit xpm recta recondita in cordib; sco. qui in unitate sui corporis & uulcoz fidelium membris omnib; in xpo unũ corpus effectis & cum religiosa obseruatione suscipientes tuentur. In diebus illis postquam creuerat moyses. egressus ad fres suos uidit afflictionem eoz & uirum aegyptium percutientem quendam de hebreis fribus suis; cuiq; cum circumspexisset huc atq illuc. & nullum ad cernentem. percussit aegyptium. & abscondit arenis. Et egressus die altero. conspexit duos hebreos rixantes. Dixitq; ei qui faciebat iniuriam; quare percutis proximum tuum. quae respondit; quis constituit te principem. & iudicem super nos. Num occidere me tu uis. sicut occidisti heri aegyptium. Timuit moyses. & ait. Quomodo palam factum est uerbum istud. Quem uni indolem meo laudabilis fuerit quia hoc peccatum admiserit sicut solet uberius tempestiuam ante uitia semina quadã herbarum quam uis inutilium fenerantur laudari. an omnino ipsum factum iustificandum sit; quod ideo non uidetur. quia nullam adhuc legem potestatem gerebat. nec acceptam diuinitus. nec humanae societatis ordinatam. Tamen sicut stephanus dicit in actibus apłoz. putabat intellegere fres suos. quod per dñm daret illis salutem. ut in hoc testimonio uideatur moyses tam diuinitus admonitus. qđ ser pauci eo loco uidere hoc audere potuisse. Iniuriam moyses peregrinum fratrem abiecti populi libenter in iuriam patientem. mutuam ce non ferentis fratrem defendit & eundem aegyptium occidit. cuius figura facillime occurrit. in uiros nobis in hac peregrinatione diabolum adhuc xpo nobis defensis occidi. Quod uero in fabulo habent obruit inter cinctum. manifestum e eum iam mortuis nisi pertinacia meritum qui non habent stabile fundamentum. unde & ecclesiam dñs in petra aedificat. & eos qui audiunt uerbum eius & faciunt. comparat prudenti uiro qui aedificat domum suam super petram. ne tempestatibus cadat & corruat. Illorum autem qui audiunt & non faciunt. comparat stulto aedificanti super harenam. cuius tempestatibus domus ruinam efficit magnam; Loco aute qđ ripam moyses duos hebreos moyses pacificare uolunt. xpi typum ut quidam uolunt tenet. qui duos populos discordia pacificare studens. in semet ipso angulari unde lica petra consociauit atq; coadunauit; Qui uero iniuria

fecit proximo & reconciliatorem inhoneste sperneret repulerit. Audacium populum demonstrat. / qui p̄dicationē xp̄i & uerbum reconciliationis ingrate susceperit. hostisq; uerus credentur populi semp fuit. / Sicut in euangelio legitur. quod cęci nati a xp̄o illuminato maledixerint. in dicentes. Tu discipulus eius sis. nos aūt moysi discipuli sumus. / Et alibi. nolumus inquiunt hunc regnare sup nos. Audiuitq; pharao sermonē hunc. / & quęrebat occidere moysen. qui fugiens de conspectu eius. morat⁹ est in terra madian. & sedit iuxta puteum. Erant sacerdoti madian. vii filiae quę uenerē adhauriendam aquam. / & implerāt canalib; ad aquare cupiebant gregēs patris sui. Supuenere pastores. & eiecerunt eas. Surrexitq; moyses. & defensis puellis. ad aquandū oues earum. Quę cum reuertissent ad rahuhel patrem suum. / Dixit ad eas. cur uelocius uenistis solito. / Responderunt. Vir aegyptius liberauit nos de manu pastor. / Insup & hausit aquam nobis. & potum q; dedit ouibus. At ille. ubi est inquit. / quare dimisistis hominē. / uocate eum. ut comedat panem.

1 Timuit ergo moyses. qđ hi. ab matre & cāo. & ita q̄ Fuga moysi. qua ab aegypto recedens migrauit in terram madian. / significat qđ redemptor nr̄ deserens ciuitatē iudaici populi. migrauit in aptis ad gentes conuocandas. / ubi cōtradictionē primitus inuenit. postea deuotam obedientiā. qđ bene & primum ipsarum. M5 na. Aegyptus enim quę interpretatur tenebr̄. significat tenebras mentium infidelium. / Madian autem contradictio. t responsio. Demonstrans gentes primū contradicentes euangelicę p̄dicationi. Vnde & simeon de xp̄o in euangelio ad mariā dixisse legitur. 1 ecce inquit erit in ruinam & resurrectionē multorum in isr̄. & in signum cui contradicetur. / postea p iudeone & bonis operibus sibi respondentes. Sedit ergo moyses iuxta puteum. ad quem uenerant vii filię sacerdotis madian. ad hauriendas aquas ut adaquarent greges patris sui. Quibus aduersabantur pastores. sed moyses defensis puellis. adaquauit oues earū. Sic & redemptor nr̄. presidens sententiae legis. seu sapientes mundanę uentibus ad se. vii. ecclesiis de domo diabolo impendit doctrinā spiritalem. qua possent sensus cordis sui reficiare. & sibi obedientib; potum uitę imbuere. falsosq; pastores. hoc est philosophos seu idolorum sacerdotes a lesione eorum compescuit. Quod aūt rahuhel. ℣ & non comburebat. Moyses admiratus aegyptius ad miratus est filias suas adeo ut solito uenisse. / significat stultorem diabolū de uocatione gentium ad fidem xp̄i. qua primitiores fuerunt ad obedientiā euangelii. pqua & quam mori parati erant. quam unquā in eius cultu idolatria & ulterent. Accepit ergo moyses unam de vii. filiabus rahuhel. qui interpretatur pastio dī. siue amicus eius dī. Nomine sephoram. quę interpretatur pulchritudo siue placens. quę genuit ei filium quem uocauit gersam. quod interpretatur aduena. peperit & alterum qui uocatur est eliezer. & inquit dī mihi adiutor. / Cum redemptor nr̄ de gentili populo ecclā vii formē spiritali coniugio sibi copulauit. quę licet munere spūs sci septiformis sit. / tamen una est in fide catholica. De qua in cantico canticorum dicit. Una est columba mea electa genetrici suę. Haec unum genuit filium qui uocatur aduena. & alterum qui uocatur dī adiutorium. / quę nomina bene conueniunt populo xp̄iano exercitationis & p̄grini conuocato. Aduena enim iust⁹ qui a in colatu istius mundi. ac celesti patria modo peregrinantur. / sed tamen dī adiutorio nūquā carebunt.

Post multum temporis mortuus est rex aegypti. & ingemiscentes filii isr̄. p opera uocifera sunt. Ascendit q; clamor eorū ad dm̄ ab operib; & audiuit gemitum eorū. ac recordatus est foederis qđ pepigerat cum abraham isaac & iacob. / respexit dūs filios isr̄. & cognouit eos. Postquam ergo moyses uxorem suscepit. mortuus est rex aegypti. / qua post quā xp̄s in toto orbe terrarū p euangelium gentes ad fidem conuocauit destructus ac mortuus est princeps pessimus diabolus qui p idolatriam captiuas animas tenebat mundum. Ingemiscentes filii isr̄. p opera uocifera sunt. / cum crederent & animis corruptione dolebāt & peccatis contagione. lacrimas pęnitentię ad pias aures conditoris emittunt. De quibus merito dicitur. Quod ascendit clamor eorū ad dm̄ ab operib; & audiuit gemitum eorū. ac recordatus est foederis quod pepigerat. cum abraham. isaac & iacob. / qui a oculi dūi sup iustos & aures eius ad preces eorū. & ex omnib; tribulationibus eorū liberauit eos. Moyses autem pascebat oues iethro cognati sui. sacerdotis madian. Cumq; minasset gregem ad interiora deserti. uenit ad montem dī horeb. / Apparuitq; ei dūs in flamma ignis de medio rubi. / & uidebat quod rubus arderet & non combureretur. Moyses admiratus aegyptius

quasi uigilabat ideo uocem dñi in aegypto posuit non audiebat. Sed egresso ab aegypto post quā inde fere fugit. Illic dum xl. annis degit. quasi ab inquietis terrenoꝝ desideriorꝝ tumultibus obdormiuit. Atq; ideo diuinam uocem ꝑcipere meruit. quia ꝑ signum grauius quanto magis ab appetendis queribus corpus tanto ꝓfundius ad cognoscenda interiora uigilauit. Cum enim ab exteriorib⁹ actionibus mens sopitur. tunc uerba dñi ueracius penetrat. Cum ad se admittere curarum secularium tumultus recusat. tunc aūt homo uigilat. quando eum secularium negotiorum aestus insolenter inquietat. Auris quippe cordis terrenarum cogitationum turba dū ꝑstrepit claudit. et ab secretariis mentis. Quanto minus curarum tumultuantium sonus compescitur. tanto amplius uox ꝑsidentis audiri non auditur. Neq; enim ꝑfecte homo suffocat. ad uitaq; diuulsus. Sed dum sic interius eruditur apparet. uerumtamen qđ erui⁹ impleatur. unde qđ exterius audiam appetat. Inde interius obsurdescit. Apparuit in rubo dñs moysi mirum ne eum ad gemem quam ꝑstrebat in qua fixura. Et ecce flāma in rubo. Id est in spinis. et rubus non exurebatur. Rubus spine peccatoꝝ in duricie. flāma in rubo uerbum dī. quod ergo illis legis data ne. flāma erat in rubo. Quod lege data non sunt consumpta peccata. rubus nec subigne exurebatur. Alii in rubo flāmam et non urente. ecclam intellegunt in flammam ꝑsecutionibus. et eam loquente in illa dño non perire. Quod uero dñs moysi in eodem rubo apparuisse legitur. ostendit non alibi qua in ecclesia credentibus appare re. quam nullus digne consistere ut dñm uidere possit. nisi qui cuncta terrena et mortalia deposuerit. unde qđ significatum illa moysi calciamenta deposita. Unde sequitur. Cernens aūt dñs qđ ꝑgrederet ad uidendum. uocauit eum de medio rubi et ait. Moyses moyses. qui respondit. Adsum. Ait ille. non adpropies huc. solue ut calciamentum de pedibus tuis. Locus enī in quo stas. terra sancta est. Habet quippe et alium signū id qđ moyses qđ calciari iubetur. Veterum nāq; consuetudo erat ut si sponsa sponsum repudiare uellet. discalcearetur ille. ut ipse esset signū repudii. Proinde moyses qđ calciari iubetur. ne ad ecclesiā quae in rubo significabatur. quasi sponsus calciatus accederet. Hoc enim ꝑpō seruabatur. qui uenus pensus erat. De quo dicit iohs. Cui non sum dignus soluere corrigiam calciamenti. utiq; sicut dictum est. iosue et moysi. Hebrei aūt dicunt. ꝓpterea in rubo apparuisse dñs moysi. et non in alio ligno. ne forte et sic ulterius in eodem uidere idolum. semper eni dī absistit occasione idolatriae. Sequitur. Ego sum inquit dī patris tui. dī abraham. dī isaac. dī iacob. Hic ostenditur quod ꝑ eadem ea facta bonoꝝ parentum. sepe adiuuant merita filioꝝ. Quia amor quem ipsi fide et bonis operibus ad dñm meruerunt redundat in filios. Unde israhelitae sepe de angustiis ob merita patrū meruerunt liberari. In libro regum scriptum est. Quod dñs dixerit salomoni ꝓ ea. quia habuisti hoc apud te. et non custodisti pactum meum et ꝑceptum meum qđ mandaui tibi. dissipens scindam regnum tuū. et dabo illud seruo tuo. Verumtamen in diebus tuis non faciam ꝓpter dauid patrem tuum. de manu filii tui scindam illud. nec totum regnū auferam. sed tribum unam dabo filio tuo ꝓpter dauid seruum meum. et hierusalem quam elegi. item ezechiae regi infirmanti. Factus est sermo dñi ad esaiam ꝓphetā dicens. Reuertere et dic ezechiae duci populi mei. Haec dicit dñs dī dauid patris tui. Audiui orationem tuā. et uidi lacrimas tuas. ecce sanauit te. et cetera. Abscondit moyses faciem suā. nec eni audebat respicere contra dñm. Cui ait dñs. Uidi afflictionem populi mei in aegypto. et clamorem eius audiui ꝓpter duritiā eoꝝ qui ꝑsunt operibus. Et scio dolorem eius. descendi ut liberarem eum de manib⁹ aegyptioꝝ. et educerem eum de terra illa in terram bonam et spatiosam. In terram quae fluit lacte et melle. ad loca cananei. et hethei et amorrei. pherezei et euei. et iebusei. Clamor ergo filioꝝ israhel uenit ad me. uidi qđ afflictionem eoꝝ. qua ab aegyptiis opprimuntur. Seduci me ut eam ad patriam. ut educas populum meum filios israhel de aegypto. Quod plebs israhelitica cananea terra promittatur. consideranduꝫ est. quod ꝑ sentis ut ꝑ spernat aliquando id circo datur. ut ad meliorem uitam proficiat. aliquando uero uitam eni plenius damnat. Hinc est enim qđ plebs israhelitica in cananea terra promittatur. ut quandoq; ad ea sperenda uocaretur. Neq; eni rudis ille populus promissionibus dī in longinquo credens.

iio.

si a promissore suo non etiam eius ano aliquid peccasse.
Ut ergo aduersus noxy fidem certius roboretur. neq; aquam
solum odo spe adres. sed rebus quoq; ad spem trahitur. M.
Quod liquido psalmista testatur dicens. Dedit illis regio
nes gentium. & labores populoy possederunt. Ut cus
todiant iustificationes eius. & legem eius requirant.
Ruditi enim populo & ad presentia ut a aliquid promitten
dum fuit. ut possint robustius in futuro solidari. Car
nalis populus si parua non accepisset. magna recusasse
ret. Omps ergo dns largiendo terrena sua & ad celestia.
ut capiens qd uideret. sperare disceret & qd minime ui
deb at. et tanto solidior ad inuisibilia fieret. quanto eis
ad spem certitudine uisibilia promissa fulgerent. Qd aut
dicit se eos intro ducturum in terra fluente lacte & mel
quer itur utrum terra fluentem lacte & melle spiritalit
accipere debeamus. quia sedm pprietatem non hoc erat
illa que data est populo isti. ad locutionis est quasi
ad laudem uberitatis & suauitatis referatur.

VI

Ait moyses ad dm. Ecce ego uado ad filios isti. & di
cam eis. Dns patrum uroy misit me ad uos. Si dixe
rint mihi quod est nom eius. quid dicam eis. Dix
it ds ad moysen. Ego sum. qui sum. ait. Sic dices filiis isti.
dns ds patrum uroy. ds abraham. ds isaac. & ds iacob
misit me ad uos. hoc nomen mihi est in aternu. Beatus
hieronimus scribens ad marcellam de .x. nominibus
dis sacro loco ponit nomiere. quod in greco legitur qui
est. misit me. Ds enim solus qui gentium non habet essen
tiae nom uere tenuit. Et hoc nomen eni ad sem moy
sen pangitur est dictum. Quaerenti eni quod esset
nom eius qui eum ppere perpiebat ad populi egyp
tio liberandum. Respondit. ego sum qui sum. & di
cet filiis isti. qui est misit me ad uos. Tam qua ineus
comparatione qui uere est. eo quod meo mutabilis e
ea que comutabilia facta sunt. quasi non sint. qa eni
dicetur fuisse non est. Et quod dic ent. non dum e. Ds
aut tantum est. non nouit fuisse. & futurum ee ni nouit.
Solus aut peter eam filio. & spu sco uere est. Cuius
essentiae comparatum esse nrm non ee est. Unde &
meo loquio dicamus. unus ds. qui essentia una
unus qua mors non habet. Ingredient ut aegyptum
resistet ad regem aegypti. & dicet ei deus. Dns ds
hebreoy uocauit nos. Ibimus uiam trium dierum
in solitudinem. ut immolemus dno do nro. Sed ego
scio quod non dimittet uos rex aegypti ut eat nisi
manu ualida. Extendam enim manum meam. & percutiam
aegyptum in omnibus mirabilibus meis que faciam in
medio eius. post hec dimittet uos. Quod aute dns
moysen ad pharaonem misit ad cautionem gratiam commenda
ret eius. & postremo ad interfectionem illius significat dnm
legem fuisse missurum ad distringendum principem
diaboli & humani generis aculeum eius abstrahendum.
Et sicut non moyses. sed dns populum liberauit de ser
uitute aegyptioy. sic non lex mundum. sed agnus sua pas
sione & resurrectione. a tetro mortis liberauit. Tunc
nam qq; moyses adiuuandum missus est. cum iam pharao
duris operibus adopprimendum fuerat & crudus. ut
uisibilium rerum mente aegypto deformiter inherente.
Alius dum uocare quasi trahere. Alius impellere & de
seruire. & plebs in seruitio turpiter fixa. ut quo cautibonis
t malis impulsa moueretur. Hoc contra dis agitur dum de
dis caelestibus primus seruire in electis regibus primatus.
ut si ad promissionis terram uocata iure neglegimus. pre
sumis salutem sequentibus impellamur. Atq; hoc egyptus
uidelicet uita presens que nos opprimit blandiens. ad
uitia & pmens. Et quo dum fouet seruitutis iugo conte
rit. libertatis uiam dum cruciat ostendat. Huius aq
causa est. quod ab in usus iusti pmittuntur ad fligi.
ut felices dum sitiunt audiunt bona q; cupiant. pa
tiantur & iam mala pssentia q; horreant. Atq; ad sa
cietatem & iam dum amor puocat. cruciatus impel
Dabo q; gratiam populo huic coram aegyptus. & cum
egredientur non q; bitis uacuis. sed postulabit mulier
a uicina sua. & ab hospita sua uasa argentea & aurea
& uestes ponetis q; eas sup filios ac filias uestras. & spolia
bitis aegyptum. Quod mandauit dns hebreis. p moysen
ut acciperent. a bac egyptus uasa aurea & argentea &
uestem. aq; addidit & pdabimini eos. mandatum huius
non potest in iustum esse iudicium. Mandauit eni di
est. de quo non iudicandum sed ei obtemperandum sit.
Ille enim nouit quam iuste mandauerit. ad seruitutem
pfan & obediente facere quod mandauit. Respon
dens moyses ait. non credent mihi. neq; audient uo
cem meam. sed dicent. non apparuit tibi dns. Dixit
ergo ad eum. quid est qd tenes in manu tua. respon
dit. uirga. ait. proiice eam in terram. & uersa est
in colubrum. ita ut fugeret moyses. Dixq; dns ei. Extende
manum tuam. & apprehende caudam eius. Extendit
& tenuit. uersaq; est in uirgam. Quis tu moysen nisi

iudaicus populus & quid purgum nisi potestas diui
nitatis? Quid pserpentem nisi mortalitas nr redemptoris
& primatus? quia enim pserpentem mors recte mortalis in
serpente signatur; ut certe cum serpens sit. Estote ergo pru
dentes sicut serpentes. Ergo ipsa suma prudentia id est
dei sapientia incarnari dignata est recte eius mortalitas
in serpente figuratur. Unde & in euangelio de passione ei⁹
loquitur dicens; sicut exaltauit moyses serpentem in de
serto ita exaltari oportet filium hominis; Moyses ergo
urgum tenuit. qua iudaicus populus ante redemptoris aduentum in diuina potestate confixus est. Sed ur
gei interni precis. Idem populus ppatriarchas ac pro
phetas dni incarnandum ee mortaliter. Urga ergo
in colubrum uertitur. qm redemptor nr dns in se pma
nens. mortalis inter homines factus est; sed moyses colu
brum conspiciens pauit & fugit. quia iudaicus popu
lus dum redemptore humani generis mortale iudi
cat credere expauit, Cui iubetur ut colubri cauda
teneat. q. pfidus ille populus qui modo credere recu
sat. in extrema parte dominici corporis. id est poste
riore tempore ee eccle iudeos in fine mundi se ad fidem recolligi & ut colubrum cauda teneat. qm
eum quem mortalem ante despexerat redemptorem
suum in ultima iam parte eccle confitetur. Sed mox
serpens in urgam redit. qui stultus iudaicus popu
lus in redemptore nro credidit eundem redemptorem nr̄ ad iudicium in potestate diuinitatis app
rebit; Ut & iam serpens urga sit. qui mirum quin
tra homo dispecatus est. de ecclo uenens super angelos
debitur dns. Mors urga in serpente. xps in mor
te. Et tamen expauit & fugit moyses; Quid est ab
illo serpente fugisse moysen. nisi quod legit in euan
gelio suum. Mortuus est xps & expauerunt discipuli
& ubi illa spe in qua fuerunt recesserunt; Sed ducat
est ad phendendam eius. quid est nisi posteritas.
Hoc significauit posteritas mea iudeis; primo e
nim fuerus est serpens. sed cauda ad phendendum facta est
urga. q. primum occisus est. postea pactus omnibus
ad id quod fuerat resurgendo reuersus est; ubi pua
reparationem morte consumpta nihil in eo ser
pentis apparuit, Est & iam in cauda serpentis seculi
finis. qui sic mortalitas eccle quae corpus ei⁹ & ple
brica tempora uoluitur; alii eunt. alii uenerunt.
Pmortem tanquam pserpentem mors seminata

est. Sed sine nouissimo uelut cauda seculi redimus ad
manum di. Atq; ad phendi reparabimur & nouissima
inimica morte destructa resurgemus in domum di ur
gia regni erimus; Dixitq; dns rursum; Mitte manum
tuam in sinum tuum. Quam cum misisset in sinum protulit
leprosam instar nivis; Recipe ait manum in sinum tuum,
reduxit & protulit rursum sanam similis carni reliquę.
Si non crediderint inquit tibi. neq; audierint sermonem
signi prioris. credent uerbo signi sequentis, Quod si nec
duobus quidem his signis crediderint neq; audierint
uocem tuam. Sume aquam fluminis & effunde eam sup
aridam. & quecunque hauseris de fluuio. uertentur in
sanguinem, Albor enim inuste lepre est. non candor;
Ipse enim hereditas di id est populus eius fons sabeo missus
immundus factus est. sicut scriptum est. de ea; Ut quid aver
tisti faciem tuam. & dispersisti eam de medio sinuum, Sed
quod illi ait: Reuoca eam in sinum tuum. reuocauit & reti
tuit ad colorem suum. sic & plebs iudea nunc aliena est.
a sinu di. & forsitan immunda remansit. Sed reuocat eam
& redit ad redit ad pristinum colorem dum agnouerit
dnm saluatorem; Nunc enim ex parte contigit
in illis. donec plenitudo gentium intrauerit. & sic om
nis israhel saluus fiat, Deinde aquam misse in terram. a moy se.
uertuntur in sanguinem. id. e. populi in sanguine xpi
fidem. atque eni ait apocalyptis quasi uidisti populi sitis
exercitus; At moyses; obsecro dne. non sum eloquens
ab heri & nudius tertius. & ex quo locutus es
ad seruum tuum impediti oris & tardi oris linguę sum.
Quod ait moyses ad dnm ex ore dne non sum eloquens
ante hesternum. neq; ante nudius tertianum diem.
neq; ex quo coepisti loqui famulo tuo. intelligit cre
dere posse fieri di uoluntate subito eloquentem cui dicit
Neq; ex quo coepisti loqui famulo tuo. tanquam ostendens
fieri potuisse. ut ante hesternum & nudius tertianum
diem. qui eloquens non fuisse repente fieret & ex quo cum
illo dns loqui coepit; Dixit dns ad eum; quis fecit os ho
minis aut quis fabricatur est mutum & surdum. uiden
tem & cecum. nonne ego; Sunt quidam alumni eccle
ut serpentes ponuntur ueteris testamenti. qui dixerunt dns. qui
ipse fecerit cecum & mutum; quid ergo dicunt de dno
xpo apte in euangelio dicente. ego ueni. ut qui non
uident. uideant. & qui uident cecy fiant; Quis aut
nisi insipiens crediderit aliquid homini sed mutua
corporum posse accidere quod dns nolit. sed eum

iuste uoluntatem uellenemo ambigit; pergeigitur &
go ero inoretuo. docebo q; te quid loquaris. Qd dñs
dixit ad moysen. sed nunc uade tu. & ego aperiã
os tuum. & instruam te quid loquaris. Ex his
apparet non tantum instructionem oris. sed ipsam
& iam aptionem addi uoluntatem & gratiã præ
re. Non enim ait tu aperi os tuum & ego instruã
te. sed utrumq; ipse promisit aperiã & instruã. alibi
aũt dicit. in psalmo. dilata os tuum & adimplebo
illud, Ubi significat in homine uoluntatẽ accipen
di quod dñs donat uolenti. ut ad uoluntatis ordiñ
pertinat dilata os tuum. addi aũt gratiã. & adimple
bo illud; hic uero & aperiã os tuum & instruam te.,

A tille obsecro inquit domine. mitte quem missurus
es. Iratus dñs in moysen ait. nonne frater tuus Leuites
quod eloquens sit ecce ipse egredietur in occursũ tuũ. M.
uidensq; te lætabitur corde. loquere ad eum & pone
uerba mea in ore eius; Ego ero in ore tuo. & in ore illius.
& ostendam uobis quid agere debeatis; ipse loquet
pro te ad populum. & erit os tuum. tu aũt eris ei.
in his quæ ad dñm pertinent; uirgã quoq; hanc sume
in manu tua. in qua facturus es signa; Quæ admodũ
possit intelligi iratus dñs. quo non sicut homo pertur
bationem pertimescendũ est
ubi tale aliquid scripsum dicit. Ne fortasse hæc eadem
sæpe dicenda sint. sed merito quæritur cur hic inter
de fratre moysi dixerit. quod ipse illi loqueretur
ad populum. Videtur enim tam quã diffidenti non
dedisse plenissimã facultatem quã daturus erat
& præsertim uolusse quod & punire posse si credi disse;
uerum tamen eadem uerba omnia diligenter con M.
sideranti non significant iratum dñm prouincta
dedisse aaron. sic enim dicit nonne ecce aaron frã
ter tuus leuites. scio quia eloquens est loquetur
ipse; Quibus uerbis ostenditur dñs increpasse potius
eum qui tamere ipse. quod ipse ei minus idoneus
ad habendã fiducã præsertim ad populum loqui
quod tale. qm erat ipse gratius uocis & linguæ tar
dioris quãquã deo eorum spernere deberet; Deinde
de eadem ipsa quæ paulo ante præmiserat. & postea
quam iratus est dicit Dicerat enim ego ero in ore M.
tuo. docebo q; te quid loquaris. siue ut in alijs ex
emplaribus habetur. Ego enim aperiam os tuum
& instruam te; Nunc aũt dicit. ego ero in ore

et ipse erit tuus ós. Et hic subaudiendum ad populũ, Et ipse loquetur ad populum.

tuo. & in ore illius. siue aperiam os tuum. & ós eius &
instruam uos quæ faciatis Sed qm addidit & loque
tur ipse tibi ad populum. uidetur oris aptio præstita
propter quod dixit moysen lingua se tardioris. deus
ea aũt gratia uidetur nihil ei præstare dñs uoluisse. sed ppẽ
hoc ad uerum fris adiunxit. qui posset ea uti uoce
quæ populo docendo sufficeret; Quãm aũt aut. Et
dabit uerba mea in os eius. Ostendit quod ea loqñdo
eẽt daturus; nam si tantũ modo audiendo. siẽ populo
in aures diceret. Deinde q; paulo post ait. Et loquetur
ipse tibi ad populum. satis indicat in moysen prin
cipatum. in aaron ministerium. Deinde q etiam
Tu aũt illi eris q; addñ, Magnum hic fortassis pẽ
sentandum est sacramentum. cuius figuram gene
ralius medius moysen inter dñm. & aaron. & medius
aaron inter moysen & populum; Igitur q; aũt dicit
moysen se non ẽ eloquentẽ. ibi hebes & rudius refert
& quo locutus est dñs ad illum. sed tardioris atq; impe
diti oris linguæ ẽ. ostendit quod omnis homines in eõ
paratione diuini uerbi non solũ eloquentes. sed & mu
ti putandi sunt; donec eni moysen fuit. in ægypto pœ
nitendum se lingua præferetur; erat eni ægyptius elo
quia incomparabilis. ubi cœpit audire uocẽ dñi. tunc
sensit se tardum esse lingua; sed quia in deficiebat
ut cognosceret semetipsum merito adhuc audiuit. ego

Vero in ore tuo; Tulit moysen uxorem & filios suos
& imposuit eos super asinum. reuersusq; est. in ægyptum
portans uirgam dei in manu sua; Dixitq; ei dñs reuertere
in ægyptum, uide ut omnia ostenta quæ posui in manu
tua. facias coram pharaone; ego indurabo cor eius.
& non dimittet populum. Quomodo ergo hic dñs dicit.
indurabo cor eius. & non dimittet populum. cũ aliter
aliter deo referat dicens. qui unde dñs hominem mortã
lium sit. & ad agnitionẽ ueritatis peruenire; Indurare
ergo dñs pharaonem dicitur. non quod ipse eum dura
lem & inobœdientem faciat. sed quod indurati
cordis uitium iusto iudicio derelinquat; Sequit.
Dixitq; ad eum; Hucdicat dñs; filius primogenitus
meus israel. dixi tibi dimitte filium meum ut seruiat
mihi. & noluisti dimittere eum; ecce ego interficiã
filium tuum primogenitum. filium primogeniti
tui uocat. quia in patrum arbitrio primus electus est.
ad unius dei fidem & nouam ad legem litteræ perue
niendam; postea quidem per euangelium gentes ad

fidem xpi conuocande erant; Cumq; eet intranere
in diuersorio. occurrit ei dns. & uolebat occidere eu.
Tulit ergo sefora. & acutissima petram. & circucidit
ppucium filii sui. Tetigitq; pedes eius. & ait; sponsus
sanguinum tu mihi es. & dimisit eum postquam
dixerat sponsus sanguinum tu mihi es. ob circum
cisionem. Dixit aut dns ad aron. Uade in occur
sum moysi in desertu. qui pgens ei obuiam in mon
tem di. & osculatus e eum. Primum quertur quid
uolebat angelus occidere. utrum moysen. qua dicit
est. occurrit ei angelus. & querebat eum occidere.
Nam cui putabitur occurrisse. nisi illu qui uniuso
suoy comitatu ptulit. & a quo eseri ducebantur.
An puerum quaerebat occidere. cui mater circum
cidendo subuenit. ut ob hoc intelligamur occidere
uoluisse infantem qm non erat circumcisus. atq;
reuocauerit pceptum circumcisionis se uertente un
dique; quod si ita est. incertum est. prius de quo dixerit
quaerebat eum occidere. qui ignorabat quem nisi
ex consequentibus reperiatur; Miranda in locutione
& inusitata. ut prius dicerit occurrit ei. & querebat
eum occidere. de quo nihil ante dixerat; Sed tulit est
in psalmo. fundamenta eius in montibus scis. diligit dns
portas sion. Inde enim psalmus incipit. nec aliquid de
illo uel de illa dixerat. cuius fundamenta intelligi uoluit
dicens. fundamenta eius in montibus scis; Sed quia sequit.
diligit dns portas sion. Ego fundamenta dni ut sion.
& ad faciliorem sensum magis sion ut fundamenta
ciuitatis accipiantur. sic & hic nondum nominato
infante dictum est. occurrit ei & querebat eum occi
dere. ut de quo dixerit in consequentibus agnoscamus;
qua quam. & si de moyse accipere quisquis uoluerit. nil
est magno opere resistendum; illud potius quod sequit
si fieri potest intelligatur quid sibi uelit. ideo recessisse
angelum ab interfectione eius ut libet eoy quia dixerit
mulier sponsus sanguinum tu mihi es ob circumcisione.
& siue uera alia exemplaria habeant sanguis circumcisionis
infantis; Non enim aut recessit ab eo ppter qd a ira ad ite
infantem. sed quia steterat sanguis circumcisionis; non
quia cecidit. sed quia steterat magno nisi fallor sacra
mento; Secundu hystoriam uero mater gentilis nouitatem
rei admirans. ignara precepti quod ad abraham
datum est de circumcisione. ad moysen potuit dicere
sponsus sanguinum tu mihi es; Aut si dicere erat gen
tilis cogit me sanguine fundere filii mei ob circumcisio
nem. quod alius gentibus moris non est fuere; Sed in
mysterium autem sessora xpm tenet eccle degentib;
que ppucium filii sui. id est populi gentilis acutissi
ma petra. hoc est doctrina xpi sei. siue illa petra de
qua dicit apostolus. petra autem erat xps; Docet expo
sitionem ueteris hominis cum actibus eius. ut mun
dant se ab omni inquinamento carnis & spiritus ficentes
scificationem in timore di; Tunc enim stat sanguis
circumcisionis. quando obseruatur id quod mortale
est. durum & corruptibile hoc induerit incorrupti
nem; tunc enim uere atq; ex circumcisionis sacramenti
finitur. Quando iam ulcus non luxet peccatoris pugnā
carnis refragantis sustinere. quod superius dictum est
quod moyses uxorem & infantes suos imposuit uehiculis
ut eam eis in egyptum ducere. postea uero ire eos ad se
cum illa cum eis occurrit. Sciens post aeductionē popu
li egyptii; quem ei potest quomodo uitia seruerit.
Sed intelligendum est. post illā quae cum angelo figura
erat interfectionē [illegible] moysi infantis reuersum fuisse
se cum paruulis. Nam quidam putauerunt propter hoc
angelum terruisse. ne ad impedimentum mysterii
quod diuinitus impositum moyses gerebat femineus sequi

VI III Posthaec ingressi sunt moyses & aaron & comitatu eius;
& dixerunt pharaoni. Haec dicit dns deus israhel.
Dimitte populum meum ut sacrificet mihi in deserto.
At ille respondit. Quis est dns ut audiam uocem eius
& dimittam israhel. nescio dnm. & israhel non dimittam.
Suplam diaboli contumaciā pharao suo sermone
exprimit. qui subdi deo noluit. sed aequalem se dei
esse altissimo. quia nisi prohibita coactus deo nihil
impenderet honorem; Unde in euangelio cum dnm
temptaret. quasi dubitans de eius diuinitate ait;
Si filius dei es dic ut lapides isti panes fiant; Sed postea
quasi a ipso uerberatus quodammodo supplicationis
uocem emittit. quā nisi coactus nequaquā expen
deret; scriptum est enim. Clamauerunt demones &
dixerunt ad ihm. Quid ueneisti ante tempus torquere
nos. scimus te qui sis filius dei; ubi enim tormenta
senserunt. sciunt dnm quem ante flagella scire noluerē.
Sed & pharao ante uerba nescire se dnm dixit. post
uerbera uero se prose supplicari ad dnm rogat; Sequitur.
Dixerunt ei hebreoy uocauit nos. ut eamus uiam
trium dierum in solitudinem. & sacrificemus deo nr

nro: ne forte accidat nobis pestis aut gladius. Quęritur quomodo populo dicatur. quod mandauit dñs. ecce uitulum se eos de aegypto inuerum chanaan: pharaoni autem dicatur. quod rum dierum iter quę uellent in desertum immolare dō suo ꝙmandato eius; Sed intellegendum est. quātus dñs sciret. quod esset facturus: qm̄ prę sciebat non consensurum pharaonem. ad populum dimittendum illud primo dictum eē. quod etiam primitus fieret si ille dimitteret; ut enim sic fierent omnia quēadmodum consequens scriptura testatur: pharaonis contumacia meruit. & suo ordine; enim mendacium dñi iubet. quod sert non fecerim cui iubetur. ut iustum iudicium consequatur. Mystice autem quę est uia trium dierum; nobis incedenda ut & eunter de aegypto puenire possimus ad locum in quo immolare debeamus. uia ista ęccl est. quidē. Ego sum uia ueritas. & uita. Quę uia triduo nobis incedenda est. qui enim confessus fuerit in proximo dnm ihm. & crediderit in cordesuo quod dñs illum suscitauit a mortuis uera die salvus erit. Haec est ergo triduana ꝓgressio qua puenitur in locum in quo dño immoletur. & reddatur sacrificium laudis siat in consequentibus dñi abominationes iniquum ꝓgressionis immolabimus dño dō nro; Quis quippe egyptia ulcera dedignantur. sed quod abominantur aegyptii hoc israhelitę dō offerunt. quasi simplicia sēm conscientiae quam sapientes huius sēculi. hoc est cuius aegyptia quasi sanitatem depurant hanc ipsi dō in sacrificium immolant. & quid dō placere ꝓcurant. quod sęculo & mundo abiectum & contemptibile esse considerunt; sed merito qui aut; Nāque stulta sunt mundi elegit dñs ut confundat

155. Ait ad eos rex aegypti. quare moyses & aaron sollicitatis populum ab operibus suis. ad onera sua; Dixitq; pharao multus est populus terrę. uidetis q̄ turba fecerunt. quanto magis si dederimus eis requiem ab operibus. prę cepit ergo in die illo ꝓfectis operum. & magistribus populi dicens; nequaquam ultra dabitis paleas populo. Ad conficiendos lateres sicut prius. sed ipsi uadant. & colligant stipulam. & mensuram laterum quos prius faciebant imponetis super eos. nec minuetis quicquam; Vacant enī & idcirco uociferantur dicentes. eamus & sacrificemus dō nro; Opprimantur operibus & ꝓpleant ea ut non adquiescant uerbis mendacibus & reliqua. Ex quo aut̄ loqui cepit moyses ad pharaonem magis adflictus est populus dī. ita & ex quo in rum hominis sermo dī placuit fieri. seruus calliditas hostis ēsurgit. & maiora ultra quibus uincatur inimicus; prius uō quam ueniret sermo qui arguere ultra in pace durabat; sed ubi sermo dī facere coepit unusquisq discrimen. tunc conturbatio magna consurgit; Unde bene q̄ ꝑpositi filii israhel in malo eo quod dicitur eis non minuetur quicquam de lateribus per singulos dies. Occurrerunt q moysi & aaron qui stabant ex aduerso egredientes a pharaone & dixerunt ad eos; uideat dñs & iudicet. q̄m foetere fecistis odorem nrm coram pharaone & seruis eius & ꝓbuistis ei gladium ut occideret nos. Cum lux diuinitus missa humanū cōsuerit inlustrare dignatā mox ab occulto aduersario contra sui generem mentem temptatio nata succrescunt; Nam callidus aduersarius quos lucrus tuos emulos cernere conspicit eorum mentes inlectas desiderii inflammare contendit. ut plerumq; plus se urget temptationibus sentiant. quā tunc cum luces interni radios non uidebant; Unde & israhelitę post quā uocati sunt. contra moysen de gressi murmurat de labore conquerunt dicentes; Uideat dñs & iudicet. q̄m foetere fecistis odorem nrm coram pharaone & seruis eius & ꝓbuistis ei gladium ut occidere nos. Cum lux diuinitus missa humanū cōsuerit inlustrare dignata mox ab occulto aduersario contra sui generem mentem temptatio nata succrescunt; Nam callidus aduersarius quos lucrus tuos emulos cernere conspicit eorum mentes inlectas desiderii inflammare contendit. ut plerumq; plus se urget temptationibus sentiant. quā tunc cum luces interni radios non uidebant; Unde & israhelitę post quā uocati sunt. contra moysen de gressi murmurat de labore conquerunt dicentes; Uideat dñs & iudicet. q̄m foetere fecistis odorem nrm coram pharaone & seruis eius; Uolentibus quippe & aegypto discedere pharao palearum subtraxerat. & tamen eiusdem mensurę opera requirebat. quasi ergo contra legem mensis sub murmurat pauus cognitionem temptationū stimulos acriores portat; Et cum sibi labores crescere conspiciunt in eo quod aduersario displicet quasi foetere sic in oculis pharaonis dolet; Reuersus q moyses ad dñm ait. Dñe cur afflixisti populum istum. Quare misisti me? Ex eo enim quo ingressus sum. ad pharaonem ut loquerer in nomine tuo. afflixit populum tuum & non liberasti eos; Dixit dñs ad moysen. Nunc uidebis quid facturus sum pharaoni. ꝓ manū enim fortem dimittet eos & in manu robusta eiciet illos de terra sua. Verba quaedam moyses ad dñm. quare afflixisti populum hunc. & ut quid memisisti. & quo enim modo ad pharaonem loqui malo nomine de hoc populo magis afflixit eum & non liberasti populum tuum. non contumatię uerba sunt uel

indignationis. sed inquisitionis & orationis quod & hic
appar. & quibus dñs respondit; Non enim arguit in
fidelitatem eius sed quid sit facturus operuit. ℣ xl.
Locutusq; est dñs ad moysen dicens. Ego dñs qui ap
parui abraham. ysaac & iacob. in dō omnipotente &
nomī meo adonai non indicaui eis. & infra. Separatum
in ordine nominū dicit est. adonai quod generaliter
interpretatur dñs. quod dominatur cunctis creaturis
ut quod creatura omnis dominatui eius deseruiat.
Dñs ergo & dñs dicitur eo quod dominat omnib. ut quod
timeatur a cunctis. Quomodo ergo nunc dñs qd dñs
nomen suum abrahe non indicauerit. De quo scriptū
est apparuit dñs abrahe; Dixitq; ad eum. Ego dñs om
nipotens. ambula coram me & esto perfectus. ponamq;
foedus meum inter me & te & multiplicabo te ue
hementer nimis. Aut quomodo ysaac nomen eius ei est
indicatum. Adque ipse dñs ait: Ego ero tecum & be
nedicam tibi. tibi enim & semini tuo dabo uniuersas re
giones has. & benedicentur in semine tuo omnes
gentes terre; Siue quomodo laudat nomen dñi ia
cob. qui dixit uidi dñm facie ad faciem. & salua fac
ta est anima mea; Sed si recte ueritatem scripturarum
inspicimus. agnoscemus aliquid moysi reuelatum ℣ xii
. ee. quod anterioribus patribus non est intimatum,
Quanto enim ipsius ueritatis ad propinquauit aduen
tus in carne. tanto manifestius reuelata sunt sacra
menta patribus. qui ipsa dominice incarnationis
tempora nascendo & moriendo præmebant; Inde
nunc ad moysen dicitur. Ego dñs qui apparui abra
ham. ysaac. & iacob. indō omnipotente & nomen meum
adonai. non indicaui eis; Unde & dauid dicitur:
super dñs docentes me. & super senores meos intellexi. & dñs
in euangelio ad apostolos ait; Beati oculi qui uident
quæ uos uidetis; Dico enim uobis. Quia multi prophetæ
& iusti uoluerunt uidere quæ uos uidetis & non uiderunt.
& audire quæ audistis & non audierunt, Ideo dicit filius
ysrl. Ego dñs qui eduxi uos de ergastulo aegypti
& seruitute deseruitutis ac redemi in brachio excelso. &
iudicibus magnis. & assumam uos mihi in populum & ero
uobis dñs. Scitisq; quod ego sum dñs deus uester. qui eduxerim
uos de ergastulo aegyptiorum. & induxerim in terram
super quam leuauit manum meam. ut darem eam abrahæ
ysaac. & iacob; Daboq; illam uobis possidendā. Ego
dñs; narrauit moyses ergo omnia filiis ysrl; Quinon
ad quietem erant ex præ angustiam spiritus & opus durissi
mum; Mystice ergo fastidium aegyptiorum temptationes ℣ xi
huius mundi quibus tribulantur ecclesiæ significat; libenter
enim dñs filios ysrl in brachio excelso. hoc est in potesta
te magna & uirtute. siue in filio per quem fecit omnia qui
præter effectum uirtutum brachium dei dicitur. eis ecclesiis
de potestate diaboli & seruitute peccatorum eruit & ultimo
ducat in terram spiritalem celestis patriæ. per quam uenit.
ideo est firmiter promissa patribus nostris. patriarchis. & pro
phetis & apostolis. ut dare eam illis in possessionem. &
semini eorum. hoc est omnibus qui fidem & opera illorum
fideliter secuti sunt ut possideant illam in sempiternum;
Locutusq; est dñs ad moysen dicens. ingredere & loquere
ad pharaonem regem aegypti. ut dimittat filios ysrl de
terra sua. Respondit q; moyses coram dño, ecce filii ysrl
non me audiunt. & quomodo audiet pharao præsertim
cum sim incircumcisus labiis. Quod moyses dicit. ecce
ego graculi uoce sum & quomodo gaudia me pharao.
non audeat tantum propter magnitudinem populi & cu
ius deuocis gradietur. uerum & iam propter unum
hominem; Mirum si eum graculi uoces fugiunt ut nec abu
no homine possit audiri an forte regius fastus non eos
permittebat de proximo loqui. domorum præsumptiones suas; Filii ysrl sunt principes
ruben. primogeniti israhelis enoch. & fallu. asron & charmi; hæc cog
nationes ruben; filii simeon. iamuhel. & iamin & aod.
iachin. & soher. & saul filius chananitidis. Hæc progenies
simeon. & hæc nomina filiorum leui propter generationes suas.
gerson. & caath. & merari. Sacramenti locus est dubium
non est. quod scriptura uolens originem moysi demon
strare. quem et actio iam & præcedebat. a primo genito iacob
id est ruben. progenies cœpit. inde ad symeon. inde ad
leui unde moyses progressa non est. quem & leui moyses; Hi autem co
memorantur. qui iam commemorati fuerant in illis
septuaginta quinque. in quibus ysrl intrauit in aegyptum;
non enim primum nec secundum. sed tertium tribum
id est leui eam dñs uoluit sacerdotalem. Accepit
autem aaron uxorem elisabeth filiam aminadab sororem
naason. quæ peperit ei nadab & abiud eazar & ithamar;
Aminadab ergo filius esron. fuit filius fares. filii iuda;
Unde apparet quod regalis & sacerdotalis principatus
in principio legis commixta est. & ideo nequaquam
est dubitandum. quin redemptor noster secundum euangelii
fidem & de regali & sacerdotali stirpe progenitus sit.

iiij.

Dixitq; dñs admoysen. Ecce constituite dñm pharaonis
aaron frēr tuus erit pphēta tuus. tu loqueris omnia
quecumando tibi. ille loquetur adpharaonem ut
dimittat filios isrl de terra sua. Inscriptura sacra ali
quando dñs nuncupatiue. aliquando uero essentialiter dicit
Nuncupatiue enim dñs dñs. sicut nunc admoysen dictum
est. Ecce constituite dñm pharaonis. & sic unusquisq; me
ipsorum. si quis homo hoc uel illud secerit adplica illū
deos. uidelicet adiuuandum; Et sicut psalmista ait.
Deus stetit insynagoga deorum. in medio aūt deos discernit;
Essentialiter aut dñs dicitur. sicut ipse admoysen ait.
Ego sum dñs abrahā & dñs isaac. & dñs iacob; Unde paulus
apls uolens nuncupatiue dñm non ab essentiali discer-
nere ait; quoy patres & ex quibus xps secundum carnē.
qui est supomnia dñs benedictus in secula; Nuncupa
tiue enī dñs inē omnia & essentialiter aūt supōia; Utrūgo
ostenderit xpm naturaliter dñm non hunc dñm tantum
modo. sed dñm supomniaq; memoratum; quia & iustus
quilibet dñs est. sed inter omnia quō cunq; patiuedñs; xps
aūt dñs est supomnia equia naturaliter dñs; Notandum q;
cum ad populum mittitur non ei dictum est. Ecce
dedi te dñm populo. & frater tuus ypheta. sed frater
tuus inquit loquetur tibi ad populum. Ad populum
ei dictum. & sua erit officium. Ei uero illi quē ut dixim; non
dictum est. tu illi dñs pharaoni aūt dicitur. moyses da
tus est dñs; Et secūm analogiam ypheta moysi aaron. sed
ad pharaonem hic insinuatur nobis ea loqui quē
ypheta dñi audiunt a deo. nihil q; aliud ee ypheta
dñi nisi enuntiatorem uerboy dñi hominibus q; dñs
ut non possunt. ut non merentur audire; Sequitur.
Sed ego indurabo cor eius & multiplicabo signa &
ostenta mea in terra aegypti. & non audiet uos;
Immittamq; manum meā sup egyptum & educam &
eretam. & populum meum filios isrl de terra egypti
per iudicia maxima. & scient aegyptii. quod ego sum
dñs; Assidue dñs dicit. indurabo inquit cor pharaonis
& uelut causam infert. cur hoc faciat. indurabo in
quit cor pharaonis. & implebo signa mea & porten-
ta mea in aegypto. tanquam necessaria fuerit ob
durato cordis pharaonis. ut signa dñi multiplica-
rentur. ut implerentur in egypto; unde ego dñs bo-
ne cordibus malis ad id quod mihi odibile ostendere bonis
uel quo fas curus est bonos; Et quia unusquisq;
cordis analogia qualitas id est. quale cor habeat
ad malum sua fiat uno. quod nolentes & barbaro
uoluntates. tamen qualitate mala uel huc illuc
mouentur cum sine sine illuc. male mouentur. causa
sit quibus animus ypellitur quecumq; ut q; sunt
ut non q; sunt non est in hominis potestate. sed uni
uersa & occulta prudentia iustissima plane & sapien
tissima uniuersum q; creatum disponentis & ministrantis dñi. ut ergo tale cor habeat pharao. quo
patientia dñi non moueatur ad pietatem. sed potius
ad impietatem. uti ypsi fuit; Quod uero ea facta
sunt quibus cor suum uitio tam malignum resistere
tissimis dñi hoc est enim quod dicitur indurauit
quia non flexibiliter consentiebat. sed inflexibiliter
resistebat dispensationis fuit diuinę quatali corde
non solum iusta sed euidenter iusta poena paruulos
quandoque dñi corrigentur. ypocrita quippe uerbi gratia ypter quod homicidium committat. alī
uarie aliter pecuniae contemptor mouetur. ille
salutis. ad faciunt ypterandum. ille ad cauendum.
Ipsius tamen lucri ppositio in alterutro illoy non fuit
potestatis ita causae ueniunt hominibus malis quę
non sunt quidem in eoy potestate. sed hoc de illis faci
unt quales eos meruerunt iam facti ypriusmus
& ypterita uoluntate; Uidendum sane est utrū &
ficacia ipsi possit. ego indurabo tanquā dicer & quam
durum sit demonstrabo. Erat aūt moyses octogina
annoy & aaron octoginta trium quando locutus
ad pharaonem. Quid significat hic numerus aetatis
legislatoris & primi sacerdotis secundum legem. nisi
sacramentum legis ac sacerdotii; Quando enim
moyses & aaron locuti sunt ad pharaonem. & moysi octoginta erat annoy & aaron octoginta
trium. quia lex quando ad salutem gentibus ps̄or
doctores oblata est eorum actionem spiritalem ps̄cre
dere. nec ipsi sei predicatores ps̄cre studebant se
abomni inquinamento carnis & spūs mundos seruare
& sic fidem sē transmittere ps̄cre alios ꝑdicare; Dixq;
dñs admoysen & aaron. Cum dixerit uobis pharao
ostendite signa. dicet ad aaron. Tolle uirgam tuā
& proice eam coram pharaone. & uertatur in colubrū
Huiscerte non ministerio uocat opus erat. Cui uide
batur uelut ex necessitate datus aaron. ypē gra
legem uocat moysi. sed unga erat prędenda ut dna
ea fierent. Cur ergo hoc moyses ipse non fecerat si qua

ista meditatio ipsius áaron inter moysen & pharaonem aliquius magni rei figurum gerit; Ingressi nanq; moyses & áaron ad pharaonem fecerunt sicut pcepserat dñs. Tulitq; áaron urgam coram pharaone & seruis eius: quę uersa est in colubrum; Etiam hoc notandū quod cum ad signum palam pharaone dandum fieret secundum lxx scriptum est & proiecit áaron urgā suam. cum si forte dixisset; pcepit urgam nulla esse questio. quod uero addidit suam cum eam moyses dederit, non frustra forsitan dictum est. An erat utique illa urga cōmunis ut cunctis libet eorum dicerentur uerum dicerentur; Uocauit aūt pharao sapientes & maleficos. & fecerunt etiam ipsi pincantationes ægyptiaus & archana quędēm similiter; proiecerunteq; singuli urgas suas. quę uersę sunt in dracones; Sed deuorauit urga aaron urgas eorum, siue secundū lxx Et absorbuit urga aaron urgās illoy;, si dictum esset absorbuit draco aaron urgas illorum intelligeretur uerus draco áaron phantastica illa figmenta non absorbuisse sed urgas; hoc enim potuit absorbere. quod enim non quod esse uidebantur & non erant. Sed qm dixit absorbuit urga aaron urgas illorum. draco unq; potuit urgas absorbere non urga sed eo nomine appellata ré est. Unde uersa est non in quo uersus est. quia in id & iam reuersa est. Ideo hoc uocari debebat quod principaliter erat; Quid ergo dicendum est. de urgis magorum uerum & ipsi ueri dracones fuerint fuerint. sed ea ratione urgę appellatę sunt. qua urga aaron. an potius uidebantur eę qđ ń erant ludificatione ueneficii, cur ergo & uerę urgę & urgę dicuntur. & dracones pro uere figmentis illis nihil differt loquendi modus sed demonstrare difficile est. Quomodo autem fuerit dracones facti sunt & urgis magorum non fuerint. tamen creatores draconum nec magni nec angeli mali quibus ministris illa operabant. In sunt enim rebus corporeis pomnia decora mundi quędam occulte seminaria rationes quibus eis data fuerit oportunitas componendis atq; causalibus ꝓpunctis inspectis debuerit suis modis & finibus. & sic non dicunt angeli qui ista faciunt animalium creatores sicut nec agricolę segetum & arborum & quorumq; interrogegnerum creatores dicendi sunt. Quamuis nouerint pbere quędam uisibiles operationes & causas ut illa nascantur; Quod aūt ista faciunt uisibiles per hoc angeli inuisibiles. Dñs uero solus unus creator est qui causas ipsas & rationes seminarias rebus inseruit. ut cū dictum est; quęsti & emplis & copiosa disputatione & placeat ut facilius intelligatur longo sermone opus est. aquo seruato nrę festinationis spacium. Mittęq; aūt pcepit moyses urgam coram pharaone & serpens factus est. deuorauit serpentes ægyptiorum significans quod uerbum euangelii qui fieri & serpentes dixit. uenena euacuare & ꝓ remissionem & indulgentiā peccatorum; urga est uerbum directum regale plenum potestatis insigne imperii. urga serpens facta est. qm qui erat filius dei & dō patre natus filius hominis factus est. natus & uirgine; qui quasi serpens & altatus in cruce; mediam humanis effudit uulneribus; Unde ipse dñs ait, Sicut moyses exaltauit serpentem in deserto. ita oportet & exaltari filium hominis; Urga enim moysi in draconem conuersa magorum absorbuit urgas. Et exps post glę suę dignitatem seruus est obediens usq; ad mortem. & ipsam mortem carnis consumpsit & uelum mortis ad testantur ꝓphetę. ero mors tua ō mors. ero morsus tuus inferne; Aliter moyses ad uersus ægyptium uenientis & defferens urgā quę a fuit gas ægyptium. legem significat quę mundum x. plagis mandatorum corripit; Urga uero ꝓ quam ægyptus corripitur. & pharao superatur, Crux xpi est ꝓ quā mundus uincitur. & princeps huius mundi triūphatur; Quod aūt urga pcepit. Serpens significat sapientiā; Estote inquit prudentes sicut serpentes. Quod aūt urga serpentes magorum deuorauit. significat quod crux xpi cuius ꝓdicatio uidebatur stultitia omnē sapientiā mundanam superauit; Quod aūt urga moysi misterium crucis habeat. dñs designat cum ait de ipso moyse; deme enim ille scripsit, Cum precatus & interrā urga sua uersa est in serpentem. quam cum crux ad credulitatem hominū uenit. stultam fecit sapientiam huius mundi ꝓ misterium passionis xpi; Fecerunt inquit similiter & incantatores ægyptiorum uenefici eius. & induratum est cor pharaonis. & non & audiuit cor sicut dixerat dñs, cum hęc dicuntur uidē ꝓpterea cor pharaonis induratum fuisse quam & incantatores ægyptiorum similia fecerunt. sed consequentia docebunt quanta fuerit illa obduratio aut cum incantatores defecerunt; Spiritaliter aūt indurauit dñs cor pharaonis scilicet & quām diabolum ita indurauit post peccatum ut penitentiae compunctione nūquā

chollitur. sicut in iob descriptum est. cor eius indu
rabitur quasi lapis. Deinde inferuntur plagę in aegyptum
hoc illa in aegyptum corporaliter gestasse. spiritaliter
tamen nunc geruntur in nobis, aegyptus namq; sęli formaę. Ag
xciii. Dixit quoq; dns ad moysen. Dic ad aaron. Tolle uirgam
tuam. & extende manum tuam sup aquas aegypti.
& sup fluuios eorum. & riuos ac paludes & omnes lacus aqua
rum. ut uertantur in sanguinem; & sit cruor in omni
terra aegypti. tam in lignis uasis quam in saxeis. Fece
runtq; ita moyses & aaron sicut preceperat dns & extepa;
Ag Quod uero aquę fluminis uertantur in sanguinem. sanę
conuenienter aperuntur fluuius cum hebręos paru
los crudeliter necandos truncidarent auctoribus sce
155. leris redderetur poculum sanguinis, Mystice autem aquę
aegyptiae errores & lubrica philosophorum dogmata.
quę merito in sanguinem uertuntur. quia in ueritatis
sis carnaliter sentiunt, Sed ubi crux xpi mundo huic
lumen uerum ostendit. huiusmodi cum corruptionib;
argui. ut & qualitatem poenarum pro prioribus agnoscant
errores; Foderunt autem omnes aegyptii per circuitum flumi
nis aquam ut biberent. non enim potuerunt bibere de
§ M. aqua fluminis; Quid significat quod aegyptii per quas
aquae fluminis uersae sunt in sanguinem foderunt Ag
per circuitum fluminis quererent aq ut biberent. nisi
quod gentilitas confusa de mediatione seculoris phi
losophiae cum uiderit nihil utile. ac salubre sibi
illam ptere studet inuestigando. ac subtiliter rimando
usq quaq; quętere sapientiae haustum quem
tamen uepres inter non inuenit. nisi puerum ac fon
tem uitae quaerit. Qui sitit ueniat ad me et bibat
& decurrent eius fluenta aquę uiuę. Sexiii. Ir
Dixitq; dns ad moysen. Dic ad aaron. Extende
manum tuam sup fluuios & sup riuos. ac paludes
& educ ranas sup terram aegypti, Extendit aaron
manum sup aquas aegypti, Ascenderunt ranę.
operuerunt terram aegypti, Insecuta uero plagę
ranę pduntur quibus indiam similiter arbi
tramur animas poetarum. qui inani quadam &
inflata modulatione. uelut ranarum somis & am
tibus mundo huic deceptionis fabulas intulerunt;
R ana est enim loquacissima uanitas; hoc enim animal
ad nihil aliud utile est. nisi qd soni uocis improbis
& importunis clamoribus reddit, Fecerunt autem
& malefica ptione incantationes suas similiter. eduxerq;
ranas sup terram aegypti. Vocauit aut pharao moysen
& aaron. & dixit eis. Orate dnm ut auferat ranas a me
& populo meo & dimittam populum ut sacrificet
dno. Fecerunt aut inquit similiter & incantatores
aegyptiorum ueneficiis suis & eduxerunt ranas sup
ram aegypti quętur unde. suam ubiq facium erat.
sed similis quęstio est. unde & aqua in sanguine uer
terint. sicuta aqua aegypti in sanguine conuersa iam
fuerat; proinde intellegendum est regione ubi filii ist
habitabant plagis talibus non fuisse pcussum. Exinde
potuerunt incantatores ut aqua haurire qua in san
guine uerterent ut aliquas ranas educere ad solam
demonstrationem magicę potentiae quia quo potuerunt
& iam postea qua illa compressa sunt facere. sed scrip
tura eo narrando connexuit quod & iam postea fieri
potuit; Egressiq; sunt moyses & aaron a pharaone
& clamauit moyses ad dnm pro promissione ranarum quae
condixerat pharaoni; Fecitq; dns iuxta uerbum
moysi & mortuę sunt ranę de domibus & de uillis & de
agris. Congregauerunt eas in immensos aggeres
& computruerunt terra, Videns aut pharao quod data est
requies. ingrauauit cor suum. & non audiuit eos
sicut pręceperat dns. Et uidit inquit pharao q facta
est refrigeratio. & ingrauatum est cor ei. & non audiuit
eos sicut dixerat dns; hic apparet non illas eandem fuisse
causas obdurationis cordis pharaonis quod in incantatori
bus eius similia faciebant. Verum & iam ipsa di patientia
qua parebat; Patientia enim di secundum cordis hominum
quibusdam utilis ad paenitendum. quibusdam inutilis
ad resistendum deo. & in malo pseuerandum; non tamen
ipsam
pse in utilis est. sed secundum non tamen pse ipsam in
utilis est. sed secundum cor malum sicut iam diximus.
Hoc & apls dicit. ignorans quia patientia di ad paenitentiam
te adducit, secundum aut duritiam cordis tui & cor impeni
tens thesaurizas tibi iram in die irae & reuelationis
iusti iudicii di. qui reddet unicuq; secundum opera eius.
Nam & alibi cum diceret xpi bonus odor sumus in omni
loco & iam illud adiunxit. Et in his qui salui fiunt & in
his qui pereunt; sed tamen bonum odorem se dixit.
Illi uero tales sunt. ut & bono odore pereunt secundum cor
dis ut sępe dictum est qualitatem quę mutanda
est bona uoluntate in di gratiae in apiam et pdet
iudicii quę malis cordibus nocent; Unde ille mu
tato in melius corde cantabat. Viuat anima mea
& Nondum xpi bonum se odorem esse qui salui fiunt. malum aut his qui pereunt.

& laudabit te. & iudicia tua ad unu abunt me. Ñ
dixit munera tua uel ꝑmia tua. sed iudicia tua.,
multum est aũt ue sincera fiducia dici possit. pro
ba me dñe & tempta me. ure renes meos & cor meũ;
ne mihi aliquid & suis uiribus tribuisse uideretur
continuo addidit. Qm̃ mia tua ante oculos me
os est. & complacui in ueritate tua, Factum erga
se commemorat mia. ut complacere posse & in
ueritate. qm̃ uniuersę uię dñi mia & ueritas.

Dixitq; dñs ad moysen. Loquere ad aaron. Extende
de urga manu tua & ꝑcute pulueremterre. &
sint seȳnipes in uniuersa terra aegypti. Fecerunt q;
ita. Extendit aaron manu urgã tenens. ꝑcussitq;
pulueremterre. & facti sunt seȳnipes in hominib.
& in iumẽtis. Omis pulis terre uersus est in seȳnipes
per totam terrã ægypti, post hec seȳnipes p ducuntur.
hoc animal pennis quidem suspendatur paetra uo
luens. sed tm subtalis est & minutum. ut oculi uix un
nisi acute cernentes effugiat, Corpus aũt eius in sede
rit a certissimo terebri stimulo. tra utroq; uolumẽ. r.
est. uidere qui s non uale & retinere statim aduenienẽ
hoc ergo animalis genus subtalium hereticę cõpa.
tur quę subtilibus uerboȳ stimulis animas terebrãt.
tantaq; callidate circuiunt. ut decepta quisq;
nec uideat nec intelligat unde decipiatur; Facerũq;
similiter maleficia incantationibus suis. ut educeret
seȳnipes. & non potuerunt; Erantq; seȳnipes tam
in hominibus quã in uumẽtis; & dixerunt malefici ad
pharaonem; Digitus dei est hoc; indurauit̃ est cor pha
raonis. & non audiuit eos sicut ꝓceperat dñs, Qđ dixer
magi ad pharaonem digitus dei est hoc. qm̃ nõ potuerũt
educere seȳnipes senserunt. ꝑstrato cum artiũ suarũ
nefariarum scirent potentiã non talibus arabusue
lut potentior. ineas ee mores suos conatos fuisse fru
strari ut non possent educere seȳnipes. sed digito dei
qui operatur utiq; ꝓ moysen. digitus aũt dei sicut
euangelium manifestissime loquitur. Scr̃ sp̃m uel
legitur; nam quod uno euangelista tm narrante
uerba dñi ut dicere. si ego in digito dei eicio demo
nia. Alius euangelista idipsum narrans & ponere uo
luit quid sit digitus dei & ait. Si ego in sp̃u dei eicio de
monia. Cum itaq; magi fatterentur quoȳ pharao po
tentiam p̃fidebat digitum dei ee in moyse in quo su
perabantur. & eorum ueneficia frustrabantur.

Tamen indurauit̃ est cor pharaonis. nunc mirabili
omino duritia. cui aũt interna ista plaga magi
defecerunt. nam plagę coeperunt & quo aqua in
sanguinem uersa est & sentire & ꝓplicare difficile est.
Poterunt enim & in primo signo deficere ubi inserpen
tem urga conuersa est & in prima plaga ubi aqua
in sanguinem commutata est. & in secunda deerant.
si hoc uoluisset digitus dei. id est sp̃s dei, Quis enim dementis
simus dixerit digitum dei. in hoc signo potuisse contrari
magorum impedire & in superioribus nequiuisse. Om
nino ergo certa causa est. quare illa facere huc usque
ꝑmissi sunt. cõmendatur enim fortasse trinitas. Itaq;
uerum est summi philosophi gentium quantum intel
lexerunt deum dari sine sp̃u scõ philosophati sunt quã
uis de patre & filio non tacuerint quod & iam diximus
In libro suo meminit quem scripsit de sp̃u scõ, Mystice 155.
aũt sicut conciliatur & placatur sp̃s scõ requiem ꝑstat
mitibus & humilibus cogitationis contritis. & adũsus.
inmites ac superbos inquietudine & agitat quã inquie
tudinem musca ille breuissime significauerunt.
sub quibus magi pharaonis defecerunt dicentes. digitus
dei est hic. Dixit quoq; dñs ad moysen. Consurge di
luculo. & sta coram pharaone, Egredietur enim ad a
quas. & dices ad eum. Hec dicit dñs; Dimitte popu
lum meum ut sacrificet mihi; Quod si non dimiseris
eum. ecce ego immittam inte. & in seruos tuos. in po
pulum tuum. & in domos tuas. omne genus muscarũ.
& implebuntur omes domus aegyptioȳ muscis diuer
si generis. & uniuersa terra in qua fuerint. Faciamq;
mirabilem in die illa terrã gesen. in qua populus mꝰ
est. ut non sint ibi muscę. & scias qm̃ ego dñs in medio
terre, Ponamq; diuisionem inter populum meum & inte
populum tuum; Quod hic scripta aperuit ne ubi aliq;
dicere & intellegere debemus. Sed in posteriorib; & in
priorib; signis factum ee. ut terra in qua habitat
populus dei nullis plagis talibus uexaretur; Oportuit
namq; fieri ut ibi hoc apte poneretur. unde iam inci
piunt signa quibus magi similia nec conati sunt fa
cere; procul dubio enim. quia ubiq; fuerant seȳnipes
in regno pharaonis. non aũt fuerunt in terra gesen.
ubi conati sunt magi similiter facere & minime potuer.
Quousq; ergo deficerent nihil de illius terre segregatio
ne dictum est. sed & quo coeperunt cassari. ubi iam
illi similia facere nec conari ausi sunt. Ibi cõmemo

155. patum est; Quarto aũt loco aegyptus musci pcantur; mus
caenim numis insolens. & inquietum animal est; Inqua
quid aliud quam insolenter cũp desiderioz carnalium · &c
designantur; Egyptus ergo muscis pcantur · quõ eoz
corda quibus hoc sẽm diligunt · desideriozs suoz inquietudi
nibus feriantur; Porro septuaginta interpres cynomyam
id est animam muscam posuerunt · pquam animi mores
significantur. Inquibus humanę mentis uoluntas & libido
carnis arguatur; potest quidem hoc loco significari & iam
pmuscam animam forensem hominum eloquentiã; qua
uelut canes alteruero se lacerant; Vocauit pharao moysen
& aaron · & ait illis; Ite sacrificate dõ uõ in terra. Nolebat
enim eos ire quo iubebant sed ut illic in egypto immolarent
uolebat; Hoc ostendunt uerba moysi quę sequuntur ubi
dicit non posse fieri · pter abhominationes aegyptiorũ;
Sic enim scriptum est; Et ait moyses; Non potest ita fieri ·
abhominationes aegyptiaz immolabimus dnõ dõ nrõ. ;
Est dicere · Non possumus ea animalia quę ab hominan
tur aegyptii · pstantibus illis dõ nrõ immolare. Quę enim ę
gyptii colere dedignantur; Unde & in genesi scriptum est ·
oĩs pastores ouium detestantur aegyptii; Quod autem
adiecit · quod si mactauerimus eaquę colunt aegyptii
ionã eis · lapidibus nos obruent; Suggillat ipsos gentiles eoqd
animalium figuram pdõ sũmo colebant ligno & lapidib;
impressam; Nam ammonem iouem marisce uenerabant;
anubem in cane; Apin quoq; colentes in taurum & ceteros
reptilia magis quam numina quę ipsa aegyptus cultu ere
debat uenerari diuino; Ideoq; moyses & aaron dicebant
se ire uelle ubi aegyptii non uiderent abhominationes
suas immolari. Hoc aũt intellegendum est mystice sig
nificari quod supra diximus quia erant aegyptus ouer
& pastores earum abhominabiles; Et ideo separatam ter
ram israhelitę acceperunt cum uenerunt in aegyptum;
sic enim & sacrificia israhelitarum abhominationes sunt
aegyptiis sicut in iquis ura ustoz; Sed quippe un ebrõ
ouer offerunt · quõ in simplicitate sua se omnipotenti
dõ sacrificium ostendunt; sed ouer abhominantur aegyp
tii; quã cuerhuntur seu aspernantur · & despiciunt simpli
citatẽ bonorum; Sicut ergo sunt abhominationes malorũ
operum quas detestantur boni · ita bonorũ operum causę
abhominabiles sunt reprobis; Unde scriptum est abhominantur
iustus uirum impium · & abhominantẽ impius q̃ intrepidus;
XVII. Dixit aũt dns ad moysen. Ingredere ad pharaonẽ · & loq;
ad eum; Haec dicit dns ds hebreoz; Dimitte populũ

meum · ut sacrificet mihi; Quod si adhuc renuis & retines
eos · ecce manus meę erunt sup agrostuos · sup equos · & asinos ·
& camelos · & boues · & oues pestis ualde grauis; Quod uero
quinto in loco animalium necet pecorum egyptus uerbera
tur · ue cordia hic arguntur · et stultitia hominum mortalium
qui tanquã in rationabilia pecora cultum & uocabulum
dei imposuerunt figuris. Non solum hominum · sed & pecco
rum ligno metallis aq; lapidibus impressis · ut eaquę ipsi
credebant cultu honorum diuino · in his uiderent misera
da quercri supplicia; Mortuusq; sunt omnia animantia
aegyptiorũ; De animalibus filiorũ israhel nihil omnino pe
riit. Et misit pharao ad uidendum · nec erat quicquam
mortuum de his quę possidebat israhel; Ingrauatumq; est
cor pharaonis & non dimisit populum, Quomodo eon
trarius causis factus est huic ingrauatio cordis pharaonis
sicut & pecora israhelitarum morerentur · tanc uide
retur causa competens qua cor eius grauaretur ad omit
tendum dm · tanquã si omnia eius pecora israhelitarum
fecissent mori; Nunc uero unde debuit ad tu mendum ut
credendum moueri uidens nullum pecus mortuum ę
pecoribus hebreorũ · hinc ingrauatum est · id est illa in
grauatio & iam hucusq; pgressa est; Et dixerat dns ad moy
sen & aaron; Tolle plenas manus cineris de camino · &
spargat illud moyses in celum coram pharaone · sitq; pul
uis super omnẽ terrã egypti; Erunt enim in hominib; & iumẽ
tis uulnera & uesicę turgentes · in uniuersa terra egyp
ti; Quod cum quod dicit dns ad aaron · & moysen · sumite uob
plenas manus fuliginis de fornace · & aspargat moyses
in cęlum · coram pharaone & coram seruis eius · & fiat
puluis in tota terra aegypti; Signa enim superiora fie
bant uirga quam non moyses sed aaron · id est extendebat
sup aquam · et adcerni pcutiebat; Hunc uero interpo
nit duob; signis de cynomya & pecorum mortalibus · ubi nec
aaron nec moyses aliquid manu operati sunt dicitur
ut moyses faullam spargat in cęlum deformatę · & hanc
ambo sumere iubentur · sed ille spargere non interrã sed
in cęlum · iam quam aaron qui de aure erat ad populum
terram pcutere debebat · ut interrã siue in aquã manũ
extendere. Moyses uero de quo dictum est · erat ubique
addm · in celum iubetur faullam spargere; quod duobus
superiora signa · ubi nec moyses nec aaron manu aliqd
operantur · quid sibi uult ista diuersitas · neq; enim nihil
Tulerunt ergo cinerem de camino & steterunt coram pha
raonẽ · & sparsit illum moyses in celum · factusq; sunt

ulnera uesicarum turgentium in hominibus & in iumen-
tis. Ne poterant malefici stare coram moyse ppter ulnera
que in illis erant & in omni terra egypti; In ulceribus
arguitur dolosa huius seculi & purulenta malitia mulci
cis tumens & inflata superbia in seruoribus ire ac furoris
insania; huc usq enim tabe perrorum suorum figuras mi-
do supplicia temperantur; Post hec ergo uerbera uen-
unt de supernis uocem sibilo & contritus & grando & ignis dis
currens sicut in sequentibus ostendetur; Dixit quoque
dns ad moysen, Mane consurge & sta coram pharaone
& dices ad eum, Hec dicit dns deus hebreorum, Dimitte
populum meum ut sacrificet mihi. Quia in hac uice mit-
tam omnes plagas meas super cor tuum & super seruos tuos & super
populum tuum, ut scias quod non sit similis mei in omni
terra; Nunc enim extendens manum percutiam te & populus
tuus peste peribis de terra, Ideo autem posui te ut ostendam
in te fortitudinem meam & narretur
nomen tuum; Hec scripture uerba & apostolus posuit
eum in eodem loco pdificali uersutia dicitur, Ubi autem & hoc aut
studens autem dns ostendere iram & demonstrare potentiam
suam sustulit in multa patientia uasa irc. parcendo utiq;
his quos malos futuros esse prescierat; quat uasa dicit pfecta
in perditionem. & ut nouas inquit facere & diuitias glorie
sue in uasa misericordie, unde uasorum medicus uox est in
psalmis. Dns mihi adiutor et protector meus & me. Dns demonstrauit
mihi bona eorum inimicis meis. Nouit ergo dns benefacere
malis in quibus tamen humanam naturam non adimit
sed creat. sed pferendos patienter quousq; scit oportere
non inaniter. sed utens eis ad admonitionem ut ad con-
uersionem bonorum, Ecce enim ut annuntiaretur nomen
dei in uniuersa terra uasis misericordie utiq; prodest; Ad eorum
quoq; utilitatem pharao seruatus est. sicut & scriptura
testatur. & ait eis dicens; Mitte ergo iam nunc & con-
grega iumenta tua & omnia que habes in agro. Homi-
nem enim & iumenta & uniuersa que inuenta fuerint
foris nec congregata de agris cecideritq; super ea grando.
Et morientur; Quid est quod mandat dns pharaoni cum se
facturum magnam grandinem minatur. ut festine
congregare pecora sua & quecunq; illi essent in agro
ne grandine interirent. Hoc enim nostram indignatione
quam misericorditer uideatur admonere. sed hoc non
facit questionem. quando dns ab iram irascens tempe-
poenam; Illud est quod merito mouet quibus nunc pec-
ribus consulatur. si omnia mortua fuerant plagas su-

per ore ubi scriptum est. quod discreuit dns inter pecora
hebreorum & aegyptiorum. ita ut illic nullum moreretur.
omnia uero aegyptiorum pecora morerentur. An eo soluit
quaestio quod pdixerat ea moritura que in campo fuis
sent. ut hec accipiantur omnia. Intelleganturne ea
fisse que in domibus erant. que potuerunt & iam a
dubitantibus colligi. & in domo teneri. ne forte uenti esset
quod moyses dnm facturum ee predixerat. et sic hi ee
in campis iterum poterantq; modo ammoniti congregari
in domos ne grandine perirent. Maxime quam sequitur
scriptura & dicit; Qui timuit uerbum dni seruorum
pharaonis. congregauit pecora sua in domos. qui autem
non intendit mente in uerbum dni dimisit pe-
cora sua in campo, Hoc ergo fieri potuit quan-
do
& iam mortem pecorum minatus est. dns quam uis id scrip-
tura tacuerit. Et dixit dns ad moysen. Extende manum
tuam in celum. & erit grando in omni terra egypti. Super
homines & super iumenta & super omnem herbam agri in ter-
ra egypti, Ecce iterum moyses non interrogat. sed in colligna-
num subitur extendere. sicut super defuncta, Extendensq; super
moyses uirgam in celum. & dns dedit tonitrua & gran
dinem. ac discurrentia fulgura super terram & rt. Septimo
loco super egyptum uerbera uenunt de supernis uocem sibilo &
contritus & grando & ignis discurrens; Intonitrus
enim increpationes ac diuine correptiones intelleguntur
qua non cum silentio uerbera sed dat uocem & doctrinam
celitus mittit. pquam possit culpam suam. Celitus castigat
agnoscere mundus; Dat & grandinem pquam tenera ad
huc uastentur nascentia uitiorum; Dat & ignem sciens
esse spinas. & tribulos quos debeat ignis ille depascere de
quo dicit dns. ignem ueni mittere in terram; Plane
enim in cetera uoluntas & ibi dum consumuntur;
Misitq; pharao & uocauit moysen & aaron dicens ad eos.
peccaui etiam nunc. Dns iustus ego & populus mei im
pii. Orate dnm. & desinant tonitrua dei & grando. ut
dimittam uos & nequaquam hic ultra maneatis. Ait
moyses. Cum egressus fuero de urbe. extendam palmas
meas ad dnm. & cessabunt tonitrua & grando non erit.
ut scias quia dni est terra; Noui autem quod & tu & ser-
uitus. nondum timetis dnm dm rt; Cum fragore
celi qui uehemens erat in grandine pharao territus
rogat moysen. ut oret. & pillo confitens iniquitatem
suam & populi sui. moyses ei dixit. Et tu & seruitus tuo
quod nondum timetis dnm, qualem timorem queritis.

cum timor iste non dum erat dni timor. Facile enim est
poenam timere. sed non hoc est dm̄ timere. illo scilicet ti
more pietatis quem commemorat Iacob ubi dicit; ni
si ds patris mei abraham. et timor isaac eet mihi me nunc
inanem dimisisses. Et dixit dns ad moysen. Ingredere
ad pharaonem. Ego enim induraui cor eius et seruorum
illius. ut faciam signa mea haec in eo. et narres in auri
bus filii tui et nepotum tuorum. Quotiens contriueri
aegyptios. et signa mea fecerim in eis. et sciatis quia ego
AG dns ds et relq. Quoniam dns dt ad moysen. intra ad pharao
nem. ego enim grauaui cor eius et seruorum eius. ut ordi
ne superueniant signa mea haec super eos. non sic accipien
dum est. tamquam opus habeat ds cuiusquam ma
litia. sed sic intellegendum. ac si diceret. Ego enim
patiens fui super eum et seruos eius ut non eos auferrem.
ut ordine superueniant signa mea super eos. Quam enim
patientia dei obstinatior fiebat malus animus. ideo pro
eo quod est patiens in eum fui. dicitur grauaui cor eius.
XVIIII. Dixit aut dns ad moysen. Extende manum tuam super
terram aegypti ad locustam. ut ascendat super eam.
et deuoret omnem herbam quae resi dua fuit grandini.
ISS. Extendit moyses uirgam super terram aegypti; Quod lo
custarum. VIII. In loco fit mentio. putatur a quibusdam
per hoc genus plagae dissidentis a se et discordantis huma
ni generis inconstantia confutari; Alio quoque sensu
locustae pro mobilitate leuitatis accipiendae sunt tamquam
uagae et salientes animae in seculi uoluptates; Et dns in
duxit uentum urentem tota illa die ac nocte; Et ma
ne facto uentus urens leuauit locustas quae ascenderunt
super uniuersam terram aegypti; Et sederunt in cunctis
finibus aegyptiorum innumerabiles. quales ante illud
tempus non fuerunt. nec postea futurae sunt. Operuerunt
quae uniuersam superficiem terrae. uastantes omnia.
Deuorata est igitur herba terrae. et quicquid pomorum
in arboribus fuit quae grando dimiserat; Nihilque omni
no uirens relictum est. in lignis et herbis terrae. in cunc
GG ta aegypto; Uentus inquit urens leuauit locustas quae
ascenderunt super uniuersam terram aegypti. Operuerunt quae
uniuersam faciem terrae. uastantes omnia. Deuorata est
igitur herba terrae. et quicquid pomorum in arboribus fuit. ISS.
Exhibitae celitus aegypti plagae quae et gentibus meritis
corporaliter semel inlatae sunt. quae mala pitiuas mentes
cotidie feriant spiritaliter signauerunt; eis enim aegyp
tus plagis affecta est. in quibus exteriore percussione com

mota dolensque perpenderit quae deuastationis damna
interius neglegens tolerat; Ut dum foras perirent mi
nima se amplius delicta cernerent per eorum speciem.
et quae intus tolerant. grauiora sentirent. Quid ergo
per significationem locustae portendum. quae plusquam
cetera minuta quaeque animantia humanis frugibus
nocent. nisi linguas adolantium quoque terrenorum hominum
mentes. si quando bona aliqua proferre conspiciunt. haec
immoderatius laudando corrumpunt; Fructus quip
pe aegyptiorum est. opera ceno doxorum. quam locustae
exterminant. dum adolantes linguae ad petendas
laudes transitorias conoperantis inclinant; Herbas
uero locustae comedunt. quando adolatores quique uba
loquentium fauoribus extollunt; poma quoque arborum
deuorant. quando uanis laudibus quorundam iam
quasi fortium opera enarrant; Egressusque est moyses
de conspectu pharaonis. et orauit dnm; Qui flare fecit
uentum ab occidente uehementissimum. et arrep
tam locustam proiecit in mare rubrum; Non reman
sit ne una quidem in cunctis finibus aegypti; Et in
durauit dns cor pharaonis. nec dimisit filios israel.
AG Beneficium certe dei commemorauit scriptura quo ab
stulit locustas. et secuta dixit indurasse dnm cor pharao
nis. beneficio utique suo et patientia sua qua illa fiebat
obstinatio dum ei pateretur. sicut omnia mala corda ho
minum patientia dei male utendo durescunt. XX.
Dixit aut dns ad moysen. Extende manum tuam in
caelum. ut sint tenebrae super terram aegypti. tam densae
ut palpari queant; Extendit moyses manum in caelum
et factae sunt tenebrae horribiles in uniuersa terra aegyp
ti. tribus diebus nemo uidit fratrem suum. nec mouit se
de eo loco in quo erat; Non a plaga tenebrae factae sunt
siue ut mentis eorum caecitas argu turum. siue ut intel
legant diuinae dispensationis et prouidentiae obscurissi
mas esse rationes; Posuit enim tenebras latibulum suum;
quas illi audacter et temere perscrutari cupientes et a
lia et aliis adserentes incrassas et palpabiles ignoran
tiae tenebras deuoluti sunt; Et dixit dns ad mo
ysen. adhuc una plaga tangam pharaonem et aegyp
tum. et post haec dimittet uos et exire compellet; Ad ul
timum primitiuorum infertur interitus. Delentur enim
primo genita aegypti. siue principatus et potestates
illorum. et huius mundi rectores. siue auctores et inuen
tores falsarum quae in hoc mundo fuerunt religio

num quas xpi ueritas dum suis & proxeat auctoribus & deleuit; Haec quantum ad locum mysticum spectat plata sunt; Iam uero si & iam moralis nobis figura tractanda est discemus. quod unaquaeq; anima in hoc mundo dum in erroribus uiuit & ignorantia uer natus in aegypto posita est; Huic si ad ppinquarit ue perit lgi aquas e uertat in sanguinem. id est flu dum & lubricam uiuendi uitam conuertat ad san guinem ut ueris ut noui testamenti. Tum deinde educat ex ea unum & inanem loquacitatem. & ad uersum dispudentia. ranarum similem quae rellā; purgat & iam malignas cogitationes eius. Et sy ni furum mordacitatem similes callidi tatis aculeos dis cutit. Libidinum quoq; morsus & nomia speculis si miles depellit. Saltuimq; in ea & intellectum pe cudibus similem deleat. quam homo cū in honore ee non intellexit. sed comparatus est iumentis insipi entibus. & similis factus est illis. Arguit eius & ulcera peccatorum atq; arrogantiae tumorem. feruoremq; in ea furoris & sanguis. Adhibe & posthaec & iam uoces filioz tonitrui. id est. euangelicas apostolicas qu e doctrinas. Sed & castigationem grandinis ad mores & luxuriam uoluptates q cohercent. Adhibe & simul & ignem paenitentiae. ut ipse dicat. Nonne cor nm ardens erat intra nos. Nec locustarum ab ea subdux exempla. quibus mordeamur & depascamur omis inquietu motus eius & turbidi. quo & ipse dixerat quod apti docet. ut omnia sua secundum ordinem fiant; Ubi uero sufficienter fuerit castigata pro moribus & pro emundatione uitae correctione cohercita. Cum auctorem uerborum sensserit. & confiteri iam coeperit quia dignus dī est. & parum quid agnitio nis acceperit. tunc peipue gestorum suorū tene bras uidet. tunc errorum suoz caliginem sentit. Cumq; in hoc uenerit. tunc merebitur ut & tanquam in ea primo genita aegypto. in quo nile aliquid in tellegi posse arbitror. Omnis anima cum ad supplen tum uitae ad uenerit. & uelut naualis mea quadi lex coeperit sua iura defendere. primos sine dubio motus secundum desiderium carnis pduet. quos & concupiscentiae ut ire fomite uis in centina com moueri; Undequasi peipuum & quod non sit com mune cum caeteris hominibus desolo xpo pphadiē; Butyrum & mel manducabit. prius quam sciat aut proferat maligna eligere bonum. Qñ prius quam sciat puer bonum aut malum. resistere malitiae uelit gat quod bonum est; Alius aut pphetarum quā de se metipso loquens dicebat; Delicta iuuentutis meae. & ignorantiae meae ne memineris. Quia ergo primi isti animae motus secundum carnem plata in peccatis nunt; merito in mori alio loco aegyptioz primitiua ponunt. quae caenus & tanguntur. si reliquae uitae conuersio eam dauorem dirigat cursum; Sic ergo in anima quale & diuina ab erroribus suscepta castigat. & corrigit & iam primo genita aegyptioz intellexit ce deleta nisi si post haec omnia in infidelitate pdurae & nolli tungi. israheliticae plebi. in qeuit depsundo & euadat in colomis. sed in iniquitate pmaneat. & descendat tamquam plumbum in aqua ualidissima. Iniquitas em secundum zachariae pphae usum sup talentum plū bi sedet. & ideo qui pmanet in iniquitate tanquā plūbū demergi dicitur in pfundum. Sane quod in superio ribus obseruauimus quaedam p digna. aaron. quae dam pmorsen. quaedam uero p ipsum dnm ministra ta intellegi caenus possunt. ut agnoscamus in quib; dam pfectis sacerdotum & obsecrationes pontifi cum. nos esse purgandos q̄d aaron pona designat. In quibus dā uero pfectum diuinae legis em dandos quod moysi designat officium; In alius aut sine dubio quae difficiliora sunt ipsius dnī egere iuuante. Sed neillud quidem putandum est. nobis manere obserua tum. quod primo quidem moyses non intrat ad pha raonem. sed occurrit ei & eunti ad aquas. post modū uero intrat ad eum. post hoc nec intrat. sed accersitus accedit; Et in hoc ita arbitror intelligi posse. q̄d siue nobis in uerbo dī & religionis ad seruatione certamen est. aduersum phanionem. siue & iam obsessas ab eo animas. de potestate eius conamur eripere. & est nobis indis putatione luctamen. non statim in prima fronte in gredi debemus adulta mae questionum loca. sed occur rendum nobis est. aduersario & occurrendum ad aquas suas; Aquae enim suae sunt auctores gentiliū phi losophorum. ibi ergo nobis primo disputare uolenti; occurrendum est. ut ipsos arguamus. & ipsos errasse doceamur; Post haec iam ingrediendum nobis est. ad inuentiones certaminis. Dia tenim dns; Nisi quis prius alligauerit fortem. non potest in uadere in do mum eius. & uasa eius diripere; prius ergo nobis alli

gandus est fortis. & quassationum uinculis conferingendus.
& ita uero eundum ad dimicandum uasa eius & liberandus
animus quasi deceptionis fraude possidentis; Qd cū fecerimus & steterimus contra ipsum. steterimus uidē eo
modo quo apt̄ dicit. State ergo succincti lumbos uros
in ueritate, & cetera. State inquō & uiriliter agite;
Cum ergo hoc modo steterimus aduersum ipsum. ille arti
fex antiquus & callidus & iam uincere simulabit & cedere.
S si forte hoc neglegentiores nos efficiat ad certamen, Sed
& poenitentiā simulabit & decipiabitur nos discedere
quidem. sed non longe discedere; Uult nos ēe sibi aliqua
& parte uicinos. uult nos ab eius finibus non longe discedere;
S ed nos nisi ab eo longius recedamus. & munitamus murū
& dicamus. quantum inferiores erimus ab occasu. & longius
oriḡ iniquitates nr̄as a nobis salui esse non possumus; Possunt
preterea & hue x. plagę quibus aegyptus uerbera est
ppter israhelitas. romani regni comparari temporib; quia
haec in figuram nr̄i facti sunt; uterq populus. id est ista
haelitica & xp̄iana unius dī est. una populi utriusq;
causa subdita fuit. Israhelitarum synagoga aegyptus
subdita est. xp̄ianorum ecclā romanis; persecuti sunt
aegyptii. p̄secutasunt & romani. & ibi contradictiones
aduersus moysen. & hic aedicta aduersus xp̄m. Diuīs
ibi plagę aegyptiorum. diuersae hic calamitates roma
norum. Nam ut & iam ipsas inter se plagas in quantū
tamen figuri formę comparari potest conferam; Ibi
primo correptio habuit sanguinem. ut uulgo ema
nasse deputent ut in fluminibus cu currisse. hic p̄ma
r sub nerone fugit plaga. ubiq; morientium sanguis
esse &. ut morbis in urbe correptus. uel bellis in urbe pro
fusus; Ibi sequens plaga pdit p̄strepentes p̄stilentesq;
impetrabilibus. ranas. in aethę ppter odium causa habi
tatoribus atq; cibis fuisse. Hic sequens sub domitiano
poena similiter quando satellitum multarumq; eius
impiis effrenatisq; discursibus. cruentissimi iussa
principis & sequentium ad inopiam poene omnis ro
manos cuncta adacta & illo q dispositio egit; Ibi certa
uo iano habuit scynifes masculas stelio & paruissimas
seuissimasq; quae medio sepe aestibus p̄loca squalida
coadunatam ubrando densae & in nullo uolatu ad
labi solent. capillisq; hominum ac pecodum serus.
cum urentes marsu inferri; Hic eadem subtracta
no plagas uidet os & cauum. qui cum ante ubique
dispsi tra iam quasi non essent qui escerent repēn
tino quoq; calore p̄morta inpios inquos erant. to to or
be seuierunt absq; inmanibus mutarū urbium ruinis
quas crebri terrę motus hisdem temporibus subruerunt;
Ibi in quarta plaga muscę animę fuerunt seuę animę
puerilium uermiumq; matres. hic eadem quarta sub
marco antonio plaga uel plurimis infusa punicis
italiam quoq; cum urbe roma uniuersam & cetaneq;
romanorum p̄longinquos limites induersa liberna
dispersum mortę dissolutum putredini simul ac uermib;
dedit. Ibi quinta correpto pecorum ac iumentorū
repentino interitu explēta est. Hic similiter
quinta ultione subsequente persecutore: crebris
missilibus bellis propria uiscera & adiumenta
rei publicę hoc est plebes punicia rum & legiones
militum comminute sunt. Ibi uexatio sexta intulit
uesicas efferuescentes ulceraq; manantia. Hic aeque
sexta pmitio qua post maximi p̄secutionem fuit.
qui specialiter episcopos & clericos omissa turba
populari. hoc ē ecclesiarum primates cruciari im
petrauerat intumescens crebro ira atq; inuidia
non pauligi eodem sed paulnem morientium
principum ac potentum exaltata ē; Ibi septima
plaga numerata. coacta aere grando perfusa que
hominibus iumentisq; satis exitio fuit. Hic similiter
septima sub gallo & uolusiano qui p̄secutori decio mox
interfecto successerant plaga exiit. Nam tunc
pestis infusa ē poēna romani regni aboriente inoc
cidentē spatia cum omne prope modum genus
hominum neci dedit; Tunc & ea corrupit lacus
infuditq; pabula tabo; Ibi octauam egypti contri
nationem fecere exactae undique locustę terrentesq;
oīa. hic octauam peque insubuersionem romani
orbis excitate undique intulere gentes. quę celebri
atq; incendiis cuncta spumeus deleuerunt; Ibi non
turbatio diuturnas cessas ac penetrabiles tenebras
habuit. Plus omnino periculi comminata quā fecit
hic eadem nouae correptio fuit. cum aureliano p̄secuto
nem decernenti a diris urbium bustis bile acri stelio
sibi p̄sius pedibus ruit; Ostendens quid cum ulcio tales
gignere. tamen posse ulcisci nisi & clemens cet & pius
quamquam intra sexcentesimum occidui imperato
rem. hoc est aurelianus tacitus & florianus diuersis
causis interfectisunt; Ibi postremo decima plaga
quę nouissima omniū fuit interfectio filioꝝ quos

mos quiq; genuerunt. Hic nihil omnino decima ideſtno
uiſſima poena eſt omnium pdicto idolorum quę primit
facta in primis amabant, Ibi rex potentiā diſſentit &
pbauit & amauit aegyptios hoc populum dī liberum uę pmisit.
Hic eoq; potentiā dī ſentit & pbauit & credidit aegyptios
populum dī liberum eſſe pmisit, Ibi nunquā peccatis dī
adſeruitutē rēnuitur. hic nūq; peccatis dī ad idolatriā
coactus eſt, Ibi aegyptiorum uaſa puoſa hebreis eruditas.
haec eccleſiae xpianorum pcipua pagianorum compa
cesserunt; Sane illud ut dixi demurmurandum puto.
quia ſicut aegyptiis poſthas decem plagas dimiſſos he
breos pſequi molientibus nil nocuit pſus ducatum mare
adēna pdicto. ita & nos quidem libere peregrinantes
ſuperuenturā. quando quidem pſecutio gentilium mari &
Donec mare nibrum. id eſt ignem iudicii ipſo dño xpo.
duce & iudice eruniſſemus, Hi uero in quos aegyptiorum
forma transfunditur pmiſſa ad tempus poteſtate ſe
uientes. grauiſſimis quidem pmiſſis dī xpianos oru
cuntur pſecutis; Uerum tamen idem omīs inimici
xpi tum regreſſu ante xpm accepto ſtagno ignis pdēm
quod magna impediente caligine dum non uidentē
mittitur ppētia pdictionem immortalib; arſuri ſupplicia

Locutus eſt dñs ad moyſen dicens. ſcxcii Iſſorentē,
dic ergo omi plebi ut poſtulet uir ab amico ſuo
& mulier a uicina ſua uaſa aurea & argentea. Da
bit aut dñs gratiā populo ſuo coram aegyptiis.
Non hic quiq; ſumendum exemplum putare debe
ad expoliandum iſto modo proximum. hoc enim dñs
iuſſit qui nouerat quid quēq; paſſo portere & nec
iſrahelitę furtum fecerunt. ſed do rubere minis
terium prebuerunt. Quemadmodum eī minis ter
iudicis occidit eum quem iudex iuſſit occidi, pfecto
ſi id ſponte faciat homicida eſt. etiam ſi eum occidat
quem ſciat occidi a iudice debuiſſe, Et etiam iſtuc. n
nulla quaeſtio. ſi ſeorſum habitabant hebrei inter
gentes. ubi nec plagę fiebant quibus regnum phara
onis affligebatur. quomodo poſſet quiq; proximo ut
proxima aurum argentum & ueſtem. plerum quaeſ
primum hoc mandatur pmoyſen ſic poſitum eſt. &
mulier a uicina ſua & concellaria ut concellanea ſi
ro dicendum eſt. ut habitatrice ſua. unde mel
legendum eſt. etiam in terra geſſen non ſolos hę
breos habitaſſe ſed eos aliquos aegyptios in illa
terra cohabitatores fuiſſe ad quos potuerunt mem

hebreos & iam illa diuina beneficia puenire. ubi eos &
diligere. idem aegyptii cohibuerunt res. & quę petebant
facile commodarent. Nec tamen dī iudicauit ea illos
alienos fuiſſe ab inuidis & contentionibus. quas populus
dī patitur. ut nec iſto damno feriretur qui plagis illis
propter quod terre illi parcebatur paſſi non erant. Hic 99
quoq; diligenter conſiderandum eſt. quod mentes uſu
ure carnalis in herentes. euelli ab infimis non poſſunt.
niſi gradatim ducta pdicatione pficiant. Hinc quippe
eſt quod in aegypto poſitas pio iuſtoq; moderamine lum
ten cupiſcentia coherceri. & ut canos ſuos uaſis
aureis argenteis quę ſublatis diſcedere iubentur. quod
ſine mentem ducta accepta lege nec uiderunt. non
concupiſcet rem proximi tui, Hinc eſt quod in eadem lege
oculum poculo. dentem pdenti poſcipiunt. figere. &
quando quidem reuelante gratia paſſi maxillam
alteram iubentur pbere, quia enim ſemp plus ura. in
iuncta figit. qui iniuria accipit. dum diſtare mala
non multiplicaui reddere. quandoq; diſcerent ea & mul
tiplicata ſponte talerunt. Hic eſt quod eundem rudem
populum. aquibusdam phibuit. quędam uero eis uſu
priſtino ſeruauit. ſed haec ipſa tamen in melioris tuq;
figura compoſuit, Bruta nanq; animalia idolis aegypti
mactabant eiq; eruſu poſt modum animalium uſa ma
ſiut. ut dum deuſuſio aliquid admitterent. conſola
rentur eius infirmi phoc quod deuſuſio aliquid haberent.
Mira aut diſpenſatione conſilii quod eis dñs de conſi
liis carnali retinuit. hoc in figura ſpūs potentius
uertit; Quid enim ſacrificia illoy animalium. niſi
unigeniti mortem deſignant, quid ſacrificia illorū
animalium. niſi ſanctionem carnalis uitę ſignu
ficant, unde ergo in bellitatem populi rudis condeſcen
ditur. indeet pumbratas allegoriarum ſpecies muta
ta ſeruando ſpūs nutritur. Dixit quoq; dñs ad moy · xciii.
ſen. & aaron. in terra aegypti. menſis iſte uobis prin
cipium menſium. primus erit in menſibus anni. lo
quimini ad uniuerſum coetum filiorum iſrl. & dici
tis eis, Decima die menſis huius. tollat unuſquiq;
agnum p familias & domos ſuas ab ouibus & hedis.
Sin aut minor eſt numerus. ut ſufficere poſſit ad eſcen
dum agnum. aſſumet uicinum ſuum. qui iunctus eſt
domui eius. iuxta numerum animarum quę ſufficere
poſſint ad eſum agni, erit autem agnus abſque
macula maſculus anniculus, Iuxta quē ritum

tolleret & eodem; & seruabitur eum usq ad quartã decimã
diem mensis huius. Immolabitq eum uniuersa multitu
do filiorum israel ad uesperam. Mensis autẽ iste uob prin
cipium mensium. primus erit uobis ad mensibus anni; mense
primum uocat nisan secũdm hebreos. in quo creauit dẽ cẽ
lum & terra & mundi & stirpes & ordines; Cuius mensis
plenilunium post aequinoctium uernale semp debet
attendi. In quo mense diluuium factum est & finitur.
Ideo & plebs israheliticarum seruitutẽ aegyptiorum li
berata est. & genus humanum p xpi sanguinẽ a potesta
te diaboli ereptum atq translatum est; Decima die
mensis agnus ad sumptum iubetur. & seruari usq ad quar
tam decimam diem mensis eiusdem ad uesperam & sic
immolari; Ita & redemptor nr decima die. hoc est ante
diem paschae hierosolymam ueniens in templo atq in eo
rum insidiantium iudeorum uerbum dei docens & pecca
uit. quartam decimã diem. in quo paschã mysticum
cum discipulis suis celebrans. quadam p diuersorem in mani
iudeorum traditus est. atq sequenti die mercurialẽ p redẽp
tione nrã immolatus; qui autẽ decima die mensis agni
tollitur. sed non immolatur usq ad quartã decimam
diem. significat quia plegem quidem xpi passio figu
rabatur. tamen non nisi euangelii ueritate gratia
compleretur; Denarius autẽ numerus ppẽ decalogi adle
gem primi. & quaternarius ppẽ quatuor euangelia
rum & primae testamenti; Hoc igitur quia unicuq
agnum iubet sumere p familias & domos suas. & si minor
sit numerus edentium qui non possit agni carnes con
sumere. mandat uicinum suum qui iunctus est domui
eius ad sumendum. quatenus sufficiens sit numerus ad he
sum agni. Typice designat quod non solum & iudeis
sed etiam & gentibus conuocandi erant ad fidem xpi
& uerum agni immolationem; Non enim sola sufficie
bat gens iudea ad spiritale pascha celebrandum. quã
uis & gentes; uicinae fuerunt domui iudee adhiben
de erunt. Quatenus domus dei conuiuarum numero
rum implerentur. & agni carnes digne comestae fidelibus
impastum uitae aeternae ministrarentur; Quod autẽ idem
agnus uespere comedi iubebatur. significat xpi passi
onem in nouissima aetate seculi esse complendam;
Denique quod uetus similiter ad sumi iubetur & seruari
usq ad quartam decimam diem. Non in merito
incarnationis xpi mysterio accipitur; Quidem
opus erat quem tantum ab omnib. & aedi accipien-

dum monent. nisi ille figuraretur cuius caro non
solum iustis. uerum etiam & peccatoribus ppagata
est. quamquã conentur iudei etiam actum in
tellegere accipiendum ad celebrandum pascha.
Et hoc esse dictum putant ab oues hedos accipere.
tamquam diceret ut ab agnis agnum. ab hedis he
dum. si illud deesse sumi oporteret; apparet tamen
in expositionibus rebus impletus quod illo precepto fieret figura.
Et sument de sanguine & ponent superius q postem
& in superliminaribus domorum in quib. comedent illũ.
Et edent carnes illius nocte assas igni & azymos panes
cum lactucis agrestibus; Non coctum edent & neo cruditi
quid nec coctum aqua. sed assum tantum igni; Caput
cum pedibus eius & intestinis uorabitis nec remanebit
ex eo quicquam usq mane. Si quid residui fuerit igni
comburetis; quia aut superuenerit inquit ab eo immane
igni consumetur; quem potest quomodo aliquid
superare. cum hoc promissum fuerit ut si domus non
habuerit consumendo pecori. idoneã multitudinem
uicinarii sumerent. sed intellegitur qm dictum est
Os non comminuetis ex eo remansurum q fuisse ostaque
igne exterminarentur. Sic autẽ comedetis illum. lumbi
uos accincti. calciamenta habebitis in pedib.
tenentes baculos in manibus & comedetis festinanter;
Est enim phase id est transitus dni. Et transibo pẽ
ram aegypti nocte illa. percutiamq omne primo genitũ
in terra aegypti. ab homine usq ad pecus; Et in cunctis
dis aegypti faciam iudicia ego dns. Haec ut dela
cuncta magnam nobis aedificationem pariunt. si
fuerint mystica interpretatione discussa; Quisnam
sit sanguis agni. non audiendo. sed bibendo dicha
mus. Qui sanguis superius q postem ponitur. qui do
non solum ore corporis. sed etiam ore cordis hauritur;
In utroq enim poste agni sanguis est positus. quan
do sacramentum passionis illius cum ore ad redemp
tionem sumitur. ad imitationem quoq intenta
mente cogitatur; Nam qui sic redemptoris nostri
sanguinem accipit. ut imitari passionem illius nec
dum uelit. in uno poste sanguinem ponit. qui in
superliminaribus domorum ponendus est; Quod
enim spiritaliter domos. nisi mentes nras accipim.
in quibus p cogitationem inhabitamus; earum dom
superliminare est. ipsa intentio quae sit eminẽ
tissima; Quia igitur intentionẽ cogitationis nr

ad imitationem dominicę passionis dirigit. insup
liminare domus agni sanguinem ponit; ut cer
te domus nr̄ę ipsa sunt corpora. In quib; quousq;
uiuimus habitamus; & in sup liminare dom̄ agni
sanguinem ponimus. quia crucem passionis illius
in fronte portamus. De quo agno adhuc subditur.
& ędent carnes nocte illa assatas igni; In nocte quip
pe agnum comedimus. qui in sacram̄to modo domi
nicum corpus accipimus. quando adhuc ab inuicem
nr̄as conscientias non uidemus. Quae tamen carnes
agni assandę sunt. quia nimirū dissoluit carnes.
quas aqua coxerit. quas uero ignis sine aqua & coq̄t
roborat. Carnes itaq; agni nr̄i ignis coxit. quia eū
uis passionis illius ad resurrectionem ualentiorem
reddidit. atq; ad incorruptionem roborauit. Qui
enim & morte conualuit. uidelicet carnes illius
ab igne duruerunt; Unde & iam p psalmistā dicit.
Exaruit uelut testa uirtus mea; Quid namq; ē testa
ante ignē. nisi molle lutum; sed ei & igne agit̄ ut soli
detur; Uirtus ergo humanitatis eius uelut testa & a
ruit. quia ab igne passionis ad uirtutem incorruptio
nis creuit; Sed sola redemptoris nr̄i p̄cepta sacram̄ta
ad uerum sollempnitatem mentis non sufficiunt. nisi
eis quoq; & bona opera iungantur; Quid enī prodest
corpus & sanguinem illius ore p̄cipere. & ei p̄uersis
moribus contrarię; unde bene adhuc ad comedendū
subditur. Et azimos panes cum lactucis agrestibus;
panes quippe sine fermento comedet. qui recta
opera sine corruptione uane gloriae & erect; Qui
mandata mediue sine ammixtione peccati & hib&
ne p̄uersae diripiat quod quasi recte dispensat; Hoc
quoq; peccati fermentum bonę suae actioni miscuer̄
quibus p̄ph & ę uoce p̄increpationē dn̄s dicit; Uenite
ad bethel & impie agite; Atq; post pauca. & sacrifica
te de fermentato laudem; De ferm̄tato namq; laudem
immolat. qui sacrificium dō de rapina parat; Lactucę
uero agrestes ualdę amarę sunt; Carnes uero agni cū
lactucis agrestibus sunt aedende. ut cum corpus re
demptoris accipimus. nos pro peccatis nr̄is infletibus
affligamus; quatenus ipsa amaritudo pęnitentiae.
abstergat a mentis stomacho p̄uersę amorem uitę.
Ubi & subditur. Non comedetis & eo crudum quid.
neq; coctum in aqua; Ecce iam nos ipsa uerba historię.
ab intellectu historico repellunt; Numquid israheliti

cus ille populus in aegypto constitutus comedere agnū
crudum consueuerat ut illi l& dicat non comedetis & eo
crudum quid. ubi & additur neq; coctum in aqua; Sed q̄d
aqua nisi humanam scientiam designat. iuxta hoc quod
p̄ salomonem sub hereticorū uoce dicitur. aquę furtiuę
dulciores sunt; Quid crude agni carnes. nisi inconside
ratam ac sine reuerentia cogitationis reiectam illius
humanitatem significant; Omne enim quod subtiliter
cogitamus quasi mente coquimus; Sed agni caro nec
cruda ędenda est nec aqua cocta. quia redemptor nr̄
nec purus homo aestimandus est. neq; p̄ humanā sapientiā
qualiter incarnari ds̄ potuit cogitandus; Om̄is enī qui
redemptorem nr̄m purum hominē credit. quid iste aliud
quam agni carnes crudas comedit. quas uidelicet coquere
p̄ diuinitatis eius intellegentiā noluit; Om̄is uero qui
incarnationis eius mysteria iuxta humanā sapientiā
discutere conatur. Carnis agni aqua uult coquere. id ē
dispensationis mysterium p̄ dissolutam uult scientiam
penetrare; Qui igitur paschalis gaudii sollempnitatem
celebrare desiderat. agnum neq; aqua coquat. neq; cru
dum comedat. ut neq; p̄ humanam sapientiam p̄fundi
tatem incarnationis illius penetrare app&at. neque
in eum tamquam in hominem purum credat; Sed assa
tas igni carnes comedat. ut dispensari omnia p̄ sc̄i sp̄s
potentiam sciat; De quo adhuc recte subiungitur;
Caput cum pedibus & intestinis uorabitis; quia redep̄
tor nr̄ est A. & W. ds̄ uidelicet ante secula & homo
in fine sc̄lorū; Caput ergo agni uorare est. diuinitatē
illius fide p̄cipere; pedes uero agni uorare est. uestigia
humanitatis eius amando & imitando p̄quirere; Quid
uero sunt intestina. nisi uerborū illius occulta & mysti
ca mandata; Quae tunc uoramus. cum uerba uitę
cum auiditate sumimus; In quo de uorationis ūbo.
quid aliud quam pigritiae nr̄ę torpor reprehendit̄.
qui eius uerba atq; mysteria & p̄ nos m& ipsos non re
quirimus. & dicta ab aliis audimus in uiti; Non re
manebit & eo quicquam usq; ad mane. quae eius dic
ta magna sunt sollicitudine discutienda. quatenus
prius quā dies resurrectionis appareat. In hac p̄sen
tis uitę uacatione. omnia mandata illius intellegen
do & operando penetrentur; Sed quia ualde est dissi
cile ut omne agni eloquium possit intellegi. & om̄e
eius mysterium penetrari. recte subiungitur. Sed
si quid autem remanserit. igni conburetis; Quod &

agno remandę igni comburimus. quando hoc quod de
mysterio incarnationis eius intellegere & penetrare
non possumus. potestati spūi sc̄i humiliter reseruamus.
Q non sufficit quis audeat ut contemp̄nere ut denuntiare
quod intellegit. sed hoc igni tradat cum spū sc̄o reseruat.
Qua igitur qualiter ac edendum sit pascha cognouimus.
nunc qualiter aedi debeat agnoscamus. Sequitur.
Sic aūt comederis illud. renes uōr accinctos. Quid in re
nibus nisi delectatio carnis accipitur. unde & psalmis
ta postulat dicēs. ure renes meos. Si enim uoluntatē
libidinis in renibus esse nescirēt. eos uinimepetisset.
Undē quā potestas diaboli in humano genere maxime
luxuriam preualere. de illo uoce dominica dicitur.
potestas eius in lumbis eius. Qui ergo pascha comedit.
habere renes accinctos debet. Vt qui solemnitatem
resurrectionis aeq incorruptionis agit. corruptioni
iam putria nulli subiaceat. Voluntates edomet.
carnem a luxuria destringat. Neq. enim cognouit quae sit sollemnitas incorruptionis. qui
adhuc pincontamentā corruptioni subiacet. Haec
quibusdam dura sunt. sed angusta porta ē. quae
ducit ad uitam. Et habem̄ iam multa exempla con
tinentium. unde & bene adhuc subditur. calciamenta
habebitis in pedibus. Quid sunt enim pedes nīi.
nisi opera. qui uero calciamenta nisi pelles mortuo
rum animalium. calciamenta aūt pedes muniunt. Quae
uero sunt mortua animalia & quoꝝ pellibus nostri
muniantur pedes. nisi antiqui patres qui nos ad fīnē
patriae p̄cesserunt. quoꝝ dum & exempla conspicimus. ꝛc.
nīri operis pedes munimus. Calciamenta ergo in pe
dibus habere est. mortuorum uitam conspicere & in
uestigia a peccatis uulnere custodire. Tenere baculos in manibus. Quid ē. p̄baculum. nisi pastoralē cur
sum designat. & notandum quid prius p̄cipimur
renes accingere. post modum baculos tenere. qui
illi debent curam pastoralem suscipere. qui iam in
suo corpore seruunt fluxa luxuriae edomare. ut cū
alius forte a p̄dicant. ipsi desiderio mollibus enerui
ter non succumbant. Bene aūt subditur. & comedetis
festinanter. Notandum uero quod dicatur festinan
tes nos ammoneri mandatis dei. mysteria redēp
tionis. ac celestis patriae gaudia. cum festinatione cog
noscamus. & p̄cepta eius cum festinatione implere
curemur. Qua enim adhuc hodie luce bene agere

z enim

scimus. uerum cras luce ignoramus. festinanter
ergo pascha comedamus. id est ad sollempnitatem
patriae celestis ambulemus. Nemo huius uitae tenere
torpeat. ne in patria locum p̄dat. Pascha ergo nostrum
xp̄s est. paulo attestante qui ait. Etenim pascha nōn
immolatus est xp̄s. Porro quod sequitur. Indies eos
fecit iudicium. illud hebrei autumant quod nocte
qua egressus est populus. omnia in aegypto templa
destructa sunt. siue motu terrae. siue iactu fulminū.
Spūaliter aūt dicamus. quod egredientibus de aegypto
huc errorum idola corruant. & omīs puerilis dogma
tum cultus quatiatur. Erit aūt sanguis uobis in sig
num in aedibus in quibus eritis. & uidebo sanguinem
& transibo uos. Nec erit in uobis plaga disperdens.
quando percussi sunt primi aegypti. Sanguis xp̄i in signum
est credentibus. ne noceat ei exterminator qua maxi
ma tutela. contra hostes est xp̄iani memoria passionis
xp̄i. Quod aūt idem sanguis rubeo fuscatulo ysopi asperi
in super laminare & uterumq; postem ubetur. significat
quod certam fidem catholicam passionis xp̄i sacramenta
celebrare debemus. Ysopus enim herba est humilis radi
cibus adhaerens petrae. & purgandis pulmonibus apta.
Sic & fides xp̄i quam in euangelio ipse dn̄s grano sina
pi comparauit humili deuotione suscepta & firmiter in
corde retenta. omīs interioris animae affectus purgat
& emundat. ac sacramentoꝝ caelestium habilem
hominem efficit. Habebitis aūt hanc diem in me
morium. & celebrabitis eam sollempnitatem dn̄o in gene
rationibus uestris ritu aeternum sempiterno. Quod scripturae est.
& facietis diem hunc in progenies uestras legitimum fīnī
tū eternalem quod graece dicitur AEONIOS. Non sic
accipiendum est tamquam possit ullus dies praeterituum
dies esse ullus fīnitus. sed illud fīnitum est quod istis signi
fiant dies. uel cum dicimus ipsum dn̄m fīnī. non utique
istas duas sillabas fīnis dicimus. sed quod significant.
Quam quā diligenter seruandum sit quomodo appel
lare scripturae soleat fīnitum. ne forte ita diuerit sollē
nitas fīnī quem nefas habeant praeterire aut sua
sponte mutare. Aliud est enim quod p̄cipitur quo
usq; fiat sicut p̄ceptum est ut septies muros hiericho
circuiret archa. aliud cum p̄cipitur sic obseruari
aliquid. ut nullus terminus p̄finiatur obseruationis
siue cotidie siue p menses siue p annos sollemnitas
siue p multos aliquos annos certa interualla.

Nunc ergo sic appellant pēnē non quod non sua sponte audeant desinere celebrare aut sicut dixerunt ipsa signa rerum sed res quibus significantur & ipsa intelligantur; Septem dies azima comedetis: in die primo non erit fermentum in domibus uris; quicumq comederit fermentatum peribit anima illius de israel a primo die usq; ad diem septimum; Quid est quod pascha celebraturi VII diebus azima ubs comedere nisi qd omnes qui passionis xpi & resurrectionis ei Iuenis fide mysteria celebrunt. Oportet ut sine fermento malitiae & nequitiae ac pestem utriusq; septenario dierum numero discutiamus non tam inanem ducant. Unde & sequitur dies inquit prima erit sca atq; sollemnis & dies septima eadem festa uenerabilis; Nihil operis fiat in eis; excepta his quae ad escendum pertinent & seruabit azima. Diem primā initium credulitatis & diem septimam finem uitae presentis uocat; Omne enim tempus presens uitae conuenit ueris israhelitas festa ducere; Hoc est in passionis & resurrectionis xpi mysterio honorate. Nihilq operis in illis facere excepta his quae ad escendum pertinent quia non licet & est immundi concupiscentia & peccatis operose laborare. Sed in meditatione sanctarum scripturarum atq; in bonis operibus quae & nam in caelis refectionem sedis perpetuam conantur desudare. Unde sequitur. Primo mense quarta decima die mensis ad uesperam comedetis azima usq; ad diem uicesimā primā eiusdē mensis ad uesperam. Quod significat uespera quarta decimi diei primi mensis in quo pascha celebratum est. & agni immolatio pfectā nisi depositionem ueteris hominis. & initia conuersationis nouae. quod in baptismo xpi morte figuratim inchoatur; Unde & apostolus fidelibus. quicūq; in christo baptizati sumus in xpo ihu in morte ipsius baptizati sumus, consepulti enim sumus cū illo per baptismū in morte utiquomodo resurrexit xps ad uitam per gloriam patris ita & nos in nouitate uitae ambulemus; Ergo uespera quarta decimi diei primi mensis usq ad uesperam diei uicesimi primi eiusdem mensis. primogenitum iudaicae septimanam azima iubemur comedere. q a sacerdotio sacri baptismatis usq ad finem uitae simpliciter & sine dolo debemus uiuere, unde & per ursum. Deponentes omnem malitiā & omnē dolum & simulationes & inuidias. & omnes detractiones. sicut modo geniti infantes rationabile sine dolo lac concupiscite.

uitae creatus in salutem; Sequitur; Quicūq; comederit fermentatum peribit anima ael decoetu israel tam de indigenis terrae; Quia non enim unius omnis qui dolose uiuit & erronea doctrina polluitur presentem uitam in eaus q ad finem p duxerit tanc separat decoetu scor & pperibit cruciatibus sine fine puniendus in gehenna peribit; In carnatusq; populus adorauit; & egressi filii israel fecerunt sicut pcepit dns moysi & aaron; Fit pascha in occasione agni; occiditur xps. de quo in euangelio dicitur. Ecce agnus dei ecce qui tollit peccata mundi. Uespere immolatur agnus; in uespere mundi passus est dns; phibentur qui pascha faciunt ossa frangere. non frangunt in cruce osse dni attestante euangelista quidicit. os eius non comminuetis; Sanguine agni inlibuntur israhelitarum postes ne uastator angelus audeat inferre pricrem signentur signo dominicae passionis in frontibus fideles populi ad tutelam salutis. uth solis abinceps liberemur qui cruore dominicae passionis corde & fronte signati sumus; Quicquam opere loquuntur. signatum est signor lumen uultus tui dne; Unde & appellatur ipsa sollemnitas phase quod nos eruntes transitum possumus uocare eoqd de peioribus ad melioria pergentes. Tenebrosam aegypti uitam derelinquamus.

Factum est autem in noctis medio pcussit dns omne primogenitum in terra aegypti a primogenito pharaonis qui sedebat in solio eius usq ad primogenitā captiuae quae erat in carcere & omne primogenitum iumentorum; Surrexitq pharao nocte & omnis seruus eius cunctiq aegyptii & oriatus est clamor magnus in aegypto; Nec enim erat domus in qua non iacens mortuus; fuerat est inquit clamor magnus in terra aegypti. non enim erat domus in qua non erat mortuus; non potuit esse aliqua domus quae primogenitum non haberet. Cum ergo primogeniti tantū modo morerentur quomodo nulla erat quae non haberet mortuum; an ethoc diuinitus prouisa dispensatio pcuratum. ut in omnibus omnino aedibus primogeniti in quibus pcuterentur aegyptii; Ablaesione plaga non putandi sunt immunes fuisse aegyptii qui habitabant intra gessen; Hominum quippe erant tam animalium non ergo id est homines & animalia primogenita morientur occulto & angelico pcussu. intra ea aliquid ut in egypto factum erat. sicut ruinat locusta tenebre

Vacq.

xxiiii

unde qui habitabant affligerentur; dat libus emplagis cum terra gesse fuisse alienas; paulubrio puenit beneficium ad eos aegyptios qui in eadem terra cum hebreis morabantur; hae uero primogenitos omis percussit; Filii aut isrl fecerunt sicut preceperat illis moyses & petierunt a aegyptiis uasa aurea & argentea & uestem; & dns dedit gratiam populo suo coram aegyptiis & comodauerunt illis & spoliauerunt egyptios.

I am hoc factum fuerat ante mortem primogenitorum aegyptiorum. sed nunc ptā recapitulationem repetatur; Nam narratum est. quando factum est. modo enim fieri quomodo posset utuntantur luctu & moribus suorum ac comodarent ista filii isrl. nisi forte quis dicat. quam ista plaga non fuisse percussos aegyptios quia cum hebreis inhabitabant terram gessen.

155 Quid uero haec prefigurauerunt. nisi quod in auro & argento ac ueste aegyptiorum. significa persunt quaedam doctrine. quae ipsa consuetudine gentium non multo studio discutiuntur; Sed siue hoc significet. siue illud quod & ipsis gentibus animę preciosa tamquā uasa aurea & argentea. cum suis unq; coloribus qd uestes significant. Adiungunt se populo dei. ut simul de hoc seculo tamquam de aegypto liberentur; Tulerigit populus consperssam farinam ante quam fermentaret. & ligant impalis posuit suphumeros suos; Quod uero aut fermentum sublatum. sic perfecte esse filios isrl de aegypto. hoc & nobis modis omnibus si fieri potest elaborandum est. ut & eunter a seculi huius illecebris. non ambulemus in fermento ueteris malitię & nequitiae. sed in azymis sinceritatis & ueritatis; Qd est nouum hominis conuersatio relicto pristino homine cum uetustate suis; Sanctus abs gordio libri & odi memorientum populi israhelitici maegyptio plagasque aegyptiis irrogatas ppē inobedientiā disserbenter. primū libri usq; ad typici pasche celebrationē perduximus sequentis libri gordium ab exitu filiorum isrl de aegypto incipiendum rati ee arbitramur;

Explicivnt cap libri primi.
Incipivnt capitvla libri ii.

I De profectione filiorum isrl ex aegypto denumerate in sochoth. prima mansione & situ paschę ibi & posita. per mare siccum &c. signif.

II De secta mansione hoc est de sochoth in aetham & de aetham in ubis

III De transitu filiorum isrl ad mare rubrū ex aegypto & submersione maquis.

IIII De cantico qd cecinit moyses & filii isrl dno post transitū maris rubri.

V De profectione filiorum isrl amare rubro in mara ubi miserat dns ligno aquas amaras indulcauit ubi edit constituit eis pactum &c.

VI De eo quod amara pgenies filii isrl uocet inhelim & sin & de helim in desertum sin. quod est inhelim & sina. ubi & de dedit illis uespere coturnices & mane pluit manna.

VII De manna filiis isrl in deserto sin in aphidim ubi iterum murmurauerunt pp.

VIII De pugna amalech contra isrl. / put paque pertinuerat

VIIII De aduentu iethro cognati moysi in desertum ubi morabatur isrl & filiis moysi. & de consilio qd dedit moysi plabere iudices & leuitas &c.

X De aduentu filiorum isrl ad montē sinai ubi mandatum est pplo & prohibitum.

XI De eo qd die tertio cepere audiri tonitrua / micare fulgura & nubes operire montē & clangor buccine uehementius perstrepere cum dns descendisset in montem.

XII Sermo dei ad populum decalogum legis proferens.

XIII Comparatio decalogi ad decem plagas aegypti.

XIIII De eo quod prerrumpat est populus ad uisionis magnitudinē referens.

XV Responsio moysi ad filios isrl.

Incipit liber exodvm.
Explicivnt cap libri ii. Incipit liber commentariorvm hrabani ma

OMNIS SCRIPTURA diuinitus instituta secundum apti sententiam utilis est ad docendum ad arguendum ad corrigendum ad erudiendum in iustitia. quapropter quisquis seculus eorum est meditatur. intellectu eas conspicat. inueniat in sermone suauem doctrinam. in sensu salubre consilium. in mysterio honorabile sacramentum. Nec enim solummodo sufficit lectoribus diuinos libros sensus historiales. sed etiam diligenter eis est considerandum. quid pallegoricus eis propheticus sermo innuere uelit. Sicut in presenti libro quando historiam audiemus. ppē credulitatem seruam in filios isrl. & propter inobedientiam quadriennio imperio eorum. & structuram aegyptios iustam promeruisse uindictam; Cognitare debemus ueterum israhelitarum liberationem de spiritali egypto. & introductionem in terram repromissionis. ubi mel & lac spirale crederet quae sufficienter perpetuum hostium spiritalium in bapismatis unda per manum omnipotentis ualidam interfectionem. ut in his omnibus instructi parati simus ad omne opus bonum. post commemorationem ergo paschę. sequitur sermo de transitu filiorum isrl ex aegypto placuerat; Profectaq; sunt filii isrl de numasse in sochoth sescenta fere milia pe

duum uiroꝝ absq; paruulis & mulieribus sed & uulgus
pinisauum innumerabile ascendit cum eis.
Manifestum est hominem significatos siue inseruis siue
mulieribus siue inhis pratibusque militię non erat
idoneos. ut sexcenta milia pedituum inesse solus intelle
gentus qui possent militari agmine armari. Quem
cum sol & uirum adtantum numerum hebrei perue
nire potuerint post annos in egypto; Dicemus ita
insequentibus; habitatio aut filiorum ihꝛl quam
seruant in egypto fuit quadringentorum triginta annoꝝ;
Quibus expletis eadem die egressus est omis exercitus dñi
de terra egypti. Non enim ab introitu iacob in egyptū
usq; ad exitū filiorū ihꝛl de egypto. Quisq;
scripturas sacras diligenter inspexerit
tantum numerū annorum inuenerit; Proinde
illa annorum computatio quam secutus est eusebius
in historia sua cronica spicula ueritate subnixa est;
Ubi illa enim promissione computat quadringentos
xxx annos quauocauit dñs abraham ut exiret de terra
sua inter semen chanaan. quia & apostolos cum abrahe
laudare & commendare fidem in ea promissione
qua xpm uult intelligi prophetarum. id est quapro
misit dñs abrahe quod benedicerentur in eo omes tribus
terre. Hoc aut dico inquit quia testamentum con
firmatum ado. post quadringentos & xxx annos
facta est lex. non infirmata ad euacuandas promissi
ones; Ex illa ergo promissione quauocatus est abra
ham & credidit deo. post quadringentos & xxx annos
facta in legem dicit apostolus. non extempore quo
iacob intrauit egyptum; Deinde cum ipsa scrip
tura exodi satis hoc significatur. Non enim dixit in
colatus filiorum ihꝛl quem incoluerunt interre egypti
anni quadringenti xxx. Sed aptre dixit. qui incoluer
interre egypti. & interre chanaan ipsi & patres eorū;
Ac per hoc manifestum est computandum esse tempus eum
patriarcharum abrahe ysaac & iacob. ex quo pere
grinare cepit. abraham interre chanaan. id est ex illa
promissione in qua eum fides laudat apti. usq; ad illud
tempus quo ingressus est israhel in egyptum; tunc quippe
isto tempore peregrinatus est patres intra chanaan. &
deinde semen israhel in egypto ac sic completa sunt qua
dringenta xxx anni a promissione usq; ad exitum israhel ex e
gypto. quando facta est lex in monte sina. que non in
firmat testamentum ad euacuandas promissiones. Sepau

gressimo & quinto anno uitę suę abraham sicut scripsi
radicit. egressus est interim chanaan. & genuit
ysaac cum esset annoꝝ centum. fiunt itaq; anni ui gin
ti quinq; & promissione usq; ad natum ysaac. His additis
omis anni uitę suę. id est centum octoginta fiunt ducen
ti quinq;. tunc erat iacob annoꝝ. c. xl; nati sunt enim
sexagenario patre gemini ipse & esau. Post. x. tū annos
intrauit iacob in egyptum cū esset annoꝝ centū xxx;
Ioseph aut cum esset xxx nouem; fiunt pinde anni ap
missione usq; ad ingressum iacob in egyptum. cc. quin
decim. ioseph aut a bisseno ecclesimo & nono anno etatis
suę inquo eum pater in egypto inuenit uixit septua
ginta & unum annos. Qua omissa etatis eius anni centū
x. fuerunt; cum itaq; adducentos quindecim annos
accesserint septuaginta unum. fiunt anni cc octo
ginta sex. Restant centum xl uii. t v. quib; in talli ter
seruisse in egypto populus israhel. post mortem ioseph;
Et si annis quantum multiplicari potuerint si fecundius
hominis consideretur adiumento illo quo eos uoluit
ualde multiplicari. reppertum non esse mirū quod
in sexcentas milibus pedituū egressus est. populus ex egyp
to & cepto certo apparatu. Ubi & seruitia erant & ipsius
muliebris & in bellis sacris. Quod uero dixit dñs abrahe
sciendo scies. quia peregrinum erit semen eius in terra
non sua & in seruitutem redigent eos & nocebūt illis
quadrugentis annis. non sic accipiendum est tanquam
in illa durissima seruitute quadringentos annos dī
populus fuerit. sed quia scriptum est. in ysaac uocabit tibi
semen. & anno nato ysaac usq; ad anni egressionis
& egypto computatur anni quadringenti v; Cui ergo
de quadringentis triginta demptis remanent cc. v. qui sunt
a promissione usq; ad natum ysaac. non mirū est si quadrin
gentos & quinq; annos summa solida quadringentos uoluit
appellare scriptura. que sic & tempora tam nunc pure
ut quod de summa perfectioris numeri paululum egreditur
aut infra est. non computetur. Non itaq; qd ait inser
uituteꝝ redigent eos & nocebunt illis. ad quadringen
tos annos referendum est. tanquā per tot annos eos habu
erint in seruitute. sed referendi sunt quadringenti
anni ad id quod dictum est. peregrinū erit semen eius in ter
ra non sua; Quasi sue in terra chanaan. sive in egypto
peregrinum erit illud semen. ante quā hereditate sume
rent terrā promissione dī. quod factum est. per ea quę
egypto labentia sunt. Ut ygitur hoc intelligatur

Kordo uerborum sit. Sciendo sciet quia peregrinum erit
semen tuum terra [redacted] non ppria quadringentis annis.
illud aut interpositum intelligatur. & in seruitutē redigent
eos & nocebunt illis. Tantu ad quadringentos annos ista inter
positio non pteneat. In quarta enim parte anno. sum me
huius hoc est post mortem Ioseph factum est. ut in egypto
populus dī duram pateret seruitutem. Dixitq; dñs ad moy-
sen & aaron. hec est religio phase. omnis alienigena non
comedet ex eo. omnis aut seruus empticius circumcidetur.
& sic comedet. aduena & Mercenarius non edent ex eo. Alie
nigenam dicit gentilem. qui necdum sacro baptismate re
natus est. cui nullo modo corpus dominicum & sanguis
tribuendum est. quia sicut extra est religione. sic debet
ee & communione. Seruum uero empticium mundat circū
cidi. ut liceat ei pascha comedere. Qui est seruus empti
cius. nisi. is qui emptus est. pao. sanguine xpi. Qui pri
mum debet circumcidi spiritali utiq; circumcisione animi.
sed cordis. & sic agni immaculati corpus comedere. Non
talibus dicit petrus apls. succincti lumbos mentis uestre.
sobrii perfecte sperate in eam quę offertur uobis gratia in re
uelatione ihu xpi. Et paulo post. Scientes inquit q̄ non
corruptibilibus auro. uel argento. redempti estis de uana ☩
conuersatione paterna. sed pcioso sanguine ☩
quasi agni incontaminati. & immaculati xpi. pcogniti ☩
quidem ante constitutionem mundi. Manifestati aut ☩
nouissimis temporibus propter uos qui per ipsum fideles estis
in deo. qui suscitauit eum a mortuis. & dedit ei gloriam ut
fides uestra & spes esset in deo. Animas uestras castificantes in obe
dientiam caritatis in fraternitatis amore simplicem ex corde
inuicem diligentes. adulescentes renati. non ex semine cor
ruptibili. sed incorruptibili. per uerbum dei uiui & permanen
tis. Aduena quoq; & mercennarius pascha edere non potest.
qui est aduena. nisi qui nuper uenit ad fidem. nec firmam est
in catholica religione. mercennarius autem ipse est. qui ☩
remissionem culpe laboris. & nullum in futuro premium
requirit. Isti sine non sunt digni accipere corpus xpi.
qui eum aut non firmiter credunt. aut uenerantes non amant.
ac ideo indigni sunt eius participatione. Sequitur. ☩
In una domo comedetur. nec efferetis de carnibus eius
foras. nec os illius confringetis. In una domo agni cuius
comedi iubetur. quia in una ecclesia catholica mysterium
passionis eius rite celebratur. Nec efferri licet de car
nibus eius foras. quia nec pagani. nec iudei nec hereticī
nec illi omnino qui extra ecclesiam sunt. ad hanc communionem
admittuntur. quorum fides. doctrina & conuersatio
aliena est a regula ecclesiastice disciplinę. Nec os inde ☩
illius confringetis. quod hoc significat iohannis euangelista
narrans de passione dñi. in euangelio suo ostendit dicens.
Iudei ergo qm parasceue erat. ut non remanerent
in cruce corpora sabbato. erat aut magnus dies ille
sabbati. Rogauerunt pilatum ut frangerentur eorum
crura & tollerentur. Uenerunt ergo milites. & primi
quidem fregerunt crura. & alterius qui crucifixus
est cum eo. Ad illum aut cum uenissent. ut uiderunt eum
iam mortuum non fregerunt eius crura. sed unus militum
lancea latus eius aperuit. & continuo exiuit sanguis
& aqua. Et qui uidit testimonium phibuit.
& uerum est eius testimonium. Et ille
scit quia uera dicit. ut & uos credatis. Facta sunt enim
hec. ut scriptura impleretur. Os non comminuetis ex eo.
Et iterum alia scriptura dicit. Uidebunt in quem trans
fixerunt. Uidet os agni non comminuere est dispensa
tionem incarnationis xpi. ut ob hoc diuinitatis pblasphemiā
non corrumpere. quia dñs & homo unus est xps. Comminuit
ergo os agni qui xpm de semine dauid de maria uirgine pu
rum hominem natum. & non uerum dñm. Omnis ceteris
filiis israhel facere illud. Quod si quis peregrinorum inhumanum
uoluerit transire coloniam. & facere phase dño. circumcidatur
eidem prius omne masculinum eius. & tunc rite celebra
bit. erit q; sicut indigena terre. Quod est apte dicit ue
ris israhelitis. & populo ecclesiastico. uerum phasha ce
lebrantibus. si q̄ infidelis & extraneus a cultu xpiano. adhuc
communionem se sociare uoluerit. & poli & prius uetere
hominem cum actibus eius. & induat nouum qui
secundum dñm creatus est. in iustitia & sanctitate ueritatis. si q;
digne socialibus. omnibus celestibus uescatur q; nec
epulis spiritalibus. Eadem lex erit indigene & colono
qui peregrinatur apud uos. quia non est personarum
acceptor dñs. sed in omni gente. qui timet dñm & operatur
iustitiam. acceptus est illi. Non enim est distinctio
uidelicet seruilis generis & liberi. sed omnia
& in omnibus xps. Locutusq; est dñs ad moysen di
cens. Sanctifica mihi omne primogenitum quod aperit
uuluam in filiis israhel. tam de hominibus quā de iumen
tis. mea sunt enim omnia &c. Commendat populo
primo exitum dñs eruptionis sue memoriam habendā
& aegyptiorum interfectionis. ut scirent debitores
se esse primogenitorum. & primogenita iumen

corum suoꝝ dñō offerre. qui in eoꝝ liberatione omā primo genitā aegyptoꝝ percussit. Unde insequen tibus ipse populus dicturus est. Occidit dñs omne primogenitum in terra aegypti. a primo genito ho minis usq; ad primogenitū iumentorum. Idcirco immo lo dñō omne quod aperit uuluam masculini sexus: & omnia primo genita filioꝝ meoꝝ pcio redimo. Mysti ce autem primo genita nrā dñō offerimus cum pmo dia operum nroꝝ illi sacrificamus. quicquid enī quid ue bonę uoluntatis ac bone cogitationis. in pectum sanctę sermonis & bonę operationis pcesserit. ut dñō competat. qui dedit ipsum bonum uelle & pficere p bona uoluntate. Quicquid inquit habueris masculi num sexus consecrabis dñō primo genitum. asinum muta bis oue. quod si non redemeris interficias. omne masculinū primo genitum. idest utile & pfectum opus diuinę gratię debemus applicare non nobis. quic quid aut femineum & molle aut infirmū ē in nostra conuersatione. nrę debemus hoc frugilitati deputa re non dño. Quid pasinum. nisi immunditia. & quid ouem. nisi innocentia designatur. asinum ergo primo genita oue mutare est. Immunditię nrę pmo dia ad innocentiae simplicitatem conuertere. ut post quam illa peccator egit quę ita immundi dñō respōrt. ea iam agendo pfecta. quę dñō sacrificio in ponat. Omnes enim homines nati in peccatis sumus. & carnis delectatione concepti. cum pe nobis cū originē traximus. unde fit ut etiam in uoluntate nra peccati implicamur. Sed quis quis post malitiā carnis. ad in nocentiā conuertatur cordis. primo genitū asini mutat oue. Quia prioris uitę immunditiā. ad inno centiā conuertit. Qui enim qualis prius fuit ee de sinit. & ad pfectā carnis munditiā. & innocentiam custodit. in oblatione dñō primo genitū asini ad ouē mutauit. Erit igitur quasi signū in manu tua & quasi ad pensum quid obrecordationē. inter oculos tuos. eo quod in manu fortis eduxerit nos dñs de ae gypto. Quid est quod aut cum depsalma psalmus. erit tibi quasi signū in manu tua. siue ut alia ꝑem plaria sup manū tuā. An intelligitur sup omnia id est quod preferre debeat operibus suis. quando enī pascha pper occisionem ouis ad fidem xpī & sangui nem quo redempti sumus. Hinc aut fides operibus ꝓponenda est. ut sit quodammodo sup manū ad uertus illos qui in operibus legis gloriabantur. De qua re apostolus loquitur & mulam agit fidem anteponere ut ea pendeant opera bona. atq; ab ea pueniantur. Non ut ipsa uelut merces bonorum operum reribus uideatur. Illa enim ad gratiā primā. si aut gratiam non ex operibus alioquin gratia iam non est gratia. Igitur cum emisisset pharao populum non eos eduxit dñs per uiam terrę philistim quę uicina est. reputans ne forte poeniteret eum si uidisset aduersum se bella consurgere. & reuerteretur in egyptum. Sed circumduxit per uiā deserti quę est iuxta mare rubrum. Hic ostenditur oīa fieri debere. quae consilio recte possint. ad euitanda quę aduersa sunt. & iam cum dñs apostolis me adiutor est. Sepe conuersi qui in ipso adhuc actu inchoationis suę tran quillitatem peccatrici carnis aut dona pphetiae pre dicamenta doctrinae aut signa miracula aut gratiam curationis acceperunt. post haec aut duris temptationū pturbationibus fatigantur. a quibus temptationibus adhuc cum incipierent ualde liberos se ee crediderunt. Quod diuina gratia dispensatorie agitur. ne in chara tione sua temptationum asperitate tanguntur. quasi eos inimica amaritudo temptationis ejecerit. & iam facile ad ea quae reliquerunt redirent. a quibus ne longius discederent. Hamum temptatio prius ut ait quasi ux ta postris replicatur. unde & scriptum est. cum dimisisset pharao populum non eos duxit dñs per uiam terrę philistim quae uicina est. reputans ne forte poeniteret eum si uidis set aduersum se bella consurgere & reuerteretur in e gyptum. & ad egyptia rursus. & eumbus eum cinctis bellatri bus. Quia derelinquentibus seculum. quidam prius tranquillitas ostenditur. ne in ipsius teneri tudine atq; inchoatione turbetur. ad hoc territi redeant quod euaserunt. prius ergo securitatis suauitatem sentiunt. prius pacis quidem nutriuntur. post ea gnitā uero dulcedinem maiora iam tollerabiliter temptatio num certamina sustinent. quanto dñs altius cognoscit. Et armati ascenderunt filii israhel de terra aegypti. Aqla nam q; qui non contemptibiles. uxquidam putant. sed studiosius uerbum interpretatur. ad uerbum ἀνεσταλμένοι. ubi septuaginta posuerunt. Quinta aut generatio ne ascenderunt filii israhel de terra aegypti. ita transtulit. armati ascenderunt filii israhel. de terra aegypti. Luce ꝓ eo quod armati nos diximus stolatum graci sermonis ambiguitatem. & instructi. siue munita. propter sup

pellectalem qua aegyptios &spoliauerunt posset intelligi.
Verum ubi septuaginta quinta generatiõe posuerunt. illi
qui hebreos libros diligenter inspexerunt non quinta
sed quinq; tantum ibi scriptum adserunt. ut sit quasi
sensus. quinq; autẽ ascenderunt filii isrl de terra aegypti.
quod quia minus uidebatur intelligi addita gene-
ratio est. Aquilam uero & ceteros. & in hoc maxime
loco ppria transtulisse omnis iudea condamat & sy-
nagogarum consonant uniuersa subsellia. Si autẽ secũ
septuaginta quis scire uoluerit. quomodo quinta
generatione filii isrl ascenderint de aegypto pho minũ
generationes suppputari debeãt. id est ab ipso iacob qui in
trauit in aegyptum. usq; ad moysen qui cum populo
egressus est. ut aliqui uolunt generationes .v. numerent;
Iacob enim primus. secundus leui. tertius caath. quar-
tus amram. quintus moyses. Inueniatur. Has autẽ dicit pge-
nies. latinus interpres quas geneas greci uocant. quę
in euangelio generationes appellantur. Nec numerãt
nisi psuccessiones hominum. non pnumerum annoꝝ;
alius autẽ nonus iacob pleui usq; ad moysen. sed tribũ iudę
numerant quę fuit tribus regalis. ita ut asares filio iudę
qui cum iuda patre suo ingressus est aegyptum. usq; ad sal
mon qui in ipsa tribu dux terram repromissionis inuolu
sint quinq; generationes. Fares genuit esrom. esrom
genuit aram. aram genuit aminadab. Aminadab
genuit naason. naason genuit salmon. ✠ II. ✠

Profectiq; de sochoth castrametatus sunt in aetham
in extremis finibus solitudinis. Dns autẽ praeddux
eos ad ostendendam uiam pdiem in colũna nubis.
& pnoctem in columna ignis. ut dux esset itineris utro
que tempore. Numquam defuit colũna nubis pdiem
nec columna ignis pnoctem coram populo. Locutusq;
autem dns ad moysen dicens. Loquere filiis isrl. Re
uersi castra metentur eregione. phiahiroth. quae est post
inter magdalum & mare. contra beelsephon in conspec
tu eius castra ponetis supmare. Exercitũ quę inter
pretatur commotio tanę utrorum uenerunt in
quit in sochoth. sochoth tabernacula intellegi apud
hebreos tradunt interpretes nominum. Cum ergo sub
uocet euangelii commonitus derelinquens aegyptum.
discusserit. abstẽtaneus rerum corruptelę. & uanoꝝ
inuentorum ac receptaculis. habitabis in tabernaculis. Ha
bitabis enim in tabernaculis. & quibus nolumus. & pos
sel supuestiri. Habitamo autẽ tabernaculoꝝ. & pectorum
absq; ullis impedimentis indiget esse eum qui festinat
addm. Sed in hoc quidem standum est. urgenda p
festinationem mouendas esse castra. & iam de sochoth. & festinan
dum ut ueniatur in aetham. Aetham siue othon. In
nram linguam ueraciter. fortitudo siue signaculum. Et
merito hic enim audiet dici. Quia dns antecedebat
eos pdiem in columna nubis. & pnoctem in columna
ignis. Non hoc in uenit factum apud ramesse. nec
apud sochoth quae secunda profectionibus castrandi
sunt. sed tertia castra sunt in quibus fixum sit signa
diuina. Reardare quę superius retenta sunt. cui di
cebat moyses ad pharaonem. ut sacrificium
ibimus in deserto & immolabimus dno deo nostro.
Hoc ergo erat triduum ad quod festinabat moyses
& commendicebat pharaoni. Ille enim dicebat. ne ultra
longius. Non pmittebat pharao ad loca signorum
pergere filios isrl. non pmittebat eos in tantum pfi
cere. ut possint tertii diei misterii pfrui. Audiens
prophẽta quid dicit. resuscitabit nos dns pbiduum.
& in die tertia resurgemus. & uiuemus in conspectu
eius. Prima dies nobis passio saluatoris est. & sexta
qua descendit in infernum. Tertia autẽ resurrectio
nis est dies. Et ideo in die tertia dns ante cedebat eos.
pdiem in columna nubis. pnoctem autem in columna
ignis. Quod si secundum ea quae superius diximus
in his uerbis recenos apostolus doce & baptismi mys
teria contineri. Necessarium est. utqui baptizant
in xpõ. in morte ipsius baptizentur. Et ipsi consepelian
tur. & cum ipso die tertia resurgant a mortuis. quos
& secundum hoc dicit apostolus. simul secum susci
tauit. simulq; fecit sedere in caelestibus. Cum ergo
tibi tertii diei mysterium fuerit susceptum. inci
pis & te deducere dns ipse post haec tibi uiam salutis
ostendere. Sed uideamus qui dhaec dicatur ad mo
ysen. quae uia paratur eligenda. Reuersi inquit
castra metentur eregione phiahiroth. & rursus de
etham quippe dno iubente reuersi filii isrl castra
metati sunt eregione phiahiroth. quę est inter
magdolum & mare. contra beelsephon. castra
ponentes supmare. phiahiroth. os nobilium.
turris magdolum. beelsephon. dns aquilonis.
Et bene est ut ore doctorum instructus astendas tra
rem uiarum. & memineris tibi contra dnm
aquilonis. id est diabolum principem infidelium

semp esse pugnandum; luxu aliam aute edificationem
tra legitur Deo hon inquit conuersi nor facine inter
epaulem & inter magdalum quod est contra bet se
phon. Haec aut inter pmanur; epaulem quidem
ascensio tortuosa magdalum turris bel sephon.
ascensio speculae ut habens speculam. Tu fortassis cre
debas quia per quod dr ostendit planum esse & molle
& nihil prorsus habere de difficultate aut labore. Ascen
sio est. & ascensio tortuosa. Non enim proficue tenē
quo tendimus aduersarios. sed ascendimus. Audi & tum
dñm in euangelio dicentem. Quam arta & angusta
via est quae ducit ad uitam. Est ergo iter quo in caelū
ascensio tortuosa & ascensio speculę. ut habens specu
lum, ascensio ad actus prudentes. speculatio ad fidem. Osten
dit ergo quia & in actibus & in fide multa & difficultas
& multus labor. Multę enim nobis temptationes
occurrunt. multa offendicula uolentibus agere quę
dixi sunt; tum deinde in fide multa monet tortuosa
plurimas quaestiones: multas obiectiones hereti co
rum. multas contradictiones infidelium. Hoc ergo
iter agendum est sequentibus dñm. sed est & turris in
hoc itinere, quae est ista turris. illa nimirum quam dñs
dixit in euangelio. Dicit quippe quis ex uobis uolens
turrem aedificare non prius sedet & computat
sumptus. si habet unde perficiat. Ista est ergo turris
r sedes ardua & excelsa uirtutum. Tantum uidetur
dñs uocare in columna ignis. & per diem in columna
nubis precedens populum & dux fuerat itinens. Nubs
ista praecedens xps est. idem & iam columna quae ret
& firmus & fulgens infirmitatem nram, per quae lucens
per diem non lucens. ut qui non uident uideant. & qui
uident caeci fiant, potest & sic non incongrue accipi
quod xps sacramentum tanquam in die manifestum
est. in arne uelut in nube. in iudicio uero tanquam
in nocte & nocturno. quia tunc tribulatio erit mag
na faculis tanquam ignis. & lucebit iustis & ardebit
iniustis. Rursum de hac columna ignis & nubis subtili
in uestigatione discussum uidelicet & aliter potest.
Quid est ergo quod columna nubis quae in heremo
populum precibat splendore ignis non in die sed in noc
te praelucebat. nisi quia redemptor noster suę conuersa
tionis exemplo ducatum sequentibus se praestans de
uastatas suas considentibus nulla luce diuinae per
torum suorum tenebras agnoscentibus, ignis sui amo
ris insilsit. Sequitur. dicturusque est pharao sup fi
lus israhel coartati sunt in terra conclusit eos desertum &
in duabo coreuit. Et persequentur uos &c. Non enim ut
ute sine temptationum fluctibus agitam sicut apostо
lus dicit omnes qui uolunt pie uiuere in xpo persecutionē
patiuntur, aestimat pharao eum ingerit persecutiones.
& coartat tribulationibus. quam ceu possit subuertere
a fide xpiana. Sed si moysen id est legem dei sequens
agus hoc uer. aegyptus ne quidem persequitur & infes
tauit. Sed unde quid fiat, Leuauit se inquit angelus dni
qui ante ibat castra israhel & abiit post illos. & cum eo pa
riter columna nubis prior a dimittens posteriorem stetit
inter castra aegyptiorum & israhelitarum. Haec columna
nubis populo quidem dei efficitur murus. Aegyptiis uero
obscuritatem inponit & tenebras; non enim transfert
columna ignis ad aegyptios ut uideant lucem. sed in
tenebris permanent. qui adhuc erunt tenebras magis
quam lucem, Et tu ergo si ab aegyptiis recedas & potes
tatem daemonum fugias. unde quanta tibi diuinitus
preparantur auxilia unde quantis aduersoribus uteris.
tantum est. ut permaneas foras infidelitate aegyptios
aequantur & quadrigarum formido perterret. nec re
clames contra moysen. hoc est legem dei & dicas sic qui
dam illius dixerunt nam quia non essent sepulchra in
aegypto tu eduxisti nos ut in deserto hoc moriamur.
melius fuerat nos seruire aegyptiis quam mori in deser
to hoc. Haec fluctuantis intemptatione animi iubas.
sed quis ita beatus est. qui sic temptationum pondus
& pericula ita nulla mentis eius cogitatio ambiguitatis
obrepat. Unde magno illi ecclesiae fundamento & petrae
solidissimae sup quam xps fundauit ecclam quid dicit
adhuc. modicae inquit fidei quare dubitasti; Uerum ta
men quia dicunt melius fuerat nos seruire aegyptiis
quam mori in heremo. temptationis & fragilitatis haec
uerba sunt. alioquin falsum est; Longe enim melius est
in heremo mori quam seruire aegyptiis. Qui enim in heremo
moritur hoc ipso quod separatus est ab aegyptiis. & discessit are
citoribus tenebrarum. & deposuit tam saeuos habuit aliquem
pfectum & iam si adhuc negri punire nporum. Melius enim pfecta
uita quaerenti interire mori. quae pficisci quidem ad perfectionē
quaerendi; Unde & ego falli uidetur opimo qui dum nimis ar
dua aut uirtutis exponunt. dumq multas eius difficultates
enim multaq pericula & lapsus enumerant. penitendum qui
dem id aut incipiendum iudicant. Sed multo melius est.

mé: in hoc eramere t mori si nra ecclesia est. quã. ãgyptios
pmanentem necari & salsis aquę amaris fluctibus obrui;

III Erat mos ecclesiæ ad populum; ndum timere. state & vide
te magnalia dñi quæ facturus est hodie; Ægyptios enim quos nunc videtis. nequaquã ultra videbitis
Ag usq; in sempiternum &rlq. Quomodo accipienda sint,
hæc verba admiserint posteri israhelitæ ægyptios:
anquia isti quitame videbant non eos ulterius videbus.
Quam & illi sunt mortui qui consequebantur. & isti omes
unus quisq; die mortis suæ; Nam posteri eoy viderunt
posteros illoy; annon eos videbant sicut hodie intelle
gendum est. Non sicut hodie psequentes inimicos
& tanto post eos agmine venientes ut omnino nulla
sit quæstio. nec de æterno tempore quã hic ponit.
quia & si videbunt sẽ unq; tempore resurrectionis: ñ sic
ovg unq; videbunt ut hodie, Sed interim clamat moysẽs addñm.,
Quomodo clamat nulla eius vox clamoris audit. & tamen
dicit ad eum dñs. quid clamas ad me. Velim scire quomo
do sẽs sine voce clamant addñm. apostolus docet, Quæ de
dit dñs spũm filii sui in cordibus nr̃is clamantem abba pat.
Et iterum. & addidit; ipse spũs interpellat pro nob gemitib;
in enarrabilibus. Qui aũt scrutatur corda scit quid de
sideret spũs. quã secũm dñm postulat pscis; Sic ergo in
pellante spũ sco apud dñm pro ilemum. scoy. clamor audit.
Et quid post hæc iubetur moysẽs turgpauere magis ut
ingredienti populo dei dehiscat & cedat ac voluntati
diuine elementorum famulentur obsequia; Et aquæ
quę tamebamur dextra leua quę eis fumulis di mu
rus effectis. non solum pritiem nesciant. sed & munim
exhibeant, Sequitur. Cumq; extendisset moysẽs manũ
sup mare: abstulit illud dñs flante vento vehementi
& urente. tota nocte & vertit in siccum & cetera;
Quid est moysen manum extendere sup mare. nisi legem
pscripturam demonstrare. in qua. efficacem divinę
potentiæ. Abstulit illud dñs flante vento vehemẽti
& urente. Illo unq; vento de quo in psalmis dictũ est.
In spũ vehementi conteres naves tharsis. Et in actib;
apto scriptum est. Quod recumbentibus ingemuato
sion discipulis in die pentecosten. subito factus est
de cælo sonus tanquam spũs vehementis & implevit tõ
domum ubi erant sedentes. & apparuerunt illis dis
pertitę linguę tanquam ignis. sedit q; supra singulos
eorum &reliqua. Abstulit ergo dñs mare flante
vento vehemẽti & urente tota nocte & vertit
in siccum. Cum pomne tempus istius unus quod nox signifi
cat. spũsci gratia aquas baptismatis meabiles credentib;
fecit. ut illis pene transeuntibus de spũali ægyptio
rum repmissionis hostium in eodem elemento subse
quens suffocetur exercitus, Hec non & illa bona nocte qua
iste transitus factus est bene congruit divino sacramẽto,
Nam sequitur. aduenerat vigilia matutina; Ecce
respiciens dñs sup castra ægyptiorum pcolumnã ignis
& nubis interfecit & exercitum eoy. & subvertit rotas
curruum ferebanturq; in profundum &rlq. Dictum est
supra quod columna ignis & nubis. significaret ipsum
mediatorem dei & hominum blandum iustis. terribilẽ
peccatoribus sul cientem pios & interficientem impios;
Ergo in vigilia matutina. qua salvator nr̃ resurrectionis
mortis ab inferis ascendens. resurrexit in gloria bene dic
tum est. quod in vigilia matutina dñs aspiciens sup
castra ægyptiorum pcolumnam ignis & nubis interfecit
& exercitum eorum, Interfecit exercitum quippe spiri
tualium ægyptiorum. cum vero pharaone. quando dia
bolum & satellites eius cum tota spũali nequitia & multi
tudine peccatorum. in aquis spiritalib; credentes ubi
pfimilitudinem mortis eius baptizati. a morte pecca
torum resurgunt. submersit & æterno damnavit
interitu; Nec eis vero israhelitis qui pdestinati sunt ad
vitam & remanent sub fidei potestate ulterius habere lice
bit. quia quos pscientia divina pdestinavit. & vocavit.
Et quos vocavit illos & iustificavit; Quos autẽ iustifica
vit illos & glorificavit. Fugientibusq; ægyptiis se
cuti sunt aquæ & involvit eos dñs in medios fluctus.
reversæq; sunt aquæ & operuerunt currus & equites
cuncti & pertinuit pharaonis qui sequentes ingressi sunt a
ovg mare; nẽmus quidem superfuit & pers Cogitur ergo
fluctus in cumulum. & unda in se ipsa repressa cur
vatum, Soliditatem recepit liquor. & solum maris arentẽ
in pulverem; Bonitatem dei creatoris intelligo; si volun
tati eius obtemperet silegem eius sequantur; pro tibi ele
menta & iam contra sui naturam semper compellit.
Filii aũt israhel pcesserunt per medium siccum maris &aquæ
eis erant quasi pmuro ad dextris & a sinistris; Audiat
amatorib; audiũ qd in ista digressione maris singu
lis quibusq; tribub; filiorum israhel singulæ aquarum diui
siones fuerint. Et per hæc unicuiq; tribuum maris apta
sit mansio. Idq; ostendi qeo quod in psalmis scriptum est
Qui divisit mare rubrum in divisiones; p qd plures

diuisiones docemur factę non una. Sed & hoc qđ dicit ibi benamin iuuenior in stupore. principes iudae duces eorum. principes zabulon. principes neptalim. Nihil omnino uniuersq; tribui ppriae enumerari uidetur ingressus. Haec amatoribus obseruata inscripturis diuinis religiosum credidi non tacere. Quid ergo nos docemur. phaee quam superius diximus. qui sit in his aptus sensus. baptismum hoc nominat immersionem consummatum. innube & inmari. Vt & tu qui baptizaris in xpō in aqua & in spū scō. scias insectari quidem potestates aegyptios & studeas reuocare ad seruitium suum. rectores seculi & huius mundi & spiritales nequitias quibus antea deseruisti. Quae conanti quidem insequi. sed tu descendis in aquā & euadis incolomis. aq; ablutus sordibus peccatorum. homo nouus ascendis. paratus ad cantandum canticū nouum. ad Egyptii uero post te insequentes demergentur in abyssum. & iam si uidentur rogare dñm ne eos interim mittat in abyssum. Sed & aliud & his accipere possumus intellectum. si aegyptum fugias. fugo ramnat tenebras relinquas & sequaris legem dei mosy sen. obuia & aūt tibi mare & contradicentia fluctus occurrat. pcute tu obluctantes undas unda mortis. id est uerbo legis & euangelii antiqua scripturarum te tibi ipsi disputando paduersarios pande. Cedent unde continuo & superans fluctus locum uictori dabit. Meranabusq; & aduersas ac stupore defixas his qui paulo ante aduersabantur. Legamus tu disputans omnes lineas. rectum fidei iter siccabit. & in manu doctrinę uerbo pficies. ut audito restui quos in unda legis erudisti. ipsi iam contra aegyptios. uelut fluctus maris insurgant. Et non solum impugnent eos. sed & superent & extinguant. Extinguit namq; aegyptios qui non agit opera tenebrarum. Extinguit aegyptios qui non carnaliter. sed spiritaliter uiuit. Extinguit aegyptium qui cogitationes sordidas & impudicas de pectoris & corde tot omnino non recipit. Sicut & apostolus dicit. ad sumendas sanctum fidei. ac possimus omnia maligni iacula ignita extinguere. Hoc ergo modo possimus & iam aegyptios hodie uidere mortuos & iacentes ad litus. submergi quadrigas eorum & equos. possum & tu ipsum pharaonem uidere submergi. si tanta fide uiuamus. ut dei contemnat sathanan sub pedibus nostris uelociter. p dñm xpm dñm nostrum.

Tunc cecinit moyses & filii israel carmen hoc dño & dixerunt. Cantemus dño gloriose enim magnificatus est. equum & ascensorem deiecit in mare. Multa quidem cantica fuisse legimus in scripturis diuinis. hoc tamen omnium primum istud est canticum. qđ aegyptios & pharaone submerso. populus dei p uictoria cecinit. Moris quippe scō est. ubi aduersantur uincuntur. tam quam quiescant non sua uirtute. sed dei gratia uictoriam paratam. hymnū do gratulationis offerre. decipiunt tamen hymnum cantantes & iam tympana in manibus suis. sicut de maria sorore moysi & aaron refertur. Et tu ergo si mare rubrum transieris si ac aegyptios submergi uideris & extinctum pharaonem. aq; in abyssi profundum precipitari. poteris hymnum cantare dō. poteris uocem gratulationis emittere & dicere. Cantemus dño gloriose enim honorificatus est. equum & ascensorem precipitauit in mare. melius autem & dignius hoc dicas. si habueris tympanum in manu tua. id est si carnem tuam cruci fixeris cum uitiis & concupiscentiis. & si mortificaueris membra tua quae sunt super terram. Et tamen ideo mus quid dicit. Cantemus dño gloriose enim honorificatus est. Quasi non sufficeret & glorificatus est. nisi addidit gloriose glorificatus est. Et quidem quantum possumus conicere. uidetur enim mihi quod aliud sit glorificari. aliud gloriose glorificari. Nam dñs meus ihs xps cum carnem ex uirgine pro salute nostra suscepit. glorificatus est quidem quamuis quaerere quod perierat. nomine gloriose glorificatus est. Dñs enim de ipso quando audimus eum. non habebat speciem neq; decorem. & uultus eius ignobilis sup filios hominum. Glorificatus est & cum ad crucem uenit & pulsi mortem. sed uere ut dicam. humiliter non gloriose glorificatus est. Verum quia haec oportebat pati xpm. & sic intrare in gloriam suam. cum uenerit in gloria patris & scōrum angelorum. cum uenerit in maiestate sua iudicare terram. quando & uerum pharaonem. id est diabolum in ministris & spū oris sui. Cum ergo refulgebit in maiestate patris sui & post aduentum humilitatis. secundum nobis in gloria ostendit aduentum. tunc non solum glorificatur dñs. sed gloriose glorificatur. Cum omnes ita honorificant filium sicut honorificant patrem. equum & ascensorem proiecit in mare. Adiutor & protector factus est mihi in salutem. Homines qui nos insequuntur equi sunt. & ut ita dicam omnes qui in carne nati sunt figuraliter equi

sed hi habent ascensores suos. Sunt equi quos dns ascen
dit. & circumeunt omnem terram. de quibus dicitur:
& equitatus tuus salus. Sunt aut equi qui ascensores
habent diabolum & angelos eius; iudas equus erat.
sed donec ascensorem habuit dnm. de equitatu salutis
fuit; Cum ceteris & enim apostolis missus. egrotis salutem
& sanitatem languentibus prestitit. Sed ubi se diabolo
substituit. post bucellam enim introiuit in eum sa
tanas ascensor ipsius effectus est satanas. Et illius habe
nis ductus aduersum dnm & saluatorem nrm coepit. equitare

O mis ergo qui persecuntur scos equi sunt hinnientes. sed
habent ascensores quibus aguntur angelos malos &
ideo fero cessunt. Dns ergo equum & ascensorem proie
cit in mare & factus est mihi in salutem. Hic ds meus M.
& honorificabo eum. ds patris mei & exaltabo eum.
Hic ergo & mis est ds. & patris mei. pater noster qui nos
fecit & genuit xps est. Et ipse dicit ua do ad patrem
meum. & ad patrem urm. dm meum. & dm urm.
Si ergo agnoscam quod ds mis sit ds. glori cabo eum;
Si uero & iam illud agnoscam. quomodo patris O. Rc.
mei xpi sit ds. & altabo eum. Dns conterens bella.
dns nomen est illi. Nolo putes quam tantum uisibi
les pugnas conterit dns. sed & illas conter & que nob
sunt. non aduersum carnem & sanguinem. sed aduer
sum principatus & potestates & aduersum mundi M.
huius rectores tenebrarum. Dns enim nom est illi.
& non est. ulla creatura cuius dns non sit. Quadrigas
pharaonis & exercitum eius proiecit in mare. electos
ascensores. ter nos statores demersit in rubrum mare.
Pharao uero uelut potentior in malitia & regnum ne
quitiae tenens. quadrigas agit. Non illi satis est. uni
aequo ascendere. plurimos simul agitat. plurimos
simul plagis torti uerberis cogit. Quoscumque uideris
in luxuria turpiores. in incredulitate seuiores. in
auaritia tetriores. in impietate flagitiores. scito
hos de quadrigis esse pharaonis ipsis. sed & ipsos curru
suo subiungit. in ipsis fertur & uolitat. & apertos scelerum
campos effusis eos agit habenis. Sunt alii electi ascen
sores. electi sine dubio ad malitiam. sed iam de ascenso
ribus supra diximus. Nunc & iam qui sint terni sta
tores uideamus. Mihi uidentur terni statores pro eo
dici quod triplex est hominibus peccandi uia. Aut enim
in facto. aut in dicto. aut in cogitatione peccatum.
Et ideo terni statores per singulos quosque dicuntur. qui tres

istas in nobis peccandi obsideant uias. Et speculentur
semper atque in insidiis agant. ut aut ille & misero homi
ne sermonem malum eliciat. aut ille iniquum opus
extorqueat. aut ille cogitationem pessimam rapiat. Denique
& semen uerbi dei ubi cadit & deperit. triplex descri
bitur locus. Unus secus uiam refertur qui conculcatur ab
hominibus. alius in spinis. alius in petrosis. Et econtra
rio terra bona adferre dr. triplicem fructum. t centesi
mum. t sexagesimum. t tricesimum. Isti ergo terni
statores sunt angeli. nequam de exercitu pharaonis.
qui stant in huiuscemodi uiis obseruantes unumquemque
nrm per hec agere in peccatum. Quos demergit dns
in rubrum mare & ignitis eos in iudicii die fluctibus
tradet ac penarum pelago teget. Abyssi operuerunt
eos. abyssi utique illi de quibus in iob ubi de leuiathan
narratur scriptum est. Aestimabit abyssum quasi se
nescentem. Et in euangelio rogabant demones ihm
ne imperaret illis ut in abyssum irent. Descenderunt
in profundum tamquam lapis. quare ceciderunt in profundum
tamquam lapis. Quia non erant tales lapides de quib
suscitari possent filii abraham. sed tales qui amarent
profundum & liquidum delegerent elementum. id est qui
amarum & fluxum presentium rerum cuperent uolupta
tem. Dextera tua dne magnificata est in fortitudine
dextera tua dne percussit inimicum. Que est ista dex
tera nisi illa de qua in psalmo scriptum est. dextera
dni fecit uirtutem. dextera dni exaltauit me. Que
inimicum uerum & antiquum hostem per crucis mysteri
um interfecit. & per mortem destruxit eum qui habebat
mortis imperium id est diabolum. alligans fortem
& uasa eius diripiens. Atque draconem serpentem uide
licet antiquum qui cauda sua & detraxit tertiam partem
siderum & misit in stagnum ignis ardentis qui paratus est
sibi & angelis eius. Unde & sequitur. Et in multitudine
glorie tue deposuisti aduersarios meos. Gloria utique resur
rectionis dominice confusio fuit diaboli. qui cum iudeis
meditatus est mortem xpi. Misisti iram tuam que de
uorauit eos sicut stipulam. Ultio nouissima quae diabolo
& angelis eius infligitur. uidetur patientibus etiam ira esse.
sed tamen ab illo qui uniuersa cum tranquillitate uidi
cat sine perturbatione animi sui iuste peccatoribus in
rogatur. Quae eos sicut deuorat stipulam quam forti
ter deuastat & ex omni parte cruciat. Et in spiritu furo
ris tui congregate sunt aque. Stagnum utique sulphu

risq̃ dignum meritis eoꝝ impendatur. subquo dimersi gemunt inppetuum. Sed quam hanc poenam admittunt in nouissimo examine psoluenda erit. & horum dies adhuc prelatur. hostibus uidetur occasionē psequendi tribuere. Qui patientia dī abutuntur thesaurizantes sibi irā in die irę & reuelationis iusti iudicii dī. cum ipse tamen certissime uenit & celerius reddere p̃mia q̃m beatitudinis. & aduersarios suos dare in directam inflammā ignis. Vnde & sequitur. Sicut unda fluens congregate sunt abyssi in medio mari. Dixit inimicus psequar & comprehendam. diuidam spolia implebitur anima mea. Euaginabo gladium meū. interficiet eos manus mea. Flauit spūs tuus & operuit eos mare. submersi sunt quasi plūbū in aquis uehemētibus. Misisti spūm tuum & cooperuit eos mare. Ecce iam quinto commemoratur spūs dī. ut in hoc numero accipiam. Et quam dictum est. digitus dī est hoc. primo ubi scriptum. Spūs dī superferebatur super aquas. Secundo ubi dicitur non p̃manebit in istis hominibus spūs meus quia carnales sunt. Tertio faraon dicit ubi ad ioseph. quem spūs dī est in te. Quarto ubi in egyptiorum dicunt. digitus dī est hoc. Quinto in hoc cantico. misisti spūm tuum & cooperuit eos mare. Meminerim autē spūm dī non solum ad beneficia uerum etiam ad iudiciū cōmemorari. Nam quid aliud est quam supra dixit p̃ spūm iræ tuæ diuisa est aqua. Iste tamen spūs dī in egyptios. nā spūs iræ eius quibus nocuit aquarum diuisio. ut intrare possent aquis redeuntibus obruti. Filii uero israel quibus p̃fuit q̃ aqua diuisa est. non fuit ille spūs iræ dī. Unde significantur p̃pter diuersas operationes & effectus spūs dī dissimiliter appellari. cum sit unus atq; idē. Ille dum tamen quidam scripturarum interpretes trinitatis accipiunt. Proinde non arbitror aliquam eandem significari ubi dicit apostolus. Non enim accepistis spūm seruitutis iterum in timore. sed accepistis spūm adoptionis filiorum in quo clamamus abba pater. Qui tamen eodem spū dī. id est digito dei quo lapidibus legis tabulis lapideis conscriptus est. timor inesse est eis qui gratiam nondum intellegebant. Unde illis infirmitate atq; peccatis per legem connumerantur. & q̃ illis fuit pedagogus. quo p̃ducerentur ad gratiam quæ est in fide ihū xpī. De hoc autem spū adoptionis & gratiæ. id est de hoc opere spūs dī quo impetratur gratia & regeneratio in uitam æternam dicitur. Spūs autē uiuificat. cui supra dicebatur. Litera occidit. id est conscripta tantūmodo iubens sine adiutorio gratiæ. Demersi sunt inq̃t tamquam plumbum in aquam ualidissimā. peccatores graues sunt denique & iniquitas supra lentum plumbi sedere monstratur. sicut zacharias pphēta dicit. Vidi inquit mulierem sedentem supra lentum plumbi. & dixi. Quæ est hæc. & respondit iniquitas. Inde est ergo quod iniqui demersi sunt in profundum sicut plūbum in aquam ualidissimam. sed tamen non demerguntur. sed ambulant super aquas quia leues sunt & peccati pondere non grauantur. Denique dns & saluator super aquas ambulauit. ipse est enim qui uere peccatum nescit. Ambulauit & discipulus eius petrus. licet paululum trepidauerit. Non autem tantus erat & talis qui nihil omnino de specie plumbi in se haberet admixtum. Habuit licet parum p̃ter quod dicat ad eum dns. Modicæ fidei quare dubitasti. Ideo igitur quia saluus fit. ignem saluus fit. Vtique quid forte de specie plumbi habuerat. Ambitum. ignis decoquat & resoluat ut efficiamur omnes aurum bonum. Quia aurum terræ illius bonum esse dicitur quia habitatores sunt sci. Et sicut formax probat aurum. ita homines iustos tentatio. Veniendum est ergo omnibus ad ignem. uenien dum est ad conflatorium. Sed & enim dns & conflat & purgat filios iuda. Sed illuc cum uenitur si quis multa opera bona & parum aliquid iniquitatis ad traxerit. illud parum tamquam plumbum igni resoluetur. & depurgatur. & totum remanet aurum purum. Et si qui plus illuc plumbi detulerit plus quam par est. ut amplius deco quatur. ut si parum aliquid auri. purgati tamen resideat. Quod si aliquis illuc totus plumbeus uenerit. fiet de illo hoc quod scriptum est. Demergitur in profundo tamquam plūbum in aqua ualidissima. Quis inquit similis tibi in iustitia. quis similis tibi gloriosus in sanctis mirabilis in uirtutibus faciens prodigia. quod dicit. Quis similis tibi in diis non similis tibi in sanctis gentium compara dñe nec dæmonibus qui sibi falso deos nomen ad sciscunt. sed deos illos dicit qui p̃ gratiam & participationē dī appellantur dii. De quibus & alibi scriptura dicit. Ego dixi dii estis. & iterum. Dñs stetit in congregatione deorum. Sed hi quidem capaces dī sunt. & hoc nomine donari p̃ gratiam uidentur. nullus tamen dō similis inuenitur ut impotentia in natura. Et licet iohannes apostolus dicat. filioli nondum scimus quid simus futuri. sicut reuelatus nobis fuerit de dño scilicet & dicens. si

miser illi erimus. Simili modo cum hec non ad naturā
sed ad gratiam reuocatur. uerbi causā. ut si dicamus
picturam similem esse eius. Cuius imago in pictura uide
tur & presta. quantū ad gratiam tam & uirtus similis dī.
quantum ad substantiā longe dissimilis. Illa enī species
carnis est & corporis uiui. ista colorum sicut est & cetera
tabule sensu carentibus sup posita. Nullus ergo indissi
milis dño. nullus enim inuisibilis. nullus incorporeus.
nullus immutabilis. nullus sine initio & sine fine. Nullus
creator omnium nisi pater cum filio & spū sō. Extendit
dexteram suā deuorauit eos terra. Terra paqua nimirū
est posita extra quippe pars ista extrema ut infirma mun
di terre nomine censeatur. sedm id quod sepe dī dī quisit
celum & terram. & in illius psalmi distributione cōme
morat celestibus laudare inquit dnm de terra. & cetera
sequitur in laude que & iam ad aquas pertinent. Impios
quidem & hodie deuorat terra. aut non tibi uidetur ā
terra deuorari ille qui semp de terra cogitat. qui semp
terrenos habet actus. qui de terra loquitur. de terra lingue
terrā desiderat. & omnē spem suā ponit interna. qui ad
celum non respicit qui futura non cogitat. qui iudicium dī
non metuit nec beata eius promissa desiderat. sed semp depre
hensibus cogitat & terrena suspirat. Talem cum uideris dicito
quia deuorauit eum terra. Sed & si quem uideris luxurie
carnis & uoluptatibus corporis deditum atque animus nihil
ualet. sed totum libido carnis obtinuit. dicito & de hoc quia
deuorauit eum terra adhuc memor & quodam. Extendit
dexteram suā & deuorauit eos terra. quasi ut deuorentur
aterna. huic causa fuerit quod extendit dns dexteram suā.
Si consideres quomodo dns psalterium in cruce totadie &
tendit manus suas ad populum non credentem. & contra
dicentem. & qualiter infidelem populum quem amauit
crucifige crucifige eum. mortis admissi sceleris oppressit
euidenter inuenies quomodo extendit dexteram suā & de
uorauit illos terra. Nec tamen penitus desperandum est.
possibile namq; est ut si forte resipiscat qui deuoratus sē.
rursum possit euomi sicut Ionas. Deduxisti iustitia tua popu
lum tuum hunc quem liberasti. Consolatus es in uirtute tua
eum requie sancta. Dns populum suum quem liberauit
plurimarum regenerationis deducit in iustitia. consolatur
eum in consolatione spūs. in uirtute sua & in requie
sua. futuro namq; sperl laborantibus requiem parit.
sicut & in agone positis dolorem uulnerum mitigat. sper
cone. Audierunt gentes & irate sunt dolores comprehende
runt habitantes philistiim tunc festinauerunt duces edom
& principes moabitarum adprehendit eos tremor. tabuer
omnes habitantes chanaan. Quantum ad istorum pri
nullum aliis gentibus interfuisse mirabilibus que facta
constat. Quomodo ergo uidebuntur tremore deterriti
ut festinasse ut dicat timuit eē philistiim & moabite & e
dom. & reliqui quas enumerat nationes. sed ne
ad intellegentiā spiritalem. inuenies quia philistiim
id est cadentes poculo & edom qui interpretatur terrenus
Trepidantes horum omnium principes cursitant & pa
uent constricti doloribus. cum uidentur regnasse quae
in inferno sunt penetrata. abeo quod descendit in infernum
terre. ut eripere eos qui possidebantur a morte. hinc eos
comprehendit timor & tremor quia senserunt magnitudinē
brachii eius. Hinc & iam tabuerunt omnes habitantes cha
naan. qui mirabiles interpretantur. & mobiles cū uidentur
mouere regnasse alligari fortem & uasa eius diripe
re. Veniat ergo sup eos timor & tremor magnitudinis brachii
tui. Quid tamen dicemones. quid tremunt sine dubio
crucem xpi. inquam inimicati sunt. In qua equm sunt
principatus eorum & potestates. Timor ergo & tremor
cadat sup eos eo quod signum in nobis crucis uiderint fidelē
ficum. & magnitudinem brachii illius quod dns expandit
in cruce sicut dicit. totadie expandi manus meas ad populū
non credentem. & contradicentem mihi. Nonne aliter
ergo tunc obtunderent. nec aliter tremorem uenit sup eos. nisi uide
ant unde crucem xpi. nisi & tu poterit dicere. Mihi autem
absit gloriari nisi in cruce dnī mei ihū xpi. per quem mihi mun
dus crucifixus est. & ego mundo. Fiant tamquam lapis do
nec transeat populus tuus dnē. donec transeat populus
tuus hic quem adquisisti. Fiat tamquam lapidem nē.
natura esse lapidem non enim fiere nisi quod non erat.
Hoc propter illos dicimus qui male naturę fictionem uel
egyptior dicunt fuisse. & non barbaris liberate inhe
esse deductos. Sed propter eos qui creaturam dñm accu
sant. tamquam sacrum quod homines uerentur in lapide.
hi ergo priusquam blasphemare considerent summa
libratione que scripta sunt. Non enim dixit fiant sic
quam lapis erat. sed tempus statuit & mensura
condemnationis decernit. Ait enim donec transeat
populus tuus. Quo scilicet post transitum populi sint
tamquam lapides. In quo mihi uidetur prophetare aliqd
Lactere. Video enim quia prior populus qui fuit ante
nos factus est tamquam lapis. durus & incredulus,

uerum non eatenus ut in lapidis natura permaneat. sed do
nec transeat populus. hic populus quem adquisiuit.
Cecitas enim ex parte contigit in israel illo secundum carnem.
donec plenitudo gentium subintraret. Cum enim pleni
tudo gentium subintroierit. tunc et iam omnis israel
qui per incredulitatis duritiam factus fuerat sicut lapis sal
uabitur. Et uis uidere quomodo saluabitur. potens
est inquit deus de lapidibus suscitare filios abrahe.
Manent ergo lapides. nunc donec transeat populus
tuus domine. populus tuus hic quem adquisisti. Sed si ipse
dominus creator omnium uidendum est. quomodo hic ad
quisisse dicatur. quae sua esse non dubium est. Dicitur
et in alio cantico de utero nomii. nonne hic ipse deus tuus
qui fecit te et creauit te et adquisiuit te. Uidetur enim
unusquisque illud adquirere quod non fuit suum. inde de
niq; et heretici dicunt de saluatore. quia non erant sui
quos adquisiuit. Dato et enim pretio mercatus est. homines
quos creator fecerat. et certum est. Aiunt unumquemque
illud emere quod suum non est. apostolus enim ait. pretio empti
estis. Sed audi quid dicit propheta. peccatis uestris uenunda
ti estis. et pro iniquitatibus uestris dimisi matrem uestram.
Uides ergo quia dei quidem creatura omnes sumus. unus
quisque uero peccatis suis uenundatur et pro iniquitatibus
suis a proprio creatore discedit. Dei igitur sumus secundum
quod ab eo creati sumus. effecti uero sumus serui diabo
li secundum quod peccatis nostris uenundati sumus. Ueniens autem
xpus redemit nos. cum seruiremus illi domino cui nos in et
ipsos peccando uendidimus. et ita uidetur tamquam suos
quidem recepisse quos creauerat. tamquam alienos autem
adquisisse qui alienum sibi dominum peccando quesiue
rant. Sed fortasse recte quidem dicitur redemisse nos xpus.
qui pretium nostri sanguinem suum dedit. Quid tale autem
ut nos mercaretur. et iam diabolus dedit. ergo si uidetur
ausculta. Homicidium pecunia diaboli est. ille enim ab
initio homicida est. Fecisti homicidium. diaboli pecuniam
suscepisti. Adulterium diaboli pecunia est. diaboli enim
in eo imago et superscriptio. Commisisti adulterium.
accepisti a diabolo nomisma. Furtum. falsum testimonium.
rapacitas. uiolentia. haec omnia diaboli census est
et diaboli thesaurus. Talis enim pecunia de eius monete
procedit. haec igitur pecunia emit ille quos emit et ef
ficit sibi seruos omnes qui de huiuscemodi censu eius quan
tulum cumque susceperint. Inducens planta eos in monte
hereditatis tue. Non uult nos deus in aegypto plantare.

nec in deiectis et humilibus locis. sed in monte heredi
tatis sue uult plantare quos plantat. propheta dicit
Uineam. et aegypto transtulisti et pulisti gentes et plan
tasti eam. per uiam iter fecisti ante eam. plantasti radices
eius et repleuit terram. Operuit montes umbra eius.
et arbusta eius cedros dei. Aduertis iam quomodo plan
tat deus et ubi plantat. non plantat in uallibus. sed in mon
tibus. In excelsis et sublimibus locis. Quos enim educit et
a aegypto quos de saeculo adducit ad fidem. non uult eos
iterum in humilibus conlocare. sed conuersationem eorum
uult esse sublimem. Uult nos in montibus habitare.
sed et in ipsis nihilominus montibus. non uult nos pe
rire repere. nec ultra uult uineam suam humi deiectos
habere fructus. Sed uult palmites eius rursum duci.
in alto conlocari. traduces fieri. Et traduces non in quib;
cumque humilibus arboribus. sed in excelsis et altissimis
cedris dei. Cedros dei ego prophetas et apostolus puto. quibus
nos si adiungamur uitis quam de aegypto transtulit deus.
et per ramos eorum nostri palmites diffundantur. atque in ipsis
in nisi traduces quaedam efficiamur caritatis ad inui
cem uinculis nexi. fructum sine dubio plurimum adferi
mus. Nam omnis arbor quae non facit fructum excidetur
et in ignem mittetur. In preparata habitatione tua quam
preparasti domine. Uide clementis dei bonitatem. non uult te
inducere ad laborem. Non uult ut ipse tibi facias ha
bitaculum. Iam te ad preparatam deducit habitationem.
Audi dominum in euangelio dicentem. Alii laborauerunt
et uos in labores eorum introistis. Scimonium domine quod prepara
uerunt manus tue. Scimonium dicitur tabernaculum
dei. uelut templum ab eo quod sanctificat accedentes.
Hoc non dicit manu hominis factum. sed manu dei.
Quid ergo propter te deus et plantat et aedificat. agricola
efficitur. structor efficitur. ne tibi aliquid desit.
Audi et paulum dicere. dei agricultura dei aedificatio estis.
Quod ergo istud est scimonium quod non manu homi
num factum est. sed manibus dei paratum. audi sapien
tiam dicentem. Quia aedificauit sibi domum. Ego autem
hoc de incarnatione domini rectius intellegendum puto.
Non enim manu hominum factum est. id est non opere
humano templum carnis aedificatur in uirgine. Sed sicut
super danihel. lapis sine manibus excisus crescit. et factus est
mons magnus. Istud est scimonium carnis ad sumptae
et sine manibus. id est absque opere hominum de monte
humanae naturae et substantia carnis excisum. Domine quid

regnat in seculum & in seculum & adhuc. Quotiens in seculum dicitur longitudo quidem temporis sed esse finis aliquis indicatur. Et si in aliud seculū dicatur aliquis sine dubio longior quidem tam̄ ponit finis. Et quotiens secula seculoꝝ nominantur. fortasse licet ignotus nobis. tamen adō statuitur aliquis terminꝰ indicatur. Quod uero addit in hoc loco. & adhuc nullū sensit termini alicuius aut finis reliquit. Quod cūq; enī illud cognouerit in quo finem putet posse consistere. semper tibi dicit tibi sermo pphet̄icus & adhuc. Celat siloquatur. ad te & dicat. putat in sēcm sēcī dn̄m regnaturum & adhuc. putat in secta seculoꝝ. & adhuc. Et quod cūq; illud dixerit de regno eius spatium semp̄ tibi dicit pphet̄a & adhuc; Qm̄ intrauit equus eius pharao cum quadrigis & ascensoribus in mare. & induxit dn̄s sup eos aquas maris. ORIG.

Filii aut̄ israhel ambulauerunt. p siccum in medio maris. & tu si filius israhel es. poteris ambulare p siccum in medio maris. Si fueris in medio nationis prauę & peruersae. sicut lum̄ solis uerbum uitę conantes ad gloriam. poterit fieri ut in medio peccatoꝝ incedentē te non infundat humor peccati. poterit fieri. ut transeuntem te. p hunc mundum nulla labidinis unda respergat. nullus cupiditatis aestus uerberet. Qui enim aegyptius est. & sequitur pharaonem. ille uitiorum fluctibus mergitur. Qui uero sequitur xp̄m. & sicut ille ambulauit. ita & ipse ambulat. aquę ei muri fiunt dextra leuaq; Ipse aut̄ media uia incedit p siccum. non declinat ad dexteram neq; ad sinistram usq; quo exeat ad libertatem & ymnum uictoriae dn̄o concinat dicens. Cantabo dn̄o gloriose enī honorificatus est.

Tulit aut̄ moyses israhel de mari rubro. & egressi sunt in desertum sur. Ambulauerunt q; tribus diebus p solitudinem. & non inuenichant aquam. Et uenerunt in mara. nec poterant bibere aquas de mara. eo q̄d essent amarae. Vnde & congruum loco nomen inposuit uocans illud mara. id est amaritudinem. Et murmurauit populus contra moysen dicens. Quid bibemus. at ille clamauit ad dn̄m. qui ostendit ei lignum. Quod cū misisset in aquas. in dulcedinem uersę sunt. Egressi p populus. de mari rubro occurrit heremus in qua tribus diebus ingredientes non habuerunt aquam. Et p uenerunt ad fontem mara. qui & amaritudine nomen accepit. Murmurauit populus uidens aquas & potare nō sustinens. Mittit lignum moyses in aquas & factę sunt dulces; hoc lege amaras aquas occidentis litterę & legis habere figuram. Quibus si inmittatur confessio crucis & passionis dominicae sacramentum iungatur. tunc efficiet aqua amara suauis. & amaritudo litterę uertatur in dulcedinem intellegentiae spiritalis. Vnde & scriptū. Constituit dn̄s populo suo legem & iudicia & ēptauit eum; Alio quoq; sensu quod aquę amarae ligno insertae susceptae dulcescunt. In dicto erat amaritudinem gentium p lignum crucis xp̄i in usum dulcedinis. quando q; esse uerendam; Ibi constituit ei p̄cepta atque iudicia. & ibi tentauit eum dicens. Si audieris uocem dn̄i dei tui. & quod rectum coram eo feceris. & obedieris mandatis eius. custodieris q; oīa p̄cepta illius. cunctum languorem quem posui in aegyptio non inducam sup̄ te. ego enim dn̄s sanator tuus &c. Quid uidetur dicere quod si quis seruet mandata nulla aegritudinem patiatur. hoc est nec febrem aut̄ nec alios dolores corporis ferat. non puto quod haec sint quę p mittantur diuina mandata seruantibus. Alioquin indicio nobis est iob iustissimus & uerus p̄ & uitans omnia scelera quia capite usq; ad pedes repletur ulceribus pessimis. Et ergo his carere dicuntur infirmitatibus qui mandata custodiunt. sed non habebunt illas infirmitates quas aegyptii habent. Aegyptus nanq; mundus figuraliter appellatur diligere ego mundum. & eaq; in mundo sunt. aegyptiaus languor est. chi observare. & men ses. & tempora. signa requirere. stellarum cursibus adherere egyptius. Deserere cum luxuria uoluptatibus operam dare. uacare dulcius. aegyptius languor est. Caro ergo his infirmitatibus. & languoribus. qui mandata custodit.

Post haec dicit. quia uenerunt in elim & erant ibi xii fontes aquarum. & septuaginta arbores palmarum. putas non hab & aliquid rationis quod non ante in elim ducatur populus ubi erant xii fontes aquarum. In quibus nihil amaritudinis inuenerat. Immo potius ubi erat amoenitas plurima ęqdem sicut palmarum. sed primo ducitur ad aquas salsas & amaras. quibus p lignum ostensum ād̄no dulcibus effectis postea uenitur ad fontes. Si historiam solam sequamur. non multum nos aedificat scire ad quem locum primo uenerint ad quem secundo. Si uero primemus in his mysterium latens. inuenimus ordinem fidei. primo enim ducitur populus ad limen legis. ab hac donec p maneat. amaritudine sua recedere

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

non potest. Cum uero ꝓfigurum uite dulas fuerit effecta
& intellegi l& spiritaliter coeperit: tunc deuterii
testamento transitur ad nouum. Et uenitur ad
duodecim apostolicos fontes: ibi & iam arbores rep
perientur septuaginta palmarum: Non enī soli
xii. apostoli fidem xpī p̄dicarunt: sed & alii septua
ginta missi ad p̄dicandum uerbum dī referuntur: p
quos palmam uictoriae xpī mundus agnosceret.
Profectaq; sunt de elim. & uenit omnis multitu
do filioꝝ isrl in desertum sin. Quod est inter elim
& sinai: quinto decimo mensis secundi: postquā
egressi sunt de terra aegypti. Et murmurauit omis
congregatio filioꝝ isrl: contra moysen & contra
aaron in solitudine. Dixerūq; ad eos filii isrl. Uti
nam mortui essemus ꝑ manū dñi in terra aegypti
quando sedebamus sup ollas carnium. & comede
bamus panes in saturitate. Cur eduxistis nos inde
in desertum istud: ut occideretis omnē multitudinem fa
me. Este propter correptionem legentium indicē
populi peccatum quia murmurauerit & ingratus
fuerit beneficiis diuinis celestem annā susceperit.
Quid & iam diei scribitur: in qua die murmurauerit
populus: secundo inquit mense quinta decima die
mensis. Quod utiq; non absq; ratione scriptum est:
Recordare de legibus pasche: quae dicta sunt. & inuenies
ibi hoc ceremonias quod faciatur ad secundum pascha
faciendum his qui in mundi in anima fuerunt & occupati
negotiis peregrinis. Quuero non fuerunt in mundi ani
mis: non longe peregrinabantur: quartadecima die
primi mensis pascha fecerunt. Qui uīt longe peregrina
bantur. & in mundi erunt: sed in pascha in hoc tempore
faciunt. In hoc tempore quo & manna de celo descen
dit: in die quo primum pascha fit non descendit man
na: sed in hoc quo sedim pascha fit. Uideamus ergo nunc
quaste in his ordo mysterii. primum pascha primi po
puli est: secundum pascha nrm est. Nos enī sumus in
mundi in anima qui colebamus lignum & lapidem
& ignorantes dñm. his quae nata non erant diis seruie
bamus. Nos & iam eramus qui longe peregrinaban
de quibus dicit apostolus. Quia fuimus hospites & pe
regrini testamentoꝝ dī. spem non habentes & sine deo in
hoc mundo. Uerum tamen nondatur manna de celo in
illa die qua primum pascha fit: sed in illa qua sedim.
Panis enim qui de celo descendit: non uenit ad illos
qui primam sol
qui secundam
lauit est xpī.
Sed interim
gestum monst
murmurauit p
nos mori in aegy
nis. O populus
aegyptios uidit
quia aegyptiorum
& alubus datis. Murmur ergo aduersum moysen
immo aduersus dñm leuant: sed hoc primo quidē
ignoscitur & secundo: forsitsis & tertio: Uerū si non
desinant: sed ꝑsistant: audi quid posthuc murmu
rante populo consequatur. In numeroꝝ libro referatur:
quod & in suis scriptis requirit apls dicens: Neq; mur
murauerit sicut quidam & illis murmurauerunt:
& a serpentibus interierunt. Murmurante populum
uenatus in heremo serpente deprehenditur morsus. Uide
mus nos quibus audimus: nos inquam ꝑ quos scripta:
illis enī ad correptionem facta sunt. Scripta sunt autē
ꝓpter nos in quos fines seculoꝝ deuenerunt. Sed haec
in tua habentibus ignoscuntur: in eos qui non dum nus
grauiter uindicantur. Mutuantur namq; in eos serpen
tes: id est in mundis spiritus inuidiae uenenatisque
demonibus: qui eos morsibus occultis ad aeterna ꝑdi
mant. atq; interius & intra cordis penetralia conclusis
cogitationibus absumant. Dicit enī dñs. Quia audiui
murmurationem filioꝝ isrl. Uideat quia non laudē dñm
murmuratio nra. Audit oīa: eo qd non sectam puniꝑ
nitentiam nīe conuersationis & peccati, sed quid ꝓfuit
rectitudo est. Dixit autē dñs ad moysen. Ecce ego pluā
uobis panes de celo. & egrediatur populus & colligat
quae sufficiant ꝑ singulos dies: ut temptem eum utrum
ambulet in lege mea an non. Temptatio ista ꝓfecto est.
non in peccatum seductio. Nec ideo ꝓfecto uult deus mouere
ut seducat ipsos. ipsis hominibus ostendat. Quod humi
liores fiant adpetendum ad uotorum & agnoscendī
dī gratiam. Die autē sexta parent quam inferant. &
sit duplum quā colligere solebant ꝑ singulos dies.
Quaeroergo quadie coeperit manna celitus dari. &
uolo compunire. dominicam nām sabbato uidelicet.
Ex diuinis nanq; scripturis apparet qd in die dominī
a primo interius datum est manna. Si enī ut scrip

tunidiem sex diebus continuis col
ma autē die quę est sabbatū cessatū est
initium eius ād die prima quę est
Quod si ęquinus scripturis hoc constat
minicā dr̄ pluit manna & in sabbato
legant uidęriam tum plenum esse
iudaico sabbato. Iam tunc indicatur
ipsorum. gratia dī ad cor dr̄ęlo
p anis caelestis qui est sermo dī ad eos
Dicit enim & alibi ypha, Diebus
isr̄l. sine rege principe sine ypha. sine hostia sine sa
crificio. sine sacerdote, In nīm autē dominicadie semp
dr̄r pluit manna de ęlo. sed & hodie ego dico qua pluit
manna de ęlo. Caelestia namq; sunt eloquia ista quae
nobis lecta sunt. & ideō descenderunt uerba quae non obiste
rent a sunt. Et ideō nos quotale manna suscipimus. semp nob
manna datur de ęlo, Illi infelices dolent & suspirant. &
se miseros dicunt qua manna sicut acceperunt patres ip
sorum. ipsi non merentur accipere, Illi numquid manna
manducant. non enim possunt illud manducare qđ ÷
minutum sicut semen coriandri. & candidum sic prima
Nihil enim in uerbo dī minutum. nihil subtile. nihil sen
tiunt spīrale. sed totum pingue. totum crassum, Incras
satum est enim cor populi illius, Sed & interpretatio nominis
hoc idem sonat, Manna enim interpretatur. quod est
hoc. Vide si non ipsa nominis uirtus ad discendū te p
uocat. ut cum audis legem dī. ne curas inquiras semp
& interroges & discas doctoribus. quid est hoc, Hoc enī ē. Aq
q; indicat manna, Tu ergo si uis manducare manna.
id est si cupis suscipere uerbum dī. sero illud minuti
esse & valde subtile sicut semen coriandri, Habet enim
aliquid in se & holeris quo nutrire & recreare possit in
firmos. qua qui infirmus est holera manducat, Habet
aliquid & ingens. & ideo ut prima est. Candoris autem
& dulcedinis habet plurimum, Quid enim candidius.
quid splendidius eruditione diuina. quid dulcius. qđ
uestiuus eloquio dī. quę sunt super mel & fauum. Sed
quid est quod dicit. ut in die sexto duplum colligatur
in repositione. quantum sufficiat & in sabbato. Hoc
secundum nīm ut intellegentiam. non otiosi nec securi
esse debemus. Sex sunt dies est hae. in quia nunc sum
us. in sex enim diebus dr̄ fecit hunc mundum. Hae er
go die tantum reponere debemus & reservare. quantū
sufficiat. & in futuro die. Si quid enim hic boni operis
Lectum est. sepa
Sine dubio
dies dnī sunt.
quod in die do
non pluit. in tel
dominicā nīm
quod in sabbato
nulla descendere.
nullus uenire &
mutat sed debet filu
Et cum haec uox
corporis nīri surdi tas rumpitur. uetusq; uitę granus
usus mutatur. Et anima sup no spū afflata & in summus
appetat quae contempserat & contemnat in infimis quę
appetebat. Dixerunq; moyses & aaron ad omīs filios
isr̄l. Vespere scietis quod dr̄ reduxerit uos de tō ęgyp
ta. & mane uidebitis gloriam dnī. Moyses & aaron di
cunt ad populum interea. Propter qđ audiunt
dr̄r murmurationem uram quā uos murmuratis ad
uersum nos, Nos aut quid sumus. non enim aduersum
nos murmur urm est. sed aduersum dnm. Non & hoc
tantum se ualere uoluerunt quantum dr̄. Dixerunt
enim quid sumus nos. ut illi aduersus illum se scirent
murmurasse. qui istos miserat. & qui p istos opera
batur. Dixitq; moyses ad aaron. die uniuersę congre
gationi filiorum isr̄l. Accedite coram dn̄o. audiuit enī
murmur urm. Cumq; loqueretur aaron ad omnem co
tum filiorum isr̄l. respexerunt ad solitudinem. & ecce
gl'a dnī apparuit in nube. Locutus est autē dr̄. ad mo
ysen dicens. Audiui murmurationem filiorum isr̄l. loque
re ad eos. Vespere comedetis carnes. & mane saturabi
mini panibus. & scietis quod sim dn̄s dr̄r. Dr̄ mandat y
moysen populo aduesperam. ad est caro carnes. & mane
replebimini panibus. Ecce omnia ęlimo pane nomi
nantur. Nam isto nomine & carnes complerent quia
& ipsa alimenta sunt. Nec tamen panes eos modo dicit
qua fiunt & frumenta. ipsos enim ppriae panes appella
re consuemus. Manna aut panum nomine appellat.
Non autē uacat quod dicit ad uesperam carnes & mane
panes se daturum. Tale quippe aliquid & in mbris
significatum est cum ei alimenta corpis affermē. An
forte carnibus aduesperam. & mane panibus illes sig
nificatur. qui tradi uis est ppter delicta nra. & resur
rexit ppter iustificationem nram. Aduesperi quip
pe mortuus & infirmitate sepultus est. mane aut
apparuit discipulis qui resurrexerat in ueritate.
Factum est ergo uespere coturnix operuit castra
mane quoq; roris acuit per circuitum castroy, Cumq;
ad quinas. si quid iustificationis & pietatis recondas. hoc
tibi in futuro sęculo erit cibus. Alter sup num igitur
manna anima papit. cum puocem compunctionis
eleuata nouam speciem interne refectionis obstupescit.
ubertatis dulcedine repleta iure respondeat, Quidō hoc
Quia dum ab infirma cogitatione suspenditur eaque
desuper non conspicat insolite minatur. Et cum haec uox
corporis nīri surditas rumpitur. uetusq; uitę granus
usus mutatur. Et anima sup no spū afflata & in summus
appetat quae contempserat & contemnat in infimis quę
appetebat. Dixerunq; moyses & aaron ad omīs filios
isr̄l. Vespere scietis quod dr̄ reduxerit uos de tō ęgyp
ta. & mane uidebitis gloriam dnī. Moyses & aaron di
cunt ad populum interea. Propter qđ audiunt
dr̄r murmurationem uram quā uos murmuratis ad
uersum nos, Nos aut quid sumus. non enim aduersum
nos murmur urm est. sed aduersum dnm. Non & hoc
tantum se ualere uoluerunt quantum dr̄. Dixerunt
enim quid sumus nos. ut illi aduersus illum se scirent
murmurasse. qui istos miserat. & qui p istos opera
batur. Dixitq; moyses ad aaron. die uniuersę congre
gationi filiorum isr̄l. Accedite coram dn̄o. audiuit enī
murmur urm. Cumq; loqueretur aaron ad omnem co
tum filiorum isr̄l. respexerunt ad solitudinem. & ecce
gl'a dnī apparuit in nube. Locutus est autē dr̄. ad mo
ysen dicens. Audiui murmurationem filiorum isr̄l. loque
re ad eos. Vespere comedetis carnes. & mane saturabi
mini panibus. & scietis quod sim dn̄s dr̄r. Dr̄ mandat y
moysen populo aduesperam. ad est caro carnes. & mane
replebimini panibus. Ecce omnia ęlimo pane nomi
nantur. Nam isto nomine & carnes complerent quia
& ipsa alimenta sunt. Nec tamen panes eos modo dicit
qua fiunt & frumenta. ipsos enim ppriae panes appella
re consuemus. Manna aut panum nomine appellat.
Non autē uacat quod dicit ad uesperam carnes & mane
panes se daturum. Tale quippe aliquid & in mbris
significatum est cum ei alimenta corpis affermē. An
forte carnibus aduesperam. & mane panibus illes sig
nificatur. qui tradi uis est ppter delicta nra. & resur
rexit ppter iustificationem nram. Aduesperi quip
pe mortuus & infirmitate sepultus est. mane aut
apparuit discipulis qui resurrexerat in ueritate.
Factum est ergo uespere coturnix operuit castra
mane quoq; roris acuit per circuitum castroy, Cumq;

operuisse & sup faciem terre apparuit insolicudine
minutum & quasi pilo coriandrum. Insimilitudinem
pruine super terra. Quod cum audissent filii isr.
dixerunt adinuicem. manhu quod significat
quid est hoc? Ignorabant enim quid esset. Quibus
moyses ait. Iste est panis quem dedit dns uobis ad uescendum. Hic est sermo quem precepit dns. Colligat ex eo
unus quisq; quantum sufficiat ad uescendum gomor
p singula capita iuxta numerum animarum uestrarum
quae habitant in tabernaculo sic colletis. Fecerunt q;
ita filii isr. & collegerunt alius plus. alius minus
& mensi sunt ad mensuram gomor. Nec qui plus colle
gerat habuit amplius. nec qui minus paruerat
reppererit minus. sed singuli iuxta id quod edere
possent congreguerunt. Dixitq; moyses ad eos.
Nullus relinquat ex eo in mane. Qui non audierunt
eum. sed dimiserunt quidam ex eis usq; mane. & fe
tere coepit uermibus. atq; computruit. Et iratus est 155
contra eos moyses. Colligebant aut mane singuli
quantum sufficere posset ad uescendum. Cumq;
incaluisset sol. liquefiebat. In die uero sexta colle
gerunt cibos duplices. id est duo gomor p singulos ho
155 minum. &rtq; Quid enim puto uerum esse nisi p
dicationes diuinitus missae intellegantur. Que
transcurrunt puerba sonantia quasi puerem uo
latilia pennata. quibus p fidem pascantur hi qui
ad patriam regni celestis puenire contendunt. po
test quidem & uolucrum esse uetus significare
legis eloquia. quae plebem carnalem tam qua car
ne alebat puerba diuinitus missa quasi puolatilia.
Unde & uespere dicitur. quia acta quae carnali
illis concessa sunt finem erant habitura. Manifesto
autem lumine fidei data est manna p eo, manna utiq;
quod est xpc. quamquam panis uitae de celo descend.
qui puber euangelizat uniuerso orbe pluit. Non
iam murmurum & temptans synagoga. sed credenti
& illo spem ponenti ecclesie. Hoc est autem manna
indeficiens. hoc est panis uerus & celestis abusus angelo
quod di uerbum corruptibile incorruptibili te pascat
qd ut manducare homo. ac p hoc factum est & habita
tur in nobis. Quod & cum qui uescuntur spiritali
ter uiuunt. nam illi ueterem figuram carnaliter
accipientes mortui sunt. Non incongrue & p manna
& aues celestia significantur eloquia. Unde & in

prefatio nominis sic sonat. Manna & iam sine manhu
interpretatur quid est hoc. Cum enim audimus legi di
rectum in medio interrogamus doctores dicentes quid
est hoc corporaliter. Item ut supra dictum est. p manna
q; populo desup datum est admirando supne dulcedinis
designatur. Dulcis enim cibus qui desupne accipitur
manhu uocatur. Manhu enim ut sup dictum est dicitur
quid est hoc? Et quid est hoc dicimus quando hoc quae
cernimus nescienter admiramur. Supnum igitur
manna anima cum capit. cum p uocem compunctio
nis eleuata nouam speciem in carne refectionis obstupescit.
Ut diuina dulcedine repleta ure respondeat. quid est hoc.
Quam dum abinfima cogitatione suspenditur. eaque
desupne conspicit insolite miratur. Et cum hac uoce tem
poris nri surditas rumpitur. uetustq; uitae primus usus
mutatur. Ut anima supno spu afflata. & insumis appetat
quae contempserat. & contempnat in infimis q; appete
bat. Hoc autem manna minutum erat sicut semen coria
dri album & suaue; quod uerbo di minuitur. quod ue subti
lius. aut quod dulcius & suauius eloquiis di. quae sup mel
& fauum. Sed quid est quod sexta die duplum colligi iubet
quod & iam sufficiat in sabbato; sexta dies. ista est sexta & ul
timi. In qua nunc sumus; In hac ergo duplum colligere
qui ppter spem uitae sine uerbum di laudit & facit;
In hac duplum recondit qui & bene uiuit. & alius mi dum
pbt. quod & reponebatur; ppter sabbatum non corrumpe
batur; Bona enim opera facta ppter futurum requiem
in futuro seculo p manent. Qui uero infideles erant & p
ter causam sabbati seruabant de manna & bullichant
& ea uermes & computrescebat; sic & qui ppter presentem
uitam & amorem seculi thesaurizant. his & ille uermes
ebullit qui non moritur; Isti sunt uermes quos generat
auaritia & diuitiarum ex ea cupiditas. his qui habent
pecunias & uidentes in necessitate fres suos claudunt ab
eis uiscera sua; Sed & is qui post susceptum uerbum di pecca
efficitur. ei ipsum uerbi di uermes qui eius semper conse
cratum fodiat & arcana pectoris rodat. quamquam &
uermes sit xpc. ipso loquente. Ego autem sum uermis & non
homo; sicut enim ipse est. alius in humanam. alius in resur
rectionem. Ita & ipse in manna fidelibus quae dulcedo
melliis. infidelibus uermes efficitur; Dixitq; moyses ad
aaron. sume uas unum & mitte ibi man. quantum po
test capere gomor. & repone coram dno ad seruandum
in generationes uras. sicut precepit dns moysi. posuitque

illud aaron in tabernaculo reseruandum & ait. Quę ri potest ubi aaron ponere uoluerit quando nec ullū simulacrum fuit. nec arca testamenti cum fuerit insti tuta. An forte ideo defuturo dixit reponi. ut intelligeretur tunc autem non posse reponi. quando futura erat ar dua. an ponatur autem dictum est. quod seipsa deuotio ne offerendi. in quocumq; loco ponerentur. Ubi enī nō dī. sed illud quod adiunxit. & reposita aaron ante testimo nium ad seruandum. priorem magis sensum asserit. Hoc enim modo scriptura dixit. ꝑ ptolemeū. qđ postea factum est cum esse coepit tabernaculum testimonii.

5. Filii autē israhel comederunt mannam quadraginta annis donec uenirent in terrā habitabilem. Hoc cibo alti sunt usq; quo tangerent fines terrę chanaan. filii autē inquit israhel ederunt manna annis quadraginta quo adusq; uenirent in terrā quę habitatur. manna ederunt quo adusq; uenirent in terrā chanaan. Significauit scriptu ra ꝑ ptolemeū. id est hoc loco memorando qđ & iā ꝑ ea factum est. non edisse filios israhel in heremo nisi manna hoc est enī quod ait. usq; ad terrā quae inhabitabatur. id est quę iam non est heremus. Non quia continuo ut uenerunt ad terram habitabilem destiterunt uesci manna. sed quia non ante. Iniecto enī iordane significatur manna cessasse. ubi pane terrę manducaueruntq; cibo potauerunt. Hoc quippe intelligi potest quando cessasse manna non dicitur nisi iordane tra iecto. Cur autē in illa heremi inopia & iam carnes desi derauerint. quando dī ęgypto cum suis ualde multas pecoribus ęierunt. magna quęstio est. Nisi forte dicat cum pheremum pascua tanta non essent. & eo minor futura uidetur fecunditas pecorum. pepercisse illis pecoribus neomnibus deficientibus & iam sacrificiis necessaria defuissent. Uel siquid aliud dici potest. unde quęstio ista soluatur. Conuertatur tamen credatur non eos carnes desiderasse quas de pecoribus habere po terant. sed eas quas de terra & aquis uidelicet. Ipsas quip pe in illa heremo non inuenirent. unde illis ortygo metra dandae est. id est aues quas coturnices multa iam interpretati sunt. Cum sit aliud genus auium ortygo metra quam ut coturnicibus non usq; quaq; dissimile. Nouerat enim dī quid desiderarent. & desiderii eorū quo animi genere fierent. Sed quia scriptura conci

puisse illos carnes dixerat. nec & presentem causam modi carnes ad deo. quęstio facta est. Notandum autē qđ secun dam editionem hieronymi scriptura ita legitur. Manna ederunt filii israhel. quo adusq; uenirent in partem phoenicis. Iam dixerat quo usq; uenirent ad terrā quam habitarent. sed quia non & presentem ꝑ prie quam dicere repetitio ne uidetur quandam proprietatem & prę posse dicendo. in partem phoenicis. Sed tunc illam terrā sic credendū est appellatam. modo enim non hoc uocatur. Nomine; alia quippe est quae phoenice appellatur regio trans & si donis qua illos transisse non legitur. Quamquā scriptu ra fortasse posuerit terram phoenicis appellare. ubi pal marum arbores tunc esse coeperunt post heremi uastita tem. qm̄ palma grece sic appellatur. Imo enī ꝑfecto nisi tunc inuenerunt locum ubi septuaginta palmarū arbores fuerant. & duodecim fontes. Sed postea eos ęgyp tię heremi plurimas ubi tale aliquid non fuit quo usq; uenirent ad loca quae colebantur. Uerum ille sensus est. ꝓbabilior. ut credamus sic appellatam tunc fuisse terrā. Multarum enī terrarū & locorū sicut fluminū & urbiū nomina. ceruis quibusdam auctoribus antiquitate mutata sunt, sequitur. Gomor autē decima pars est ephi. Eph ergo mensura est trium modiorum. ut in libro ruth ostendimus. & gomor mensura est amborum coenicium trium. Unde & in leuitico. & in numeris omnium librorum quotiens cūq; decima pars ephi in sacrificio & libero iubeatur. men sura gomor & pensa intelligitur. ſVIII.

Igitur ꝑfecta omnis multitudo filiorum israhel de deserto sin. ꝑ mansiones suas. iuxta sermonem dn̄i. castrametata est in raphidim. ubi non erat aqua ad bibendum ꝓpto qui iurgantur contra moysen ait. Da nobis aquā ut bi bamus. Quibus respondit moyses. quid iurgamini mi tamen. cur temptatis dn̄m. sitiuit ergo populus ibi proinde penuria & murmurauit contra moysen dicēs. Cur nos quę scripsti de ęgypto ut occideret & nos & libe ros nr̄os ac iumenta sitis. Raphidim est locus in deserto iuxta montem horeb. sciendum autē quod omnis he remus usq; ad montem sinai sin uocetur. & quoniam pau ca & locus unus mansionis nomen acceperit. sicut & moab tam urbis quam paucitatis nomen est. In hac solitudine quinq; mansiones sunt. sin. pharan. sin. & desin. eadus. & raphidim. Unde breuiter in so do notatur. quod ꝑfecta est omnis multitudo filiorum israhel de heremo sin. ꝑ mansiones suas. iuxta os dn̄i.

et uenerunt raphidim. Ex quo perspicuum est plures mansiones unius regionis uocabulo demonstrari. Clamauit autem moyses ad dominum dicens. Quid faciam populo huic? adhuc paululum et lapidabit me. Ait dominus ad moysen. Antecede populum et sume tecum de senioribus israhel. et uirgam qua percussisti fluuium tolle in manu tua et uade. Flumen aaron legitur non moyses uirga percussisse. nam moyses eadem uirga mare diuisit non flumen. Quid sibi ergo uult accipe uirgam in qua percussisti flumen. an forte mare appellauit flumen. Quaerendum exemplum locutionis huius si ita est. an quod aaron fecit moysi potius tributum est. quia per moysen deus iubebat quae faceret aaron. et in moysen auctoritas. in illo autem ministerium fuit. Quando quidem et primis suis uerbis deus hoc illi ait de fratre suo. erit tibi ad populum. tu autem illi quae ad dominum; En ego stabo coram te ibi super petram horeb. percutiesque petram et exibit ex ea aqua. ut bibat populus. Fecit moyses ita coram senioribus israhel. et uocauit nomen loci illius temptatio. propter iurgium filiorum israhel et quia temptauerant dominum dicentes; Estne dominus in nobis an non. post manna queritur populus ab ardore sitis. et fons de petra erupit. Eadem autem petra quae percussa aquam euomuit christi figuram habuit. quo aperto cuncta fluxerunt. Ad quem uelut uirga lignum passionis accessit. ut eternaret credentibus gratia. percussa enim petra et fons manauit. percussus in cruce christus sitientibus lauacri gratiam et donum spiritus sancti effudit; petram enim istam figuram christi habuisse placet apostolus cum dicit. Bibebant inquit de spiritali consequenti eos petra. petra autem erat christus. Quod autem sitiens populus pro aqua murmurat aduersus moysen. et propterea iubet deus ut ostendat ei petram de qua bibebant. quid hoc significat nisi quod si quis est qui legens moysen murmurat aduersus eum. et displicet ei lex. quae secundum litteram est scripta. Ostendit ei moyses petram quae est christus et adducat eum ad ipsum. ut inde bibat et reficiat sitim suam. XVIII.

Venit autem amalech. et pugnabat contra israhel in raphidim. Dixitque moyses ad iosue. Elige uiros et egressus pugna contra amalech. cras ego stabo in uertice collis. habens uirgam dei in manu mea. Fecit iosue ut locutus ei erat moyses et pugnauit contra amalech. Moyses autem et aaron et hur ascenderunt super uerticem collis. Cumque leuaret moyses manus. uincebat israhel. Si autem paululum remisisset. superabat amalech. Manus autem moysi erant graues. Sumentes igitur lapidem posuerunt subter eum in quo sedit. Aaron autem et hur sustentabant manus eius ex utraque parte. Et factum est ut manus ipsius non lassarentur usque ad occasum solis. Fugauitque iosue amalech et populum eius in ore gladii. Et ecce ego stabo super cacumen collis. et uirga dei in manu mea. moyses dicit ad ihesum naue cum preciperet pugnari aduersus amalech. Nunc ergo uirga dei dicitur. quae primum dicta est. uirga aaron. postea uero uirga moysi. sicut dicitur spiritus heliae. qui est spiritus dei. Cuius particeps factus est helias. sic illa potest dici et dei iustitia quae nostra est sed donata a deo. de qua loquens apostolus. iudeos arguit dicens. Ignorantes iustitiam dei. et suam iustitiam uolentes constituere. id est tamquam a se sibi paratam. Contra quales 155
dicit. quid enim habes. quod non accepisti. Mystice autem ascendit moyses in montem. ihesus contra amalech militat. tenet uirgam brachia moyses quae sua in modum crucis extendit. Sic hostis id est diabolus uiam celestis patriae intercludere malens. signo crucis domini nostri superatur. Dum leuaret manus moyses uincebat israhel. rursum dum inclinaret superabat amalech. Eleuantibus enim nobis actus nostros ad caelum. rectores tenebrarum subiciuntur. At contra remissis orantes manibus. hoc est conuersationem terrenam sectantes hostis uictor insequitur. Sed et moyses super lapidem de quo narrauit zacharias. qui septem habebat oculos. et in samuhelis uolumine appellatur lapis adiutorii. Et utramque manum aaron et hur quasi duo prophete. aut duo testamenta sustentant. Aliter moyses sedit 95.
in lapide. cum lex requieuit in ecclesia. Sed huic eadem lex manus graues habuit. quae peccantes quosque non misericorditer pepulit. sed seuera districtione percussit. Aaron uero mons fortitudinis. hur autem ignis interpretatur. Quem itaque mons iste fortitudinis signat. nisi redemptorem nostrum de quo per prophetam dicitur; Erit in nouissimis diebus preparatus mons domus domini in uertice montium. Aut quis per ignem. nisi sanctus spiritus figuratur. de quo idem redemptor noster dicit. ignem ueni mittere in terram. Aaron ergo et hur graues manus moysi sustinent atque sustentando leuiores reddunt. quia mediator dei et hominum cum igne sancti spiritus ueniens mandata legis grauia quae iudaei carnaliter tenerentur portari non poterant. tolerabiliora nobis per spiritalem intellegentiam

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK Baden-Württemberg

ostendit Quasi enim manus moysi leuer reddit: qua
pondus mandatorum legis aduersum confessionis
roborit; hanc nobis sequentis misericordie ymissio
nem innuit cum ꝑ ysaiam dicit. Nolo mortem
peccatoris sed ut conuertatur & uiuat. Hinc rursū
sub iudee specie uniuq; peccatrici anime dicit
si dereliquerit uir uxorem suam. & illa recedens
duxerit uirum alium. numquid reuertatur
ad eum ultra numquid non polluta & contami
nata erit illa mulier. tu aut fornicata cū amatoribus
multis. tamen reuertere ad me dicit dns; ecce pa
radigma turpis mulieris dedit. ostendit quod
post turpitudinem recipi non possit. Sed hoc ipsum
paradigma quod ꝓtulit ꝓmittam uidet. Cū dicit
fornicatricem mulierem recipi nequaquam posse &
tamen ipse fornicantem animā ut recipiat spectat;
Pensemus pondus tante pietatis. dicit quod fieri non
potest. & demonstrat qua hoc ipse facere & iā con
tra morem potest. Ecce uocat. & quos inquinatos de
nuntiat. hos & uam amplecti querit. a quibus deser
tum esse sequerentur. Inflexit & iam ad mediam du
ritiam legis. quibus iuste illa damnat. ipse misericordiam
recordatur libenter. Dixit autem dns ad moysen. Scribe
hoc obmomentum in libro. & trade auribus iosue
delebo enim memoriam amalech. sub celo. Aedifica
uitq; moyses altare & uocauit nomen eius dns exal
tatio mea dicens; iuramento dns bellum coeptum contra
amalech in libro conscribi & tradi auribus iosue. ꝓ
dicitq; quod delenturus sit memoriā amalech sub celo.
Quid hoc significat. nisi quod omnipotens dei plegem. cuius ty
pum moyses tenet. de saluatore nostro ꝓnunciat. qd
ipse delenturus sit memoriā hostium spiritalium. atq;
a sede ecclesie lesione compescens demersurus sit eos
in profundum abissi. Hostes iudeos & illos de quibus ꝓ
phēta dicit. ꝓierit memoria eoꝝ cum sonitu. & dns
in eternum ꝓmanet. Erunt ostendere & militabus xpi
nullo tempore pigritie inertia esse torpendum.
sed semper paratos esse ad plenum paulo ꝓdicente subdidit.
qua manus soli dni & bellum dei erit contra amalech.
a generatione in generationem. Manus soli dni
& bellum dei contra amalech. id est contra malignos
spūs. qui sanguinolenta & corruptibilia opera semp
sitiunt. Inter ꝓtantur enim amalech populus bruchus
ut populus lingens sanguinem. Cum xpi in membris
suis hoc est sciri uiri leuer & sine cessatione in presenti
tempore contra spūales nequitias proeliantur ag
nitione uidelicet & ingeneratione. id est usque
ad finem mundi quando ꝑfecte uictoria ꝓparata.
sci cum triumpho ad celeste regnum cominantur re
gem suum xpm. Intrabunt regnum & ipsi acceptari
ꝓpetuum. Tunc illud uere tunc impleatur qd apls
dicit. Absorbta est mors in uictoria. & alibi scriptum
est. mors inquit ultra iam non erit. Neque luctus
neque clamor. quae prima abierunt

Cumque audisset iethro sacerdos madian cognatus
moysi. omnia quae fecerat dns moysi. & israhel
populo suo. quod eduxisset dns israhel de egypto. tulit sep
phoram uxorem moysi. quam remiserat & duos filios
eius. quorum unus uocabatur gersam dicente pater.
aduena fui in terra aliena. Alter uero eliezer. dei
enim patris mei. adiutor mihi. & eruit me de gla
dio pharaonis. Uenit ergo iethro cognatus moysi.
& filii eius & uxor ad moysen. In desertum. ubi erat
castra metatus iuxta montem dei. Uenerunt que
aaron & omnes seniores israhel. ut comederent panem
cum eo coram deo. Quaritur ubi ante dm quia lo
nec tabernaculum fuit. nec archa testamenti quę ꝑ ea
sunt instructa. neq; enim & hic deputauit dictū acci
pere possumus sicut dictum est. de manna qd positū
est in uase aureo. Ergo ante dm id accipere debemus
factum. quod in honorem dei factum est. ubi enim dei.
Altero aut die sedit moyses ut iudicaret populum.
qui adsistebant moysi de mane usq; ad uesperam.
Quod cum uidisset cognatus eius. omnia scilicet quę
agebat populo ait. Quid est hoc quod facis in plebe.
cur solus sedes & omnis populus ꝑstat tibi de mane usq;
ad uesperam. Cui respondit moyses. Uenit ad me po
pulus querens sententiam dei. Cumque acciderit
eis aliqua discepatio. ueniunt ad me. ut iudicem in
ter eos. & ostendam ꝑceptadei & leges eius. Quęri potest
quomodo ista moyses dicerit. Cum lex dei adhuc nulla
conscripta esset. nisi qua lex dei sempiterna est. quam
consulunt omnes pie mentes. ut quod in ea inuene
rint ut faciant & iubeant ut uerum. secundū quod
illa incommutabili ueritate ꝓceperit. Numquid
enim moyses quasi cum illo dō loquerentur: ꝓsingu
la credendum est. quod consulere soleret dm. si quid
esset in disceptationibus tante multitudinis que

illum inhoc iudicandi negotio mane usq; aduesperã
detinebat. & tamen nisi suę menti p̃sidentem dn̄m
consulere. legemq; eius ꝯinam sapienter attenderet
quid iustissimum iudicare inter discrepantes posset
nequiuerit. At ille non bonam inquit rem facis
stulto labore consumeris. & tu & populus iste qui te
cum est. Ultra uires tuas est negotium. solus illud
non poteris sustinere; sed audi uerba mea atq; consilia
& erit dn̄s tecum. Ineo quod iethro consilium dat ge
neri suo moysi ne occupetur iudicijs populi. & ipse &
populus consummaretur consumatione inolle-
bili prima quęstio est. Cur hoc dn̄s famulum suum
cum quo ipse tanta & talia loquebatur. alienigena
passus est ammoneri. In quo scripturę nos ammon& N
pquem lib& hominem deum consilium uerentes n̄
debere contemnere. Videndum & quam nefarie ibi uo
luerit dn̄s abalienigena ammoneri moysen. ubi & ip
sum posse & rempraue superbia. Sedebat enim iudicaria
sublimitate. Nam hunc sensum indicat. cui ipse iethro
cor eligere uisus sit ad iudicandas causas populi quo
discerneret superbiam. Deinde quam sit obseruandum
quod alibi scripturę dicat. filij ne immutati sint ac cau
tissimi & hic appareat. Deinde uerba iethro dantis
consilium moysi. considerandas. Dicat enim. Nunc
tamq; audi me & consilium dabo tibi & erit dn̄s tecum.
Ubi mihi uidetur significari nimis interitum hu N
manis actionibus animum dei. quodammodo uaca
ri. quo fit tanto plenior. quanto insuperabilis atque
aeterna liberius & tenditur. sequitur. Esto tu
populo in his quę ad dn̄m pertinent. ut referas quę dn̄o
ad eum. ostendasq; populo cerimonias eternas colen
di. Uiamq; p quam ingredi debeant. & opus quod
facere; prouide autem de omni plebe uiros potен
tes & timentes dn̄m. In quibus sit ueritas & qui odе
rint auaritiam. & constituas ex eis tribunos. &
centuriones. quinquagenarios. & decanos. qui
iudicent populum omni tempore; Quicquid aũ
maius fuerit referant ade. & ipsi minora tan
tummodo iudicent. Leuiusq; tibi sit partito in
alios onere; Si hoc feceris implebis imperium
dn̄i. & p̃cepta eius poteris sustinere. & omnis ne
populus reuertetur cum pace ad locum suum; Quod
uero adiungit & dicit. esto tu populo quę ad dn̄m.
& referes uerba eius ad dn̄m. & testaberis illis p̃cepta
dei & legem eius. & demonstrabis illis uias in quibus am
bulabunt inter & opera quę facient. Cum populo unũ se
haec agenda ee demonstrat. Non enim ait unius
cuiusq; uerba ad dn̄m. refert sed uerba eorum. Cui sup̃
dixisset & esto tu cum populo in his quę ad dn̄m sunt. post
haec ammonet singulos negotiaq; inter se habent
deserantur. electis uidelicet & potentibus uiris dn̄i. co
lentibus uitas & quiete rint superbiam. quos constitu
erat super millenos. alios super centenos. alios super quinqua
genos. alios super denos. Sic & a ipso moyse remouit
graues & periculosas occupationes. nec istos grauauit.
quando quidem ipsi mille haberent unum super se. & sub
illo haberent alios decem; Et sub eis alios quinquies. & sub his
alios centum. ut uix aliquid ad singulos quosq; p̃positos
quemue quod iudicare necesse haberent insinuaretur.
hinc & iam humiliatus & emplum qd moyses. cui quo dn̄s
loquebatur non fuit ei duxit. neq; contempsit alienigenę
soceri sui consilium. quamquam & ipse iethro. cum isra
helita non fuisset & utrum inter uiros dn̄i uerum colentes
religioseq; sapienter habendus sit. quem admodũ & iob
cum & ipso populo non fuisse & merito quęritur. Immo re
dibilius habetur; Ambigue quippe posita sunt uerba ut
utrum sacrificauerit dõ uero in populo eius quando u
dit generum suum. uel utrũ eum adoruerit ipse moyses.
Quamquã de adoratione & iam si & p̃sse positum esset &
honor uideretur soceo redditus. comodo quo solet
hominibus honorificentiae causa & liberis a patribus;
Sicut de abraham scriptum est. quod adoruerit filios
heth. Quos uũ dicat gr̃amatos synagogas post decurio
nes non facile sciri potest. qm̃ hoc nomen in nullo usu
habemus ut officiorum et ministeriorum; nam quidã doctores
int̃pretes. ut intellegant unq; literarum qui introduxit
in literas sicut resonat grecum uocabulum. Hic fane N
significatur ante legem datam quod habuerint hebrei
literas quas aliquando coeperint ee. nescio uerũ ualeat
indagari; non nullis enim uidetur a primis hominib;
eas coepisse & p ductas esse adnos. atq; inde ad patres
abrahe. & inde ad populum isrl; sed unde hoc probari
possit ignoro. Hoc magnę admirationis est ut dixamus 155.
q moyses p phęta. dõ plenus qui cum dn̄o facie ad faciẽ
loquebatur. ab homine gentili consilium accepit &
facere omnia quecumq; diceret illi. nisi ut formã hu
militatis populorum principibus daret & futuri sa
cramenta designaret & imaginem. Sciebat enim futurum

quandoq; quod ꝑ populum exgentibus congregatum
eaque in lege decerant cofuggerent ut complerentur bonũq;
& spiritalem intellectum afferent ad legem dñi. Et sic fieret
quia audire eundem populum legẽ & facere omnia
quecunq; diceret. Legis que diminutio suggerenta
euangelio complerentur. ſ X. ſ.

Mense tertio egressionis filiorum israel de terra egypti in die hac
uenerunt in solitudinem sinai. Nam profecti de
raphidim. & quemenmerunt usq; in desertum sinai. castra
metati sunt in eodem loco ubiq; israel fixit tentoria ex egri
one montis. Moyses autẽ ascendit ad dñm. uocauitque
eum dñs de monte & ait. Hec dices domui iacob. & ad
nouitatibus filiis israel. Accessit itaq; ꝓphẽ populus
quadragesima septima die egressionis filiorum israel de egypto
ad montem sinai. ibiq; moyses ascendit ad dñm. & dñs
ad eum descendit; Sed quid est moraliter q̃d moyses
ascendit in montem. & dñs in monte descendit; Mos
quippe altitudo contemplationis nr̃e. Inqua ascen
dimus ut ad eaque ultra infirmitatem mẽtis nr̃e in
tuenda subleuemur; sed in hanc dñs descendit qua
scis multum ꝓficientibus parum dese aliquid consenti
bus aperit; Vos ipsi uidistis quae fecerim aegyptiis.
quomodo portauerim uos super alas aquilarum & ad
sumpserim mihi; Alas aquilarum doctrinas mysticae
appellat duorum testamentorum; bene ergo scriptura
sacra pennis aquilarum adsimulatur. quę nos ab infi
mis sursum & orationibus eleuant & suis consolationibus
portant. suisq; documentis semp ad arduа operа uirtu
tum. & ad celestia ꝓuocant ꝑmia; Si ergo audieritis
uocem meam. & custodieritis pactum meum. eritis mihi in
peculium de cunctis populis. mea enim omnis terra &
uos eritis mihi regnum sacerdotale & gens sancta; Hoc
laudis testimonium quondam antiquo dei populo per
moysen datum est. quod postea recte gentibus data aptis
simis dicent. Vos autẽ genus electum. regale sacerdotium
gens sancta populus adquisitionis. qua uidelicet maxime
credentes qui uelut lapis angularis. in eam quam in
se ipsi habuerunt salutem gentes adunauit. Quas gen
tes electum uocat ꝓpter fidem. ut distinguat eas qui lapi
dem unum reprobando facta sunt ipsi reprobi. Regale
autẽ sacerdotium quia illius corporis sunt membra quorum
sumus & sacerdos est uerus. regni sui tribuens ut rex.
& ut pontifex cuius peccata sui sanguinis hostia mundans.
Regale sacerdotium eos nominat ut & regni sperate
perpetuum. & hostias immaculatae conuersationis dõ
semp offerre meminerint. Gens quoq; sancta. & populus
adquisitionis uocantur. Iuxta id quod apostolus ꝑ
phetae ponens sententiam dicentis. Iustus autem meus
ex fide uiuit; quod si subtraxerit se non placebit animae
meae. Nos autem inquit non sumus subtractionis in perdi
tionem. sed fidei in adquisitionem animae. Et in actibus apto
rum uos autem spiritus posuit episcopos regere ecclam
dñi quam adquisiuit sanguine suo. Populus ergo ad
quisitionis facti sumus in sanguine nri redemptoris.
quod erat quondam populus israel. redemptus sanguine
agni de egypto. Venit moyses & conuocatis maiori
bus natu populi & posuit omnes sermones quos mandauе
rat dñs. Respondit q; uniuersus populus simul. Omne
quae locutus est dñs faciemus. Cumq; retulisset moyses
uerba populi ad dñm. ait ei dñs. Ecce nunc ueniam
ad te in caligine nubis. ut audiat me populus loquen
tem ad te & credat tibi in perpetuum; per caliginem &
omne quicquid tenebrosum in descensu dei enituerа
lex designatur; per montem uero & omne quicquid
ibi splendidum fuit. sensus spiritalis demonstratur;
Omne lene & lucidum ad fideles primo. omnis autem ter
ror & tenebrositas ad infideles terrendos; Ideo autẽ
lex cum terrore data. ut populus carnalis timore dñi.
& legem eius cum reuerentia conseruare. Nuntiauit
ergo moyses uerba populi ad dñm. qui dixit ei. Vade
ad populum. & sanctifica illos hodie & cras. lauentque
uestimenta sua. & sint parati in diem tertium. Die enim
tertio descendet dñs coram omni plebe super montem
sinai. Haec quidem die reperiuntur data lex quę in ta
bulis lapideis scripta est. dignum dñi sicut consequentia
docent. Die enim iste tertius apparet a tertio ẽ mensis
ab egressu israel ex aegypto; & die ergo qua pascha fecerunt
ideest agnum immolauerunt & ederunt. qui fuit quar
tus decimus primi mensis usq; ad istum quo lex data pri
die quinquagesimum numerantur; Decem & septem si
lices primi mensis reliqui ab ipso quarto decimo.
deinde omnes ginta secundi mensis qui fiunt qua
dragesima sepem. & tertius decimus mensis qui ẽ assũ
mitur occisi agni quinquagẽsimus. Ac ꝓhoc in ista
umbra futuri sabbati agni immolati diem festum sicut
quinquagẽsimo die lex data est. quae est scripta est
digitis dei. ita ipsa ueritas noui testamenti aperti
tur agni immaculati xpi ihu̅ quinquagesimi die

es numeramur ut sp̃s sc̃i dealtissimis datus est. Dig-
tum aut̃ dī esse sp̃m sc̃m & supra iam diximus teste
euangelio; Quodaut̃ dn̄s p̄cepit moysi ut populū
sc̄ificet hodie & cras. utque ipsi lauent uestimenta
sua & sint parati indiem tertium. mystice significat. M.
quo omnis qui ad conspectum dī p̃uenire desiderat
sc̄ificare se debet. i. deest sua fide & digna conuersatio-
ne p̃parare. & uestimenta sua lauare. i. deest opera sua
mundare. In p̄senti uidelicet & in hoc tempore qđ
significat hodiernus & dies crastinus. quatenus ad
ḡtam resurrectionis & immortalitatis dominicę p̃tin-
gere possit. hoc quoq; insinuat dies tertius quia xp̄s
die tertia a mortuis resurrexit. Constituesq; ēminos
populo parentum & dicet. Cauete ne ascendatis in
montem. nec tangatur finē illius. Omis quicunq;
rit montem morte morietur. Manus non tangent
eum. sed lapidibus opprimetur aut confodiet iacu-
lis. Siue iumentum fuerit. siue homo. non uiuet. .v.
Quid est quod legem daturus dn̄s in igne fumoque
descendit. Nisi quia & humiles p duritatem suę os-
tensionis illuminat. & sup̄borum oculos per caligi-
nem erroris obscurat. Prius igitur mens ab appetitu
gloriae temporalis aut̃ ab omni carnali concupisce-
tiae delectatione tergenda est. & tunc ad actum con-
templationis erigenda. Unde & cum lex accipitur. .vi.
populus admonet̃ p̄hibetur. ut uidelicet qui infirmis
adhuc mentibus terrena desiderant. considerare
sublimia non p̄sumant. Vbi & recte dicitur. si bes-
tia tetigerit montem lapidabitur. Bestia enī
montem tangit. cum mens immundis desi-
deriis subdita. ad contemplationis altam se erigit;
sed lapidibus patitur. quia sua infirmitate ipsis
supni ponderis rebus necatur. Qui igit̃ culmen
ad comp̄hendere p̄fectionis nituntur. contempla-
tionis artem tenere desiderant. prius se in campo
operis p̄ceptorum p̄bem. ut tollere sciant simul
la mala tam p̄xima irrogant. si sub irrogata a
p̄ximis aequanimiter portent. si obiecta bonis
temporalibus nequaquam cor luxuria solutum. si
subtracta non nimio merore suscipiant. Adeun-
de p̄pendant sicum ad se m̄ ipsos introrsus re-
deunt. in quod spiritalia rimantur. nequaquā
secum rerum corporalium umbras trahunt. uel
forte sese quibus manu discretionis ambigunt.
si in carnem scripta lumen uidere cupiunt. sese
tas arcam scripturis suę imaginis deprimunt. & in
eo quod sup̄ se contingere appetunt uincam q̄dam sunt:
Cum coeperit clangere bucina tunc ascendant in mon-
tem; Quid est quod prius p̄hibet populum ne ascendat
in montem nec tangat fines illius minaturq; transgres
soribus mortem. nisi quod humanā audaciam compescens p̃mit. & ad obe-
diendum diuinę uisioni mentem erigit; Ad sonitum
ergo bucinę ascendere oportet in montem. quia ad sa-
ncte p̄dicationis uocem se erigere debet ad supna mon-
tium uerorum. Nec enī mordinate ad inuestigationē
sacrorum celestium animus p̄ceps se immittere
debet. irrationabili motu p̄sumptionis suę in ſtiga-
tus. sed aduocationē diuinam p̄stolatus & deuotus
subsequi quo p̄uocat gratia largitoris. Cumq; la-
uerint uestimenta sua ac ideo. Et sint parati in
diem tertium. ne ad p̄pinquetis uxoribus uiris; Quid
est quod post lauationem uestimentorum p̄hibet accessum
uxorum. nisi ut ostendat nobis non sufficere ad mun-
ditiam animę emendationis mundationem operum p̄ pœ-
nitentiae lamentum. sine castitate tam corporum
quā etiam animarum. Oportet ergo ut mundemus
actus nr̄os p̄teritos. p̄ compunctionem lacrimarum
& puritatem. integrum seruemus p̄cordium. Quia
aliter non sufficimus ad contemplationem dī & ad
p̄ceptionem uere sapientiae. Hinc ipsa ueritas ait.
Beati mundo corde. qm̄ ipsi dm̄ uidebunt. Et in
salomone scriptum est. Spūs sc̄i disciplinę effugiet fic-
tū. & in animā malivolam nō introibit sapientia;
Iam aduenerat dies tertius & mane inclaruerat & coe-
perunt audiri tonitrua ac micare fulgura & nubes
densissima operire montem clangorq; bucinę ue-
hementius p̄strepebat; Quinquagesima die sacrū
pascha datum est. Lex moysi. tunc quinquagesima die p̄
passionem dn̄i quā pascha illud p̄figurabat. datus est
spūs sc̄us p̄missus paracletus descendens sup apto-
stolos & qui
cum eis erant. Incentesimo ingesimo mosaicę plenis
numero consummatis & diuisis linguis ardentibus totus
euangelica p̄dicatione mundus impletus est. Dicatur
illic scripta lex digito dī. & dn̄s dicat de spūsco indigno
dī. ergo daemonia; Aspiciat illuc cunctus populus
uocem & lampadas montem qui exfumantem. tonitrua

XI

155

&sidgra dangorem q; bucinę ꝑstrepentem, Inuocab;
namq; &eorum uis dumor ꝑdicationū intellegitur.
In lampadibus claritas miraculorum. Insonitu bucinę ꝑdicatio fortis sonum. Quae omnia in aduentu xpi & sci spūs completa sunt. quando dñi discipli xpi in uirtute linguarum ꝓcepta & signis munuerunt, Interꝓtatur aūt sinai rubus quod significat ecclam inqua & dñs moysi loquitur. Quod aūt legem daturus dñs in igne fumoq; descendit. hoc significat quia & fidelis de uirtute suę ostensionis inluminat. & in fidelium oculos ꝑsumum erroris obscurat. Quod uero uidetur inaligine hoc significat quia impii qui terrena sapiunt. aligine malitiae eum descendentem. id est in humanitate nascentem non agnouerunt. Alias in aligine uisus legem dedit. quia ueritatem suę legis non secuturis infidelibus quasi caliginem dixit ut uidemet nudeum
5. Timuit populus qui erat in castris. Cumq; eduxisset eos
5. moyses in occursum dī de loco castrorum. steterunt
gg. ad radices montis. Intuen lib& quomodo sacra eloquia in exordiis narrationum qualitates & primum terminosq; causarum. Aliquando namq; apositione
N loci. aliquando apositione corporis. aliquando aqualitate aeris. aliqualitate temporis signant quidde
4. aliquando uentura actione subiciant. Apositione locorū diuina scriptura & primit sub sequentium merita finesq; causarum. sicut de israhelitis dicit. quia uerba dī in monte audire non potuit. sed ꝓcepta in campestribus accepit; Subsequentem nimirum infirmitate Mv populi indicans. qua ascendere ad summa nonualuit. sed semetipsum in infimis neglecte uiuendo laxauit.
A positione corporis similiter denuntiat. sicut iuxta ap̄los stephanus ihm quia deus uirtutis sedet stantes se uidisse manifestat. Stare quippe pugnantis est ut aduersarius. & recte stare cernitur qui in bello certaminis optinuit. A qualitate aeris rem subsequens demonstratur. sicut euangelista cum ꝑdicante dño nullos tunc & iudeam credituros dicere ꝓmisit dies. hiemps aūt erit; Scriptum namq; est. abundauit iniquitas refrigescet. caritas multorum. Idcirco ergo hiemis tempus & primere. ut in eo audito corde malitiae frigus indicat. Hinc est quod neguitiae pro. ꝓmittantur. quia frigus erat & stans ad primas calefaciebat se. Iam namq; intus aeris tactus calore corpuscula. & ad amorem ꝑsentis uitae quasi ad ꝑsecutorum primas infirmitate aestuante recalebat. Aqualitate quoq; temporis finis & primit actionis. sicut non redituris aduentum & adtributionis ꝑsidium nocte uidus & esse ꝓhibetur. Cum egredientem illo ab euangelista dicatur. erat enim nox. Hinc enī & iniquo diuina dicatur. Hac nocte repetunt animae tuae ab te. Anima quippe quae in tenebris ducitur in die reperi sed in nocte memoratur. Hinc est quod salomon quasi ꝑsecutorum non ꝑseueraturis accepit insomnis hanc & nocte accepisse describitur. Hinc est q& angeli ad abraham meridie uenisse memorantur. pueritiae aūt sodomā ad eum uespere uenisse memorantur. Ioue aūt mons sinai fumabat. eo quod descendisset dñs sup eum in igne. & ascendens fumus & eo quasi deformatae. Erat q; mons omnis terribilis. & sonitus bucinę paulatim crescebat in maius & plenius tendebatur. Quid ꝓmontem nisi ipsa nra contemplatio designatur. In qua nos ascendimus ut ad ea quae ultra infirmitatem nram sunt uidenda subleuemur. Sed in hanc descendit dns quae nobis multum ꝓficientibus parum dese aliquid nris sensibus aperit. Sit amen dies illo t parum uel aliquid potest. qui unus semp & idem intelligi partiliter non potest. Et amen usus fidelibus partiri dicatur. cum ineius substantia pars nulla uenus admittatur. Sed quia hanc & primere ꝓfecto sermone non possumus. humanitatis modulo quasi insanitate in becillitate ꝓpedita. cum aliquatenus balbutiendo resonamus. Sonitus inquit bucinę paulatim crescebat in onatus & plenius tendebatur. Sonitus bucinę est. sermo ꝑdicatorum qui sedm auditorum intellectum formari debet. ut cuiq; ꝑsone uidetur & peline. Non enim eodem tenore doctrinę inbuenda est ruditas neofitorum. Lac uobis dedi potum non escam &tq; Qua instruenda est capacitas erudiendo unde & paulus quibusdam suis auditoribus dicit. Non potui loqui uobis quasi spūalibus. sed quasi carnalibus tamquam parulis in xpo & alibi. Loquitur inquit sapientia inter ꝑfectos. quam nemo principum huius seculi agnouit. Descendit q; dns sup montem sinai. ipse montis uertice & uocauit moysen in acumen eius. Decet dñs descendere in montis uerticem ducē. & uocare moysen in acumen eius. In quo ostenditur N quod ipse dns ꝑfectum suorum suo & semp ad sublimiora ꝓfectum ꝓuocat. quibus ipse summa ꝑfectio est. Quo

euis usio ppetua consummatio est omniū uirtutū.
Quocum astendisset & dixit. ad eum. Descende & con
testare populum ne forte uelint transcendere ter
minos. ad uidendum dñm. & pereat quis plurima
multitudo. Contestatur populum dñs. ne forte
uelint transcendere terminos p̄stitutos ad uidendū
dñm. quia magna discretione cuncta opus est. ne
uelit ultra quam debet & quam possit de ipsa di
uina natura rimare aut rectare. unde scriptum dic.
qui scrutator maiestatem obprimitur a gloria.
Et alibi ipsa sapientia dicit. Mel inuenisti comede
quantum sufficit tibi. ne forte saturatus euomas illud
& pures nomen dicat. Locutusq; est dñs cunctos ser
mones hos. Ego sum dñs deus tuus qui eduxi te de ter
ra aegypti de domo seruitutis. Omnis qui didicit con
tempnere p̄sens speculum quam figuraliter aegypt
appellatur. & uerbum dei ut recte scripturis ducā
translatus est. & non inueniatur. qua ad seculū
futurum festinat accendit. debitus modi ani
mad uertit. Ego sum dñs deus tuus qui eduxi te de
terra aegypti. Non ergo haec ad illos tantum
dicuntur qui de aegypto p̄fecti sunt. sed multo
magis ad nos qui nunc audiri sta. si tam p̄fecta
ris & aegypto & aegyptus ulterius non seruus dicit hoc dñs.
Ego sum dñs deus tuus qui eduxit te de terra aegypti de domo
seruitutis. Uide si non negotia seculi & actus
carnis domus est seruitutis. sicut rursus econtra
rio relinquere saecularia. & recte dñm uidere domus
est libertatis. Sicut & dñs in euangelio dicit. Si p
manseritis in uerbo meo uos a gnosceris ueritate.
& ueritas liberabit uos. Ergo aegyptus domus est
seruitutis. iudea uero & hierusalem domus est liber
tatis. Audis apostolum debis secundum sapientiā
quae ei in misterio data fuerat. pronuntiantem. Quę
autē sursum est inquit hierusalem libera est quę est mater
omnium nrm. Sicut ergo aegyptus ista terrena p
uincia filius iste domus dicitur seruitutis ad con pa
rationem iudeę & hierusalem quae eis domus efficit
libertatis. ita ad comparationem celestis hierusalem
quę uere ad eam mater est libertatis rursus hic mun
dus. & omnia quae in mundo sunt. domus est seruitutis.
Et qm̄ de puniendo liberatus p poena peccati adhuc
mundi uenerat seruitutem. ideo primus
sermo decalogi. id est p̄cepta mandatorum dei uox deli

berauit p̄ seruitutis ducens. Ego sum dñs deus tuus qui eduxit te
de terra aegypti. de domo seruitutis. Hanc uocem in ae
gypto positus audire non poterat. quam si tabi in un
guatur. ut pascha faciat. & quam si accingatis lumbos
& sandalia aeripias in pedibus. & quam si uirgam teneas
in manu & agnum cum amaritudine comedas. Et quidā
co in aegypto posita haec audire non poterat. sed neque
quidem p̄fecta in prima statim māsione haec audire po
tuisti. nec in secunda. nec in tertia. nec cum transieris
rubrum mare. & quam si ad myrram ueneris & fueris tibi
amaritudo in dulcedinem uersa. & quam si in eum ue
neris ad duodecim fontes aquarum. & septuaginta arbores
palmarum. & quam si nuptias p̄teneris & deos q; pro
fecta asten deris. nondum adhuc huius modi uerba idone
us audiaris. sed cum ueneris ad montem sina. Mulcta
ergo ante laboribus pacta. mulcta autem nis & temp
tationibus superata. ux aliquando mereberis p̄cepta
suscipere libertatis. & audire ad hoc. Ego sum dñs deus
tuus qui eduxi te de terra aegypti. de domo seruitutis.
Uerum hic sermo nondum sermo mandata est. sed quasi
qui mandata ostendit. Nunc ergo uideamus quod sit
initium. x. mandatorum legis. & si non occurrimus omni
nitus salutem p̄stanti dño dederit & placemus. primum ergo
mandatum est ne facias tibi deum p̄terme. & post hoc sequitur.

Non facies tibi sculptile. neq; omnē similitudinē quę
est in cęlo desup. & quę in terra deorsum. nec eorum
quę sunt in aquis sub terra. non adorabis ea neque colas.
Hinc puto & aptum paulum supposuisse illud quod ad corinthi
os scribit dicens. siquidem sunt qui dicuntur dii. sive in
cęlo sive in terra. Et addidit sicut & sunt dii multi & do
mini multi. Sed nobis unus est deus pater & quo omnia & nos
ab ipso. & unus dñs ihs xps. p quem omnia & nos p ipsum.
Tale enim est quod dicit. licet sint multi domini quales
gentibus dominentur. & dii multi qui ab aliis colantur.
sed nobis unus est deus & unus dñs. Non facies tibi ipse idolū
neq; omnem similitudinem eorum quę sunt in cęlo. et
quę in terra & ea. Aliud ergo est facere idolū aliud
similitudinē. Et siquidem dñs nos ad ea quę dicenda
inluminare dignatur. ego sic arbitror accipiendum qđ
uerbi causa si quis in quolibet metallo aurum argentum ut
lignum lapidis faciat speciem quadrupedis alicuius
serpentis ut auis. & statuam illum ad orandum idolū
sed similitudinem fecit. ut & iam si pictura ad
hoc ipsum fiat nihil omnino similitudinem

¶ Et idolū nihil ē

fecisse dicendus est. Idolum uero facit ille qui secundum apostolum dicentem quōm idolum nihil est: facit quod non est. Quid est aūt quod non est: species quam non uidet oculus: sed ipse sibi animus pingit. Verbi gratia ut siq̄ humanis membris capitt canis aut aries formā trahat sum in uno hominis habitu. duas facies fingat. aut humano pectori postremas partes equi aut pisces adiungat. haec & similia qui facit. non similitudinem sed idolum facit. facit enim quod non est. nec habet aliquid simile sui. & idcirco haec scribens apls dicit. quia idolum nihil est in mundo. Non enim aliqua & rebus & stantibus adsumitur species. sed quod ipsa sibi uana mens & curiosa reppererit. Similitudo uero cum aliquid & his quę sunt tincta tincta. tincta quis formatur sicut superius diximus. uerumtamen non sicut de his quę interna sunt ut in mari similitudinibus in promptu ē pnuntiare. tra & iam de ecclesiasticis: Nisi quis dicat & sole & luna & stellis hoc posse fieri. & horum namq; formas & primere gentilitas solet. Sed quōm moyses eruditus erat in omni sapientia aegyptiorum & tā ea quę apud illos erant in occultas & recondites phibere cupiebat. Ego enim sum dns deus tuus dr zelans. Ut debo nigritatem dī quomodo uenor docear & pfectos sicut ipse fragilitatem humanos non recusat affectuum. Quis enim audiens dm zelantem non continuo miretur & humanae fragilitatis uitium putet. sed omnia ppter nos erga nos patitur dr. & ut possimus edoceri nostris & ustratis nobis affectibus loquitur. Videamus ergo quid est hoc quod dicit. qua dr zelans ego sum. Sed ut contemplari facilius possint diuina de humanis secundum eaq; superius disseruimus doceamus & emplis. omnis mulier aut fututo est. & subiecta est legib; aut. aut meretrix est. & utatur libertate peccandi. Qui ergo ingrediatur ad meretricem sert se ad eam ingressus ē mulierem quę pstituta est. & cuncta uidentib. patet. & ideo indignum non potest. sicut ea & alios uideat amatores. Qui uero legitimo utitur matrimonio non patitur uti uxorem potestate peccandi. sed accendit ur zelo de castitatem matrimonii conseruandam quo possit & ea fieri legitimus pater. Hoc ergo exemplo intellegamus omnem animā aut pstitutā esse dęmonibus. & habere plurimos amatores. ita ut uiro & ad eam modo quidem spūs fornicatio nis. illo [illegible] descendente intra spūs anarritas.

posthunc uenat supbiae spūs inde ira inde mudicia post & iam uanę gloriae alii quorum est plurimum. Isti omnes tam cum infideli anima merentur ut alter alterum non uideat. nec zelotypia moueantur ad inuicem. Et quid dico. quod alter alterum nō & diligat immo & inuitant se in uicem & sponte amocant. sic pauloante iam diximus quod in euangelio scriptum est. De illo spū qui egrt ab homine & requirit adducit secum septem alios requiores se spūs. ut una anima simul habitarent. Sic ergo nullam zelotypiam amatorū suos patitur anima quae dęmonibus pstituta est. Si uero legitimo coniuncta sit uiro. illi uero casus matrimonio paludis animas coniungit & sociat. Sicut & ipse dicit. stratum enim uos unum uiro uirginem castam & habere xpō. Et de quo in euangelio scriptum est. quia rex quidam fecit nuptias filio suo. In hunc ergo uirum nuptias cum se anima dederit. & legitimum ei eo sortita fuerit matrimonium. & iam si fuit aliquando peccatrix & iam sine reprehensione facta est. tamen si se huic uiro tradiderit ultra eam peccare non patitur. Non potest ferre ut rursum anima quę se sortita est uirum adludat adulteris. & erratur super eam zelus eius defendit coniugii castitatem. & zelans dicitur dr quō anima sibi mancipatam non patitur dęmonibus admiscere. Alioquin si eum uiderit temerantem iura coniugii. & occasiones quaerere ad peccatum. tunc ut scriptū est. dare ei libellum repudii. & dimittit eam. Ubi est libellus repudii matris uestrae quo dimisi eam. Quibus & iam addit & dicit. ecce peccatis uestris uenundati estis. & propter iniquitates uestras dimissa mater uestra. Uisitans iniquitatem patrum in filios in tertiā & quartam generationem eorum. qui oderunt me & faciens misericordiā in milia his qui diligunt me & custodiunt praecepta mea dicens. Nunc ergo uideamus secundum hanc quam diximus progeniem quomodo dr peccata patrum reddat in filios in tertiam & quartam progeniem & in ipsos non reddat pater. nihil enim de patribus dicit. Diabolus ergo qua peccandi iam modum & cessit sicut pphēa dicit. quemadmodū uestimentum inueterascit non erit mundum. ita & ipse non erit mundus in hoc seculo. neq; corripitur pp peccata. neq; flagellatur. omnia namq; ei seruata sunt in futurum. Unde & ipse scit sibi illud tantum tempus esse poenarum dicebat ad saluatorem. quid uenisti ante

tempal arquere nos. dum ergo stat hec mundus. peccata sua non recipit diabolus qui est peccatorum pater. Reddunt aut in filios idest nascentes quos genuit ppeccatum. Et enim homines morte posita corripiuntur adño. uerberantur flagellantur. non uult enim dñs mortem peccatoris. sed ut reuertatur & uiuat. Et propterea benignus & misericors dñs reddit peccata patrum in filios. ut qñ pater idest diabolus. & angeli eius. ceteriq; principes mundi ac rectores tenebrarum harum. & ipsi enim efficiunt patres peccati sicut & diabolus. Qñ inquam patres isti. & indigni sunt qui in pñsenti seculo corripiantur. sed in futuro recipiunt quae meruerunt. filii eorum idest quos peccare persuaserunt. & quibus omnibus ipsos adsentire fuerunt adconsortium societatemq; peccati. hi recipiunt quae gesserunt ut purgatores adsit futurum sententiae. & ultra diabolum socii non efficiantur in poena. Quia ergo misericors est dñs & conuertiones homines uult saluos fieri. propterea dicit ut flagellabo in uirga iniquitates eorum. & in flagellis peccata eorum. Misericordiam aut meam non auferam abeis. Ut erat igitur dñs animas & requirit quas iste pessimi persuasione peccati genuerit pater. & dicat ad unumquemq; earum. Audi filia & uide & inclina aurem tuam & obliuiscere populum tuum. & domum patris tui. Ut sit ergo te post peccatum. & commoneat te. & in flagello & in uirga te ut ostendat ppeccato. quam tibi diabolus pater subiecit. Ut reddat illud tibi in signum. idest dum in corpore redegerit. & sic amplectur reddi peccata patrum in animas filiorum in terram & quartam pgeniem. dñs enim zelans est. & animam quam sibi dispondat in fideli uult illam permanere in contaminatione peccati. sed ultra eum purgari & uelociter abicere omnes immunditias suas si quas forte subreptum est. Si uero permanet in peccatis & dicit non audiemus uocem dñi. sed faciemus quicquid uoluntates nostrae. & incendentur regnae celestis opprobrium typhseam. cum seruantur & tam ipse ultam sapientiae sententiam ostendit. Quia quidem uocabam & renuistis. et dimittebat sermones meos. Ergo & ego uitam plationem irridebo. uel illum est positum est illis in euangelio dicente dño. Discedite a me in ignem aeternum. quem pparauit dñs diabolo & angelis eius. possimus & alio modo hanc sententiam intelligere. ut quidam dñs. qñ inuenit iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem. ut in his qui peccata patrum sequantur iuste sententiae damnatio permaneat. Nam quasi iniustum uideretur alium peccare & alium luere peccata. sed & eo quod sequitur. his qui meo derunt comminationis siue precepti scandalum soluatur. Non enim ideo puniuntur in tertia & quarta generatione quia derelinquerunt patres eorum. cum patres eorum qui fuerunt peccatores puniri debuerunt. sed quia patribus steterunt emulatores & oderunt dñm. hereditario malo & imitatione perierunt in ramos quoq; deuiatores comite. Sunt qui hoc quod nec in euangelio scriptum est reddens iniquitatem patrum super filios in tertiam & quartam generationem tradiderunt. ut ad unam humanam sententiam referunt. patrem in nobis leuem punctum sensum & incertum uitiorum esse dicentes. Filium uero si cogitatione peccatum conceperit. nepotes: si quod cogitauerit atq; conceperit opere perpetrauerit. pneporem. hoc est generationem quartam. si non solum fecerit quod malum est. & caelestium sed uitus sideribus gloriatur. Secdm illud quod scriptum est. Impius cum in profundum malorum uenerit contemnit. Quod aut iuxta hiezechielem dñs dicat. quod est qd in tertiam & quartam parabolam uertatur. in prouerbium istud inserit dicentes. Patres comederunt uuam acerbam. & dentes filiorum obstupuerunt. Uno ergo dicat dñs dñs. fiet uobis ultra parabola hec in prouerbium in israhel. Ecce omnes animae meae sunt. ut anima patris ita & anima filii mea est. Anima quae peccauerit ipsa morietur. Manifestum quidem ut iustus unde & unusquisq; secundum propria recte meritum. Sicut enim peccata filiorum non nocent patribus qui non prauum & pleni peccauit filius plurimum. ita peccata patrum iniquorum non redundant ad filios. si ergo imitatores mali non fiunt. Sed anima quae peccauerit ipsa morietur non abolitione inquietudinis. sed & eius consortio priuatione. quidem ego sum uita. Et alibi loquitur. Omnis qui uiuit & credit in me non morietur in aeternum. Amen dico uobis. Qui sermonem meum seruauerit. mortem non uidebit in aeternum. Uita enim mea abscondita est cum xpo in dño. quam uisuri sumus. quando apparuerit uita nra in gloria. Et implebitur illud quod scriptum est. Amen dico uobis. Qui sermonem meum audit & credit ei qui me misit. habet uitam aeternam. & in iudicium non uenit. sed transibit a morte in uitam. Primum decalogi mandatum addm patrem pium & dum dicit. dñs dñus. dñs unus est. unique ut hoc audiens unum dñm

puremcolas. & inmulcor fictos deos formicatione tua
non effundas. Secundum preceptum ad filium ptinet
dum dicit. Non assumes nomen dei tui in uanum. id est VI
non aestimes creatura esse. filium dei qm omnis creatura uanitati subiecta est. sed credas eum aequale
esse patri. dno deoq. uerbum apud dm. pque oma
fecta sunt. Tertium mandatum de sabbato ad spm. VII
ptinet & sem. cuius dono requies nobis sempiterna
promittatur. Namq; spse sic dicitur. propter & septimi
diem sanctificauit dr. In aliis eni diebus operum nr. VII
nominata sanctificatio. nisi in sabbato ubi dicit requi
euit dr. Proinde igitur hoc mandatum ptinet ad spm
sem. tam propter nomen sanctificationis. q; etiam ppter
ei nam requiem addonum sci spus panentem. Dicit
enim ibi. memento ut diem sabbati sanctifices. sex dieb. X
operaberis & facies opera tua. septimus aut dies sabbati
est dno deo tuo. non facies omne opus. In sex dieru ope
re sex dierum operatio contanetur. In septimo uo
requies beati illius regni tempus ostenditur. Quod
carnaliter uidei celebrantes peccant. & hoc ut non
nos ad fidem mendacii fallantes aptamus. clamat
p prophetam dicens. Neomenias & sabbata tua odit
anima mea. Quomodo ergo sanctificata erunt sabbata
illa quae odit dr. Illud ergo sabbatum est sanctifica
ubi post bona huius uitae operis requies nobis eterna XG.
promittatur. Ideoq; quicquid agim si propter ei nam
requiem facimus uere sabbatum obseruamus.

IIII. Post haec tria praecepta septenarius succedit numerus man
datorum ad dilectionem proximi & incipit ab
honore parentum. gramen in ordine quartum est.

Honora patrem tuum & matrem tuam. A parentibus
eni suis homo aperte oculos. & haec unica ab eis dilecti
one sumit exordium. In de hoc mandatum primum
est in septem. sicut & dns ait in euangelio. Honora pa
tuum & matrem tuam. quod est mandatum primu.
Sed quomodo primum quia quartum. nisi quia p dictu
est in septenario numero. qui pne ad dilectione
proximi primu est in altera tabula. Nam ideo duae
tabulae legis datae sunt. Iubetur ego in hoc precepto
filius honorare parentes neq; contumeliose illis insul
tare. sed officio pietatis debitam reuerentia prestare.
Nam qui parentibus honore deferre non nouit. quibus
parcere potest quos odit. Quantum ni mea habens. V.
id est nequaquam praeter matrimonii foedera alius
feminis misceatur. ad implendam suam libidinem.
nam specialiter adulterium facit qui praeter suam adal
teram accedit uxorem. Sexum non occides. Et enim
non solum opere ppetrant homicidium faciat. sed qui
& qui incurrit meum esurientem & nudum qui mori
possit. nisi indumentum cibumq; porrigendo subue
nerit. & idem homicida tenebitur. Septimum non fur
tum facies. quod est utrum rapacitatis. Octauum
non falsum testimonium dices. proinde hoc ei mendacii & falsitatis. Nonum non concupisces uxorem
proximi tui. in hoc precepto uetat intentionem adulte
rinae cogitationis. Nam aliud est facere aliquid
tale praeter uxorem. aliud appetere alienam uxorem.
Ideo duo praetaxit non moecheberis & non concu
pisces uxorem proximi tui. Decimum non concupisces
rem proximi tui. In quo precepto damnat ambitionem
saeculi. & refrenat concupiscentiam rerum. Itaq; hoc
primum prohibet subreptionem. secundum errorem
rerum interficit saeculi amorem. quartum impietatem. quintum allidet fornicationem. sextum crudeli
tatem. septimum rapacitatem. Octauum permittit
falsitatem. Nonum adulterii cogitationem.
Decimum cupiditatem mundi. CXIII.

Et notandum quia sicut decem plagis punitus
aegyptus. Sicut decem praecepta conscribuntur
tabulis. quibus regantur populi dei. ecclesiae eru
diuntur. Sed ad plagas decem non ptinet quicquam primum
factum est signi causa ut uirga in serpentem conuer
teretur. aduersus enim ipse erat ad phantasiam quae commendabatur. mos ser educatus & quae gentes populi dei.
Non dum enim contumaces serebantur. sed diuino
signo iam terrebantur. Uirga significat regnum dei.
idemq; regnum dei est unaquaeq; populum dei. Serpens autem
moralitatis huius. mors enim a serpente ppetrata est.
Tamquam ergo caderet de manu dei inertia morta
les facti sunt. Unde pectora uirga & manus serpens
effecta est. fecerunt & magi pharaonis similiter uirgas
eorum in ectus serpentes facti sunt. sed prius serpens
moysi. id est uirga moysi deuorauit omnes serpentes
magorum. Tunc demum cauda comprehensa id est
idem uirga facta est. & regnum retinuit. Admoni
sunt ergo uirgae magorum populi impii omnium haeti
xpi nomine. cum in eius corpus transferuntur
tamquam a serpente moysi deuorantur. donec re

deat regnum dī ad manum dī. Sed in fine mortalis
seculi quam significat cauda serpentis magnū signū
fiat. Audistis quid debeatis desiderare. audite quid debea
tis uitare. primum p̄ceptum in lege de colendo uno dō
non erunt inquid tibi dii alii p̄ter me. Prima plaga
egyptiorum aqua conuersa est in sanguinē. Conpara
primū p̄ceptum prime plage. dn̄i unum et quo sō oīa
in similitudine intellege aque et quo generantur oīa.
quo aūt p̄tinet sanguis nisi ad carnē mortalem. Quid
est ergo conuersio aque in sanguinē. nisi quā obscura
tum est insipiens cor eorum. dicentes enim se esse sapien
tes stulti facti sunt. et commutauerunt gloriā incorrup
tibilis dī in similitudinē imaginis corruptibilis homi
nis. Gloria incorruptibilis dī sicut aqua. similitudo
imaginis corruptibilis hominis sicut sanguis. Et hoc q̄
dem fit in corde impiorum. nam dēs incommutabilis
manet. Neq; enim quām et apostolus dixit cōmutauerūt
ideo mutatus est dēs. Secundum p̄ceptum non accipies
nomen dn̄i dī tui in uanum. Qui enim accipit nomē
dn̄i dī sui in uanum non mundabitur. nomen dn̄i dī
nr̄i ihū xp̄i ueritas est. Ipse enim dixit. ego sū ueritas.
Ueritas ergo mundat. uanitas inquinat. Et q̄m qui
loquitur ueritatem de dō loquitur. qui enim loquitur
mendacium de suo loquitur. Ueritatem loqui est ratio
nabiliter loqui. uanitatem aūt loqui est strepere
potius quam loqui. Merito quām secundum p̄ceptū
est dilectio ueritatis cui contraria est dilectio uanitatis.
Loquitur aūt ueritas. p̄strepit uanitas. Huic p̄cepto
scdo contrariā uidete scdam plagam q̄ est illa scda
plaga. ranarum abundantia. Habes expressam
significatam uanitatem si adtendas ranarū loqua
citatem. Uide amatores ueritatis non accipientes in
uanum nomen dn̄i dī sui. loqui sapientiam inter
p̄fectos. Etiam et interfectos loqui qui quam ipsi sa
pere non possunt non est recedere a ueritate et p̄gere
in uanitatem. Quam uis enim inp̄fecti non capiant.
si quid paulo excelsius fuerit disputatum de uerbo dī
apud dn̄m. p̄ quam facta sunt omnia possintq; capere
quām inter eos loquitur paulus. tamquā inter paruu
los xp̄i ihm̄ xp̄m. et hunc crucifixum non tamē illa ē
ueritas. et ista uanitas. Uanitas aūt eēt si xp̄m mor
tem non impleuisse. sed finxisse dicerem. si uulnera
illa infantasmate fuisse. si sanguinem non uerum
sed simulatum de uulneribus emanasse. sed falsas

eum cicatrices tam quam post falsa uulnera demon
strasse. Cum uero ista omnia uera dicimus facta dicem̄
certa et pressa in pleta credimus et p̄dicamus. Quāuis
de sublimi illius et dī incommutabili ueritate non
loquamur. non tamen imus in uanitatem. Qui aūt
illa omnia in xp̄o falsa et simulata dicunt. ranę sunt
clamantes in palude. strepitum uocis habere possunt.
doctrinam sapientiae insinuare non possunt. Deniq;
in ecclesia loquuntur herentes ueritati ueritatē p̄quē
facta sunt omnia. ueritatem uerbum carnē factum
et habitare in nobis. ueritatem xp̄m natum de dō. unū
de uno. unigenitum et coeternum. ueritatē accepta for
ma serui. natum et uirgine maria. passum crucifixū
resurgentem ascendentem. ubiq; ueritatem. et quā
paruulus capere non potest. ueritatem et in pane et
in lacte. In pane magnorum in lacte paruulorum. idem
quippe panis ut lac fiat p̄ carnem traicitur. Qui aūt
huic ueritati contradicunt. et in sua uanitate decep
ti decipiunt. ranę sunt tedium inferentes auribus
non cibū mentibus. Audi deniq; homines rationabiliter
loquentes. non sunt loquele neq; sermones. quorū non
audientur uoces eorum. Sed uoces non manes quā in om
nem terrā et in sonus eorum. et in fines orbis terrę uba eorum.
Si aūt et ranas uis e contrario intellegere illum uersū
psalmi recole. uana locuti sunt unusquisq; ad p̄ximū
suum. Tertium p̄ceptum memento diem sabbati sc̄ifi
care eum. In tertio isto p̄cepto quadam insinuat quadā
uacationis indicio que est cordis tranquillitas ac mentis
quam facit bona conscientia. Ibi sc̄ificatio quā ibi
sp̄s dī. Deniq; uidete uocationem hoc est quietē. sup
quem inquit requiescit sp̄s meus. nisi sup humilem
et quietum et trementem uerba mea. In quiete ergo
resiliunt ab sp̄u scō p̄uocatores rixantes. amatores ca
lumniarum. seminatores contentionis. quorum p̄cor
dia ueritatis cupidiores in quietudine sua non ad se
admittunt. qui et em sabbati sp̄i talis. Contra istorū
in quietudinē dicitur. tamquam ut sabbatū habeatis.
in corde sc̄ificationem sp̄s dī. Esto mansuetus ad audi
endum uerbum. ut intellegas. quid intellecturus
sum dn̄m dicentem. cessa ab inquietudine tua. n̄ sit
tu multus quidam in corde tuo p̄ corruptionē uoli
tantibus fantasmatibus et conpungentibus te. N̄ sit
ita enim dn̄m intellecturus es dicentem tibi. Uaca
te et uidete q̄m ego sum dn̄s. Tu p̄ inquietudinem

uacare non uis contentionum tuarum corruptione
ceatus & sic uidere qm̃ non potes. Adtende enim
& contrariam artium plagam huic precepto certo.
samphet nate sunt In terra aegrpti delimo. muscq; quę
dam sunt minutissimę inquietissimę inordinate uo
litantes. In oculos inruentes. non pmittentes hominẽ
quiescere. Dum ambigunt. inruunt. dubietate enim
rursus redeunt. sicut omnino uana fantasmata cordis
contemtorum, Tenere pceptum. cauere plagam.
Quartum pceptum est. honora patrem tuum & ma
trẽ tuam. huic contraria quarta aegrptiorũ plaga.
Cynomia enim quid est. Cynomia est anima musa
greum uocabulum est. Canum est parentes nõ agnos
cere. nihil tam animum. quam cum illi qui genuẽ
non agnoscuntur. Merito ergo ut catuli canum
oci nascuntur. Quantum pceptum est nõ mechaberis
quinta plaga est mors in pecoribus aegrptiorũ. Con
paremus hanc da hominem mechari mediantem.
con iugio non contentum suo. appetitum quendã
armis insedo mare non uult. qui est nobis pecori.
qu. e communis. Et enim concumbere & generare
& tam pecudum est. ratiocinari intellegere humanũ
est. Ideo ratio quę pfida & immense motus inferiores
animus tamquam regnans & dominans frenare debet.
non immoderate & inluviare passim uagq; luxare, Ideo
quę ipsis pecoribus natura datum est. Instituente
creatore. ut non moueantur ad feminas. ad concu
bitum. nisi certis temporibus. Neq; enim ratione
se cohibet alio tempore pecus. sed omnino ipso motu
frigescente torpescit. Homo aũt ideo semp moueri
potest. quam & refrenare motum potest. Tibi domi
nationem rationis creator dedit. ubi pcepta conti
nentiae tamquam in bestias inferiores lora concessit.
Teneas ergo quid pecus non potest. & ideo speras ea quam
pecus non potest. Labores aliquantam in commendo
non labores pecus. sed gaudebis semp in aeternitate.
ad quã non puenit pecus. Sic opus fatigat. merces con
soletur. Et ipsa enim patientia est interiorem motum
frenare. & quam habet commune cum pecore. nõ aliqua
pecus in omni relaxare. Quõn si contempseris eã & ima
ginem dei in qua creatus es neglexeris. uitas cupiditat
insinuatarum rerum tam qui amisso homine eris
pecus. Non quasi conuersus in naturam inanimi
pecoris. sed in homine forma habens similitudi
nem pecoris. Qui non audis ducentem nolite esse sicut
equus & mulus non habentes intellectum. sed forte dicis
tibi pecus esse. & libere uagari libidine. nulla lege
appetitum animi ad continentiam refrenandum. Ad
tende plagam si pecus es non timere. Sexta plaga pustulem
corpore & uesicae bullientes & saeuientes. & in tendia
ulcerum. & fauillę formacis. Tales sunt animę hom
icidales. ardent ira. qui impium hominem fraternas
deperit. Ardent homines ira. ardent & egritta. Sed
aliud est feruor sanitatis. aliud feruor ulceris. Arden
tes pabulę putrium concepta homicidia fouent. &
sanum non est. sed non despũdi. Nam & qui uult sub
uenire feruet. Ille peccato. iste morbo. ille bonis ope
ribus. iste famosis ulceribus; si possem uidere a
nimas hominum. plus plangerem Quam putres
centia corpora ulcerosorum, Sequitur. Non sinue
ris pceptum septimum. & plaga septima grando in
fructibus. quod contra pceptum sibilus decęlo pfis.
Nemo enim habet in iustum luctum sine iusto dãno.
Verbi gratia quęstionem ad quam uestigem. sed celestem
iudicio amittat fidem. Ubi luctum. ibi damnum. Ubi sibi
luctus luctum. ubi sibi luctus damnum. Luctum de sua
cecitate. damnum debiti nubes. Nequeunt aliquid
sane prouidentia carissimi. aut uere reputare. eaq;
putantur homines dormienti dõ pati passim uidentur
fieri haec. Nubes colligi imbres infundi. grandinem
iaci tonitrus terra concuti. Coruscatione terreri pas
sim putantur fieri. & quasi ad diuinam prudentiam
non pertinere. Contra tales cogitationes ingilat ille
psalmus. Laudate dñm de terra. cum laudes dicit eum
de cęlo draconis. & omnes abyssi. ignis grando nix
glacies. spus tempestatis. quę faciunt uerbum eius.
Ergo qui suo malo desiderio foris secus sinuatur. di
udicio intrinsecus grandinatur. O si possint in
spicere agrum cordis sui. prosecto lugerent. dum ibi
non inuenirent. quam in os mentis mitterent. Et
si in situ suo inuenirent. quam in auditum
ueteris mitterent. maior fames est hominis ante
rioris. maior fames & periculosior plaga. & grauior mors. Multa morari ambulant. & multa faci
noris deuius ductus quibus; Demq; seruum
dei scriptura mus dicit locupletem. Abscondit
inquit cordis sui homo qui est anteclm̃ diues.

Non ancillam meam sed uxorem tuam ubi dfuit & ubi duxit. Quid ergo tibi prodest ubi homo non uidet furaris & ubi dfuit & grandinauit. Octauum preceptum falsum testimonium non dices. octaua plaga locusta arumalderat noxium. Quid uult uitae falsus testis nisi nocere mordendo & consumere mentiendo. Denique admonens homines di apte. ne se falsis crimi nationibus appetant. si mordetis inquit & comedetis inuicem uidete. ne ab inuicem consumamini. Nonum preceptum non concupisces uxorem proximi tui non plaga densae tenebrae. Est enim et quaedam mocchia etiam quam supra preceptum datum est & cui non appetenda castitate uxoris alienae. Moechus est enim & quicumque uenit ad uxorem alienam eam qua non contemnat sponsa sua. Iam uero non solum per sua peccare. sed & iam alienam adcumpare uere densae sunt tenebrae. Nihil enim sic dolet incorde patientis. & qui hoc facit alteri nihil sic uolet pati. ad aliena paratior est omnis homo. Hoc autem nescio utrum ne est quod uolenibile ferat odientis has tenebras. ista facientium talia concupiscentium. uere & iacentur furore horribili furorem indomitum est concalcare uxorem. Decimum preceptum est. non concupisces ullam rem proximi tui. non pecuniam possessionem. non subiugum. non aliquid omnino proximi tui concupisces. Huic malae plagae communis est decima mors primogenitorum in qua plaga etiam punitionem quandam quaero. nihil mihi interim occurrit. forte ssi occurrat melius diligentiusque inquirentibus. nisi quia in omnes res quas habet & heredibus seruare reprehenditur. hic autem clamat qui rem proximi sui concupiscet & eam quasi furto iam superius. Ut quasi furatur aliquid proximi. non potest nisi rem proximi furari. Sed de furto iam superius preceptum est. ubi intellegus & rapinam. Non enim deforis peperit. & deraptam aliquam rem seruare. nisi se intellegere uoluisse quasi poenale est de aliquo auferre. multo maioris poenae est uolentem eripere. Auferre ergo nolentis siue occulte siue palam habet preceptum suum. Concupiscere autem rem proximi quam norat dfi incorde. & iam si iustam ibi successionem quaerat non licet. Denique qui uolunt res alienas tamquam iuste possidere. heredes se quaerunt fieri amoriendo. Quid enim tam iustum uidetur quam rem sibi derelictam possidere habere iure communi. Quid apud te facet homo. dimissum est mihi. hereditatem consecutus testamentum lego. nihil uidetur iustius ista uoce auaritiae. Tu laudas quasi iure possidentem. dfi damnas iniuste concupiscentem. Uide qualis est qui optat te ab aliquo heredem fieri. non uis ut habeat heredes. Inheredibus autem nihil carius primogenito. unde In primogenitis uis puniri. qui concupiscendo res alienas. sibi quae tibi iure non debebatur quasi iuris umbram quaeris. Et facile est quidem fi corporaliter amittere. primogenitos. Moriuntur enim homines siue ante parentes suos. siue post parentes suos mortui mori untur. Illud molestum est. ne plane occultam & iniustam concupiscentiam a primogenita cordis tui pellas. Primogenitus enim in nobis imaginem habet gratiae dei nouos natos prior natus inter omnes tamquam natos cordis nri primogenita fides est. Nemo enim bona opera habet nisi fides praecesserit. omnia opera tua bona filiorum sunt spiritalium. sed inter haec tibi primogenita est fides. Quicquid rem alienam occulte concupiscet interius fidem pellas. Erit enim primo sine dubio simulator obsequii non caritate sed fraude. uelut amans eum a quo te cupis fieri heredem. Amando eum mori queris. & ut inde te uideas possessorem. illi inuides successorem.

Sermo XIIII.

Cuncta autem populus audebat uoces & lampadem & sonitum buccinae momentaque fumantem. Sol & queri quomodo populus audebat uocem. cum uox non audiatur. sed potius ad auditum puenire uideatur. Sed modo aliquo uelut dicam uideatur deorsum quae a me dicitur. sic audere sola & generali sensu ponit. Non solum corporum uerum etiam animi unde est illud. Cum audisset iacob quia sunt escae in aegypto. Undeunque absens erat. Quamquam non nulli audere uocem nihil aliud esse. arbitrantur quam intellegere qui usus est mentis. Cum uero hic breuiter dicendum erat quod populus audebat uocem lampadis & uocem tubae & montem fumantem. quaestio maior oriretur. quomodo lampadem audiebat & montem fumantem. quod prae & adsensum audendi. Nisi quis dicat nec tam breuiter dicendum fuisse uerum diceretur. Audiebat uocem & audebat lampadem. & audiebat uocem tubae. & audebat montem fumantem. Duo quippe genera uocis erant de nubibus. sicut tonitrua & tuba. Sitamen ipsam dixit uocem quae de nubibus edebatur. Ac per hoc melius in his quae ad sensum audiendi pertinebant generalis sensus est positus hoc est audendi. cum breuiter totum uelle & scripturae

complecti. quam ut inhis quae praemonent aduidendi sensum
sibi intellegeretur audiat. quo more loqui non solemus
Nam quid sonat ut de solemus dicere. audi quid lucrari non
solemus. Et praeterea pauore concussi. steterunt prae cul
dicentes mossi. Loquere tu nobis & audiemus.
non loquatur nobis dns. ne forte moriamur. Multum &
sibi de significatur aduersus testamentum timore in
potius praemere sicut ad nouum dilectionem. qua quis
ad uitia uitare nouum latebat. & innouo uetus patuit. Quo
modo uero tali populo tribuatur uidere uocem dei. sibi hoc
accipiendum est intellegere. cum sibi loqui dm timeant. I
nemo moriantur. non satis eluet.

XV

Et ait mossi ad populum. Nolite timere. ut enim
probaret & uos uenit ds. & ut terror illius esset in uob II
& non peccaretis. Steteruq; populus de longe. mossi uero
accessit ad caliginem in qua erat ds. Sic illi cohibendi
fuerunt a peccatis iamq; timendo nepoenas sensibiles pa V
terentur. quia nondum poterant amare iustitiam.
Et in hoc erat illis temptatio diro. quia putabantur. ut appa VI
rerent & cuius modi essent. ut non do non facerent. quae non VII
latebat quales cumq; essent. sed ut inter se ac sibi manifesti.
Multum tamen istis terroribus testamenta ueteris differentia VIII
commendatur. quod & iam inepte ad hebreos. aptissime
dictum est. Mossi uero ingressus in nebulam ubi erat ds. X
id est ubi & passiones fiebant signa quibus cognosceretur XI
ds. Nam quo modo in nebula erat cui celi coeli non XII
sufficiunt. nisi quem admodum nusquam nec. qui in lo
co nullo est. In sacro eloquio intellegentiae magna 99.
diuersitas est. Saepe enim in quibusdam locis illius XIII
& historia seruanda est & allegoria. Et saepe in quib; da
sola & quirenda est allegoria. aliquando uero sola XIV
necesse est. ut teneatur historia. Nam in quibusdam
locis sicut diximus historia simul tenenda est & alle
goria. ut & uerbi oris pascantur & historiam & uelociores
ingenio allegoriam. Unde cum loquente do populus lam XVIII
pades. & sonitum buccinae & montem fumigantem cerne
pauerunt petit ut eis per moysen dns loqueretur. Scriptum
est. steterit populus de longe. moyses accessit ad cali gi
nem in qua erat ds. Turba quippe populi allegoriarum
caliginem non ualet penetrare. quam ualde paucorum
est est spiritalem intellectum rimari. Cum enim mentes
carnalium sola saepe historia pascuntur. loquente do
steterit populus longe. Cum uero spiritales quique alle
gorias rum nubem penetrant. ut spiritaliter dei uerba

eognoscant. Moyses accessit ad caliginem in qua erat
ds. In priore quidem libro quem ab exitu filiorum isrl
de aegypto inchoauimus circa finem de ratione legis
in montem sinai come moratum est. Sed quia ppe
fastidium lectoris deuitandum ibidem terminum
p dicti libri fieri censuimus; praesentem librum debi
que restant & mandata dni. atque iudicia data pmo
isrl populo isrl tractandum ee decreuimus. ut fiat con
iunctio praeceptaq; praeceptis. ratq; positionis earum de
continuantur libri; INCIPIUNT CAP LIBRI II.

I Praecepta iuris quae constituit dns in monte sinai loquens ad moysen.
II De oq; faciat idolo; caelatura & instrui de carnatae & ceteris
iustificationibus legis quae post haec seruari uoluimine; scripte.
III De arib; sollemnitatib; pcipuis mgb; omne malum dno promittens in lege p
IIII Ubi praedicit & pulsurum se gentes p manu angeli a facie filio
orum isrl. ista tam audiuerunt pcepitq; dns facere ea.
V Ubi narrat se emissurum scabronem ante faciem filio; isrl q;
fugant alienigenas conuictus & benedictio repromissionis dei ea possidend
VI De oq; aedificanda mossi altare ad uidas mortas & oblatione ineo
VII De ascensione mossi in montem ut legem acciperet & holocausti.
adhuc scriptam in tabulis quam & fecit.
VIII De oquod loquutus est dns ad moysen de oblatione primitiarum,
IIII Pcepto quomodo struarum ubi & construi; necri & uectibus.
X Descriptio arcae quo modo facienda erat propitiatorii & cherubin
XI De mensa facienda in qua & de panib; propositionis intra offerendis
XII De candelabro. XIII De facienda tabernaculi hoc est coopertorii
decem. sagorum xl. operimenti. iii. & iiii. de pellibus.
XIII De tabulis tabernaculi & positione earum uectium eor; & anulor;
XV De uelo quod diuidebat sanctam & sanctam sanctor; & de duabus
ipsius. & de propitiatorio ponendo super arcam. necnon & de
cortino in introitu tabernaculi suspendendo & columnis eius
uectibus q; illius qui ab angulo usq; ad angulum pertinebant.
XVI De altare holocausti & uasis eius.
XVII De atrio tabernaculi & columnis eius & uectibus
XVIII De oleo offerendo & arboribus oliuarum ad luminaria in
struenda in candelabro tabernaculi. EXPLICIUNT
CAP LIBRI III. INCIPIT LIBR III COMMENTA
RIORUM HRABANI MAURI IN EXODUM.

DIXIT PRAETEREA DNS AD MOYSEN.
Haec dicer filio; isrl. uos uidistis quod
de caelo loquutus sim uobis. Non facietis
mecum deos argenteos. nec deos aureos faci
etis uobis. altare de terra facietis mihi. & offeretis sup
er eo holocausta & pacifica uestra. Oues uestras & boues

in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei.
ueniam ad te & benedicam tibi & reliqua. Quod autem
dictum est. non facietis uobis deos argenteos & deos aureos:
repetatur quod in primo pcepto inculcatum est. & quid
argenteos & aureos utq; omnia simulacra intelleguntur.
ut est illud in psalmo simulacra gentium argentū & aurū.
Quod aūt addatur altare de terra facietis mihi. ostenditur
ob hoc tantum modo interdictos simulacris altare con esse
esse fieri de terrena materia. ut uni dō hostia & sacrificia
meo offerentur. Mystice autem altare de terra dō facere
est. Incarnationem mediatoris sperare. tunc quippe
adō nr̄m munus accipitur. Quando in hoc altare nostra
humilitas. id est sup dominicę incarnationis fidē ponitur
quicquid bene operatur. In altare ergo de terra oblationum munus accipimus. si actus nr̄os dominicę incarnationis fidē solidamus. Deinde adiecit. Et si altare
lapideum feceris mihi non aedificabis illud de sectis lapidibus. si enim leuaueris sup eos culturum polluetur.
Secti lapides hi sunt qui unitatem. scindunt. ac diuidunt
semet ipsos a societate fraterna podium ut scalmata. taliter
incorpore suo non recipit xp̄s. Cuius corporis figuram
altaris illius constructio obumbrabat. Isti uero nō sectis
lapidibus & quibus altare construi iubetur. hi sunt qui
fidei morumq; unitate solidantur. De quibus dicit
apostolus. uos estis lapides uiui. co aedificati domus spiritalis. Hic non est inducendum ferrum quia incorrupta sunt.
& ita cultū malignis ignita non receperunt. Quique unū
altare faciunt unitate fidei uel concordia teneantur.
Non ascendes per gradus ad altare meum. id est nō gradatim unum alio praeferens ad me ueniet. Neq; priorem
aut posteriorem tempore discernens. quia diuisum
& sequestratum pprium non habebit. Hoc enī arriani
faciunt. qui inaequalibilem patris & filii & spūs sancti substantiam diuidunt. Haec sunt iudicia quę proponeres.
Si emeris seruum hebreum. sex annis seruiet tibi. In
septimo egredietur liber gratis. Cum quali ueste in
uenerit. cum tali exeat. Si habet uxorem & uxor egredietur simul & cetera. Quę de seruo hebreo pcipiuntur
ut sex annis seruiat tibi & dimittatur liber gratis. ne
serui xp̄iani hoc flagitarent ad dominos suos apostolica
auctoritas iubet seruos dominis suis esse subiectos. ne
nomen dī & doctrina blasphemetur. Illud enī & hoc
satis constat in mysterio pcepta quam & prudentis
fabula eius aurem ad postem pcepit dr̄ qui libertate

illam recusare. Praecipitur enim uni hebreus puer si forte
in seruitutem deuenerit. sex annis seruiat. septimo uō
anno liber dimittatur. Quod si egredi a seruitute noluerit
propter uxorem & filios. perforabitur auricula eius & erit ser-
uus in aeternum. hoc de presenti seculo non dicitur. sed de futuro.
quia in hoc a sabbatho huius seculi seruientes. septimo die
ad nō sabbatho liberemur. Si tamen uoluerimus esse liberi dum adhuc in seculo seruimus peccato. si autē noluerimus
perforabitur nobis auricula in testimonium inoboedientiae.
& cum uxore & filiis nr̄is quos per culpam libertatis. id est
cum carne & operibus eius iugiter peccatis seruiemus
in aeternum. Sed & aliter hoc intelligi potest nempe sciendum est. quia cum actiua & contemplatiua una quidem sine
gratia. una nobis in necessitate est. altera in uoluntate.
Quis enim cognoscens dn̄m ad eius regnū ingrediatur. nisi
prius bene operetur. sine contemplatiua ergo una intrare
possunt ad celestem patriam. qui bona quae possunt operari non neglegunt. Sine actiua aut intrare non possunt.
si neglegunt bona operari quę possunt. Illa ergo in necessitate. haec in uoluntate. ē. Unde admonens dicitur. Si
emeris seruum hebreum. vi. annis seruiet tibi in septimo
egredietur liber gratis. & reliqua quę sequuntur. Hebreus
enim transiens interpretatur. & seruus hebreus emitur.
quando unusquisq; qui iam ab hoc seculo mente transiit.
seruitio omnium dī subditur. Ille enim dō uere seruire
appetit qui ab hoc seculo mente transire didicerit. Sic transiit moyses ut uideret uisum. Sic daniel cum uideret
impium altatum & elevatum sup cedros libani.
transiit & non erat. Qua in iquorum potentiam esse
magnum aliquid forsitan credimus. nisi ad pmanens
speculum mente transeamus. Seruus uero hebreus empti
sex annis seruire pcipitur. ut in septimo liber egredi
gratis. Quid enim pfectarium numerum. nisi actiuae
uitae pfectio designatur. Quid pfectenarium. nisi contemplatiua designatur. Sex annis seruit & septimo egredietur
liber. qui pactuam quam pfecte & habuerit ad contemplatiuae uitae liberatem transit. Et notandum qd̄ (omnis)
liber egredi[tur]. quia hi qui post quam fuerint dicant se
in aeternum seruos. Et speculo dubio sicut ipsa actiua sunt &
munera. ita erit & gratia & quam contemplatiua. Cum
qualē uestē intrauerit. cum talē exeat. quia omnino
necesse est. ut unusquisq; nr̄m in hoc quod incipit pfectionē. aeq; usq; ad finem operis sui ea qua inchoauit mentione pduret. Ille quippe bene ad contemplatiuam

transit. qui in actiua uita intentionis suę uestem non
mutauerit. Et sunt nonnulli qui prius quam omnipotentis dei
seruitio sociantur. iam bona operari diligant. Sunt
uero alii qui bona opera postquam ad seruitium om
nipotentis dei uenerint discunt. Qui ergo operationem
bonam & priusquam ad dei seruitium. ueniret habere
studuit hebreus seruus cum uxore emptus est. Et plerum
que is qui talis est. potest ad contemplatiuam uitam
transire. & tamen actiuam non deserere. Unde & illic
subditur. Si habens uxorem & uxor egrediatur simul.
Cum enim ad libertatem & uxor egreditur. quando is qui
ad contemplationem peruenit. & iam foris actionem boni
operis qua prodesse possit aliis non relinquit. Si autem
dominus dederit illi uxorem. & peperit filios & filias. mulier
& liberi eius erunt domini sui. Ipse uero exit cum uesti
tu suo. Seruo empto dominus dat uxorem. cum predicator
quisque eum quem iure omnipotenti domino mancipauerit bone
actioni coniungit. Nam & predicatores domini uocantur.
sicut heliseo prophete de predicatore suo dicitur. Scis quod
dominus tuus tollatur a te. uxor uero serui empti filios
& filias parit. quando ei bona actio fortes uel teneres fruc
tus generat. Sed mulier quę a domino data est. eidem do
mino cum filiis remanet. Ipse uero seruus exit cum uestitu
suo. quia bona actio uel eiusdem bone actionis fructus
predicatoris mercede reputantur. Ipse uero in desiderii
sui intentione perdurans. per supernam gratiam ad contempla
tionem liber egreditur. Quod si dixerit seruus diligo do
minum meum & uxorem ac liberos. non egrediar liber.
Seruus dominum suum diligit. quando predicatoris uerba
sollicitamente custodit. Uxorem quoque amans & libe
ros liber egredi recusat. quando actiuam uitam eiusque
fructus diligens. transire ad contemplatiuam non uult.
Quia bona se opera. habere in ministerii sui seruitute
considerans. ad libertatis qui & em renuit transire.
Sed offerat eum dominus dius. & applicitur ad ostium
& postes. & perforet aurem eius subula. ut sit ei seruus
in saeculum. Is enim qui in actiua disposuit uita per
durare a domino dius offertur. quando a predicatore
suo antiquorum patrum dictis imbuitur. qui nobis
in uia omnipotentis domini sacerdotes fuerunt. atque ad ostium
& postes tabernaculi ducitur. ut ingressu aeterni tab
naculi aliquid audiat. & tremendi iudicii diem
subtiliter agnoscat. Ne per bona opera quę facit. pla
cere hominibus appetat. Sic quę auris eius subula

perforatur. dum mens illius timoris dei subtilitate
percutitur. & uerbi acumine transfixa. per omne quod
agit. nouerit ingressum regni semper ad tendere &
quasi ab ostio & poste tabernaculi perforatam aurem
portare. Qui erit seruus in seculum. ut esse post seculum
liber possit. In seculum enim seruus est. qui per actiuam
uitam hominibus seruire disposuit. ut post presens
seculum ad libertatem ueram ualeat peruenire. De qua
per paulum dicitur. Quam & ipsa creatura liberabitur
a seruitute corruptionis in libertatem gloriae filiorum dei.
Tunc enim uera in nobis libertas erit. cum ad gloriam
filiorum dei adoptio nostra peruenerit. Nunc uero non solum
actiua in seruitute est. sed & iam contemplatio qua
super nos rapimur libertatem mentis non optinet. sed
imitatur. quia illa quies in tima enigmate uidetur.
Si quis uendiderit filiam suam in famulam. non egre
dietur sicut ancillę & ire consuerant. Si displicuerit
oculis domini sui cui tradita fuit dimittet eam
populo autem alieno uendendi non habebit potestatem
si spreuerit eam. sin autem filio suo disponderit eam. iuxta
morem filiarum faciet illi. Quod si alteram ei acceperit
prouidebit puellę nuptias & uestimenta & pretium pu
dicitię non negabit. si tria ista non fecerit egredietur
gratis absque pecunia & reliqua. Si quis autem si quis uendiderit
filiam suam in famulam. id est ut sit famula quam
oiketen. greci uocant. non abibit ita ut recedunt ancil
lę intellegendum est. non sic recedet quomodo recedunt
ancille hebreę post sex annos. Eam quippe oportet in fe
minam hebream legem datam intellegi quę seruatur in
maribus. Cur ergo ista ita recedet. nisi quia in illo famula
tu intellegitur humiliata. quod ei se dominus miscuerit.
Hoc quippe in consequentibus utcumque clarescit. Sequitur
enim & dicit. Quod si non placuerit domino suo quia non
annominauit eam. id est non eam fecit uxorem. remane
rabit eam. hoc est. quod supra dixit non abibit. ita ut re
cedunt ancillę. Iussa est quippe aliquid accipere pro eo
quod humiliata est. quia non ei se ita miscuit ut faceret
uxorem. id est ut annominaret eam sibi. Quod filio an no
minauerit eam secundum iustificationem filiarum faciet
ei. hic iam apparere incipit quemadmodum supra dixerit
quia non annominauit. Nam quid est aliud si filio an
nominauerit eam nisi filio confixerit eam uxorem.
Quando quidem dicit secundum iustificationem fi
liarum faciet ei. id est ut sic tradet eam quam filiam

decem scilic& apponens ei: Deinde adiungit quod si á
luam acceperit ei. idest non istam deputauit uxorem fi
lio suo. sed eam aliam acceperit. quę opus sunt. & uestem &
conuersationem eius non fraudabit ei. Simili lege quę
compescuit. qm̃ non manxit uxor filio eius quę ad modũ
erdant. si eam ibi non ad nominasset. & tamen conat
bendo humiliasset. Si aũt eam habuerit non fecerit ei qđ N
bet gratis. Hoc intelligitur. si eam ipse concubitu non
humiliauerit. neq; filio suo coniunxerit. neq; alię filio
suo ductam istam et fecerit habere gratis. idest sufficie&
ei non tenenti inseruire. Habere enim. nihil accipiens
ut seruus hebreus. non emitur a domino eius copulare illi
uxori non hebree. quam non licet egredi egrediendi trade. si aũt
seruus hebreus eam copulauerit. hoc itaq; intelligitur. qđ
cum eo gratis egredi habet nequaquam amarreo separata. Mys
tice aũt figuri deuotam subiectionem quam bonus
animus genuit cuilibet doctori adhoberi endum tra
dederit. non est equum ut spretis a billo uel confusa ab
eatur. sed siue sibi ut pbato discipulo iungat ad consor
tium discipline siue hoc elegerit uel ab alio doctori eum
cõmendet in manus societatis pficere possit. & ipse bene uo
la mente eum cum solatio psequatur. Hoc uacuũ dilec
tione a se recedere p̃mittat. Hereticus aũt homo uel
sismaticus qui alienus est a di populo non habet potesta
tem illum tradendi. sed si ipse laborem deo subire no
luerit liberum recedere patiatur ut sibi magistrum
quem uelit eligat. Si quis p̃ cauerit aliquem. & moriatur S
fuerit morte moriatur. Qui aũt nolens. sed dñs tradidit
in manus eius dabo tibi locum in quem fugiat. Quęritur S
hic quomodo dictum est. Si aũt nolens. sed dñs tradidit
in manus ei. quasi & si uolens occidere posset occidere
nisi dñs tradere & in manus eius. Intelligitur ergo tamũ
modo dñs fecisse cum quis occiditur audente. & hoc
tamtũmodo dñs facere dicam est. sed dñs tradidit in ma S
num eius. Cum uero uolens occidit. & ipse occiditur &
dñs tradidit in manum eius. Hoc ergo interest qđ illic
tantum dñs facit. hic aũt & dñs & homo ppẽ uoluntatẽ
faciens. sed non sicut dñs homo. Dñs enim non nisi iuste.
homo aũt pena dignus non qua illum occidit quę
dñs nolet occidi. sed qua p̃ iniquitatem. Non enim mi
nisterium dei ubicunq; pbuit. sed sępe maligne cupidi
tate seruiuit. In uno igitur eodemq; facto & dñ deue
cula ratione laudatur. & homo deppria iniqui
tate punitur. Non enim quia dñs pprio filio nepercit

sed pro nobis omnibus tradidit illum. Ideo iudas ęqu
sanus est. qui eundem ad mortem tradidit xp̃m. Qui
aũt non est insidiatus inquit. sed dñs illum tradidit
in manu eius constituam tibi locum in quem fugere
debeat. hoc quo modo factum sit liber qui dicit ibi nam
manifestat ei commemorat. iosue dño iubente ciuita
tes refugii decernere homicidis. qui homicidiũ non
sponte fecerunt. Hoc est cadem in galilea montis nepta
lim. & eadem in monte effraim. & cariatharbe ipsa est
hebron in monte iuda. Et trans iordanem contra occiden
talem plagam iericho. urbem bosor. quę sita est in cam
pestri solitudine de tribu ruben. Et ramoth in galaath
de tribu gad. Et gaulon in basan de tribu manasse.
Hęc ciuitates constitutę sunt in eas filiis isrl & aduenis
qui habitant inter eos ut fugere ad eas qui animã nescius
percussisset. & non moreretur in manu proximi effusi sangui
nem ulcisci uel capitis. Donec stet & ante populum
& postulet causã suã. Mysticę aũt si quis p̃ inuidiam
aut odium mucrone maluit aliquem percutere & in
mortem animę seduxerit. ab eterne morti ipse obnoxi
us erit; Unde prouenerit aut. si quis scandalizauerit
unum de pusillis istis. qui in me credunt. expedit ei ut
mola asinaria adducatur collo eius. & demergat̃ in pfun
dum. Et uidit aut. Qui odit fratrem suum homicida est. &
scitis quia omis homicida non habet uitam ętnam in se
manentem. Hic talis abolere de ciuitatibus electis iubeatur. qua
indignus sacramẽtis dominicis a parte altaris quouis modo sicut al
taris merito remoueatur. qui aũt non uoto malitię sed
pietatis aut ignorantiã aliquem leserit habet urbes
refugii ecclam catholicam. ubi se angustiis
mentis aut certaminis presentis utę bonis
operibus studium impendens manere. & si spem suã in
morte pontificis xp̃i redemptoris iudicis & sui posuerit
hic sine dubio in ętnũ saluabitur. Qui pauserit patrẽ
suum & matrẽ suã morte moriatur. Et paulo post. Qui
maledixerit inquit patri suo & matri. morte moriatur. Quid
est pauere patrem & matrẽ & maledicere patri & matri.
nisi impium & crudelem & omnium legi. qui ubi pa
rentes honorare. Et ob hoc maledictum & digniũ ẽ morte.
Sp̃ aluerunt. qui maledixerit patri. id est blasphe
mãdo indo qui omnium pater est. prauerit. & contra
ecclam matrem iniquam sacrilega ingesserit & pena po
na multandus erit. Qui furatus fuerit hominẽ & ven
diderit eum conuictus nece morte moriatur. Here

ticos hae sententia pauet qui pdolum hominē xpianū
uerentur catholicę fidei seductum & maligni spūbus
p errorem obnoxium tradunt. & ma poenas eos dānan
dos esse ostendit. Si rixati fuerint uiri & pauserit alter
proximum suum lapide ut pugno. & ille moriatur non
fuerit & iacuerit in lectulo. si surrexerit & ambulauerit
foris sup baculum suum innocens erit qui paussit. Ita
tamen ut operas eius & impensas in medicos restituat
& cetera. Allegorice autē si quis cum proximo suo pfidię
contenderit & ut lapide t pugno illum pauserit. hoc est
durum mentis ut pauet aure cordis spernendo. siue mise
ricorditer non consulendo. & asperauerit. & ille infir
matus in tristitia. aferuore dilectionis langueat. necs
sesit. ut reus post confessionem operas pœnitentiae &
impensas pmissae emendationis immedicos. hoc est
indoctores impendat. Qui egrotanti em baculo consola
tionis siue erigam. & fomentis pdicationum mehan
ter in pristinum statum dilectionis reformem. Ita
enim ad innocentiā uerum puenire possimus. si male
gestadignis poenitentiae fructibus diluere stragemus.
Qui pauserit seruum suum t ancillam unga & morau
fuerint in manibus eius erum inis reus erit. & cetera.
Sicut disciplina opus est in erudiendo subiectorum
tra & discretione maxime opus est in exhibitione correp
tionum. Qui enī sibi cōmissum gregem ultra modum
disciplinę constringit. ubi uacuum debuit propagare.
in uenetur ibi morem ingerere. Unde & psapiens dicitur.
Qui fortiter pmit ubera exhibet butyrum. & qui
uehementer emulget elicit sanguinem. Est ergo semp
mensura in disciplina tenenda ut rigor sit in refrigerio
& refrigerium in rigore. Ut in disciplinato fides & dilec
tio uigeat nec p desperationem ut odium fundatur mer-
reat. Si rixati fuerint uiri & pauserit quis mulierem
pregnantem & abortiuum quidem fecerit. sed ipsa uix
erit subiacebit damno quantum & petierit maritus mu
lieris & arbitri iudicarint & reliqua. Hic ut mihi uidet
talis est sensus. quod si quis in mulierem pauserit. post
conceptum semen. & phoc abortiuum quidē fecerit
ipsa tamen uiuerit. tunc pecunia pastor lesionē
recompensare possit sicut id quod & petitus fuerit & iu
dicet detrectarit. si autē mors illius fuerit subsecuta.
tunc iam homicidii reus puniendus erit ipse pastor.
Mystice autē si quis alicuius animā p conceptū semen ū
bi p in cautam t fraudem laeserit ita ut uitale germ

boni operis fructum p ferre non possit. & iam si ipsa ad
huc in fide uiuens p stiterit. pastor tamen ut damnā
in latum p poenitentiā restituat sicut euangelium magis
terium necesse habebit. Si autē ipsa anima p errorē
necata post plagam abortiuum. hoc est opus mor
ferum in fidelitate p seueraueri sine dubio. seduc
tor illius quasi ueri homicida & inanere reus erit.
Notandum autē quia alia edicio sic habet. Si rixati fuerint
duo uiri & pauserit mulierem uterum habentem &
fecerit infans eius non deformatus de rum tamen patiatur
quantum indixerit uir mulieris & dabit ei posta
lacione. Hic de anima quęstio sola. agitari utrū quā
formatum non est. neu animatum quidem possit intel
legi. & ideo non sit homicidium quōnec & animatum
dici potest. si adhuc anima non habebat. Sequit enī
& dicit. si autē formatum fuerit dabit animā pro anima.
Ubi quid aliud intelligitur. nisi ut & ipse moriatur.
Nam hoc & in ceteris & hac occasione p pōt. oculum
pro oculo. dentē p dente. manū p manu. pedem p pede.
combustionem p combustione. uulnus p uulnere. liuorē
p liuore. talionis iudicio & aequitate. Quod ideo con
stituit ut demonstraret quae uindicta debeatur. Nisi
enim p legem sciretur. quid undicte debeatur. unde
sciretur quid uenia relaxare. ut dici posset. dimitte
nobis debita nra. sicut & nos dimittimus debitoribus
nris. Debitor ergo legem monstrantes. ut quando
ignoscatur appareat. quid dimittatur. nec enī debi
ta dimitterem. Nisi quid nobis deberetur lege indice
disceremus. Ideo ergo informe puer perum lex noluit
ad homicidium p tingere. quia nondum dicta potest anima
una meo corpore quod sensu careat. sicut est membrū
dū formatur. & ideo nondum sensibus p ditum. Duo autē
isti uiri qui litigant duo dispari amersunt. de dogma
tibus & quęstionibus legis. Quām ergo isti qui inquis
tionibus litigant. comminuti sententiam faciunt qui
dicat. noli uerbis contendere. ad nihil enim utile est
nisi ad subuersionem audientium. Ideo p cuius mu
lierem pregnantem & ceteram infantem eius informa
tum iam t nondum formatum. Mulier pregnans di
anima quę nup concepit uerbum. ut puta animam
quę rudis est adhuc in fide. Huic ergo animae ip
contemptionem aliquo scandalizanti. ita ut ubi
fidei gremium conceperat abiciat & pdue nondū
formatum. Si qui scandalum fecit damnū dicatur

pan. Dabit aũt inquit scdm quam indixerit uel in
posuerit. aureus. Ergo uuristc t xp̃s quo omniũ ma
gister est. ut quip xpo eccle p̃ est doctor animarũ.
Ille quadsubuersionem audientium uerbis ẽ cadic
pccatur damnum panima illa quenon dũ formam
abiecit infantem. hoc est poenitentiã agat. t rursum
conetur ipse qui lesit ut restituat repari & restaurari am
me eique pdidit. Et hoc iam faciat ad honore cũ mo
destia. cum patientia sicut apls dicit. Cũ mansuetudi
ne corripientes eos qui resistunt. non cũ ira sic superi
us cum scandalum inualuit. Qdam si formentur ũ fuerit
infans. dabit animã panima. formatus infans. potest
uideri sermo dñi in corde eius. animę. quę gratia bap
tismi consecutus est. t euidentius & clarius uerbum
fidei concepit. Huic ergo si nimia contentione doc
torum pcussa abiecerit uerbũ. & inuenta fuerit ee
dem illis de quibus dicebat apls. Iam enim quędam con
uersę sunt. retro p̃ satanan. Animã panima dabit uel
indicium iudicii accipiendum est apud eum iudicem qui
potest animã & corpus pdere in gehennam. ut certe
potest fortassis & illud aperiri ut qui sibi conscius
tanta scandali fuerit ponat animã suã panima illius. 4.
quem scandalizauerit. & usq; ad mortẽ dei operã quo
modo redeat. quomodo reparẽ. quomodo restituatur
ad fidem. ponat & suum oculũ pro oculo. Si oculũ lesit ani
me. id est intellectum eius auferatur. auferatur oculus
ipsius. id est qui ecclie p̃ est. & intellectus eius illetur bu
lentus. & ferox qui scandalum generat desecetur. Sed
sidentem luscit audiendi. quo suscipiens cibum uerbi
dñi. ut comminuere ut molaribus uenere solitus erat.
& subtilem & hic aduentrem animę transmittere sen
sum. si hunc dentem illeuigauit & euulsit ut cõtentione
ipsius non possit anima subtiliter & spiritaliter suscipe
re uerbum dñi. auferatur dens eius qui non bene scrip
turarum cõminuit. audiendi cibos. forsitassis enim M
p̃ter hoc & alibi dicitur. dentes peccatoy contriuisti.
Et alibi nihilominus scribitur. qui manducat uuam
aceruam obstupescent dentes eius. Et alibi molas leo
num confregit dñs. Si ergo p̃ membra dicuntur laedi
animã & pati. Manus quoq; p̃ manu. & per propede.
de possitur. Manus est animę uirtus qua uenere aliqd
& constringere potest. Uelut si dicamus actus eius
& fortitudo. & per quo incedit ad bona ut ad mala.
Quia ergo si scandalum patitur anima non solum
in fide. sed & in actibus dicitur. quę p̃ manus significãt
& pedes. auferuntur illius qui offendiculum pbuit
manus quibus non bene operatur. & pedes quib; nõ bene
incedit. Recipit & tam combustionem qua combussit
& gehennę audidit animã. p̃ quę singula hoc ostendi
dicitur ut iste pastor omnibus deorum eius membris
a corpore & eradatur ecclę. ut cęteri inquit uidentes
timorem habeant. & non faciant similiter. Si quis te
rit quispiam oculum serui sui aut ancillę & luscos eos
fecerit dimittet liberos p oculo quem ceruit. Dentem
quoq; si excusserit sepruo t ancillę suę. similiter dimittet
eos liberos & edem. Si quis uero auditorem suum ad in
uitam recti inuitus debilem fecerit. aut dentem dis
cretionis p quem subalterę sententiarum scripturarum
comminuens. adpastum animę redigere poterat p̃ę
uam suam & excusserit. bonum. ẽ ei uitii libertatẽ
tribuat. ulterius discipulatum subeundi ne forte pei
animę interitu cum sibi inutilem obedientiam im
pendere & figat. ipse hoc poenas gehennę luere cogat.
Si bos cornu petierit uirum aut mulierem & mortui
fuerint. lapidibus obruatur. & non comedent carnes
eius. Dominus aũt bouis innocens erat. Quod si bos
cornupeta fuit. ab heri & nudius tertius & contestatus
dominum eius nec reclusit eum. occiderit quę uirum
aut mulierem. & bos lapidibus obruatur. & dominũ
illius occident & reliqua. Ad iustitiam p̃tinet animal
hominibus noxium perimatur. Et quod dicitur po
situm est. ad parcendum intellegendum est. quicquid
in pecoribus usui humano subditum infestum ẽ ho
minibus. Sed si necesse est occidi. numquid lapidari
quidnam est enim animal qd auferendũ ẽ. quam mor
te auferatur. Deinde quid addidit carnibus eius
non esse uescendum. quo p̃tinet nisi omnia ista signi
ficent. aliud quod scriptura maxime solet innuere.
Bous ergo nomine contumax discipulus denotari
potest. qui p fastum superbię laniat & reliqua pecora
gregis domini et infestat. Talis ergo si in sancto magistro
aliquem uirum aut feminam. hoc est quem libi& for
tem. aut infirmum. cornu p̃ter uersutiae p̃fodere &
eius mortem animę inuleret. lapidibus duręs sen
tentiae obruatur. Et non comedentur carnes ei.
hoc est non imitentur actus eius. Dominus aũt
bouis illius seu innocens esse p̃babitur. sine que cõsensu
neq; consilio fouebat actum illius. Quia dicente dñõ

anima que peccauerit ipsa morietur. Et ustrina ustio
sup eum erit. & impietas impij erit sup eum. Sic aut
magister & doctor ales discipuli mores fouebat. & sem
uersis sacre contestatus aram infesti pectoris habe
re neglegebat. Tam actus illius pro acceptis actus poene
illius utq; merito pro acceptus erit. qua secdm apostolū
non solum qui male faciunt. sed & illum qui consentiunt
facientibus digni sunt morte. Quod si prauum ei fuerit
impositum dabit pro anima sua quicquid fuerit postu
latus: Humosing; utq; & dignus poenitentiaq; fructibus:
5. appetua morte se festin & liberare. Filium quoq; & filiā
si eorum pauisserit similis sententia subiacebit; Insilist
filiae nomine quē congruentius possimus accipere quā
bonum auditorem qui eaque sunt audita gemer discrete atq;
operibus querere studet & hoc prouide desiderio;
hunc quoq; qui pauisset homicide iudicio mulctandus
5. erit. Quod autem sequitur. Si seruum aut ancillam quis
serit. xxx. siclos argenti dabit domino. Bos uero lapidib;
obruetur. Quis seruus aut ancilla meus intelligi potest
quam ille qui in domo ecclē existens pfectui earum diligit
& ob eor quotidianum laborem reum impendit. qui non dū
infiliorum numero meruit adsumi quē hereditatem ex
celsis patriae querere neglexit. Huic quoq; si ille superbus
5. corripere in rebus quos diligit aliquid incōmodi inulce
rit & eum in hoc coercuisse uerit. pastor ipsius damnum
inluctum iusta emendatione secdm legis mandata pfidē
spem & auctoritatem emendare debet. necnon & auctorem
sceleris duris disciplinis corripere. Quae omnia & scripta
est. neminem contristaueris. neminem nocuisse paueē
egit; & rursum quod tibi non uis: alio non feceris: po
test & aliter ista sententia intelligi. ut insignificatio
ne bouis corripere superbum animi motum accipiam.
quem si dominus suus hoc est spūs qui recte debuit in
homine principari non confirmauit. & pro uana
spiritaliter animabus fuit interitum ut corporib;
ingerit incōmodum. reatus sceleris redundat in
auctorem simul & custodem illius qui eum habere
debuit & non fecit. Unde scripta dicit. omnis custodia
custodi earum. quia & ipso ultra seu morsq; pcdit.
Et rursum cor hominis disponit uiam suam. Et item
Cor sapientis erudit os eius. & labia illius addit gra
tiam. Et alibi de fructu inquit oris sui ri replebitur
uenter eius. & gemmina labiorum illius saturabit
eum. Si quis aperuerit cisternam. & foderit & non
operuerit eam. & ceciderit q; bos aut asinus meum. dominus
gg. cisterne reddet pretium iumentorum. &rlq. Quid é. ape
rire cisternam. nisi intellectu ualido scripturarum secre
ta penetrare. Quid autē pbouem & asinum. de
mundum & immundum animal. nisi fidelis quisq;
uel infidelis accipitur. Qui ergo cisternam fodit & eā
operuit. ne illuc bos aut asinus ruat. id est qui in sacro e
loquio tam alta intellegit sublimes sensus coram au accipi
entibus pusillanimum tegat. ne ipse animum eorum
aut fidelem parualum aut infidelem qui credere po
tuisse interimat. Ex morte enim iumentorum debet
pretium. quia illud stulte admisisse conuincitur.
Unde adagendum poenitentiam reus teneatur. Quis
quis namq; ad alta scientiae fluenta pueriliter hae
rere apud bruta auditorum corda non correxit. ne
ne reus ad eterna si puerilia eius scandalum siue mun
da. seu mens immunda capiatur. Operiendae est itaq;
cisterna quia coram parualis mentibus tegenda est.
alta scientia. Ne unde cor doctrinarum ad summa
attollitur. inde infirmitas auditorum ad ima dila
bitur. Si bos alienus bouem alterius uulnerauerit.
& ille mortuus fuerit. uendent bouem uiuum. & diui
dent pretium. cadauer autē mortuum inter se dis
pertient &rlq. Num quid in solo tauro haec iustificatio
seruanda est. & non de omni pecore tali casu. Unde
apte eorum hoc intellegendum est. sed hoc de animib;
occisi pecoris fieri non potest quę non uescuntur. Ut
peccatum si quis subiugo disciplinę constrictus so
cium suum in agri cultura dominica similiter labo
rantem aliquo peccati uulnere lethaliter sauciauc
rit. unde ipse in anima moriatur. custos illius red
dat bouem uiuum. hoc est redigat sub poenitentiae
Fructu morosum. secundum illud apostoli tradere huius
modi hominem satanę in interitum carnis ut spūs
eius saluus sit in die dñi. Et diuident pretium custodis
uiui; q; pecoris. hoc est sicut sibi faciant impune
ti delinquentis. Cadauer autē mortuum inter se
similiter dispertiant. cum pscelere sacro uterque
penitentiae condoleat. Iuxta pauli uocem qui infir
matur inquit. & ego non infirmor. & qui scandali
zatur & ego non uror. & qui autem in uanitate dis
pulum sacrae & eum quantum potuit compescit
non curauit. commissi sceleris in reatum proprium
conuertat; Si quis furatus fuerit ouem aut bouem

& occiderit uel uenundederit. V boues pro boue restitu-
Mg. ent & quattuor oues pro una oue & esem. Que iusti- N
ficatio est. ut pusillo uno quoq; reddatur. p oue
aut quattuor. nisi aliquid significare intelligatur.
M. Possumus hanc distantiam inter bouem & ouem face-
re. ut in boue accipiamus bene laborantem doc-
torem in agro dominico qui terrarum cordium car- 5.
nalium uomere euangelico scindit. ut fructu spi-
rituum germinare possit. In ouem simplicem audi-
torem. qui tunc sua simplicitate contentus est;
Quanto enim maior est utilitas inqualibet re tan-
to magis dampnum ineunt pditione. & quanto mi-
nor commoditas in possessione aliqua. tanto mi-
nor est dolor ipsius amissione. Quod significat
maior numerus in bouis restauratione. & minor
in ouis. Qui enim quemlibet doctorem a plebe do-
minica pfraudem euellit. multas noctes & p hoc
necesse est. ut omnis sensus corporis sui paenitentiae
studio subigat. quae secundum legem dni pleni-
ter exsoluat; Qui autem auditorem simplicem
a statu suo p malitiam subuertit. corpus suum quod
quattuor elementis constare manifestum est. ut
ueniunis & uigiliis castigat necesse est. donec p fidei
remissionem ad illo recipere mereatur. Item alio modo
bos quippe subiugale est animal & populum priore
significat. qui sub lege mosi constrictus iudicium
legis & perebat. Apostolo teste qui ait. quicumq; enim
in lege peccauerunt per legem iudicabuntur; Ergo
bos furantis & occisus siue uendutus quinq; bobus recom-
pensatur. Cum homo iudeus contra legem Iesu sedem
legem ulciscitur; Unde & in ipsa lege scriptum est. qui
occiderit hominem morte moriatur; Et item. oculum
pro oculo. dentem pro dente. manum pro manu & reliqua;
Ous autem quod simplex est animal hominem euange-
licum sub gratia dei constitutum significat. membrum
illius uidelicet ouis. De quo pphta ait; Tan-
quam ouis ad occisionem ductus est. & non appe-
ruit os ejus; Cuius imitator existens seruat illud quod
in euangelio scriptum est; si quis p cusserit te in dexteram
maxillam. praebe illi & alteram; Et item. diligite
inimicos uestros. & benefacite his qui oderunt uos; 5.
Sed ne huius simplicis animalis lesio multa pterin
uideatur. legislator iubet quod quattuor oues pro una
oue reddantur; Igitur ouis pdita quadruplam resti-
tutionem posuit. Qui aliquis quis simplicem xpianum
p fraudem leserit. necesse est. ut sedulo euangelica doctri-
na digna paenitentia iterum illam restituere festinet.
Si effringens fur domum siue fodiens fuerit inuentus. 5.
& accepto uulnere mortuus fuerit. p cussor non erit reus
sanguinis. Quod si orto sole hoc fecerit homicidium p- 5.
petrauit. & ipse moriatur & reliq; Intelligitur ergo
tunc non patere ad homicidium si fur nocturnus occidat.
sicut diurnus patere. Hoc est enim quod ait. Si orto
sol sup eum. poterat quippe discerni quod ad furandum
non ad occidendum uenisset. & ideo non debet occidi.
Hoc & in legibus antiquis saecularibus quibus tamen
ista est antiquior inuenitur impune occidi nocturnus
furem. quoquomodo. diurnum autem si se ad defendere
tum enim plus est quam fur; Mystice autem fures hereticos
possumus intellegere. unde ipsa uerba ait. Quotquot
uenerunt ante me fures sunt & latrones; Et item fur
inquit non uenit nisi ut furetur mactet & perdat. Ego
autem ueni ut uitam habeant. & abundantius habe-
ant. Ergo fur ideo est hereticus. si effringens ut fodiens.
hoc est pcussionem siue dolum domum eccl'e in rum
pere tentauerit. & accepto uulnere uiae correptio
nis in errore conceptu preuenerit pierte. doceor qui eum
ut poenitentiam agere & communione priuatur. reatus
pdita non constringatur; quod si orto inquit sole hoc
fecit homicidium ppetrauit. In sole orto lumen intel-
ligentiae exprimitur; Si enim hereticus apud doctore
ammonitus erroris sui tenebras relinquens ad lumen
ueritatis adpropinquare tentauerit. non est aequum
ut anathematis telo pfodiatur. sed captatus uinculo
constrictus uitae sunt reseruetur; Secundum illam
saluatoris sententiam. si peccauerit in te frater tuus.
uade corripe eum inter te & ipsum solum. & si poeniten-
tiam egerit lucrifeceris fratrem tuum &c. Sequi si non
habuerit quod pfructu reddat. uenundabitur. hoc est
si cor docibile non habuerit unde dignos paenitentiae
fructus rependere possit. & communicetur & secundum
ueritatis sententiam. ut ethnicus & publicanus repu-
tetur; Si inuentum fuerit apud eum quod furatus 5
est uiuens. siue bos siue asinus. siue ouis. duplum 5
restituat; Bos siue ouis quia ungulam diuidunt
& ruminant mundae sunt animalia. asinus
autem immundum. Si ergo homo iudaeus & lege
in xpm credens. aut simplex qui libet xpianus. siue

etiam paganus nondum in xpō renatus apud hereticū
uuens: id est rectam intentionem uerum que rendi ha
bens commanere inueniatur: duplo restituatur. Sed
et tam animo quam etiam corpore ab hereticо inquo
non est ueritas separatur: iusto possessori xpō. qui est
ipsa ueritas & ipsa in ecclia ꝑ fidem & confessionem ca
tholicam restituatur. Ut ibi rerum inueniat quod alibi
frustra quereba. Hinc etiam orat̄ur dī. Aperiat dñs
ego mater pulchre dilectionis. & timoris. & agnitionis &
sē spei. In me gratia omnis tui. & ueritatis in me omnis
spes uite & uirtutis. Transite a me qui con cupiscitis me.
& a generationibus meis implemini. qui audit me non
confundetur. & qui operatur in me non peccabunt. qui
eluc idant me & uitam ꝑ nam habebunt. Et in euangelio dīr
ipse dicit. Qui sitit ueniat ad me & bibat. & de uentre ei
fluent aque uiue. Si ꝙ quispiam agrum id uineā
ꝙ ami serit & dimiserit uentri sui. ut depascatur aliena
quecunq. opa rum habuerit magro suo ut uinee ꝑ dāni
estimatione restituat. Hac sententia cupiditas humana
constringat. & maxime omnis episcopos & sacerdotes
ual & qui alienas ꝑ dere uias in uadere querunt. Igitur
qui dimiserit appetitum animalem quem significat
irrationabile iumentum. ut plebem ad se ꝛ̄ pretiē
quam tribuit & cui obsequi ad retinendum
ner inquestum ꝓprium conuertat. pro damni estima
tione agrum corporis sui uineam cordis astringat coga
tur. Ut qui pro lucri auem abusus est alienis ꝑ ecuniis
& elemosinas dare expenderet ꝓ pria. Si egressus ignis
inuenerit spinas & conphenderit aceruos frugum. siue stan
tes segetes magris redd & damnum qui ignem succendit;
nimis cautela ser pura sit ea quecunq agendum e. fac
re nos doce. Nam ignem succensi dumus cum correptione
subditas nris ꝑ purimus. ut spinas uitiorum in eis consuma
mus. Sed quidendum est ne dum uitia ꝑsequimur uirtutes
ledamus. & cor qui fructus in se bonor operum ꝑ ferre
cooperant. ante quam illos ad maturitatem ꝑduant ꝓ in
auriam noceamus. Ergo quitale damnum in plebe dī
admiserit. necesse est. ut ꝓ uentum ꝑ hoc gerat. & qd
prius ꝓ iuriam lesit. ꝓ studium bonum restituere conet.
Si quis commenduerit amico pecuniam aut uas incusto
diam. & abeo qui susceperat furto ablatum fuerit. si nue
ritur dū plum reddat. Si lucre dominus domus applica
bitur ad deos. & iurabit quod non extenderit manū in
rem ꝓximi sui. ad ꝓ prium fraudem. tam in bou-
quam in asino. & oue. & uestimento. & quecunq damnū
inferre potest. ad deos uterusq; causa quem. & ille ad quē
uerit duplum restituat ꝓ ximo suo. Animo pecunia aut
uas incustodiam commendatur. cum ꝓ quem libet ꝑ duato
rem thesaurus uerbi dī. & quasi scripture sacre. simplici
auditori ad custodiendum in recta fide & operib; bonis
commendatur. Sed si pecunia commendata. id est fides
recta. ꝓ quemlibet puersum doctorem & hereticam e. suso
intellectu ablata fuerit. ille qui pro illata dolo damnū
fecit in custode pecunie dominice. si apparebit redigatur
sub penitentiam. ut tam corde quā corpore contribula
tus digna commissi sceleris poenas luat. Sin autē laet
auctor erroris. dominus domus ad quem pertinebat. ad deos. ipse
se atq; qui ad custodiendam fideliter pecuniam domini
suscepit. in conuentum doctorum catholicorum ꝑ sentet.
A quibus diligenter discussus congruę satisfaciat. qd
non ꝓ fraudem aut nequitiam ꝓ priam aliquo lo serit.
sed simpliciter ꝓ ut intellexerit catenus seruauerit.
Nec quemlibet qui ad gregem dñi ꝓ tinebat ipsa doctri
na maculauerit. aut sub uerterit. a quibus rectum sibi ē
seruerit. Sic q; iudicio sē ꝙ sacerdotum ꝓximo suo dupli
restituat. cum ꝑ doctori suo fidem & confessionem catho
licam plenior & soluat. Ut qui prius minus intelligens
aberrauerat. plenior instructus ueritatem fidelem se
ꝓ pomma ostendat. Si quis commendauerit ꝓximo suo
asinum ouem bouem. omne iumentum ad custodiam
& mortuum fuerit aut debilitatum. aut aptum ab hostibus
nullusq; hoc uiderit. iusiurandum erit in medio. quod
non extenderit manum ad rem ꝓximi sui. Suscipiat dom
nus iumentum. nulle reddere non cogetur. Quod si fur
ti ablatum fuerit restituat & damnum domino. Si comes
tum a bestia delatum fuerit ad eum quod occisum est & ꝛ̄ restituat.
Hic ꝓ pterea redemptorem ꝛ̄ n possumus accipere.
quicum in formidī cōē non rapinum arbitratus est esse
se aequalem dō. sed semet ipsum exinanuit formam
serui accipiens. in similitudinem hominū
factus & habitu inuentus ut homo. Ista ꝓ cipimur ni.
asinum. ouem. bouem. aut omne iumentum. incusto
diam committe. Cum aut libet ꝑ doctorem animalia sua
hoc est homines alios ingenio ualentes. alios simplices
& innocentes. alios brutos. & hebetes ad regendam com
mittit. Si ergo his animalibus aliter gregis dñi omnē
sollicitudinem impendit. & pigili custodia eis dū
illorum habuit. non ei nocebit. si horum quoddam

analigmſ ſpitabuſ ſẽ ducuꝫ ſuꝛ proꝓio uitio moꝛtuꝫ
fuerit ſuffice& paſtoꝛ conſcientia pura &fideꝝ ñ ficta
quę ꝑdilectionẽ operatuꝛ ſalute illuꝰ deuote labora
bat. Suſcipi& ergo dominuꝰ bonam deuotionẽ illuꝰ
&ſtudium bonum redundare faci& illi in uitã ꝑnã.
Unde dicit apl̃ſ. Dõ autẽ gratiaſ qui ſemp triumphat
noſ in xp̃o ihũ &odoꝛem notitiae ſuae manifeſtat ꝑ v.
noſ In omni loco quia xp̃i bonuꝰ odoꝛ ſumuſ dõ in hiſ
qui ſalui fiunt &in hiſ qui pereunt; Aliſ quidem odoꝛ
moꝛtiſ in moꝛtem. Aliſ quidem odoꝛ uitę in uitam
&reliqua. Siuẽ doꝛmitat paꝛeꝛ familiaſ &furem
uenturum non obſeruauerit &ꝑ deſidiam illuꝰ hoꝛ
quiddam pereꝛit damni domino ſuo reſtituit. Qui
ꝓnegligentiã ſuã dominicam pecuſ cuſtodire ñ curat v.
uę. Hinc dñi adꝝpli& ait. Si me dicente adimpium
moꝛte moꝛieriſ non fueriſ locutuſ ut ſe cuſtodiat im v.
piuſ uia ſua. Ipſe impius in iniquitate ſua moꝛie&.
§ anguiã autẽ eiuſ de manu tua requiram. Si uẽ ad
nuntiante te adimpium ut a uiiſ ſuiſ conuertatuꝛ
non fuerit conuerſus a uia ſua. ipſe in iniquitate ſua
moꝛiatuꝛ. porro tu animã tuã liberaſti; ſemꝑ quidem
curauit eccl̃ia paſtoꝛem &ꝓuigil in cuſtodia ſua; Teſtiã
quem ſuoꝝ ꝓteſtiã diabolicam luxuriam conſpexerit. v.
ſtatim ꝓcul dño ꝓcul fundat. eumq; ammoneat. &cum
refeſtim& necem inferat in ſuę animę ꝓnitiã ꝓpellat;
Quia proximo ſuo quicquam hoꝝ mutuum poſtulauerit &aut
debilitatum aut moꝛtuum fuerit domino ñ piſſime
reddere compelletur. Quod ſi in ſententiã fuerit domi
nuꝰ non reſtituit& maxime ſi conductum uenerat ꝓ moꝛ
cede operiſſui. A proximo igit̃ nõ mutuum poſtula
muſ. cum paterna remuneratione eorum gregiſ do
mina ſuſcipimuſ. ſed ſi timorem dei ſemꝑ ante oculoſ
cordiſ nri ponimuſ. & aduentum eiuſ quaſi & pigen
tem pecuniam nobiſ cõmiſſam formidamuſ. quaſi
impreſentiarum ipſius ſemꝑ ſumuſ. Unde & iacob ad laban
ait. niſi deus patriſ mei abraham. & timor iſaac adfuiſſet mi
hi forſitan modo nudum me dimiſiſſeſ. & aꝑtiſ uere.
Scienter timorem dñi hominibuſ ſuademuſ. dõ autẽ
manifeſti ſumuſ. Ex tem dedõ inquit. quaſi conãdõ
in xp̃o loquimur. Interuiſ ergo debilitatum aut moꝛtuum
pecoriſ paſtoꝛi non reparauit. ſi eiuſ curam ſtrenue
geſſit. & dõ piſſime reddituruſ rationem ſtudioſiſſimo
labꝛauit; Sin autẽ dõ non piſſime damni quicquam
factum fuerit reddere cõpelletur. qua qui neglexeꝝ

eſt incuꝛa paſtoꝛali & ſecundum illam ſententiã ſeruꝰ
nequam dixerit in corde ſuo moꝛam facit dominuꝰ meuꝰ
uenire & cꝑerit pauere pueꝛoſ & ancillaſ & edere &
bibere. & inebriari. uenie& dñs ſerui illuꝰ in die qua ñ
ſpeꝛat & hoꝛa quam neſcit. & diuidet eum. partemq; eiuſ
cum infidelibuſ ponet. & in carcerem miſſuꝰ non exiet
inde donec reddat nouiſſimum quadrantem. Si ſeduxe
rit quiſ uirginem nõ deſponſatam. & dormierit cũ ea
dotabit eam & habebit eam uxorem. Uirginẽ quippe
nec dum diſpoſitam ſeducere eſt quam lex& ſententiã
canonicam nec dum ab alio &poſitam iuxta ſenſum pa
trum &ꝓprio &ponere. Sed dotem dare illi debet & ſic
habere uxorem. quam niſi ꝑfidem catholicam eã adquiſi
erit eiuſ copula frui non licebit. Sequitur. Si pat̃ uirginiſ
eum dare noluerit reddat pecuniã iuxta modum dotiſ
quam uirgines acciꝑere conſueuerunt. Pater quidem uir
ginis hoc eſt ſententiae ſenſus eſt hiſtoricuſ de qua naſcitur
oratio; Si ergo hiſtoricuſ ſenſuſ inqualibet ſententia
inuenitur. qui caritatiſ regnum idoneꝝ aedificet & regꝝ
num cupiditatiſ ſufficienter diſtruat. non uidet̃ neceſſe
allegoricam in ꝑtractione illiuſ &poni. Quãtamen lectio
dote recte fidei honoraꝛe debet. & ſic intactam ſuae &po
ſitione relinquere. Maleficoꝝ non pateriſ uiuere. Ma
leficoꝝ appellat illoꝝ. qui ꝑſtigiiſ magicę artiſ ac diaboli
cis figmentiſ cauſaꝝ agunt. & a bono dõ qui uerus ẽ auc
toꝛ omnium bonoꝝ auertere ſatagunt. Quoſ ulti
uolere ad hominum ꝓnicium lex non patitur. ſed magiſ
ſtinguere iubet. Ipſe autẽ maleficoꝝ hereticoꝝ poſſumuſ
accipere qui non ſpũ dei. ſed ſpũ maligno inſtigante per
uerſaſ ſectaſ ad hominũ deceptionem introducunt. quoſ
lex dñi interimi iubet. ideſt a conſortio fidelium quidẽ
uitauera uiuunt. anathemate penituſ ſequeſtrari.
Donec maleficium ideſt error &ſtinguatur. qui noxie
meiſ uiuere uidebatur. Ne eoꝝ communio ſimpli
cium fratruꝝ fiat contaminatio. Qui cogerit cũ iuuene
moꝛte moꝛiatuꝛ. Communem uitam bruti animã
libuſ ꝓfornicationiſ inſtinctum uetat miſceri. nec non
&ſtultoꝝ hominũ ꝓhibet conſortium quoꝝ ſocietaſ in
fornicationem peſſimã hominem facit incidere. ideſt
animã ꝑ errorem ſeparari a deo &iungi ꝓflagitium dia
bolo. Unde ſcriptum dicitur. Amicuſ ſtultoꝝ efficiet̃
ſimiliſ; qui immolat diis occidetuꝰ. ſacer dño ſoli; ideſt
qui diuinum honoꝛem ſoli conpetentem dõ alicui ere
aturę impenderit. neceſſitati inanima multaꝝ

I marianum utiq; gehennę ignis sine ullo remedio ꝓpar
impietatem in ætnum pumendus ꝑcipitabitur. Aduc
nam non contristabis neq; affligere eum. aduene enī &
ipsi fuistis interra aegypti. Uidue & pupillo non nocebitis.
Si leseritis eos uociferabuntur ad me. & ego audiā clamorē
eorū. & indignabitur furor meus. ꝑcutiamq; uos gladio
Et erunt uxores uræ uiduę. & filii uri pupilli. Dilectionē
ꝓximi ꝓmptę compassionem cōmendat. ne forte furo
re iracundiae ꝓmotus aut auaritiae stimulo incitatus
naturę iura seruare neglegam. sed sempiternus sententię
ueritatis reminiscentes quadicat. Omnia quae uultis ut
faciant uobis homines. haec eadem & facite illis. & ut
alibi scriptum est. Quod sibi quis fieri non uult. alio ne fa
ciat. Unusquisq; ergo indigenti ꝓximo suo in necessitate
consulat. nec umquā noceat. sed secundum uires seruiat;
Inter incredua aecta. & in pupillo xpianus populus acci
piendus est. ne forte talis insectatio ad pniciem eorū. ꝑ
spiritalem ꝓficiat. qui eos frustra odit & eorum melius
molestant. Si pecuniam dederis populo meo pauperi
qui habitat tecum. non urgebis eum quasi exactor. nec usu
ris opprimes. si pignus ꝓximo tuo acceperis uestimentum
ante solis occasum reddes ei. Ipsum enim est solum quo
operitur indumenti carnis eius. nec habet aliud in quo
dormiat. Merito dñs ꝓuocat ad medium & beneficentiā corda audientium. Quam cum indigentibus
ꝓximis & rerum abundantia oppressionis
sura conseruent. quae ad nam illis pari & incolis remu
nerationem. Aliter pecuniā mutuam populo pauperi
dare est. legis scientiam genti populo impendere. q̄
pauperis est. Quem tam urgere usurisis. hoc est sup
abundantia aliqua opprimere uetat. quā post ꝓpitio
nem gratiae ad cerimonias legis ueteris obseruandas
retorquere non uult. Quam finis legis est xps. ad iustitiā
omni credenti; Item tropologice ꝓdicatores euangelii
admonet ne ꝓsperitatem rerum in ꝑsenti non appetant.
sed habentes uictum & uestitum his contenti sint. magisq;
reprehenditur illius dominicę sententiae. quadicit;
Gratis accepistis gratis date. Et erit merces uestra multa
in cęlo. Item sēdm allegoriam hoc loco quid pignoris
nomine nisi peccati confessio datur intelligi. frāt
& eni nr debitor nobis efficitur. cum quilibet in nos
ꝓximus deliquisse monstratur; peccata quippe
debita uocamus. unde peccator seruo dicitur. Omne
debitum dimisit tibi; & in dominica cotidie oratione
precamur. Dimitte nobis debita nra. sicut & nos dimitti
mus debitoribus nris. A debitore autē nro pignus accipimus. quando abeo qui in nobis peccasse cognoscitur
peccati eius confessionem tenemus. ꝑ quā relaxa
re peccatum. qđ in nobis ꝓprium est. postulamus.
Qui peccatum qđam cōmisit fateatur & ueniam pcm tam
quasi debita ꝓpignus dedit. Qđam nimirum pignus ante
solis occasum reddi iubetur. quā ꝑ quam in nobis
ꝑdolorem cordis soluatur aut occidat. Debemus & confessori ueniam reddere a quo confessionem accepimus
aut ꝑ. Utqui se deliquisse in nos meminit. a nobis mox
relaxatum sentiat quam deliquit. Dīs non detrahes.
Quęritur quos dixerit deos utrum principes qui iudi
cant populum. sicut dictum est mors si quā dauus fu
erat dī plurium. uel ꝓpositionem sit dictum est. scīl.
uelut ostendendo quos dixerit deos ubi ait. & princi
pem populi non maledices. Quam grecus hab & nichil
male ad secundum illud accipiendum est. quod ait.
Nam si sunt qui dicantur dii. siue in cęlo siue in
terra. sicut sunt dii multi & domini multi. Addendo enim si cui sunt. deos melius uoluit quidigne dī
dicantur. Ira sane ut latina quae dicatur. gręce & ꝓprie
latine seruimus. sed ea quae ad religionem pinere intelligitur non debeamus. nisi unī dō uero qui nobis est dīs illa
autem qui dicuntur dii & si quisunt. ubi merito dñs ꝓhibuisse non iussisse maledicit. Hoc tamen sacrificii ut ulli latrię obsequii honorem. Decimas tuas & ꝑmitias non tardabis offerre; primo genitum filiorū tuorum
dabis mihi. de bubus quoq; & de ouibus similiter facias
& asinem. Iubetur quoq; in his ut hebdomadico populo de
cimas frugum earundemq; primitias rerum offerendō.
Ꝑ ualuit quippe primitiae frugum ut primo genitorū
principia operum bonorū ostenderent. Uel ipsam bonā
uoluntatem q; prior est opere. Quam pelagius sibi in
buendo offendunt. Dsuā dum illa sibi a nobis subtrahit.
offerre indicat ad ipsius gratiam ꝓinere. Indecimis
tuaq; dō offerendis denarius numerus ꝑfectionē signi
ficat. qui in usq; ad ipsum numerus excrescit. Ideo q; sint
in primitiis principia uoluntatum. ita in decimis
consummationes nrōꝝ operum ad dīm referre ꝓpimur.
a quo & boni operis initium & ꝑfectionis donatur ef
fectus. Quod autem iubentur primo genita animan
tium. Uii. diebus cum matribus manere. & indie
tum. Uii. die cum matribus iussa reddi dīo. mystice significat in ꝑsenti tempore
occasum reddi dño.

quodpsenarium numerum designatur. Eoquod vii die
rum numero discurrit. necessario unum quemq; bonoꝝ
operum primo gemina in ecclē unitate debere seruare
& inside catholica quecquid bom possit elaborare. Donec
octaua die ueniat. id est resurrectionis tempus. qñ
do ante tribunal iudicis xpi psentabitur bonoꝝ operū
remunerationem abipso accipiat. Undedicit apls. 5.
Nolite tempus ante iudicare quoadusq; ueniat dñs. q;
& inluminabit abscondita tenebrarum & manifesta
bit consilia cordium. Et tunclaus erit uniuscuiusq;
Et item oēs inquit stabimus ante tribunal xpi ut re Ag
cipiat unusquisq; ppria corporis put gessit siue bonū
siue malum. Nuri sci erasmi. carnemq; bestiarū fuerit
p gustata non comedetis. sed proicietis canibus. Hoc
sit non sit secundum historiam. carnem polluram
bestiali dente. sed deluendam homini diuine legis
subdito contra legem comedere. sed quasi inmundam re
putare. tamen allegorico sensu carnem conuersatio
nem humanam seu animalem doctrinam intellege
re possumus. Bestiam uero hereticam. siue diabolum.
C arnem uero. hoc est conuersationē que ab heretico cōi
ore uenenato limatur. ut diabolica suggestione de
cipiatur. non est licitum homini xpiano uiuere. sed
quasi inmundam piscere canibus. Hoc est malignis spi
ritibus siue paganis uitam aut consimilem deputare
secundum illam ueritatis uocem qua ubi eum q̄ cathā
non audierit pro ethnico & publicano haberi. Et apls
mandat peccantem iudicari satane in interitum carnis. ut
13. spūs saluus sit in die dñi. Item bestiarum & abestia cap
torum carnium phibitionem. possumus aduertere.
non communicandum esse mense demonioꝝ. his qui
pane celesti reficiuntur. Iuxta illud apostoli. non potestis
inquit mense dñi participari & mense demonioꝝ. Inhis
.7. enim sunt uere mortifera & abestis capta. Quā enim
simul set simul autem & nutriatur substantiae nostre
intellegibilis p dicatur panis est. nec polluto cum papere
p capit. uere rursus mundato phiberi non uult. Utriq;
enim plane & paulus p cepit. Quicumq; enim inquit
comedit panem. & bibit calicem dñi indigne. reus erit
corporis & sanguinis dñi. Ecce iste est pollutus & immun
dus. Hunc enim intellegi omnimodo indigne come
dentem ascarum phibitum participationē. Quid aut
his addit. Probet autem se homo. & sic de pane illo edat
& de calice bibat. Qui autem se metipsum plane si prius

ta sibi conscius est. & pollutionem animę se habere sentit
paenitet sine dubio. & post paenitentiam de pane come
dere & bibere rursus de calice scō. & inpolluto potest. Non 6
suscepies uocem mendacii. nec iunges manū tuā ut pius
pro diaris falsum testimonium. Hinc item scripū est Mt 5.
non credas omni uerbo. & alibi testis falsus non erit inpunit.
Non sequeris turbam ad faciendum malum. nec in iu
dicio plurimorum adquiesces sententiae ut a uero deuer
tarq. haec ideo dicta sunt. Ne se inde quisquam defendat
quia cum pluribus fecit. aut ideo putet non esse peccatum.
Sequitur. & pauperis non misereberis in iudicio. Nisi ad
didisset in iudicio magna esset questio. Sed intellegendū est
etiam si scriptum non esset. Supra enim dixerat. non appo
neris cum multitudine ad plurimos ut declines iudicium.
Ne phoc & pauperis non misereberis posset intellegi in
iudicio. Sed cum additum est. nulla questio est. hoc esse p
ceptum. ne forte cum iudicamus iudeam us rationē esse pe
diuite contra pauperem. Et nobis recte facere iudeamur
si contra iustitiā pauperi fauea mus causam iudic. Bonae
ergo mediatoris non debet esse contra iudicium. Iudicium sine
illud appellat scriptum qđ iustum est. Nequit aut ppter
istam sententiā. dñm putare & mediatorem phibere. quem
sequatur. oportunissime sequitur. Si aut obuiaueris
boui inimici tui. aut subiugali eius errantem; reducens
reddes ei. Ut scias non te phibitum fuisse mediatorē. fac
etiam erga inimicos tuos cum potestas est. iudicando
liberi. Non enim cum reducis errantem bouem inimi
cum. & reddis interdum quis iudex residet. Mendacii 5.
fugies. insontem & iustum non occides quia auersatur im
pium. Ueritatem & iudicium dñs amat. & ad huc se
quenda populum suum plegmis pphetis atq; euangeliis
& hortatur. qui non est psonarum acceptor. sed singulis
reddet secm opera sua. Non accipies munera que excae
cant & iusta prudentes. & subuertunt uerba iustorum.
Hinc & sapientia dicitur auaro. nihil est sceleratius.
nihil est iniquius. quia amare pecuniā. Hic enī ani
mā suā uenalem habet. qui in iustitia sua pecuniā ac
mirat. Peregrino molestus noneris. scias enim ad
uenarum animas quam & ipsi peregrini fuistis in terra
aegypti. Ex hac condicione unusquisq; quomodo alius
miserem conueniat ppendere debet. Unde & dñs
in euangelio dicit. Dimittite & dimittetur uobis.
Date & dabitur uobis. Mensura qua mensi fueritis
remetietur uobis. Sex annis seminabis terramq;

& congregabis fruges eius. anno aũt septimo dimit
tes eam & requiescere facies. ut comedant pauperes
populi tui. Et quicquid reliqui fuerit. edant bestie
agri. Ita facies in uinea. & in oliueto tuo. Queri potest
quid colligant pauperes si septimo anno ea parcat
terre. ut nec semine&ur quidem. Non enim ad uineã
& oliueta pti&ne. quod dictum est. edent pauperes
gentis tue. quia & terra non seminata nihil possint
sumere. ubi segetes nasci non possunt. De uinea enim
& oliueto posteadicat similiter esse faciendum. Ne per
hoc illud de auro intelligatur quae frumenti sermonem
an sic accipiendum. Sex annis seminabis terrã tuã & col
liges fructum eius. hoc est. sex annis seminabis & colliges
septimo uero non colliges. Ut intelligatur semina& eã
fi dictum non est. Ut ad se annos seminare & colligere
pti&neat. ad septimum uero dimittere quod fuerat semi
natum. Num quid inde habebunt pauperes quoq; residuũ
& iam feris bestiis dedit esse uidelicet quia illis fruges
uese possint. Sicut sunt apri & cerui. & si quid huiusmodi.
quod tamen non diceretur. nisi aliquam significationis
gratia. Nam si quod aliter& ad precepta hominib; data
sunt debuisse curam non est dõ. Quãm non sic intelligẽ
tem quam non ipse pascat. cuius nec seminant nec me
tunt. neq; congregant in horreum. Sed quã ei cure
non est precepto monere hominem. quomodo bouis suo
consulat. quanto minus ei curae est. deferis bestiis p
cipere. quomodo illis abhominibus consulatur. ut eas
ipse pascat diuitis nature usq; quaq; fructiferę. q eas
& iam pabulo sex annos pauit cum colliguntur quę se
minantur. Si quis aũt quesierit quid sedm allegoriã
pñs precepti de septimi anni frugibus dimittendis
pauperibus populi & bestiis terre significet. sciat quia
senarius numerus operum pfectionem significat. In
septenario quoq; requies animarum & primitur. Debe
ne ins& annis seminare terram mam. & congregare
fruges eius pcipimur. quia in pñsenti uita quę sex
aetatibus constat. terram carnis nre gerere & uirtutũ
semina in eam serere debemus. Quatenus augmentũ
bonoz operum & mercedis abundantia inde nobis
& oriatur. In futuro requiem animarum mãrum.
sine ullo labore iam actionis nos pcipere faciat. Quod
aũt pauperes populi. seu bestiae agri comedere iubẽt
quę de labore nro pterito in septimo anno adesse cant.
significat quod pelemosinarum & carnalis obsequia
meretur nobis in futuro parabitur. Denique idem uinea
& oliueta insinuant. grauiter uidelicet & mdia
operũ fructus bona pmia. Ergo non tantum a
micis nris indigentibus. uerum & iam inimicis q̃ best
iarum notata sunt beneficia existimus. sine dubio in futu
ra ubi iam non est tempus operandi. debem̃ fructus
pmia aeterna consequemur. Unde & saluator meo ẽ
nos ammonens dicens. Facite uobis amicos. de mãmo
na iniquitatis. ut cum defeceritis recipiant uos in eter
na tabernacula. Hinc & doctor gentium ait. Qui parce se
minat. parce & metet. Et qui seminat in benedictionem
bus. de benedictionibus metet uitam aeternam. Quod
autem sequitur. Sex diebus operaberis. septimo die
cessabis ut requiescat bos & asinus tuus & refrigeretur
filius ancille tue & aduena. Ad eundem intellectũ
pti&ne. Ut sicut in pñsenti tempore bene laborando
unusquisq; studeat tam disciplinatus quã ebet. tã ser
uus. quam liber. tam diues quam pauper. quatenus
aeterne requiei & pacis non fiat. qui potius merito rectę
fidei & bonoz operum quadam aeterni participes existat.
Omnia quae dixi uobis custodite. & pnomen dei tui
deorum non iurabitis. neq; audietur de ore uo. Hic ap
pare quantum pcellat umbre ueteris legis ueritas euan
gelii. Ibi ergo iurare pnomen dei tui tantum
modo phibemur. pnom aũt dñi iurare non uetamur.
Hic quoq; interdicitur omnio non iurare. neq; p celum
neq; p terram. neq; p hierusalem. neq; p aliud aliquid ut
sit sermo nr tantum. est est. non non. Cuangelica aũt
ueritas non recipit iuramentum. cũ omis sermo fide
lis pure iurando fit. Si enim falsum loqui non potest
qui non loquitur. sic piurare non potest qui non iurat.
Nec ergo iuramenti usus ad idola colenda p uocare
ueteribus quasi paruulis sublege. pnom dei tui deoz
iurare demuntiatur. Magis q; in dñi nomine si uelit ere
iurare põt mittitur. cui culum debitum p omnia
impendere pcipitur. sicut uictimarum animalium
oblatio concessa. His dem in templo dñi uni dõ offeri
nec idolis exhiberent cuius usum penitus deserere

Tribus uicibus p singulos annos [noluisse],
mihi festa celebrabitis. Tres festiuitates pcipue
hoc loco obseruandas pceteris festiuitatibus ma
xime cõmendat. Id est paschae. pentecosten & scenо
pegiae. quae consequenter enumerat. Sollẽpnita
tem inquit azimoz custodies. septem diebus come

des azima sicut ꝓcepit tibi tempore mensis nouoꝝ.
quando egressus es de egypto. Hic mensis apud hebreos nisan appellatur. apud grecos uero xanticos. apud
Latinos aprilis dicitur. Qui ideo mensis nouoꝝ nominatur. quia nouus fruges eodem mense primitus
metebantur. deque quid iosephus in antiquitatum
libro tertio referat commemorandum censemus.
Secunda inquit azimorum die que est xva decima
frugum primitias quas metunt ante quã ceteris uesci
dñi iudicantes iustum esse primitias honoruꝫ q̃ sint
hac uberitate compleri. Offerunt isto modo. siccantes
spicarum manipulum & contundentes. & munda
ad coquendum hordeum facientes ar̃e dñi assarium of
ferunt. Et unam drachmam & eo mittentes. reliquũ
sacerdotum usui derelinquunt. Et tunc demũ licebit
omnib⁹ ꝓsua metere uoluntate. Immolant autẽ inp
primitiis frugum agnũ holocaustum dño. Et sollẽnitatẽ
messis primitiuorum operistur quecũq; seueris magy.
Hinc idem iosephus. Septimana uero inquit septimana
transacta post hoc sacrificium. quinq; septem ebdomadarum dies sunt quadraginta & nouem. pente costes
celebratur. quam hebrei asareth uocant. Qđ asignificat pente costen. idest quinquagesimã. In qua offerũt dño panes de alsita siccata factos ciser̃ mto assarionum
duorum & admiscendum agnas duas. Sollemnitatemq; in ipsius anni quando congregauerit omnis fruges
tuas de agro. ostendit q̃ his uerbis quã iam & maturis frugibus huic dilata offerunt. cum tunc adsit ꝓpria
messis. Extremum anni appellat finem ἀσεαρὰ quando iam
fructus totius anni collecti sunt. & hec eadem festa
uitas est in septimo mense. quem hebrei thesri. macedones hyperberetheos uocant. Latium octobrem. In cuius
principio uidelicet sollemnitatem agentes amplius ab
canebunt & plura offerrebant sacrificia. quã ꝑ singulos
menses. In quo die σκηνοπηγίας erant & dies scenophegiae. Eodem mense xv die celebrantur. Sollemnitates scilicet tabernaculorum in quo plurima & diuersa
offerebantur sacrificia. Hec secundum historiam.
Spiritaliter quoq; tribus uicibus ꝑ annos singulos festa
celebramus. cum omni tempore ꝓsentis uite in septe
nitatis confessione. ꝓ fidem. spem. & caritatem
bonoꝝ operum obsequia spiritaliter gaudentes.
dño conditori nro exhibemus. Nam pascha celebramus esse
nouorum. cum ꝓ sanguinem agni immacula

ti ab egypcia seruitute liberati. p̃ spiritales aquas
deuenerit homine innouum transimus. ambulantes non in uetustate littere. sed in nouitate spũs. Quo
interrã repmissionis ꝓ xp̃i gratiam dñi & redẽptoris
nri. ꝓuenire ualeamus. Sollempnitatem ergo messis
primitiuoꝝ celebramus. cum omnium operũ nroꝝ
uoluntatum ac sermonum primitias dño consecrãm.
Sollempnitatem quoq; in ꝓcessu anni quando congregatis frugibus dies scenopegiae celebrantur. tunc ue
raciter agimus quando congregatis undiq; fructibus
usq; ad finem uite & introitu regni celestis ꝓuenire
contendimus. In tabernaculis utiq; uii diebus commorantes. quã ꝑ omne tempus uite ꝓsentis peregrinos
nos in seculo esse agnoscendo requiem non hic sed in
futura uita requirimus. Quod tunc digne fiet. si hoc sedulo tractantes implere satagimus. quod sup̃ ducam ẽ.
Non apparebis in conspectu meo uacuus. In conspectu
dñi uacuus apparet. qui nihil secum de fructu siu labo
ris portat. Alius nanq; adipiscendis honoribus ꝙ studet.
alius multiplicandis facultatibus estuat. alius ꝑ merendis laudibus anhelat. sed qua cuncta hec hic quisq;
moriens deserit. ante dñm uacuus apparet. quo secum
ante uidicem nihil tulit. Hinc ergo plegem salubriter
ammonemur dicentem. Non apparebis in conspectu
dñi uacuus. Qui enim ꝑ merende uite mercedem
bene agendo non prouidit in conspectu dñi uacuus ap
paret. Hinc de iustis p̃ psalmistam dicitur. Uenientes autẽ
uenient in exultatione portantes manipulos suos. Ad
examen quippe iudicii portantes manipulos uenunt.
qui insemetipsis recta opera quibus unam mereantur
ostendunt. Sequitur. nisi quia creator nr̃. Ter in anno
apparebit omne masculinum tuum coram dño deo. Quid
est quod femine racionis de masculis l̃a mandat in conspectu dñi ꝓtestandis. quecquid molle. quecquid fragile
& infirmũ unita conuersatione est rep̃bans. fortia uirtutum opera nobis ꝙquirit. Sic enim in fide patris & filii
& sp̃s̃ scti. ꝑ baptismi mercedis adepti tempore uite ꝓsentis
bonis operibus studium impendimus. masculinũ nr̃m
sine dubio ante conspectũ dñi digne stetisse gaudemus. Non
immolabis sup fermento sanguinem uictime mee.
Fermentum quod in sacrificio dñi offerri contradicit
Ut sepe diximus malitiam & nequitiam amaritudinẽ
significat. Non immolabis aut sup fermento sanguinem uictime mee. Ne sic dicere. Caueas ne inob

lacione quadm̃ placere desideras aliquid dolo aut ne
quitie intermisceas. Qdo sinceritas uestrae dō ma
xime placeat. Item hac sententia a nobis am monen sciamus.
quod in sacrificio corporis & sanguinis dn̄i. munditiã
cordis & operis studeamus habere. ne offerendo uanę
lubamina fidei & ingrati coram dn̄o appareamus. Sequit.
Nec remanebit adeps sollempnitatis meę usq; mane; p
hanc sententiam nos instruit. ne opus mundę. id est eam
pinguedinem universam. in mane resurrectionis suę
faciendum differamus. Quãm ibi actionis tempus
nullum erit. sed dies est retributionis. ut recipiat un̄
quisq; quicquid fecit tempore carnis suae quando licuit
operari. primitias frugum terrę tuae deferas in domũ
dei tui. primordia uniq; omnium operum tuorum
in ecclã dignas conuersationis creatori mundum exhi
beas. quãm haec est domus una in qua agnus paschalis
comedi iubetur. nec non & omnium munerum aptis
simus locus est ad offerendum. Non coques hedum
in lacte matris suae. siue iuxta aliam editionem
non coques agnum in lacte matris suae. Quomodo
intelligatur aduerborum ppietatem nescio utrum
possit reperiri. Si enim aliquius significationis causa
prohibitum accepimus agnum in lacte coqui. nullius
usus est. ita coqueris. Siquis in diebus quibus lacte
quis hoc habuit unquam iudeos in observatione
ut agnum non coquerent. nisi cum desistere & suggere
Quid est autem in lacte matris suae quasi possit. & iam si hoc
intelligeretur. sine huius praecepti transgressione eo
si coctus mater. mortua matre eius aboue alia lacte
Cum aliquius profecto res significandę causa est & praeptũ
nemo ambigit. Sed & iam illa quę possunt observantia
facilitari. non sine causa tot praecepta significant enim
aliquid. Hoc uero quomodo observetur ad ppietatem
uerbor̄ aut non est aut non eluet. Intellectũ tamen
dexpo ad pbo quãm haec ppheta pdictus est. non oc
cidendas arietes infans quando herodes quęrens
eum ut occideret non inuenit. Occupes quid dicã
est. praeceat adigiem passionis hoc est tribulationẽ.
Unde dicitur uasa figuli. probat fornax. & homines
iustos tentatio tribulationis. Quã ergo non est
tunc infans pusus cumquęrente herode huiusmodi
periculum imminere crederetur. pdictum est his
uerbis non coques agnum in lacte matris suae.
Illud quoq; forsitan non absurdum est. quãm alii
dicunt id esse praeceptum ppheticum. ne se bonis habe
bitae sociarent malis iudeis. quibus xps passus est.
tamquam agnus in lacte matris suae. id est tempore
quo conceptus est. dicuntur enim semine & quo con
cepium hac colligere; illo aut mense pascha esse
xpm & paschę observatio & dies ecclesiae notissimus
natiuitatis eius ostendit. Qui enim mense nono nat
est. octauo kl ianuarias. pfecto mense primo cepit
est circa actauo & apil. qdam tempus & quam passionis
eius fuit in lacte matris suae. hoc est in diebus matris
suae. Item pverbologium. non coques hedum in lac
te matris suae. Haec usque huc sub peccatoris figura mor
ductatur. unde peccatis non est coquendus in lacte
matris. id est non est purgandus mediocribus remedi
mis qui ecclę disciplinis. Sed austeritatibus praeceptis
eius sum & coquenda peccata eius magna sunt cri
mina. Utqui placentibus blandimentis se pdidit
fortiori disciplina se reclamat. 1111
Ecce ego mittam angelum qui precedat te & custodiat
te in uia. & introducat ad locum quem parauit
obserua eum & audi uocem eius. Nec contemnendũ
putes. quia non dimittet cum peccaueris. & est nomen
meum in illo. Haec sententia secm̃ historiã iosue ducẽ
populi israhelitici denotat. qui ideo angelus nomina
tur quia ad legationem dn̄i pagendam distinatus est.
Angelos enim grece nuntios uocamus. Hebene iosue
nuncupatur dici potest. qm̃ & israhelitas dn̄i mandata
monuit. & gentibus di potentiã ac terrorem immit
tit. Cuius uoci dn̄s iubet populus suus obtemperare.
Unde & idem populus ad eum dixisse refertur. Sicut
obediuimus in quibus moysi. sic obediemus & tibi.
Tantum sit dn̄s deus tuus. sicut fuit cũ moyse. Qui contra
dixerit ori tuo & non obedierit cunctis sermonibus
tuis. quos praeceperis ei moriatur. Et est nomen
meum in illo. Bifaria nomĩ dn̄i erat in iosue qui &
israhelitae fuit. israhel enim interpretatur uir uidens dn̄m.
siue princeps caldo; Et nomen ihu. id est saluatoris in se ha
buit quem & in officio & nomine prefiguraut. Nam
secm̃ allegoriam iste angelus. ipse dn̄s & redemptor
nr̄ intelligi potest. Nam ipse pphetã ppe dispensa
tionem humanitatis magni consilii angelus nun
cupatur. Quo tuę & paterne uoluntati resistamus
tantor. Quem qui non audierit & exterminabitur
de populo suo. Nomen enim dei in illo uenerandum est

qm̃ cum sic homo uerus dr̃ agnoscatur. Sequitur Et si audieris uocem eius & feceris omnia que loquor Immaisen. o inimicis eius & adfligam adfligentes ẽ. precedetq; te angelus meus & introducet ad amorreũ & hetheum & pherezeum. chananeumq; & euheum & hebusteum. & delebo eos. Hystorialiter enim populum israhel ducturus ostendit uocem dei non esse resistendum quia dimittere non uult. Spiritaliter aũt redemptor nr̃ in nobis hos septem gentes cum simul ueris eos & exterminat. cum septem principalia uitia a nobis eiecit. & omnem dolum inimica cordibus nr̃is pellit. Quatenus mente nr̃a. ueram plenitudinem & perfectam possideamus. Radix & principium malorum superbia est. de qua scriptum accepimus dr̃. Initium omnis peccati superbia, prime aũt eius sobolem septem numerum principalia uitia de hac uelut radice proferuntur. Scilicet inanis gloria. inuidia. tristitia. auaritia. uentris ingluuies luxuria. Nam q. his uitiis superbie uitiis nos capti & doluit. ideo redemptor nr̃. ad spiritale libertatis gaudium septem spũ septi formis gratie plenius uenit. Quod uero istarum pestiferarum gentium regiones salubriter possidere perimur. ita intelligitur. Habet unusquisq; uitium in cordis sui proprium mansionem. qu̇ in sibi uindicans animum nr̃m recessu & termino israhelem. id est contemplationem rerum sublimium atq; sanctarum. eiq; semper aduersari non desinit. Non enim possumus uitiis cum uitiis pariter morari. quia enim partem uitiis damus ei in quam gratie aut quie societas huic cum tenebris. Sed cum ab israhelis populo. id est uirtutibus omnia sedes in animabus fuerint uitia superata. locum quem sibi in cordibus nr̃is concupiscentiarum & formationis spũs retinebat. ibi deinceps austras obtinebit. Quem furor coeperat. patientia uindicabit. Quem tristitia mortem operans occupauerat. saluatoris & plena gaudio leticia possidebit. Que accidia uastauit. incepit & colere fortitudo. Que superbia conculcabat. humilitas honestabit. Et ita singulis uitiis expulsis. eorum loca. id est effectus uirtutes comunis possidebunt. Quos filios israhelis. id est anime uidentes dr̃. non in merito nuncupamus. Quia a uitiis cordis expulerint passiones. non tam alienas possessiones p uasisse. sed proprias recuperasse credendi sunt. Et enim quanta docet uetus testamentum. hec eadem uerba chananeorum in quas introducantur filii israhelis

filii seminauerant quondam morbis diuisione sortiti quas deinceps quum aliquo potuerint postea restituti chum. quasione in quiete possedit. Inquo & dei iudicium rectissimum comprobatur. qui illos de terris alienis que male occupauerant & pulit. & istis ea quidem pietatis possessione. que prisque ex diuisione orbis fuerat deputata restituit. Quae figura in nobis quoq; fuit certissima ratione cognoscitur. Nam uoluntas dei possessionem cordis nr̃i. non uitiis sed uirtutibus naturaliter deputauit. Que post peccatorem adae insolescentibus uitiis. id est populis demonum. a propria religione depulsis. cum eis rursum pdigenam diligentiam. ac labore suo reddere studuit. Non tam alienas occupasse uitia q; ppriam credendi sunt recepisse. Deinde septimo uitium & ecclesiastica significatur. Non adorabis deos eorum. nec colet eos. Nec facies opera eorum. sed destruens eos & confringens statuas eorum. seruies dño deo uestro. ut benedicam panibus tuis & aquis. & auferam infirmitatem de medio tui. Nonerit infecundans & sterilis in terra tua. numerum dierum tuorum implebo. Quibus iste promissiones possint & spiritaliter intelligi. tamen cum secundum temporalem hominum felicitatem intelligunt aduersus testamenti gratiam. Ubi quisquis precepta & opera huius que in eis continentur aliquid significare eadem admonet bonos patientia perperam putant. promissiones tam carnales esse, terrenasque. Unde in psalmo septuagesimo secundo poenitet lapsus & effusus gressus suos homo dicit. cum zelare in peccatoribus pacem peccatorum intuens. Ea quippe cernebat abundare impius quos ipse secundum testamenti uetus & spectabat adhuc deo. cui hec merces seruiebat. Et cum hunc esse subrepere coepisse sensus impius quam dr̃ non curare & existimare humana. correctum se dicit dum audoritatem scripturarum non est ausus inpugnare & suscepit cognoscere & ait. Hoc labor est ante me. Donec intrem in sanctuarium dei & intelligam in nouissima, ibi enim promissa dabuntur ad nouum testamenti quae impii non accipient & poenitentiam finiri esse impiorum quasi nullus prosensus est. Aeternam benedictionem aliquam in hac presenti uita se accipiunt. dum secundum bonorum operum illius dei tribuit. & copiam uirtutum. ut in gressu sanctorum actionum legem dei quae ei data est. ad custodiendum opere consummare. quatenus ad uitam beatitudinis premia puenire mereantur. Unde ipse dicit. Et enim benedictionem dabit qui legem dedit. Ambulabunt de uirtute in uirtutem

undebitur dñs deorum insion. Ibi quippe numerus
dierum eorum implebitur. ubi summi pfectionem
buetur. & stabilitas & ternitatis largitur. ℣.
Cunctorumq; inimicos tuos comminue arguerta.
emittent scrabrones prius qui fugabunt aeueū
& chananeum. & hetheum ante quā introeas. Arguent
derisiū bestiis quid intelligendum sit. nam & ymnus
hoc dñs & liber sapientiae dierum plenum ubi ait. Tem
sit ante cessores exercitus tui uespa. non aūt legimus
factum. neq; mosi temporibus. neq; iosue filio nun neque
sub iudicibus. neq; sub regib; Ne hoc uespa istę aeole
tamen intelligendi sunt fortasse quibus agitabant
memoratae gentes ut cederent filiis isrl. Dr emiloquū
incautus sermone si figuratae aliquid dicatur qđ ꝑpriā
rationem non sit implenda. non impedit historiae fidem
inquā ꝑspicatur ueritas narratoris. Sicut nec cuiusq;
rationis narratio sed ꝑpriā rationem impedit. si aliquid
aliter dicatur figurate. Non eiciam eos a facie tua an
no uno. ne terra in solitudinem redigatur & crescant
contra te bestiae pauperum & pellam eos de conspectu
tuo. donec augearis & possideas terrā. Manifeste
dñs designat ob quam causam gentes quarū terram
israheliteo populo se daturum promisit simul et uere
nolunt. utq; ut ꝑpetuis & erudiret & in ea exerceret
sent qui peccantes arguerent. Audi tamen dū dñs imp
bos compellerent. Misi crabrones tuos decorrup
tibilitate armis & pulsis multas urbes aliquibus
dñs promittat impugnari. quamuis habeam semp inq̄
bus se exerceam. ne forte pinetas immanior ruinā
peccatoq; audant. Unde & doctor gentium petrus
uidit ase angelum satanę. qui eum colaphizabat au
ferre responsum est. Sufficit tibi gratia mea. nā uirtus
infirmitate ꝑficitur. Ponam aūt terminos tuos a mari
rubro usq; ad mare palestinoq; & a deserto usq; ad flumē,
Tradam manibus uris habitatores terrę. & eiciam eos
de conspectu uro. Non ibi cum eis foedus. nec cū dis eoq;.
Non habitent in terra tua. ne forte peccare te faciant
mihi. si seruierit dis eoq;. quod tibi certo erit in scanda
lum. Si seruierit dis eoq;. erunt tibi offendiculum;
Hic graecus dolens ēt hab & non latreuses. Unde intelligi
tur quos & dulia debeat dñs. tam quam dñs. Latria uō
non nisi dō tam quā dō. Mosi quoq; dixit. Ascende ad
dñm tu & aaron. nadab. & abiu. & septuaginta seniores
ex isrl. & adorabitis procul. Solus q; mosi ascendet ad
dñm. Illi non adpropinquabunt. nec populus ascendet cum eo.
Quid est quod dñs primum ꝑcepit ut mosi & aaron nadab
& abiu. & septuaginta seniores & isrl ascenderent ad dñm & stati
subiungit. Quod solus mosi ascendat ad dñm. ceteri aūt
non adpropinquent. scalatorem paul. Nisi qđ moraliter
nos instruit. ut unusquisq; ꝑpendat discrete uires suas &
uigorem animi. ut ultra quam se ꝑmulcere conspiciat ad
cuiusq; arcem ut ad culmen contemplationis se erigere
non ꝑsumat. Sed quantum diuina clementia eius ꝑcedit.
ut scripturarum sacra eloca tantum ꝑgrediatur. Quā utique
dam ars in ꝑcipium pedem ponit. qui mensuram suarū
virium discrete non adtendit. Sequitur. populus aūt
non ascendat cum eo. populum infirmos audientes appellat
seu qui adhuc terrenis cupiditatibus implicantur. quib;
interdicit ascendere cum mosi. quam arcem scientiae
diuinae legis frangere non poterunt. quos amor terre
nus in inferioribus tenet. Uenit ergo mosi & narra
uit plebi omia uerba dñi atq; iudicia. Respondit quę
cunctus populus una uoce. omia uerba dñi quę locutus est
faciemus & audiemus. Usq; adhuc locum scripturae
iustificationes intelligimus quę datę sunt populo ad
obseruandum. Incipiunt autem quantum ipsa uerba
scripturę indicant. unde hoc nomen iustificationum
horsum est. Ab illo seruo hebreo cui auris ad postem p
funditur. In quibus omnib; iustificationibus considerā
dum est. quę inde agendum uitam & morum bonos
conuersationem duci possint. Multa quippe mystica
sacramenta significantia potius aliquid quam ad mores
instruentia. iustificationes sane latini ꝑcepta esse
dixerunt. quae greci dicaomata appellant. Notandū
est qđ terrenus populus ista respondet. Omnia uerba quę
locutus est dñs faciemus & audiemus. cum uideatur
ordo postulare. ut diceretur audiemus & faciemus.
Sed mirum nisi aliquis sensus hic latet & nisi audiemus
prius positum est quod est intelligimus. prius oportere
uerbis dñi reddere faciendi seruitutem. ut audi intelligamus
earum rerum quae ipso ꝑcipiente fiunt merito deuo
tionis qua non contempta sed facta sint ipse ꝑduxit.
Sed uidendum est utrum iste populus illi filio similis
inueniatur. qui patri uberrime dixit. ibo in uineam
& non ivit. Genuit enim quaedam ꝑcepta quae postea
postea punitus oboedientiam iustificatio quę non
secutabantur iustitiam adpheder iustitiam; ℣I.
Scripsit aūt mosi uniuersos sermones dñi & mane

dī sīō est tē plūdī; Altē ad radices montis morses
consurgens edificauit altare ad radicem montis. & duode
cim titulos pxii tribus isrl. Notandum qđ morses edifica
uit altare sub monte / & xii lapides in duodecim tribus
isrl. Intelleguntur enim & xii lapidibus altare edificatū.
significasse ipsum populum esse altare. edificat & xii ti
los pxii tribus isrl ponit. cum ls. duuma ante ascensum
urtuum aram fidei in cordibus nrīs ihū & nos stabilire
& sedm doctrinam xii. apłoꝝ uitam religionis formare.
M. dr sicut est templum dī. Alter ad radices montis morses.
V. Misitq; iuuenes de filiis isrl. & obtulerunt holocaustū in
molauerunt q; uitulos pacificas dnō uitulos. Holocaustum
dnō offert qui semetipsum dō dedicat. & bene iuuenes de filii
M. isrl dicuntur offerre holocausta. quia non nisi fortis est
uitę pfectionem appetere. ceterum qui adhuc infans est hoc
est rudis in fide. & quem senectus debilitate. id est quę consu
etudo carnalis pmīt. non est habilis ad holocausta dnō offeren
da. sed mandata legis inferiora seruę. pquę saluatur. Unde
N ipse uerus in euangelio scīs eternam de salute sua primū respon
dit. Si uis inquit ad uitam ingredi serua mandata. Et paulo
post. Do perfectionem saltem doce. si uis inquit pfectus esse. uade
& uende omnia quę habes. & da pauperibus & habebis thesau
rum in celo. & uem sequere me. Uitulos ergo pacifica dnō
offert iuuenis. qui compassis incentiuis iuuentutis iocunditatē
bonoꝝ operum pacifica mortē exhibet dō; Notandū aūt
quod sedm aliā editionem translatum. & immolauerunt
M. hostiam saluatoris dō. Non dixit hostiam saluatorem. sed hostiā
saluatris. Quod greci habent soterium. Unde & in psalmo.
C calicem inquit saluatris accipiam. Nō dixit calicem saluatorē.
U bi uidendum est ne forte ille significetur. De quo dixit ego
meon; Qm uiderunt oculi mei saluare tuum. hunc & ipm
& psalmus cōmendat ubi legitur. Benenuntiate de die
in die saluare eius. quid est enim aliud fidi ligentius ac
rendamus qđ ait diem die & die nisi lumen & lumine. hoc ē.
V dīm & dō. qđ est unigenitus filius. Sumens autē morses
dimidiam partem sanguinis infudit in crateres. & par
tem reliquū sanguinis infudit ad altare. & accipiens librū
testamenti recitauit in aures populi; Notandum est hunc N
primū sacrificasse morsen euidenter scripturā. dicere
& quo & quę & pro educitur est populus. Primo enim dece
bat dicentem erat socero eius quātus ei aliqua ambigui
tate qđ immolauerit dō. & traducendum libri testa
menti ei sanguis hostiae recentis. In quo libro illas
iustificationes quas scripturas debemus accipere. Nam decalo
gum legis in tabulis lapideis fuisse conscriptam poste
manifestum est. Et dicentem. omnia quecumq; locutus fu
dnūs. faciemus & audiemus. Non aliter respondet populus
ac uerum. Ille uero sumptum sanguinem respersit in
populum & ait. hic est sanguis fœderis. quē pepigit dnūs
uobiscum. sup cunctis his sermonibus. Hunc locum pau
lus apłs. in epistola ad hebreos quomodo dominica passio
nis sanguinem significet manifestissime exponit; Quo
omnia pene in sanguine mundantur sedm legem &
sine sanguinis effusione non fit remissio. Nam sanguis
ille quo morses populum adspergit ac purificat librum
legis & tabernaculum testamenti & omnia quae in eo erat
dicens. sanguis hic. sanguis testamenti. mirifice dnī ihū
sanguinem pdicare monstratur. quo omnium credentium
corda purgantur. quo fides ecclę signatur. quo omnia
id est corpus omne tabernaculi sanctificatur. dicente dnō discipu
lis. Hic sanguis noui testamenti qui pro multis effundetur ad
implendum uidelicet. quod pro morsen fu
erat ostensum in imagine. Ascenderunt morses & aaron
nadab & abiu. & lxx de senibus isrl & uiderunt dm isrl.
sub pedibus eius quasi opus lapidis saphirini. & quasi celi
cum serenum est. nec super eos qui paul recesserunt de filiis
isrl. misit manum suam. uiderunt q; dm & comederunt ac
biberunt. Constat inter eos qui recte intellegunt nullo
dm contineri loco nec aliquo uehi. seu corporis membra
ponere. sicuti est nrī corporis sedere iacere stare. & si qđ
huius modi est. Haec enim non sunt nisi corporum. dī autē
spūs est. quē ergo se ostendit specie corporali. ut signis
corporaliter expressis. non substantia ei appareat quae est
ipse quod est. sed ad sumpta formarum uisibilium eius
omnipotentiae subiecta. Et de loco isrl non dissonuit
nec unus & apparuerunt in loco dī. & manducauerunt
& biberunt. Quis dubitet illos quos nominatim & pris
& hoc seniores nunc appellatos electos isrl qui paul dubio
pfonam gerebant eoꝝ qui electi sunt in populo dī. Nomen
omnium est fides & nauis dnī quisquis eius. In magna aūt
domo sunt alia uasa in honorem alia in contumeliam. qui
ergo quos ante pscīuit & pdestinauit. quos aūt pdestina
uit. illos & uocauit. Quos aūt uocauit. ipsos & iustificauit.
Quos aūt iustificauit. illos & glorificauit. profecto dece
tus isrl non dissimulat. nec unus significatur aut quatuor
nario numero in morsē & aaron. & nadab & abiu. ppē
quatuor euangelia & totius orbis qui in quatuor par-

tes dicuntur promissionem. Et hec de seniorib; isrl.
numero scilicet septenario decalogo. qui pinent ad
significandum spm sctm. Saphiro aute significatur una
celestis. maxime quam dictum est sicut aspectus firmamti.
Firmamentum autem appellari celum quis nesciat. & for
malaterris in eodem saphiro quadratum ipsam stabi
litatem. uel eusdem quaternarii numeri sacramentum
figurate. Quam aute manducant & bibunt in loco di. sta
bilitatem saturitatemq; significat in illo regno ubi nemo
Beati enim qui esurient & sitient iustitiam. qm ipsi satura
buntur. Unde & dns dicit. uenturos multos quos utiq; nisi
electos ptestatos. ptdistinatos uocatos. iustificatos. glorifica
tos. & recubituros. cum abraham & isaac & iacob in regno
celorum. Et alio loco ipse hoc promittit fidelibus suis quos fa
ciat eos recumbere & transeat & ministret eis. Quid sibi
uult quod tm nunc non commemoratur. in illis. iiii.
subito cum morse apparet. & cum illo ascendit in montem
accipiendas tabulas legis & subito rursus ipse. Absconditus
ideste tacetur. Et morses accepit legem in duabus tabu
lis. & cum eo rerum apparet. An forte significat nouum
testamentum nomine ihu. & absconditum esse in lege
& aliquando apparere intellegentibus. quod uero iesus no
uocatur. cum in libro numerorum quando id nomen ac
cepit scriptura testatur. quia tam prope esse & terre
promissionis introiret. p plem scilicet hoc est. p occupationem
anticipat scriptura quod postea factum est. Omnia
quippe ista postea quam facta sunt scripta sunt. ac hoc
quando factum est quemodo cognoscatur nondum ue
nientibus. sed quando scriptum est iam hoc uocabat.
Omnia autem sicut apparuit. in figura contingebant illis.
scripta sunt autem propter nos. Omnia audelicet non solum
facta uel uerba. Quae facta litteris commendantur. Uerum
etiam locorum & aurium & temporum situs & ipsarum
quoq; in quibus gesta siue dicta sunt circumstantia rerum.

VIII. Dixit autem dns ad morsen. Ascende ad me in mon
tem. & este ibi. daboq; tibi tabulas lapideas. &
BE legem & mandata quae scripsi ut doceas eos. Datus
ergo legem morsi dns primo illum inuenit cum monte
euocauit. ut inalto secum demoratus liberius audiat.
quem deinde seruo redienti populum precepta docent. Sic
& in euangelio dns noster gratiae panes in monte
cum uocans precepit salutaribus instruit. ut ex loco
etiam situ pateficeret. quia sublimia illa et mandata
inuenda ut promulgare & remunerandi; Et legis ergo
euangelii precepta dns in monte dedit. ut sublimita
tem hinc utrumq; testamenti commendaret. Ue
rum quia scriptura legis iam tunc populo isrl co
mittenda. gratia uero euangelii ad omnis orbem
nationes apls predicandus erat puentura. Recte ad
discendum accipiendamq; legem solus morses as
cendit in montem. Doctrina uo euglii apli simul
omnis in monte cum dno positi auscultantibus & ca
turbis audierunt. Sed & audierunt scis quo hoc
eadem gratia & ueritas euangelii manifestius
ecclesiae data est. non apli solummodo. uerum etiam
plurima simul aestua fidelium in cenaculo mentis
sion constituta suscepit. Et hoc in uariarum diuisione
linguarum. ut tali miraculo ecclesiam cunctarum
orbem gentium linguis dni conlaudatam significaret.
Daboq; tibi inquit tabulas lapideas & legem ac manda
ta quae scripsi ut doceas eos. Huic simile est illud euglii
quod supra posuimus. Docentes eos seruare oia quaecunq;
mandaui uobis. Non ergo morses non apostolis quibus
libet docto; alia deb& populum di docere precepta. quam
quae ipse dns docuit quaeque consiliis sui decreto nobis
obseruanda prescripsit. & quorum obseruatione uita
aeternam nos habere uoluit. Scripsit aute hec in tabu
lis lapideis quia in cordibus electorum fide fortibus
fixa inmemore custodienda firmauit. Quorum exem
pla cum nobis admirandum ponit. quasi scripta
in lapide stabilita quae legis ostendit. Nam & dauid
audit dnm in figura lapidis & casi demone sine ma
nibus contriuisse pompam regni mundialis uanitatis
ipsius solum sine fine permanere. Et petrus fideles ad
mone & dicens. Et uos tamquam lapides uiui superaedifi
camini domus spiritalis. Surrexerunt morses & io
sue minister eius. Iosue minister morsi dnm saluato
rem & nomine designat & actione. Qui minister
morsi recte uocatur qui apparens in carne mosaicae le
gis iste ceremonias suscipere dignatus est. Quia non
soluere legem sed uenit adimplere. Morsi in omnib;
uestigia sequitur. quia in cunctis quae loquitur
ut scribit morses ille ut respice ut manifeste designa
tur quasi omer in duriduur si bene quaeratur inuenit.
Hinc & emm dicit iudeis. Si crederetis morsi. credere
retis forsitan & mihi. Deme enim ille scripsit. Ascen
dens ipse morses in monte dicitur. seniorib; aute. Expecta
te hic donec reuertamur ad uos. Habetis aaron

&hur uobiscum siquid natum fuerit questionis referre
tas ad eos: Aaron mons fortitudinis. hur interpretatur
ignis siue lumen. Unde aaron saluatorem dnm hur de
signat spm sctm. Ascendens ergo moyses ad dnm aaron
& hur. hoc est montem fortitudinis. & lumen ignis in
campestribus ad regimen populi dereliquit. Et nos si
doctores nri ad altitudinem diuine contemplationis
sequi non possimus. / curemus sollicite aliqua nos
temptatio ad uicem amonitis dilectis retrahat. sed iuxta mo
dulum nrm uirtutum operibus insistamus inhereat
stabili corde sacramentis nri redemptoris quib; inbuti
sumus. / & gratiam spus eius quasi gnati sumus. Inmemo
tam in nobis conseruare cunctis. & si qua nos aduer
sitatum questio pulsauerit. / mox ad auxilium inuo
cemus eiusdem nri redemptoris qui fideles suos pdomi sci
spus precepit amulos omnib; ac liberare consueuit;
3. Cumq; ascendisset moyses operuit nubes montem. Sicut
mons in quo legem accepit moyses altitudinem pfectio
nis que in eadem lege erat conscribenda designat. na
nubes quo mons tectus est. gratiam diuine insinuat
protectionis. Qua tanto amplius quisq; fruitur quanto
altius ad inquirenda mirabilia de lege dei reuelantis o
culos cordis ascendit; Namq; nec montem solummodo
in quo moyses ascendit nubes operuit. sed & populum per
desertu gradientem qui nequaquam ad altum potue
rat ascendere nihilominus nubes celitus missa obum
brabit. Unde scriptum est. Expandit nubem in protec
tionem eorum. Quia nimirum dns omnipotentissime pusillos.
cum maioribus celesti benedictione precepit. Et habita
uit gloria dni sup sinai / tegens illum nube sex diebus.
Septimo aut die uocauit eum de medio caliginis. Non
tantum sublimitas. uerum & tam nomen montis. In quo
lex data est pfectionem ipsius legis figurate denunciat.
Sinai namq; interpretatur mensura mea siue anphora
mea. Diuinitus ergo procuratum est ut mons in quo
lex daretur / anphora mea uocaretur / quasi ipso dno
phoc uocabulum significante qd lex sua pfectum uiuen
di regulam omnib; promulgaret. Bene aut dr / quo mo
yse ascendente nubes & gloria dni sex diebus montem
operuit. / Septimo aut die illum adytum montis
uocauerit; Sex namq; diebus in lege operari. In sep
timo requiescere iubemur. Ascendensq; monte moy
ses sex diebus nube & gloria dni tegitur / ut insinuet
nobis facie qua quicunq; mandata dni operibus iustis
exsequitur / diuina utiq; protectione digni
existit. Septimo aut die uocat ad altum dns mo
ysen / qui in post operum pfectionem nubis
lex promittat aeternam. Ut qui in altitudi
ne recte actionis dno assistere cupimus / iam ad diui
nam uisionem atq; colloquium ascendere meremur. Medium
namq; aliquis unde uocatus esse dicatur. non in ee do
tenebras ullas significat / sed quia lucem habitat in
accessibilem. Et sicut item dicit apls. quem uidit nul
lus hominum sed nec uidere potest. Caligo namque
illa obscuritas est archanorum celestium. terrenis q;
dem cordibus inaccessibilis. sed mox si ad eterni mundi
corde beati diuina reserenitas gratia penetrabilis;
6. Erat autem species gloriae dni. quasi ignis ardens super
uerticem montis / in conspectu filiorum israel. Quasi ignis
namq; ardens species gloriae dni apparuit / quia corda
electorum. & dono sancte celestis illustrat. & ardore
sue caritatis inflammat. In nube ergo caligine & igne
gloria dni usa est / In nube uidelicet quia nos a bestu
temptationum protegit. In caligine uero qua potentia
maiestatis eius a nullo potest creatura ad integrum
comprehendi. Quae enim di & superant omnem sensum.
In igne uult ardente / quia mites fidelium sup nos bonos
& cognitione inundat / & spem ac dilectione accendit;
Et hanc quidem dni gloriam filii israel de longe & inferiorib;
aspiciunt. moyses uero altius ascendendo penetrat.
Quia nimirum abdita misteriorum diuinorum quisq; pfecte
ac sublimiter uidet / at nos nre memores fragilitatis
& inertiae & si huc imperfecte comprehendendo nequimus
saltem credendo. sperando. diligendo in pximo manere.
atq; aspectare curemus. In gressusq; moyses medium ne
6. bule ascendit in montem. Et fuit ibi. xl. diebus & xl. noc
tibus. Moyses medium nebule ingressus ascendit in mon
tem / cum pdicatores diuine legis in quibus ipse moyses
figurus erat ad intuenda sublimiter incerta & occulta
sapientiae diuine inuitantur accedere dno penetrante.
Fuit aut cum dno moyses. xl. diebus & xl. noctibus / ut
hoc numero temporis discere. qd illi solummodo decalo
gum legis quem cum suo populo acceperat possent im
plere / quos euangelicae gratiae ueritatis quae quattuor
libris erat describenda uiuacet. VIII. &
1. Locutus est dns ad moysen dicens: Loquere filiis
israel ut tollant mihi primitias / ab omni homine
qui offert ultroneus accipias primitias mihi; Et

nos primitias bonorum nrorum dño tollimus. quando
si quid bonum agimus coram hoc diuino grauiq tribuim
Uera [redacted] citer & animo & corde pfitemur quod ne inmi
um quidem bonę actionis aut cogitationis aliqd
nisi adnõ possimus habere. Malauctro nra semp a nobis
ipsis diabolo instigante. & cœpta consũmata nec misi
dño donante laxandu esse fatemur. Bene autẽ pcipit
moyses ab homine qui offert ut eroneus accipere primitias.
Hilarem enim datorem diligit ds. & apostolus non ex tri
stitia nos aut necessitate sed ppositu cordis bona face
re iubet. Quod sẽ facere scient pphẽta gloriatur dño
dicens uoluntariae sacrificabo tibi. Haec sunt autem
quae accipere debetis aurum argentum & aes. iacinthũ
& purpurum. coccumq bis tinctum. & byssũ pilos ca
prarum. & pelles arietum rubricatas. pelles iacinthinas.
& lignum sethim. oleum ad luminaria concinnandum. a
romata in unguentum & thimiama boni odoris. Lapi
des onichinos & gẽmas ad ornandum ephod & rationale
Facientq mihi scẽm & habitabo in medio eorum.
C uncta haec quę dns sibi a prisco populo ad faciendũ scũ
arium materialiter offerri pcepit. Nos quoq qui spi
tales filii ysrl. id est imitatores dni ut demus populi esse
desideramus. spitalia intellegentia debemus offerre.
C um fidelia & aurum offerimus cum claritate uere
sapientiae quę est in fide recta resplendemur. Argen
tum cum & ore nõ confessio fit in salutem. Aes cũm
eandem fidem publica pdicatione diuulgare gau
demus. Iacinthum. cũ sursum corda leuam. Purpu
ram. cum corpus passioni subicimus. Coccũ bistinc
tum. cum gemina id est di & proximi dilectione fla
gramus. Byssum. cum carnis castimoniam sentamus. pilos
caprarum. cum habitum paenitentiae ac luctus
induimus. Pelles arietum rubricatas. cum ipsos do
minici gregis ductores suo sanguine baptizari uide
mus. pelles iacinthinas. hoc cum nos post mortem
spitalia ingressi corpora habituros esse speramus. Lig
na sethim. cum & purgatis peccatis spinetis mun
da carne & anima dño soli seruimus. Oleum ad lumina
ria concinnanda. cum fluctibus auratur & mediis
resulgemus. Aromata in unguentum & thimiama
boni odoris. cum opinionem bonę nris actionis mul
tis ad exemplum hinc uiuendi longe late diffundi
mus. Lapides onichinos & gẽmas ad ornandum
ephod & rationale. cum miracula ex quib cogi
tationes dõ deuotas. & opera uirtutum orna
uere digna laude pdicamus. atq huc in aduersum
um nris fidei ubi opus fuerit ad sumimus. Qua eñ
humeris onera gestare solemus. recte & ephod id
est suphumerale opera iustorum. & pro dño labores
insinuantur. Quia uero in pectore cogitationũ sedes
est. recte in rationali qui est habitus pectoris sacerdo
talis mundę electorum cogitationes exprimuntur.
Lapidesq onichini & gemmę ornant ephod ac ratio
nale. cum & in sanctorum patrum actibus & cogi
tationibus & iam miraculorũ insignia iungantur.

VIII Facientq mihi inquit scẽm habitabo in
medio eor. iuxta omnẽ similitudinem tabernaculi
quod ostendam tibi. & omniũ uasor eius.
Ostendit moysi dns tabernaculi immensa & uasa ineffabili
consecrata. qua eidem secum tanto tempore demoran
ti manifeste demonstrauit. quanta prece humiliter
& mundi mentis angelicę suo creatori gaudeant
obedire. quęsumus pfectum in omnibus tabernaculi
eius. qui in nos quã ineis & quo corda nra sunt manere atq
inhabitare cessent. Tabernaculum ergo qd moysi in mon
te monstratum est. signat ecclesiam militantis & patriae
lestis. quę illo quidem tempore & solis & stellis credit
angelus ceis. post passionem uero resurrectionem & ascen
sionem incłos mediatoris dei & hominum. & multa
dinem pdaram & copiosam pcepit scãrũ animarum.
Uasa uero tabernaculi illius singulę quęque sunt p sing
spituum beatorum. & quibus omnib ipsa hierusalem
quę est nrm omnium mater inuenta pace & unitate con
sistit. Notandumq diligenter quod scũarium dño face
re filii isrl. iubentur non ex parte simile. sed uera om
nem similitudinem tabernaculi quod ostendit moysi
omniumq uasorum in cultum eius. Qd si forte regis
in quo hoc tabernaculum cęlestę homo terrigena
spitale carnalis imitari ualeat. diligunt dñm & proxi
mos hoc imitare. Subueniunt miseris. & si nanctus
qui omnibus sunt certe hominibus hoc imitare.
Humiles sunt. misericors. in nullo placatus sine. diuinis
parent iussis. hoc in quantum ualet imitare. nihil
mali. nihil odiosi. nihil in iusta locuntur. & agunt.
cogitant. diuinis inde fessi laudibus uerbo & mente
adsistunt. hoc quantum potest imitare. Tabernaculum
dño iuxta exemplum quod moysi immensa monstra
tum est. aedificasti. Uenientq dñs saluator nost

eum patre mansionem apud te faceꝛ. quin & post hanc
uitam in illud te tabernaculum quod immutabaris p
petuo beatum introduces. sequitur. Fac. etc.

Sicq; fiet & illud. aream de lignis sethim compingit;
Archa quę primo omniū in tabernaculo fieri iubetur.
non incongrue ipsam dñi & saluatoris nr̄i incarnatione
designat. in quo sunt oēs thesauri sapientiae & scien
tię absconditi. Quae uidelicet archa bene de lignis
sethim facta est. quia corpus dominicum & mēbris
constabat omne uitioris labe carentibus, Et hęc ea
dem sunt ligna spinis simillima. quia & si non inarne
peccatū. tamen in similitudine uenit carnis peccati.
uitaꝑ aut. Sequitur. Cuius longitudo habeat duos
semis cubitos. Latitudo cubitum & dimidium. altitu
do cubitum similiter ac semissem. Cui aut̄ quantitatis
cubitus ille. Iosephus in antiquitatum libro manifeste
ostendit dicens. Facta est aut̄ & ista longitudine .v.
palmorum. latitudinis trium. Unde patet manifes
te quantum illum designat cubitum quem duo palmi cō
plent. Mystice aut̄ longitudo arce longanimem dñi
ac redemptoris nr̄i patientiam qua inter homines
conuersatus est insinuat. Latitudo amplitudinem
ipsam animarum qua ad nos uenire & inter nos uoluit ha
bitare. Altitudo spem futuræ sublimitatis. quod se ipsū
post passionem suam glorificandum. uel glorificaturū
esse p̄uidit; Unde & apte longitudo arcę duoꝝ erat
cubitorum. p̄pter uidelicet doctrinam & opera qui
dem refulgebat in mundo. Qd̄ ū p̄ duos cubitos & eum
semissem archa longitudine habebat. potest adhuma
nę carnis fragilitatis referri. quae dicta & opera
saluatoris sublimia necdum pro ut digni erat asperna
bantur. Unde & de quibusdam mystice eius factibus
p̄dictum est; Haec non cognouerunt discipuli eius
primum. sed quando glorificatus est ihc. Similiter & de
dictis illius sublimioribus. & erat uerbum illud absconditum ab eis. & non intellegebant quę dicebantur. Habe
bat archa duos cubitos longitudinis. quia dñi incarnatu
ris uerbo. & actibus apparebit. Habebat & dimidium cubi
tum. quia & iam tarditatem discipulorum qua nec dum
p̄fecti dicta & acta ipsius capere poterant. longanimi
ter ferebat. Unus erat cubitus latitudo archę. ob dispen
sationem ipsius dominicę carnis. qua electos suos indē
adunare curauit. Haec ergo archa unum cubitum habe
bat & dimidium. quia dñs unicę nos p̄ se atq; sibi ac per
associandos diligit. & nostrę quoq; capacitatem dilectio
nis qualiscumq; in hac uita esse potest. atque benignita
te complectatur. Donec ad eius uisionem ubi eum & toto
corde. tota anima. tota uirtute. diligamus inuisibile
mereamur. Mundo quoq; arcę aptissime erat cubitus
unus & dimidius. uidelicet p̄pter significationē unicę
spei. qua uel dñs ipse cum esset & in carne nobiscum futu
rę resurrectionis. & posterioris gloriae p̄stolabatur
euentum. Uel nos inter aduersa sęculi p̄pter futurorum
p̄mia bonorum gaudere semper admonet. Et deaurabis
eam auro mundissimo intus & foris; faciesque super coronā
auream per circuitum. Archa intus & foris auro mundis
simo deauratur. quia ad sumptam a filio dei humanam
naturam. & intus uirtute sci spūs plena erat. & foris ho
minibus apte sci spūs opera p̄monstrabat. Cui nimirū
arcę bene corona aurea supra circumdari p̄cipitur
quia apparens in carne atq; ad redemptionem humani
generis ueniens filius dei. cernat & spectabat ueprus
& horum. quando susceperam gnobis mortem cum ipse
mortis auctor superaret. Atque ad patrem uector in
celos ascenderet. Et quatuor circulos aureos quos ponet
p quatuor arcę angulos. duo circuli sint in latere uno.
& duo in altero. Quatuor circuli aurei. quatuor sunt
euangeliorum libri. Qui merito aurei sunt p̄pter diuinā
sapientiae quae fulgent. merito circuli comparati
quia eterna est. ipsaeli sapientia quam p̄dicant. Neque
incipiens & tempore. neq; esse desinens aeterna diuinitas
quam homo xp̄s accepit. Unde imminente hora suę passio
nis p̄dicatur patrem dicens. Et nunc clarifica me tu pa
ter apud temet ipsum claritate. quā habui prius quā
mundus esset apud te. Quatuor autem angulos habet
archa. quia sacramentum dominicae incarnationis
per omnes mundi plagas in quibus sua ecclesia dilatatur
celebrari non desinit. Et p eosdem angulos quatuor
quatuor circuli sunt positi. quia in cunctis mundi
finibus euangelium xp̄i saluandis fidelium coetibus
p̄dicatur. Duo autem circuli in latere uno. & duo sunt
in altero. id est quia duo euangelistae discipulatu sal
uatoris in carne p̄dicauit & miracula faciendo adhe
rebant. duo aut̄ alii post resurrectionem ascensionemq;
eius ad electos ad fidem eius uenerunt; Uel quia in

figura quatuor animalium. duo qui phominem & uitulum designauerunt. passionem & mortem eius indicia pallerunt. duo uero illi qui pleonē & aquilam pfiguraūerunt. uictoriae qui mortem destruxit insigna demonstrarunt. Nam quasi leuium latus arcę duos habuit circulos. cum euangelistae duo incarnationem dñi ac passionem figurauerint. Similiter lateri dextero duo inerant circuli. quia aeque duo euangelistae resurrectionem. atq; ascensionem eius quae ad figuram gloriae unę pertinent figuraliter & primum. Faciet quoq; uectes deligni sethim & operies auro inducesq; parculos quibus inseratur laueribus. ut portetur in eis qui semper erunt in circulis nec unquam exterahentur inde. Uectes quibus archa portatur scis doctores qui dñm pdicando auditorum cordibus inferunt. Qui uidelicet uectes semper esse iubentur in circulis. quia nimirum necesse est. utq; aliquando alibi ecclesia sacramenta pdicent. Numquam ipsi memoriam amemoria fiere scripturae numquam manus ad uitanda obseruantia mandatorum contineant. bene autem sequitur.

5. Ponesq; in area testificationem quam dabo tibi. Quia illa solummodo de incarnatione dñi filii loqui & credere debemus. quę nobis ipse dñs per uates suos scripturę reuelare dignatus est. Si autem uelimus scire quę sit illa testificatio quam in archa ponendam adhuc moyses accepit. apostolum audi. post uelamentum autem inquit sedm tabernaculum qđ dr sca sanctorum. Aureum habens turibulum. & aream testamenti circumtectam omni parte auro. In qua urna aurea habens manna & uirga aaron quę fronduerat. & tabulę testamenti

Urna ergo aurea in archa habens manna. anima est sca in xpō habens in se omnem plenitudinem diuinitatis. Uirga aaron quae & casa fronduerat. potestas est in uncta sacerdotii illius. de qua dicit pphēa. Uirga aequitatis uirga regni tui. Quae postquam ademptus p mortē uitam est esse siccata. In lucescente mane resurrectionis uitam eius refloruisse inuenitur. Ac pp suo muro labilis atq; in marcescibilis p manus iura esse in nouitatem

x pr enim resurgens a mortuis iam non moritur. mors illi ultra non dominabitur. Tabulae testamenti in archa. omnē in xpo & scientiam paternorum secretorum & potentiam iudiciorum designant. In tabulis nāq; testamenti & fides erat inscripta aeternę diuinitatis quae mundum creare & regere. & mandata qui

bus de seruum oportere. & discretio iudicii quatenus odienter se iure condemnare. & diligenter se misericordia digna remunerare. Facies & propitiatorium de auro mundissimo. Duorum cubitorum & dimidii tenebit longitudo eius. semissem & cubitum latitudo.

Quaeri sole quid propitiatorium dicat quo operiendae sit archa. sed cum de auro fieri iubeat & tam longitudinis ac latitudinis quantę aream fieri praeceperat. Constat procul dubio quia tabulam fieri uoluit aureā tantam quantā aream tegere sufficere. Qđ uidelicet propitiatorium non aliud quā dñm saluatorem. sed specialius meo iudicio passionem designat. De quo dicit apostolus. Quem proposuit dr propitiationem per fidem in sanguine ipsius. Nam & ideo desuper ponitur quia sup & altare in dei iudicio. Unde & psalmista ait inquit dñs uniuersis & miserationes eius super omnia opera eius. Duos quoq; cherubin aureos & productiles facies. utraq; parte circuli. Cherubin unusquisq; de latere uno. & alter in altero. Utrumq; latus propitiatorii tegant & pandentes alas & operientes oraculum respiciant alterutrum. Respicientes autem cherubin ad propitiatorium quo operiendae est archa. in qua ponetur testimonium quod dabo tibi. Cherubin cognomen angelicarum uirtutum. hiezechiel pphēa manifeste declarat. quae & uexa & templum quo hic fieri iubentur cum alibi sibi apparuisse designat dicens. Et uox alarum cherubin audiebatur usq; in atrium exterius sicut uox dei loquentis. Et quidem numero singulari cherub. plurali autem cherubin dicitur. & est nomen generis masculini. Sed greca consuetudo neutro genere cherubin posuit. m. littera. n. mutata. Uerum noster interpres hebreum secutus idioma masculino genere posuit. Duos cherubin aureos & productiles facies. non duo cherubin aurea & productilia. Quā scripturarum in curia oculo inest tam latione ecclesiae corrupta. ut per cherubin arma quorum more seruiebat cherubin. Interpretatur cherubin. siue cherubin scientiae multitudo & scientiae intellectus

Quod uidelicet nomen tantis rectius angelicis potestatibus congruit. quanto perfectius ab omni impulsione carnalium cogitationis alienum uisionis suae contuitum adhibent. Idcirco autem alas ut insigna cherubin monstrari fieri iubentur. uel in ipsa uocis spatia uidisse se pphēa testatur. Quam & tam licentia

sol & imitari pictorum. ut malco scelem habere angeli & quasi leui uolatu ubiq; discurrere posse signentur. Neque ullam habere tarditatem quin confestim ubicumq; uoluerint adsint. Ac uelut ppi tiatorium conuenienter obumbrant id est honorant udando. quatorum quem habent statum ppetuę felicitatis eius gratię deputant huc usq; aequo animi hil mali uelle possent acceperunt. Duo sunt aũt ppẽ significandam societatem angelicę pacis quia minus quam inter duos haberi caritas non potest. Unde & se se respicere mutuo & propitiatorium uultus uidentur habere. Qua nimirum inglorificatione diuinę uisionis sibi & alterutrum consonant. Item pduo cherubin possũ duo testamenta figurari quoꝝ unũ sinuũ dñi incarnationẽ aliud factum clamat. Respiciuntq; se mutuo quia in adhesione ueritatis quã pdicant in nullo abinuicem discrepant. Tegunt uultus propitiatorium quia & midiam dñi in qua unica mundo spes est. uel decommendant. deq; ideo sunt & utraque parte oraculi. quia & pcedentia ante incarnationem dominicam tempora & sequentia pdicatione spiritalis scientiae replent. Quibus & iam scientiae non mediocritatis ut scientię multiplicare conuenit. qd uidelicet scripturarum sicut spiritali ac diuina scientia plena est. Eadem q; scientia & quo ipsa scriptura condi coepit augere semp multiplicari non desinit. Recte cherubim gloriae ppitiatorium obumbrare dicuntur. quia testamenta crescente pariter & multiplicata scientia propitiationem nobis dñi saluatoris pdicant. Et hanc gratiarum semp uocibus quasi & pannis aduolatum alis honorare non cessant. Qua enim uerba conloquentium quibus uolando aerem. abore dicentium adeo pueniunt audientium. merito & pannis cherubim alis & uelut ad uolandum aptari possunt designari. Inde pcipiam & loquar adte supra ppitiatorium scilicet de medio duoꝝ cherubim. qui erunt supra arcam testimonii omnia quę mandabo tibi filiis isrl. Supra ppitiatorium loquitur dñs ad moysen cunctaq; pullum mandat filiis isrl. quia pgratiam ppitiationis dicitur est ut hominibus post culpam puaricationis apparere & eis ut in ueritatis post errorem demonstrare dignatus est. De medio cherubin loquitur. quia peuangelicam uisionem. & non in sua substantia dr apparuit. Et locutus est moysi. ad testamenti apto quia & propter transgressionem posita est donec ueniret semen cui pmiserat ordinata pangelos in manu mediatoris. Item de medio duorum cherubim loquitur dñs. quia uerba ueteris q; testamenti consona nos uoce ad fidem ueritatis erudit. Uel certe de medio cherubin loquit quia unigenitum suum qui in medio duorum testamentorum in carne apparuit humano generi dr pater uoluntatem suam manifestare dignatus est. potest aũt intelligi & sancta ecclia figuraliter accipi. quę delignis impatibilibus. hoc est animabus sctis aedificatur & in fide sci euangelii pquatuor mundi plagas distenta coronam uitę ad ꝺ̃m spectat & ꝺ̃nã. Habens in se tabulas testamenti in meditatione continua legis dei. habens & urnam auream cum manna in fide dominicę incarnationis. habens ergo uirgam aaron quę frondu erit in participatione regni & sacerdotii dominici dicente apostolo pẽro. uos aũt genus electum regale sacerdotium. Habens ppitiatorium desup ut cuncta quę hęc bona largiente diuina gratia se accepisse meminerit. Habens & cherubin gloriae in ppitiatorio uel angelica uidelicet & pfidia quibus ad ꝺ̃m semp aduertuntur pitio. ut testamenta quibus qualiter uiuere & quomodo auxilium recte uiuendi ad diuinam ppitiationem quę recte debeat instruatur. Sic aũt sunt cherubin supra propitiatorium positi. quomodo et uultus xpi. id est ꝛ̃ ecclę sup montem id est sup ipsum xpm̃ esse constituta dicitur. Nunquam alitor illo possit ee ciuitas sua. sed quia eius subsidio sustentata pficit. Cherubin supra propitiatorium habẽt ala. quia ad angelica ministeria. ut eloquia diuina eo uehemtius ecclam iuuent. quo ipsa infundentio sume ueritatis stabilita consistunt.

Facies et mensam de lignis setthim habentem duos cubitos longitudinis & latitudinẽ cubiti unius & in altitudine cubitum ac semissem. Mensa de lignis setthim facta scriptura est sacra deforabus scoꝝ patrum uerbis acutis q; compacta. Quę dum nobis quaesint ꝑ ne gaudia beatitudinis quomodo adhuc pueniatur ostendit. cibum pfecto nobis salutis ac uitę suggerit. Haec habet longitudinem eam pseuerantiam nobis coepte religionis. latitudinem. eam amplitudinem caritatis. altitudinẽ eam spem ppetuae remunerationis insinuat. Et bene longitudo duorum ẽ cubitoꝝ. quia actualis nra conuersatio in duabus maxime uirtutibus consistit. in dilectione & innocentia. Dicente apto iacobo. Religio aũt

XL

munda et immaculata apud dm̄ patrem haec est. uisita
re pupillos ac uiduas in tribulatione eorum. et immacula
tum se custodire ab hoc saeculo. Quod uero mensa unum
cubitum habet in latitudine. unitatem dilectionis quam
tota nobis testamento ueteris et noui series commendat.
figurate denuntiat. Unaq; e. caritas hoc est simplex et
puramentis pietas qua et dm̄ et proximos et ipsos quoq; ini
micos amare iubemur. Quamuis magna distantia ac dis
tinctione rectissima ipsius amoris dm̄ primo loco ini
micos ultimo diligere debeamus. ipsis quoq; proximis
pro differentia meritorum dispar sit modus impen
dendus amoris. porro quod altitudo cubitum semisse
habeat. cubitus aeque ut in latitudine unitatem ipsius
spei nr̄e celestis insinuat. qua expectamus dn̄m nr̄m
quando reuertatur de celis remuneraturus seruos quos
uigilantes accinctis lumbis et ardentibus bonorum operum
lucernis inuenerit. Nam et si pro diuersitate meritorum mul
te sunt mansiones in domo patris. unum tamen est regnum
celi in quo omnes recipiantur electi. Semisse uero qui sup
est initium uite contemplatiue quo nulli scorum etiam
in carne adhuc positi frui meruerunt indicat. Quib;
non solum sperare celestia premia. uerum etiam ex par
te uidendo pregustare donatum est. Et in aurabis eam
auro purissimo. mensa tabernaculi inauratur quia et
scriptura sapientiae celestis sensu clara refulget. Et
ipsi qui eam condidere prophete preclari uita ac sermone
fuerunt. Faciesq; illi labium aureum percircuitum. et
ipsi labio coronam interrasilem. altam. iiii digitis.
Labium aureum sit mense percircuitum quia doctrina sa
cri eloquii per mundissima nobis predicatorum fidelium
ora ministratur. Neq; illorum locutio qui diuina nobis
archana tradiderunt. humane confabulationis ser
monibus ullatenus ad tam inari consentiebat. Quin
potius non tantum nociua. sed et otiora hominum
uerba grauiter ferre ac sed arguere curabant. Ut cer
te labium sit aureum mense percircuitum quia scriptura
sancta omni ex parte sue locutionis cum recte intellegitur
claritatem nobis sapientiae celestis insonat. Cui uide
licet labio corona additur. quia lingua predicantium suis
auditoribus retributionem uite promittit uiuere.
Et bene ipsa corona iiii digitis alta fieri precipitur. quia
celsitudo nobis corone per ennis per iiii. sancti euangelii libros
ostenditur. Uel quia per custodiam euangelice fidei et opera
tionis ad coronam nos uite peruenire oportet; pulchreq;

per digitos libri designantur. quia nimirum et tabule
legis digito dei esse scripte referuntur. Et in euangelio
dn̄s districtionem legis temperaturus. digito scribebat
in terra. Bene aut̄ eadem corona interrasilis fieri pre
cipitur. quia nimirum aeterni retributio regni non in
differenter omnibus datur. Sed pro qualitate accipientium
distincto diuinitus et amine singulis quibusq; distribuitur.
Corona etenim aurea mense dn̄i pura et non interrasilis
esset. si claritas future iustorum retributionis aequalis
omnibus panderetur. Instar uidelicet huius solis mun
dani cuius splendorem dn̄s indifferenter super bonos et malos
facit oriri. Atquia sicut stella stelle differt in claritate
ita erit et resurrectio martuorum. Corona mense dn̄i ua
riis distincta sculpturis. sed competenter ordinatis adpo
sita est. Una etenim uita futura omnibus est promissa.
iustis sed multiformis in illa pro diuersitate meritorum
gloria est singulorum. Quam uero descripta prius una coro
na subiungitur. et super illam alteram coronam aureo
lam de illorum potest premio recte intellegi qui generalia
scripture sancte mandata spontanea uite perfectionis elec
tione transcendunt. Ideoq; specialem preceteris fidelibus
retributionem uoluntariae oblationis expectant.
Uel certe corona aurea labio mensae dn̄i adponitur.
cum in uerbis sacre scripture discimus egredientes
e carne animas ad uerna in celis premia esse recipiendas.
Et super illam altera aureola superadditur corona. cum in eadem
scripturae repperitur quod eis sublimior in fine saeculi
gloria incorporum quoq; in mortalium receptione ser
uetur. Quattuor quoq; circulos aureos preparabis et pones
eos in quattuor angulis eiusdem mense per singulos pedes.
haec ut supra de arca exposuimus etiam hic accipiendas.
Quattuor namq; circuli aurei. iiii sunt euangeliorum libri.
per quorum fidem contigit. ut omnis scriptura sancta per mun
dum legeretur et intellegeretur uniuersum. Quattuor
aut̄ pedes habet mensa quia quadriformi ratione omnis
diuinorum eloquiorum series distinguitur. In libris namq;
omnibus sanctis intueri oportet quae ibi aeterna intimentur
quae facta narrentur. quae futura prenuntientur. quae
agenda precipiantur uel moneantur. Item mensa taber
naculi quattuor habet pedes quia uerba celestis oracu
li historico intellectu uel allegorico uel tropolo
gico id est morali uel certe anagogico solent accipi.
Historia namq; est cum res aliqua quomodo secundum
litteram facta siue dicta sit plano sermone refertur

quo ñ[illegible]do populus isr[illegible] & aegypto saluatus tabernaculum dño fecisse inde[illegible] sermo narratur. Allegoꝛ
ꝓcē eam uerbis siue re[illegible]bus mistacis ꝓsentia xp̄i & ecclesiasticorum sacramenta signantur. Uerbis uidelicet & re
ebus aut. Egredietur uirga de radice esse. & flos de radice eius ascendet. Quod est aperte dicere nascetur uirgo maria de stirpe dauid. & xp̄s de stirpe eius oriet̄ur. Rebus aūt ut populus de aegypto a seruitute ꝓ sanguinem agni saluatus. ecclam significat passione xp̄i ad emonica dominatione liberatam. Tropologica. id est moralis locutio ad instructionem & correptionem morū siue aptis seu figuratis plana sermonibus respicit. Aperte uidelicet ut iohannes ammonet dicens. filioli mei non diligamus uerbo. nec lingua. sed opere & ueritate.
Figuratis uero ut salomon ait. Omni tempore sint uestimenta tua candida. & oleum de capite tuo non deficiat. qd est aperte dicere. omni tempore sint opera tua munda. & cultus de corde tuo non deficiat. Ana
goge ad superiora id. ē. ducens locutio est. quę de ꝑmissis futuris & eaque meliꝰ. ē. uera figura siue mystacis seu aptis sermonibus disputat. Apte salue & ubertim mundo corde qm̄ ipsi dm̄ uidebunt. Mystacis uero ubertim qui lauant stolas suas. ut sit potestas illis in ligno uitę & ꝑportas intrent in ciuitatem. Qd. ē. pacem diligere bant qui mundant uias cogitationes & cultus. ut potestatem habeant uidendi dm̄m xp̄m. Qui ait ego sum uia & ueritas & uita. & doctrinam atq; exempla precedentium patrum intrent in regnū celoꝝ. Subtē coronam erunt circuli aurei & mittant̄ uecter pedes ut possit mitꝰ portari. Ipsi quoq; uecter faciet de lignis sethim & aurō dabis auro ad subuehendū ꝙ apte subtē coronā erunt circuli q libris sci euangelii in hac uita uiuimus coronam uere uitę supnę fruitā inclite speram. ꝑ q̄s uidelicet & cruciatus in mittunt̄ uecter ad subuehendum mentē quia doctores sci ut uerbis sacri eloquii corda audientium reficiant. ipsi pomis ꝑ̄ceptis suis necesse est in euangelica lectione fixum teneant. Quatenus ad fidem sensumq; illius omnē interpretationis ac doctrinę suę intentionem dirigunt; per uirgas et uacuabula ac fiolas earum bulas et cuppas in quibus offerenda sunt libamina. & auro purissimo. Uarię uasa quę ad offerendum libamina sunt facta. uariae sunt distinctiones eloquii diuini ꝙ dispar capacitate audientium. Nā enim una eademq; omnib; potest conuenire doctri

na. Aliter namq; sapienter. aliter insipienter. aliter diuiti. aliter pauperi. aliter sano. aliter infirmo. aliter seni. aliter iuueni. aliter uiro. aliter femine. aliter liber. aliter coniugato. aliter ꝑlato. aliter subdito dicendum est. Quicquam uasa omnia de mensam tabernaculi. omnia adferendum libamina ponuntur. Quia quicumq; prudens doctor diuersa ꝓ diuersitate audientium loquitur. uniuersa in regula fidei semper reperiuntur. Atq; ad offerenda dño uota bonoꝝ operum corda & cultus audientium. Et ponet supmensam panis ꝓpositionis in conspectu meo semper. panis ꝓpositionis supmensam posita semp. doctores sunt spirales. qui in lege dñi die ac nocte meditantes cunctis ecclam immutabilis refectionem uerbi celestis offerunt. Qui recte ꝓpositionis panes uocantur. quia in ꝑpetuo semp esse debet. & uniuersis fidelibus sermo salutis. Nequaquā in recta decē oportet. pure auditoribus uerbum solacii. Debitis panibus in leuitico plenius quot & quales faciendi sint. id est quomodo ponendi fuerint refertur. dicente dño ad moysen. Accipies quoq; similam & coques ex ea xii. panes qui singuli habeant duas decimas. Quorū scilicet alterum secus supmensā purissimā eorum dño stabunt. Et ponet super eos thus lucidissimum. ut sit panis in monimentum oblationis dñi. ꝙ singula sabbata mutabuntur coram dño. suscepta a filiis israel. fœdere sempiterno. Eruntq; aaron & filioꝝ eius ut comedant eos in loco sco. Xii. ergo panes in mensa tabernaculi. xii tribuū. & omis doctrinę illoꝝ sequaces in ecclā. Qui q̄m usq; ad consummationē sęculi ꝓficere in uerbis non desinunt. panes xii ꝓpositionis nunquā de mensa recedunt. Et bene idem panes non de qualibet farina. sed de similā fieri iubentur. quia in impleto quicumq; alius uerbum uitę ministrant primo ipsos necesse est uarium frugibus operum dare. Quatenus ea quę ꝑdicando ammonent. & iam faciendo cōmendent. Bene & iam idem panes sem alterum seu supmensā stare ꝑhibentur. ꝓpter concordiam scilicet & caritatis & societatis. Nam & dñs iubet ad ꝑdicandum discipulos mitti ꝑhibens. figuraliter insinuans quia ꝑdicatores nunquā ab inuicem in assertione ueritatis. id in assertu dilectionis discrepant. Et thus lucidissimum supponi ponitur in monimentū oblationis dñi. quando pia sancta actio ac doctrina omnis pura suppaludatur. Quo placet utique ante sancta semp memoria sacre oblationis in conspectu summi arbitri appareat. Bene autē ꝑ singula sabbata panes coram dño mutari [illegible] mundarique. panes

namq; ꝑ sex dies operandi immensa dñi fuerunt posita · sab
bato nouus mutantur · cum doceret quq; sẽ ecclesiae
completo tempore suu sẽi laboris aẽna incelis quide re
muneretur · & alios post se in eidem opus laborandi in
uerbo sui beuisdem spe retributionis relinquunt · Coque
bantur aũt panes ante sabbatum ut iosephus scribit duo
& duo deorsum ante sabbatum & sabbato mane oblati sup
facri mẽsã ponebantur sẽm ad alterutros conuersi duo
bus pateris aureis sup positis aure plenisq; ꝑ manibus
ad aliud sabbatum · Et tunc filii aaron deporeabant illud
sacerdotibus ꝯsumendum · & tunc incenso igne sacro
in quo omnia holocausta fiebant · aliud uas sup alios panes
adhibebatur · Inponebantur ergo panes sabbato immissa
dñi · ea utiq; intentione ponendum ut eodem sacro sabbato
ibidem ꝑ vi · dies operandi manerent · His quoq; transmissis
altero supuemente sabbato in refectionẽ sumi sacerdotes
& filios eius consumarentur · quam mirum in primo
dio nobis dõ deuote conuersationis accipiendã sẽ
quies & uitã aẽna promittatur · ea tamen conditione ut pla
bores & opera bona unq; temporalis adeũ ponere debeam ·

Fxxv. 5. Facies & candelabrum ductile de auro purissimo ·
Candelabrum tabernaculi · sicut & mensa uniuersalẽ
ꝑsentis temporis ecclam designat · Ideo namq; ante
uelum quod in arca testamẽti positum est · qua nec dum
aduentionem incelis sui redemptoris meruit introire ·
5 & mensae · q; his qui esurunt & sitiunt iustitiã · uitã
cotidie celestem · ne in tam pernitiosam ꝯsuetudinem labefactati impen
dit · Candelabrum est quia inter lucis ornamenta ostendit · Mensa parti & candelabrum est · quia sci & doctalis
ueris & animã esurientem suauibus bonis & fedentibus
in tenebris atq; umbra mortis · lucernam uerbi sub
ministrare docuit · Hastile eius calamos · scyphos & spe
rulas · & lilia quibus procedentibus · dicit aptis · Ex quo
totum corpus ꝑ connexus & coniunctiones subministra
tum & constrictum crescit in augmẽtũ dei · Calami er
go procedentes de hastili ꝑdicatores sunt · qui instituta
dñi dulcem sonum immundo ediderunt · deliciae
carnium nouum · calami sunt omnes ecclae filii qui dicen
tes filii ysrahel · cantate dño canticum nouum Laus eius
ab extremis terrae · Quia uero scyphi uino replere soleãt ·
non immerito ꝑ mentes audientiũ designãt
qui ad uocem ꝑdicantium uino scientiae replen
tur · Et quoniam eo dẽ uino interim dilec
tionis inebriata corda sitientium infatigabili deside
rio addiscendum · recte in candelabro post scyphos sperulae fiunt · Sperae enim omni parte uolutae · quam
minimum mentes electorum nec aduersitatibus seculi ullis
retineri · nec ꝓsperitatibus possunt corrumpi · quin in om
nibus quae occurrunt addiscendã ꝑfectionẽ desiderio ꝑficiant · &
bene post calamos scyphos & sperulas in candelabro lilia
deformantur · qua post gratiam ꝑdicationis post debri
ationem potus spiritalis · post irrenocabilem sẽ operatio
nis finem ad ꝑfectum illa uitae patria sequitur · quae animab;
sẽs · id est foribus uernat aeternis · S & calami egredientes
de lateribus arcae sex uno latere · & tres ex altero · Constat
quidem numerum senarium in quo facta est mun
di operum ꝑfectionem designare · Sed ista positura est
in descriptione calamorum · ut in his ternarius diuidatur ·
magis dextrario dicendum · Tres namq; calami de uno
latere hastilis arcae egredimur de altero · qua fuerunt
doctores ante aduentum dñi in carne qui fidem sanctam
tas mystica uoce designarent · & quanta rudes adhuc ca
pere potuerunt ꝑdicarent · Unde est illud psalmistae ·
Verbo dñi coeli firmati sunt · & spiritu eius omnis uirtus eorum ·
Sunt modo doctores qui eandem fidem sanctam apte ꝑdicent · ita ut omnes quae ad xpm pertinent eadem de
beant fide consecrari · Dicente apostolo dño · euntes ergo
docete omnes gentes · baptizantes eos in nomine patris
& filii & spiritus sancti · Item arcae calami & uno latere candela
bri · & arcae ꝑdeunt & altero · qua tunc & ꝑ incar
nationem dominicam uerum fuere gradus eorum qui fide
liter in ecclam dño seruirent · Coniugatorum uidelicet
continentium & rectorum · Quorum distantiam re
gredi ꝑphetica mystice describit · cum uemente pla
garum articulo arcae tamen modo uiros nec uidelicet
daniel & iob liberandos sẽ ꝑdixit · In noe namq; ꝗ arcã
mundi rexit ꝓpositus ecclae · in danihele ꝗ mundi rectu
regia continentiae uitae studuit continentes siue
uirgines · in iob qui coniugali uitae positus mundum cunctis & emplẽ patientiae ꝑbuit bonorũ
uitam coniugatorum ostendit · Item eorundẽ in
nouo testamento distantiae dñs sub figura insinuat
eos · qui in lecto · in agro · immolare reperiendi sint
in die iudicii · Et quibus singulos adsumendos & sin
gulos ẽ dicitur · esse relinquendos · Namq; in lecto ·

qui ẽ cõmentum. In aurei calami industria ppdi
cantium. Ingiro molelabor & primum coniugium.
Et quia in omnib; his gradibus quidam eligendi quidã
sunt reprobandi recte de singulis dicitur quia unus de lu
obus assumetur. & alter relinquetur. Quia uero in
parte electorum sublimius meritum est pdicantis
quam eoꝝ qui solũmodo continentiæ & non etiam ope
ri doctrinæ studeant. item sublimior continentium
quam coniugatorum conuersatio. recte sub prem
ialam quibus inde & inde de hastili pendebant. eo qui
in utroq; testamento meruerunt aliis doctrinæ
studiis sese subdidere designant. Recte inferiores ca
lami quibusque quatuor hastilibus fuere prodeunt. uitã
continentium dõ deuotam. recte in sim calamis ip
si ex eodem unius candelabri stipite orti bonorum
uitam coniugum inutriusq; testamẽto tempore un
demq; dño fideliter seruientem ẽ pte demonstrant.

Diuersis ergo loco calamis procedum de hastili. quorũ
oñs suo quisq; loco & ordine reflexi in alium aduna
ꝓuenium sũmitatem. quatenus aequalem supra se
positionem lucernarum ualeant conseruare. Qua
rum rum electa & si meritorum sint gradib; discreti
una sunt fide ueritatis imbuti. aduna in ecclis lucẽ
gñe ueritatis ꝓuentum. Et quanto quisq; altius in
hac uita xpõ adherere cupiebat. tanto uicinior
illa uitæ eius uisione fruitur. Tres ser̃phi quasi in
nucis modum p calamos singulos sperula quæ simul
& lilium. Et tres similiter ser̃phi instar nucis in calamo
altero. sperulæ quæ & lilium. Hoc erit opus sex calamo
rum qui p ducendi sunt de hastili. Nucem in figura
pfectæ aetẽte poni solere testatur salomon qui & ipso
na doctorum fidelium loquitur. Descendi dicens in
cantico canticoꝝ ad horum nucum uir uiderem bona
conuallis. Sicut enim nux dulcem quidem habet fruc
tum interius. sed non hunc ostendere foris nisi fra
ta teste duritia potest. sic iustorum uita pfecta
suauitatem gratiæ spiritalis intimo corde conseruat.
ut huic aperiri quantacũ nullatenus ualeat pspi
ci. donec soluto corporis domicilio libere se animæ
ipsorum alterutrũ ineffabili luce conspiciant. Et
quanta singulæ gratia sẽi spũ fulgeant. quantũ una
quæq; diligatur ab altera nulli prorsus remaneat
occultum. Fiuntq; ser̃phi in candelabro ad nucis mo
dum. cum quilibet electa uno sapientiæ repleri
desiderauerit ad exemplum sese informare satagunt pce
dentium iustorum. quos magna mutabilium bonorũ
dulcedine & dilectione plenos esse nouerunt. Quod aũt
pfectos calamos tres fuisse ser̃phi sperulæ & lilia sig
nificant temporum quibus electi ante incarnationẽ
dominicam & postea dõ deuote uixerunt. Fuerunt &
enim iusti ante legem. fuerunt sub lege. fuerũt & pro
phetarum. item post ascensionem dominicam congre
gata est aecclesia primitiua de isti. congregatur nunc
ecclia degentibus. congregabit̃ est in fine mundi derelictis
ist. Habebat ergo calamus primus in uno latere tres
ser̃phos sperulas & lilia. quia in parte doctorum ante
incarnationem dñi erant tres ordines eoꝝ. qui haustũ
gratiæ celestis quasi ser̃phi sitirent. In quam dñi promp
tissime quasi sperulæ currerent. supnę donum retribu
tionis quasi candorem liliorum odorem qu eguudentẽ
& spectarent. id est ante legem. sub lege. sub ꝓphetis.
Secundus calamus & ipse habebat tres ser̃phos sperulas
& lilia. quia contenebat illius temporis aeque tres or
dines sed̃ in ppetua distinctione temporum habebant.
ponum spiritalem desiderantes. uam mandatorũ dñi
currentes. & celestia pmia pstolantes. Tertius similiter
calamus tres ser̃phos & sperulas tria habebat lilia. quia
multi erant coniugati ante legem. multi sub lege.
multi in diebus ꝓphetarum. Qui uerbũ dñi audire. q̃
uam eius currere. qui bonorum pmia operum ab ipso
& pecare gauderent. item alio latere hastilis & pmi
calamus. & sedis & uertus tres ser̃phos & sperulas tria
quoq; lilia habebat. quia in nouo testamento. & in doc
toribus. & in continentibus. & in coniugatis dõ deuotis
tres fuere ordines temporũ distantium. Hocẽ in primi
tiua ecclia de isti in ma electione degentibus. In ulti
ma collectione reliquiarum isti. Qui uniuersi suo
quisq; tempore uerbo uitæ debriari. in utium pacis ꝓpera
re. candorem ꝓpetuæ lucis uidere desiderarent. In ip
so aũt candelabro erunt quatuor ser̃phi in nucis mo
dum sperulæ quæ ep singulos & lilia. sperulæ sub duo
bus calamis primaloca qui simul sex fiunt pcedentes
de hastili uno. Diximus ipsum candelabrũ. id est sti
pitem candelabri medium de quo calami procedebant.
dñm saluatorem designare de uimus gratia iusti quic
quid boni habent acceperunt. Unde ipse in euangelio
ait discipulis. Ego sum uitis. uos palmites. con
tinuo subiunxit. Sicut palmes non potest ferre fructũ

asem & ipso mihi manserit in uite / sic nec uos nisi in me
manseritis. In quo nimirum candelabro .iiii. scyphi
facti / qua in .iiii. libris sci euangelii. quidedno consenti
ri gustum .. uni noiu. hoc est doctrine celestis inuenim.
Quam non uteretur uetere / hoc est mente terrenis adhuc de
sideriis inherente. sed eam in nouata pspm gratie
fidelium aperiri queunt. Sunt pfingulor scyphor sperule
simul & lilia deformata / qua idem dns qui pocula nob
sapientiae spiritalis ppinauit. cursum quoq; pis operatio
nis offensum aeg pmptum & habendu nobis ostendit /
& ut habere possimus ipse donauit. & ne uacuu cur
reremus elariatem nobis patriae celestis adquam in
tenderemus pmisit / & huius nobis adytum sua gratia
pate fecit. Uel certe qua sub duobus calamis pri ma loca.
scyphi sperulae & lilia fieri mihi dantur / possimus haec
ita mystice interpretari. qua tribus fidelium gradibus
de quibus sepius diximus coniugatorum scilicet & conti
nentium & uirginum / & doctrina ueritatis aperuit
& cursum boni operis impetrauit. & hereditatem sempi
ternae incorruptae benedictionem pmisit.
atq; donauit. Itaque scyphi sperulae & lilia candelabri ñ
sup calamos / sed sub calamis esse iubentur / qua corda
pfectorum immo omnium electorum ne ad infima de
labi possint. donis mandatis & pmissionibus dominicis
sustentantur / atq; ad amanda & querenda caelestia sub
leuantur. Apte scyphi spera & lilia sub duobus fr calamis
qua in utraq; testamento fidelibus quam uis cerimoniis
distantibus eadem deuotio dno seruiendi mandata
eadem est gloria regni celestis conseruata. Quartus aut
scyphus sperula & lilium quae supra calamos omnes iuxta
summitatem fuere candelabri ipsius gpriae addm pme
saluatorem / qui non solum electos suos ut ad eternam
operationem / & remunerationem tribuit. uerum & in
seipso idem homo xps figurum ostendit scyphi cum se
plenum spu sco declarauit. Formam praebuit spere ca
parens in mundo absq; ullo circumstrepentium reru
obstaculo. Exultauit uelut gigas ad currendam uiam spe
ciem monstrauit libri / cum resurgens a mortuis atq;
ad celos ascendens clarificatus est. ea dignitate qua habu
it prius quam mundus esset apud patrem. Et recte
hic scyphus spera & lilium calamis altior emineba
qua nimirum dona quae mediatori dei & hominum.
homini ihu xpo dno pater contulit / omnem humanę
capacitatis modum transcendunt. Unicuiq; enim nrm
datae est gratia secundum mensuram donationis xpi. hinc
so aut xpo sicut apls ait. habitat omnis plenitudo di
uinitatis corporaliter. Bene aut sequit. Et spere igit
& calami ipsi erunt uniusa ducilia / de auro purissi
mo; Omne enim opus candelabri. hoc est & super medi
us & calami ipso pcolenter cum omni suo ornatu de
auro fiunt / qua & dns ipse specialiter in manis apparca
to / atq; operibus ustitiae poma pdurus in mundo ap
paruit. & eandem innocentia atq; ustitia membra ei
in hac interim utiquamtum ualent imitantur in
futuro aut ueraciter ipsi adherendo pficiunt. Et apte
idem aurum ducile fuit. Ducile namq; ferendo pducit /
quia & redemptorni qui & conceptione & natiuitate p
fectus dns homo & stans. passionum dolores gustat / ac
sic ad resurrectionis gloria puenit; Et omnes qui uolunt pie
uiuere in illo / psecutionem patiuntur; Qui & ipsi quasi
metallum ferendo dilatatum p passionis contumeli
as ad immortalitatis gratia pficiunt. Facies & lucernas
vii. & ponet eas sup candelabrum ut luceant aduersus.
Lucernę. vii. uii sunt dona spus sci / quę in dno ac redęp
tore nro cuncta semper manserunt. Sin mihi sed hoc
omnibus electis pleni uoluntate distributa sunt. po
nuntur ergo lucernę vii. sup candelabrum. qua sup re
demptorem nrm primo gentium de iudice ieisse requ
euit. spus sapientiae & intellectus / spus consilii & fortitu
dinis / spus scientiae & pietatis / & replebit eum spus amoris
dni; Et sicut item ipse ceundem loquitur prophetam /
spus dni super me eo quod unxerit dns me. Quod aut dicit
ut luceant aduersus. hoc est qęadmodum subsequenter
adhuc. Ad admuntiandum mansuetis misit me. ut
medicer contritos corde / & pdicat captiuis indulgen
tiam & clausis aperitionem. ut pdicarem annum placabilem
dni / & diem ultionis dnostro; Emundabo aquoq; & ubi
quae emundata sunt & tanquam sient de auro purissi
mo; Sunt enim quędam in scripturis diuinis tra
cepta quae ppetuo iure & in hac uita & in futura semp
observari debeant. ut est illud. Non habebis deos di
enos coram me. Et diliges dnm dnm tuum & toto cor
de tuo / & tota anima tua. & proximum tuum tanquam te / & dili
ges proximum tuum sicut te ipsum. Sunt alia quae toto
huius uitae tempore observanda iubentur / sed in fu
turam uitam mercedem suae observationis aeternam
capiunt. Ut est illud euangelii. facite uobis amicos
de mammona iniquitatis. ut & ipsi recipiant uos

in aeterna tabernacula. Hic enim ad tempus elemosinę
faciendę; ibi ppetuo elemosinarum est fructus recipien
dus; Sunt uero alia quae tempore ueteris testamenti
diligenter iubente dño seruata; nunc coruscante porbę
euangelio non iuxta literam, sed iuxta sensum mysticū
in ecclia iubent observari. Vt est custodia sabbati, uarię
hostiarum & unguiū agni paschalis ceteraq; huiusmodi.
Quae suo quidem tempore sollerter custodita a populo dī
quibus lūna in lucernis candelabri ardebant infusa
oleo predicationis & incensa igne uerbi celestis. Cum iō
ablatis atq; apostatibus uiris ppitiabatur his & huiusmo
di obseruationibus finem adño impositum. cunctaque
ea spiritaliter magis in ecclia quam iuxta literā esse ser
uanda. Quibus emungebantur lucerna candelabri ut
seperata melius lucerent; Quia sublimius intellectu p
spm sę ecclesiae lucem doctrinę saluberis prebebant.
Emunctoria ergo & uasa ubiq; emuncta sunt & unguntur
fiunt denuo purissimo. Quia & diuina sunt quibus cessante
ceremoniarum legalium ppitiatur & dī gratia fit in
lustrum eorum corda inquibus eadem figura legis
adumbrato fine accipit. Vt succedens euangelii
ueritas clarius mundo lucere & item quasi mortua
li & succedente uita immortali cessabunt maxima &
parte operta dona lucis quibus nunc utimur ut sequi
a dña pmalucis in presentia diuine uisionis illa sempi
terna testimonia; quae luce sua sunt esse testantur.
Emunctoria nimirum sunt aurea quasi pe figuręda
riatus & mucus. Vasaque q; inquibus ea quae emunctis
& unguntur unq; corpora sunt. & corda omniū iustoꝝ
in mortalia; & ideo recte ssime auro assimilata inquib;
& optimis a huc immutato fit. Vt post ponula
dī beneficia adulta pueniant. Omne pondus candelabri
cum uniuersis uasis suis habebit talentum auri mundissi
mi. Omne pondus candelabri ei uniuersis uasis suis; omne
xpi corpus est cum ipso capite nō mediatore dī & hominū
uniuersis electis suis; assumis usq; ad infimos; ab his quibus
maior internatos mulierum nemo est usq; ad eos de qui
bus dicit. Videte ne contemnatis unum de pusillis istis
qui in me credunt. Qui nimirum omnis in diuersis huius
gradibus & aetatibus & quibus conditionibus ingenii tē
poribus; uni eidemq; auctori & datori ppe & uae lucis sic
quisq; tempore & loco quibus candelabro aureo fixa ra
dice mentis inherent; quo eiusdem participes lucis
fieri possint. Quod uidelicet candelabrum recte talen
tum auri mundissimi habere debere memoratur; Talen
tum namq; pondus plenum & pfectum est; qua iustę dñs
omnibus uiis suis; Et qui suam gratiā in hac uita fidelib;
ut bene operentur tribuit; ipse coronam iustitiae mille
uita bonis eorum operibus reddit. Cui contra zacharias
ppheta in quantitem siptalentum plumbi sedere defen
bit; quia & reprobis in eodem iusto & iamne iuxta actus
ipsorum restituit; Quia dī reddet unicuiq; secundū
opera ipsorum. Utrumq; tamen & plumbum sali & auri
talenta habet mensuram; quia & in damnando impios
& in saluando & coronando electos iustos ē. nī sententia
conditoris; Inspice & hac sedm exemplar quod tibi in mon
te monstratum ē; Huius mysterium pcepta facillimae
& est quae superius & posita sunt pace. Ostensum namq;
est moysi in monte exemplar candelabri quod faceret;
qua in altitudine imum & contemplationis dicitur ap
te multa fuisse xpi & ecclie sacramenta. Quae tam non
apte populo quem eruditebat pferre ualebat; sed tp̄ice
potuit p figuram eorum candelabri ac uasorum ei figu
rabat. Donec ueniret ipse dñs ac redemptor nr in carne qui inte
riorem eiusdem figurae sensum ecclesiae suę data sibi spūs gratia
referaret. Tabernaculum quod fecit dño moyses in solitudi
ne siue templum quod fecit salomon in hierusalem sta
tum sę universalis ecclesiae designat. Quae partim tam
cum dño regnat in celis; partim in presenti uita adhuc de
cedentibus & succedentibus sibi membris suis peregrinat
a dño. Et quidem in utriusq; constructione domus hęc
principalis sola esse distantia figurarum; quod tab
naculum presentis aedificium aecclie quo cottidie in la
boribus geritur; templum futurae requiem designat;
qua cotidiana animarum hinc post labores & eorum
receptione pficitur. Qua nimirum tabernaculi mo
ysi cum populo dī inuia adhuc posita qua ad terrā
repromissionis pgebat condita; Salomon aut templi
ipsa iam terra repromissionis & regno in ea portus con
struxit. Moysi tabernaculum in solitudine; salomon
templum in hierusalem quae interpretatur uisio pacis;
Qm̄ hic quidem ecclia in labore & erumna uitae labentis
in situ & esuriae regni pennis aedificatur; illic aut
inuisione & ceptione uere pacis consummatur.
Unde bene in templi constructione dictum est quod
malleus & securis & omne ferramentum non sunt audita
in eo cum aedificaretur pparatis extra hierusalem
cunctis lapidibus & lignis; Atq; in positionem or

dimissu decenter apta ẽ quae ibi facillime aq; indubitanter suo queq; loco reddita aut commento necterent aut clauis. Quia uidelicet in parte signe beatitudinis non est tribulationibus nostra examinanda fides aut uita plenda. sed quae in pfenti iam recto castigata & celestibus erat sedibus regulariter aptata. Ibi glutine & uinculis mutuę caritatis neq; suo dissolui queat in conspectu & iam sui conditoris ac regis ad inuicem copulanda. Item figura utriusq; scitatis potest ea gentilitatem distingui. Opus tabernaculi tempus synagogę hoc est antiquę plebis. opus uero templi ecclam. id est illam electorum multitudinem quae post incarnationem dominicam ad fidem uenit significat. Qm uidelicet tabernaculum moysi cum solo hebreorum plebe consummauit. templum uero salomon. collecta pfectorum multitudine pficit. Adiuuante enim rege omnia cum artificibus sui. qui neq; natum iudęi. neq; pfessione fuerunt. Cstat enim quia prioribus populo doctores nonnisi ex proselytis gentis pfuerunt. At uero ecclesiae rectores primi quidem fuere de hebreis. uerum mox crescente eccla & dilatata p orbem & iam degentibus structores sunt eius ex gentibus. ad cuius ut ipse quoq; euangelista lucas & dionisius areopagita apostolici deuocatione gentium ad pfectum eccle pueniunt. Verum si diligentius inspiciamus utrumque domus aedificatio. & totius eccle pfectus septenario describit. qua ab initio mundanę conditionis usq; ad ultimum qui in fine scli nascturus est. electi semp aedificati non desinit. Et futuram quoq; gloriam utrae qua nunc & parte fruitur. sed post huius terminum speculi in omnibus sui membris in sempiternum fruitura est. Simbolis figurarum uerbis depingit. Undenos aliquando tabernaculo dño optulamus dicitur primo ipsum in uocabulo humilitatis iam pcedente cordis nri. ut consideremus quemadmodum simbolica delegerit eius. Et in pciosorum decore metallorum ac uestimentorum intellegamus ornatum nobis morum fide ac deuotione fulgentium esse cmendatum. Neq; enim nobis aliter sermo ille apostolicus potest conuenire quo ait. Vos enim estis templum dei uiui sicut dicit dns. qm inhabitabo in illis & inter eos ambulabo. Et qd iohes audiuit uocem magnam de throno dicentem. ecce tabernaculum dei cum hominibus. & habitabit cum eis. qua si ornatum tabernaculi siue templi materialem re legiosi mundi cordis & corporis cultę imitemur. Sed si eorum despicatui sensu differamus. primo de ipso materiali textu litterę paulisp uideamus. Erat tabernaculum domus dño consecrata habens longitudinis cubitos xxx. latitudinis x. altitudinis eque x. Textum habens aequale per omnia quomodo in aegypto & palestina domus moysi est aedificanda. Cuius quidem pars ad ortum. australis septentrionalis. & occidentalis. deambulatus sunt contigui ligneis abaroq; latere deaurati. Porro pro orientali parte unus uccus erat unde introitus fiunt. qui per medias tabulas ab angulo usq; ad angulum pueniunt. id est a summitate ultima huius parietis usq; ad parietis alterius summitatem. Cui coniunctum tabernaculi & textum incubuere. ubi & templum erat. V. columnis suspensum. Tegebatur autem domus. & desup & undiq; cortinis muraturi & ante erectis. qd ipsum tabernaculum uocabatur. Tegebatur & hoc undiq; sagis ex dimis usq; ad terram pendentibus. sed & operimentum aliud textum de pellibus arietum rubricatis fuerat. & sup hoc rursum aliud operimentum de aciathinis pellibus. Erat & aliud & uelum opere plumario uariatum columnis quattuor appensum quas ita & scitatis scitatia dicebantur. Intra quę posita erat area testamenti. & contra aream ipsum uelum altare dimensum est. Item in medio ipsius scitatis inter labrum in parte australi. mensa uero stabat in septentrionali. Altare holocausti foris ante ingressum scitatis. Labrum aeneum. Inter hoc altare & tabernaculum. Textura omnia autem tabernaculi longitudinis habet cubitos centum. Latitudinis l. Hus ergo dilucidandi gratia breuiter pelibatis. uideamus ipsa uerba historię quo plenius altius atq; apertius adsensum allegoriae pertingere queamus. Cum moysi dns secum in monte sinai quadraginta diebus ac noctibus constituto legis ordinationem & ritum uiuendi traderet. ait inter alia.

Tabernaculum uero ita facies. x. cortinas de bysso retorta & hyacintho ac purpura coccoq; bis tincto uariatas opere plumario facies. Tabernaculum dni fit & cortinis diuersa colorum specie uariatis. quia scta uniuersalis ecclesia & multas electorum psonis & multas per orbem ecclesias & uarius uirtutum floribus aedificatur. Cuius omis pfectio in denario numero continetur. quia qua quauersum acta p mundum in diuersis gentibus & tribubus & populis & linguis diffusa est. cotra insolidi & proximi dilectione quę decalogo legis est comprehensa subsistit. Neq; aliter

quisquā potest uenuster ad ecclesiae membra frangere.
nisi integro corde & eum pquem aedificantur & coniugibus aedificantur cetera hoc est dñm & electos eius amare dilexerit, Uarius aūt colorum decor quo eadem sunt coniugi distincte, uarietatum est gratia uirtutum. quibus sāt cocta mirabile ac prorsus celesti arte compositum conspectu sui resplendet auctoris. Byssus ergo quę dēcoquidem ornatur, sederuta decerna longo exercitio secandi, tundendi, purgandi, coquendi, & nendi, gramineum solę pdere & candidum inde recipere colorem. corpora designat carnium nra decore. Quę cū carnis quidem in lecebris nascentia, magno conamine ac labore quasi naturam & sudantis humorem atq; ad decorē dō digne portatur, ollere a terrenorum & uigiliarū orationum & lectionis patientiae & humilitatis instantia puenium. de quibus recte possit illud apostolicum dici; An nescitis qm membra uīa templum est. spūs sēi qui in nobis est. Recorquetur aūt haec byssus marinas tabernaculi, qm non modo lumbos armis ueritatis & iam ut petrus ammonet lumbos mentis nostrę in sobrietate succingimus. ut dilectis & carnem a lasciuis motibus & cor ab illecebrosis refrenemur cogitationibus. Hyacinthus qm aeris & celi speciem imitatur. eorundem mentes electorum spe omnia ad desiderio caelestia quaerentes significat. Cuius nobis coloris sacramentum commendans apostolus Si consurrexistis cum xpō. quae sursum sunt quęrite ubi xpūs est in dexteram dī sedens. purpura quia colorem sanguinis ostendit. & uerumquoq; purpura conchiorum sanguine tingitur. devota eccę corda designat qui dicere cum apto possunt. Ego non solum alligari. sed & mori in hierusalem parati sum ppter nomen dñi ihū. Et cum propheta dño qm ppterte mactemur tota die aestimati sumus ut oues occisionis; Coccus quia ignis habet speciem. merito flagrantissime sēorum dilectioni comparatur. Unde & q̄da & eis quibus hanc pfectionem & comitante dño secum cooperante audebant. Nonne cor nrm ardens erat in nobis cum loqueretur in uia & aperiret nobis scripturas; Cui contraria reprobis dicitur. & qm abundauit iniquitas. refrigescet caritas multorum, Haec quasi bis tinguitur cum amore dī & pximi flammescit. cum illū & toto corde. tota anima. tota uirtute. hunc sicut nosipsos diligimus; Ter quę; in his quatuor coloribus. quatuor iustificationes & premuntur electorum. in bysso retorta caro austeritate remittens. In hyacintho mens supna desiderans. in purpura caro passionibus subiacens. In coccо bis tincto. mens inter passionem dī & pximi dilectione pfulgens. Longitudo cortinarum xxviii. cubitos. latitudo iiii. cubitorū erit. In longitudine cortinarum longanimis sēe ecclę patientia. In latitudine amplitudo & primitus caritas. Quę latitudo apte quatuor erit cubitos. qui numerus sunt euangelia. libri in quibus dñi redemptoris nostri & exemplis & uerbis. qualiter eadem caritas sit tenenda docemur, Et quatuor uirtutes in quarum operatione eadem est caritas exercenda. id est temperantia fortitudo. iustitia. prudentia. Ut udelitas incorrupta indē caritas atq; integra custodiatur. qui. ē. temperantiae; Nullis frangatur incommodis q. ē fortitudinis. Nulla alia seruat. q. ē iustitiae. uigilet indiscretis rebus ne fallacia. dolusue paulatim subripiat q. est prudentiae. Longitudo aūt cortinarum xxviii. erat cubitorum. quę est numerus quaternarius septies ductus; Septenario aūt numero p pē diem sabbati sōlet requies aēna sāc figurari. Longitudo ergo cortinarum in quater septenos extenditur cubitos. qę p fidem & custodiam doctrinę euangelicę p quę & exercita spiritalium dequibus diximus uirtutum patientia longanimis sēe ecclę. ad requiem tendit aēnam. Est & aliud in duodenario numero sacramentum aeque ad septenarium pertinens. si enim ab uno usq; ad vii. omnis in medio numeros pleno ordine numerum uolueris xxviii. cōplebis. Unum namq; & duo & tria. & iiii. & v. vi. vii. fiunt xxviii. Quia ergo in paribus septenarii numeri uicesimus & octauus inuenitur. merito in eo cortinarū longitudo comparetur. Qm fides & patientia sānorum uirtutum uarietate distincta in omnibus quae agit aut patitur non humani gloriam fauoris sed supnę beatitudinem quibus & speratur; Hinc est enim q. huius numeri plenitudo in consummatione tabernaculi adnumeratur. Quorum totum de pfectione sēe ecclę constat esse carnium; Maxime quo q. in illo dicitur. adorate dnm in atrio sō eius. Et iterum. & in templo eī omnes dicent gloriam. Apte etenim uicesimus octauus psalmus de consummatione tabernaculi inscribitur. quia nimirum in hoc est pfecto peregrinatur in hoc saeculo ecclę. ut p fidem & p operabona ad regnum tendat saeculi futuri; Bene aūt sequitur; Unius men

ige

sume sient uniuersa tempora; & sicut enim uariame
pictura corane ab inuicem differebant. una tamen
oñs erant longitudinis & latitudinis ñ sua tpenae.
Quae & si donacionem habent electi sedm gratiã quedam
tae est illis differenter. unus tamen dñs. una fides. unũ
baptisma. unus dñs & pater omnium; quinq; corane
sibi iungentur mutuo & alie quinq; nqu similiter cohe
rebunt. Uerum nos ppẽbane sententiam possumus
denumero cortinarum bis quinario & iam tradisse
rere quam sequacer mutroq; testamẽto diuinq signa
uerint. Et priores quidem .V. quae frontem ac pmã
tabernaculi partem pregebant siue faciebant. ana qui
dã populi q̃pium gesser quidecreta legis in sacrãmẽto
arcam asionis & hostiarum & uaria cerimoniarum
obseruantia sedm lucernam implebat; Sequentes uõ
cortinq .V. que posteriorem tabernaculi tegebant. ut aiũt
suo arginine tegebant. nos designauerint. qui post
aduentum dñi in carne nra libros ac sacramenta
legis spiritaliter ipso reuelante ac donante seruamus;
Attamen eo tempore quo erigebantur tabernaculi oñs
ab inuicem cortine nectebantur. quia eam uniuersa
catholice eccle pulchritudo ab imitio usq; ad terminũ
seculi ppendiam; p fecto quasi una .x. cortinarũ concio
tabernaculum dñi condecorat; Ansulas iacinthinas
in lateribus .xl. imitab; facies cortinarum. ut possint
inuicem copulari. Hyacinthum diximus qm aeri co
loris est. celestium bonorũ significationem congruere;
Ansule ergo hiacinthine cortinas inuicem copulantur.
cum unica spes supne beatitudinis omnia porbem cor
da electorum iuma eademq; deuotione coniungit.
Quae uidelicet ansule aptediantur. quia non solũ ma
teribus cortinarum. uerum & iam in sim tab; hoc ẽ.
extremis angulorũ terminis fieri deberent. Neq enim
una tantum & operatio scõrũ omnium ad pfectionẽ
tinere recte intentionis ppetat. sed ipsum quoque
inuicem bone conuersationis qd̃ pfessionẽ fidei
& sacramentorum celestium pceptionem gerant.
neq uaquam ab inuicem diuersum sed parte indissi
mili habent oñs ueritatis gratia consonum. Termi
num quoq; uix tremonilis cuncta unus eusdemq;
spei habemus certitudine communem. cui tactu
los immorte claudimus ut pcepto prius uita comẽ
stem celestis canus nos inuenis inuenendos uita
aq; in hac ppetuo mansuros esse confidamus;
Quinquagenas ansulas cortina habebit in utraq;
parte. ita inserras ut ansa cortine ansam uenire
& alteri aptari possit. Legimus quinquagesi
mum annum in lege iubeleum. hoc est dimittentẽ
siue remittentium iussum esse uocari. in quo oñs popu
lus ab uniuerso labore terre quiescent. & omnia de
bita solui deberent. Et nouo testamẽto scimus gratiã
sci spũ die pentecostes. hoc est quinquagesima domi
ce resurrectionis in apostolos suos fuisse. ac primitias
nascentis ecclesie consecrasse aduentus. Unde con
stat eo numero ut gratia sci spũ ut futuri quidam
beatitudinis ad quam p eundem sci spũ domũ puenit.
& in cuius pceptione sola uenitur requiescitur. aq;
quiditur recte posse significari; Et apte quinquagenas
ansas habebant cortine quibus inuicem necterentur.
qua non nisi dono sci spũ agitur ut in societate pacis
qd̃ est uinculum pfectionis sibi mutuo & inuicem
copulentur electi. Non alia quam fraterne spei dilec
tionis societatis ac pacis ee discretos. in hac uita
temporibus siue locis xpi famulos una fecit pacis
& concordes; Bene & iam dicitur quia ansas cortine
ne inutraq; parte haberent. ut uidelicet proximas
sibi & utroq; latere cortinas singulę quęq; cortinę
quasi accensis hinc & inde brachiis complecterentur;
Quanimirum necesse est. ut omnis fidelis & cor unde
lucet qui nos in xpo pfessi sumus. & eos qui secum sunt
obuios sincere pietatis ulnis amplectamur; Et illos qui
nos erudiebant in xpo. & quos ipsi xpo donante erudi
uimus uno omnis in xpo ueneremur affectu; Quia & con
tinę singulae tria palmiculae tabularum adsupe
rioris tendebantur. tantum in superioribus uariato fu
sco picture flore refulgebant. ut nequaquam eas quę sca
pariae ut dinalium ferebantur. uel inato posito ful
gebant cortinas deserentes. Quam in star nobis deus
& efficientes nobiscum in dei seruitio fideles monstr
& exemplisq; iuuare. & in quacunq; ut ita dicere po
tuimus. similiter eusdem uirtutes consortes dig
na uirtutibus ueneratione tractare; Ansa ergo
contra ansam uenit. ut alteri ulteri possit apari.
Cum iusta ad inuicem concordi ac pacifica uirtutũ
qualitate fœderentur; Facies & quinquagina
circulos auctor quibus cortinarum uela iungen
da sunt. ut unum tabernaculum fiat. Hic locus in
sequentibus plenius explicatur cum dicitur. & quin

quagenta fiudit circulos aureos qui morderent cortinarum ansas & fierent unum tabernaculum. Quinquagenarius ergo numerus ueram in spūsco requiem designat. Siquia circulos nec initium uidetur nec habere terminum. aurum uero ppter duraturi celeris est ppositus metallis. Quid unquam quagenta circulis aureis. nisi ppetua dari nos & clara ppetuitas summe quietis & primitus. Morde nec q; cortinarū ansas circuli ut unum omnibus tabernaculum fiat. cum supne gloria regni puris fidelium mtb; sese dignanter infudit ut tali gluine salutifere inspirationis una & utroq; populo immo omnibus electis xpi ecclia ppficiatur.

Faciet ergo aulea undecim ad operiendum tectum tabernaculi. hic locus insequentibus ita reperitur; fecit & saga undecim de pilis caprarum ad operiendum tectum tabernaculi. Saga ergo quibus operit tabernaculum. rectores sunt ecclie sce quoru industria ac labore decus eius dem ecclesie proficitur. atq; incessabili cura munitur. Ne unde lies & uita fidei; electos heretica seductione corrumpi. ne falsor catholicor imbecillitate foedari. ne temptationum uitioru sordes adnitentiam. ne temporalium subsidiorum inopia posse ad eris tutam deduci. Qui quanto se ad eos adiuuandos siue repellendos inuentum tempus onum uoluntas accingunt. tanto ampliorem sub dni dno seruiendi libertatem tribuunt. Et quasi mur fulgendi copiam cortinis ptam. dum instar sagorum ipsi foris tempestates afflictionu tolerant. Recte autem eadem riga & caliena siue de pilis caprarum. & xi. facta esse referuntur. quia nimirum sci pdicatores quo altiores merito. & humiliores esse debent animo. Iuxta illud uni sapientis. quanto magnus es humiliare in omnibus. Undecim quippe quidenarium transeunt. neq; ad duo denarium. hoc est apostolicum Numerum pueniunt. transgressionem decalogi legis significant; Cilicinq; habitus penitentium & iam psalmista teste iudicat. Ego aut cum mihi molesti essent induebam me cilicio. Hoc est penitentie habitum & humiliatis quo furorem psequentium aut leuius sufferre placuit. aut eam mitigarem ad sumpsi. Nam si capre sep aut pili siue pelles caprarum foeditatem peccatorum. & non aliquotes humilitatem penitentium significarent. nequaquam ipsum animal immunda

computarentur. neq; in laude sponse dicerentur. capilli tui sicut greges caprarum. Saga ergo quae sco pdicatores insinuant. & cilicia sunt & xi. quia quo studiosius fide corda purificant. eo plura in quibus se ipsos reprehendant inueniunt. Unde humiliter fiscantur. quia in multis offendimus omnes. & si dixerimus qm peccatum non habemus. ipsi nos seducimus. & ueritas in nobis non est. Quorum tamen corda quange sint ppfectionis. sequenta uerba mystice declarant. quibus dicitur; Longitudo sagi unius habebit xxx cubitos. & latitudo quattuor. Ecclie longitudinis non undenarium. sed denarium habet numerum. & hunc certo multa pdicatorum. quo puenter insinuatur. uirtus eorum qui decalogum legis in fide sce trinitatis quae pdilectionem operatur. ppficiunt. Qua uidelicet ppfectione in hac uita nulla esse potest sublimior. Habet & latitudinis mensuram cubitos. quo amplitudinem sincere caritatis. hoc est ei quae in euangelio nobis pr dm xpm & cōmendatur. & dari significari prediximus; Operiunt ergo tectum tabernaculi saga. & haec de pilis facta caprarum. sed in longitudine cubitos xxx. In latitudine uiginti habentia. quia summi illi pdicatores qui uitam fidelium suis & exortationibus & intercessionibus ad diuina sollicitudine uigilius tenuis. sua nuditate protegunt. sese quidem humiliter ipsi contemplata. suisq; puritatis & cellentia peccatores pfitentur; Quitamen quantum ad humanae modum ppfectionis adtinet. mundi inter homines & sublimes apparent. Aequalem mensura sagorum omnium. equibus quinq; iungit sorsum. & sic ibi mutuo copulabit. ita ut sextum sagum in fronte tecti duplicet. Una erit mensura sagorum omnium. quia nimirum una est fides in qua uera saluantur ecclesia. una eademq; uita ad quam festinat aeterna. Unde & hi qui munera dni diuerso tempore ad operandum inuenerunt. uno omnes denario remunerantur; Diuisio ergo sagorum inquinq; & sex iuxta illud intelligi potest qd supra decoratus inquinq; & quinq; diuisis exposuimus. quia uidelicet doctores uterusq; testamenti designent. Quinq; enim saga antiquus populi dni magistris apte comparantur. ut quia moysi ceteros legis sacramenta predicabant. quam uis & euangelicae ueritatis archana predicabant. uel quia in quinq; mundi huius actibus uitam ducebant; In sex autem sagis possunt non inconuenienter nou testamenti doctores accipi.

quia udelicet omnia quaecunque scripta in sc̃a ta
bernacula sacrae uel facta siue dicta referunt / in adumbratione
exemplum siue prophetiae spiritaliter intellecta ad
sumunt. Qua passionem dominicam per quam mundus
sacra sanguine redemptus est. palam suis audientibus
credendam confitendamq; pnuntiant. ac ppterea
solummodo sacramentum eos saluari posse contestant.
Unde recte percipitur. sextum sagum in fronte tecti du
plicari. propter confessionem udelicet & imitationem
eius dominicae passionis. Siquidem iuxta litteram
frontem tecti ingressum tabernaculi dicimus. ubi ñ
tabulas ut supra breuiter diximus. sed columnas
& uectem ab angulo tabularum usq; ad angulum
protentum poni pceptum est. Ideoq; quantũ ad for
mam operis ipsius pertinet. ibi magis opus erat gemi
nato sagorum monimento ubi solida pariet firmi
tas aberat. At uero mystice in fronte tecti sextum
sagum duplicatur. cum omnes qui intrant sanctam ec
clesiam recta fide & sacramenta dominicae passionis
imitantur. ut in huius quoq; imitatione sibi semp
esse uitandum intellegant. Facies & l. ansulas in
ora sagi unius ut cum ansis alterius iungi cum altero queant. & l.
ansas in ora sagi alterius ut cum altero copulentur. L.
fibulas aereas quibus iungantur ansae. & unũ & omnib.
operimentum fiat. Haec ut supra ineoramus & ponamus.
& iam hic intellegi possunt. quam udelicet recor
datio supnę requiei quae numero quinquagenario
solet & prima. corda sanctorum uinculo pacis ad unum.
Aut si nouit aliquid audire delectat. qm̃ saga humili
tatem sublimium designant uiros. quia magis
suos meminisse delectat. quã ut rancorosus pdicasse
cupiunt. amplius deest quae ad prehendere nondũ pos
sunt animabus compungi. quam de illis quae iam ad pr̃
henderant studeant gloriari. potest numerus ansa
rum siue fibularum quinquagenario. ipsa compunc
tionis eorum humilitas designari. Quinquagesi
mus namq; paenitentiae psalmus est. & recte qua
donum poenitentiae non nisi spũ scõ largiente
concedatur. donum uenia poenitentibus non nisi
eadem sci spũs gratia administrante tribuitur. Et
bene quinquagenae ansae fibulae saga inuicem
nectunt. quia nulla magis iustus quã humilitas
fideles in unam caritatis copulam ligat. Nam
quanto se quisq; amplius infirmũ ee perpendit.
tanto studiosius auxilium gratiae quo confortetur in
quirit. Et bene fibulae sunt aeneae. quia mulnũ uoca
le constat esse metallum. Quia mirum magnam
apud dm̃ habet uocem humilis confessio iustorum.
Unde & paulus dicturus cum anxiatur esse & non
maioribus hominum uocibus referretur. sed in conspectu
dei effundere orationem suam. dne & audi orationem
meam inquit & clamor meus ad te ueniat. Qui autem
sup fuerit in sagis quae parantur tecto. id est unum
sagum. q amplius est. & medietate eius operiet poste
rioru tabernaculi. & cubitus & una parte pendebit
& alter ex latere qui plus est. In sagorum longitudine.
utrumq; latus tabernaculi protegens. Haec ut plenius intelligi queant. paulo latius de ordinatione ipsius tabernaculi positione disputare necesse est. Dicim̃ igitur tabernaculi quae & tabulis & columnis constabit longitudinem habuisse. xxti. cubitorum. Latitudinem x. altitudinem similiter x. Si quis ergo uelle domum in latitudine cingere funiculo. uerbi gra abscisa tabula unius meridiani lateris usq; ad basim tabulae quae esse ex regione in latere septentrionali. constat profecto eundem funiculum .xxc. cubitorum longitudinis esse debere. hoc est. x. cubitos habentis ascensionis in meridiano pariete. x. alios aequaliter sursum inter pariet. x. tertio descensionis pariete septentrionali. Item si plon gitudinem domus extendere funiculum uelis. hoc est. a basibus columnarum sursum. & longitudinem totius domus ad occidentalem usq; parietem ac deinde usq; ad basim eius deorsum. habebit funiculus ille. l. cubitos longitudinis. x. uidelicet ascensionis iuxta columnas. xxc. aequaliter sedm longitudinem domus. x. rursus descensionis iuxta occidentalis parietis tabulas. His ergo consideratis mutare est mensuras cortinarum quib. tegenda erat domus. qualiter per quas possint conuenire mensuras. x. enim cortinae habentes singulae longitudinis xx. viii. cubitos. latitudinis. iiii. Quae simul iunctae & in unum compositae tabernaculi im
plebunt. de latitudine sua cubitos xl. Suspendeg
untur cortinae quae habent singulae longitudinis xx
viii. cubitos. & ponentur domo cuius est mensura in
transuersum xxc cubitos. & uidebis quia cortinae
habebunt inaequalitatem quae est inter pariet & ter cubi
tos denos. in ascensu autem siue descensu qui est

iuxta parietes habebant cubitos nouenos. Sicq; fit ut summitas cortinarum terram tangere non possit. sed mensura unius cubiti a terra altior absit. Item unde bis quinos cortanę habent inaequalitate p[ro]pter longitudinem domus cubitos .xxx. Inascensu autem siue descensu qui est in orientali & occidentali latere domus cubitos quinos. Ideoq; eadem latera ad summitas cortinarum. nequaquam ad terram usq; pangit. sed quinis cubitis habeatur terrenum altior. Unde necesse fit ut quini illi cubiti cortinarum qui cessantibus parietibus supsunt. inducantur ad inuicem in orientali simul & occidentali latere. sibiq; mutuo iungantur. Ac sic fiat ut undiq; domum cortanę & pro uno iuxta terram cubito comegant. Haec decentius; porro saga tricenos habebant cubitos longitudinis. quaternos latitudinis. Et quia xl. erant cubiti ad inuicem platera. xl.iii. cubitos implebant. Ponere ergo & hae in domo. & quia concordat longitudo sagorum cum funiculo quo domus metebaris in transuersum. fit ut summitas cortinę ad terram usq; pangat. Habebunt enim denos cubitos aequalitatis inter parietes. denos aequa ascensiuos. siue descensionis mutuoq; latere. Et hoc est quod dicitur scriptum. Quia cubitus & una pars pendebit & alter & altera qui plus esse in sagorum longitudine. utrumq; latus tabernaculi protegens. Tabernaculum namq; ppriae uocat ipsum cortinarum faciens siue coniunctionem. quasi uno utraq; cubito transibant. saga ab australi latere domus. altero a septentrionali. Ideoq; ad terram pungebant. quia haec .xxx. cubitos longitudinis. illę duo minus habebant; Item mensura sagorum. p[ro] longitudinem domus .xl.iii. cubitis tendebatur. xxx. uidelicet & cubitos inaqualiter habens. a fronte domus usq; ad summitatem tabulatę in plaga occidentali. & septem cubitos dependenter a fronte domus. vii. simili later dependenter in plaga occidentali. Sicq; fiunt ut mensura sagoꝝ in occidentali latere duobus cubitis excedere mensuram cortinarum; Quanimirum cortinę destipuenter fiant & supra cōmemoratum. quinq; cubitos eidem occidentali parieti regebant. & in. relinquebant inferiores. Et hoc est quod nunc dicitur; quod ait supfuerit insigni quae panditur tecto. id est unum sagum quod amplius & medietate erant eius operiens pos

terioris tabernaculi; Medietas namq; sagi in latitudine. duo sunt cubiti. ex qua uidelicet medietate, cooperiebantur posteriora tabernaculi. id est cortinarum quae propria tabernaculum uocabantur. quia duobus cubitis eas uelut iuxta adinferiora tendens sagum ultimum. transibat. Haec namq; saga de supuenientia. vii. solummodo cubitos occidentalis parietis cooperiebant. nec tamen tres reliqui qui remanserant usq; ad terram nudi tempestatum iniurias parabant. sed adducti ad inuicem ab utroq; latere sagis septenorum cubitorum qui deficientibus parietibus superant. his posteriora domus firmissime ad terram usq; contegebantur. Neque uero haec tantum ad inuicem pangere. & instar cortinarum sese in medio parietis contingere poterunt. sed & septenoꝝ erant cubitorum. medium parietis inutraq; partem duobus cubitis excedebant. ac sibi inuicem suppositę iungebantur. Quam eodem modo pomęriam de orientali parte domus intellegendum ee putamus. Ideoq; supra pectinem est ut septum sagum in fronte tecti duplicaretur. Haec de re difficillima, pie nobis mel lexisse uisi sumus. Strictam & plicare curauimus. parua uerbis inhis discere si quis nos docere uoluerit. Inquibus tamen omnibus pene allegoriae sensus pluidus. Saganamq; cortinas & desup & infra & ex omni latere protegebant. aeq; ut ille intus libera facie sue uenustatis fulgerent. haec ab omni eas iniuria tempestatum pluuiarum & caumatum foris inmunes reddebant. Quia nimirum p[ro]fecto sanctę ecclesię pposita tra uitam fidelium sibi commissoꝝ solleriti solent cum curam spicere. ut nec subsidia carnis nec uitae spiritalis eis auxilia desint. Repellunt enim saga imbres. obsistunt procellis. arcent solis ardores. cuncta foris aduersantia fortiter abigunt. ut decus cortinarum interius immaculatus p[ro]sistat. Cum augustinus omnia quae fidem turbare possunt haereticorum uenena euacuat. cum gregorius eaque morbos inpugnant tempramenta antiqui hostis explicat. cum cyprianus infirmos nec in martyrio salutaris pius confortat & hortationibus. cum alii uenerabiles episcopi ac doctores quoq; turbare ecclesiam potuerat longius tempramenta propellunt. & quoq; eius desint ad salutem p[ro]fecta solleriti indagine prospicium. Quatenus undiq; recta conuersatio religiosa fidelium libero corde uirtutibus stadere. aeq; incon

speciu sui conditoris ꝓfulgida lucere. & ipsius quoque contemplationi mentem ꝑ suos ꝓdicatores posse oculum intendere. Verum quia inter scos ꝓdicatores illi sunt maximo digni honore qui & ꝓpter quam officio ꝓdicationis & populos regimini deseruiunt. & cum ꝓpo sanguinem fundunt. Recte subditur. faciesq; operimentum aliud erat de pellibus arietum rubricatis. Arietum quippe uocabulo solent nonnumquam sci doctores accipi eo quod sint duces sequentium dni gregem. Unde pulchre psalmista. ad ferte dño inquit filii di. ad ferte dño filios arietum; Quod est apte dicere ad ferte dño o angeli di quibus hui officii cura delegata est. ad ferte dño incolae spus fidelium qui primitiuam uitae & fidei filii beatos apostolos fieri meruerunt. Operuerunt q; tabernaculum dni pelles arietum rubricatae atq; abiuria tempestatum defendum. cum sci ꝓdicatores exemplo passionis & patientiae suae corda infirmorum nequa ꝑturis tribulationum desicere debeant muniunt. Et qm inter ꝓcapua xpi & ecclesiae membra quamuis sacra uirginitas locum teneat. apte postuariatum decus cortinarum. post cilicia monimina scorum. post rubricatos arietum pelles adhuc addatur. Et sup hoc rursum aliud operimentum dehyacinthinis pellibus. Hyacinthus namq; caelestis est coloris. pelles uero mortui animalis pars est indicium est; Et quid ꝑ pelles hyacinthinas. nisi iustos & primum illorum. qui mortificatis ad purum cunctis concupiscentiae carnalis illecebris. caelestem quodammodo interris uitam gerunt. atq; inter homines posita angelicam magis puritatem imitantur. Et hoc quamdiu tempore futurae immortalitatis cunctos promittatur electos quia non nubunt. neq; ducunt uxores. sed sint aequales angelis di. ipsi adhuc mortali carne recentes quemque sequuntur. Unde merito tam magne uitae ꝑmium magnum restat ꝑmium. quia ad extremum ꝓphetae huius dicit dns eunuchis. qui custodierint sabbata mea & elegerint quae ego uolui. & tenuerint foedus meum dabo eis in domo mea & in muris meis locum & nomen melius filiis & filiabus. nomen sempiternum dabo eis quod non auferetur. Merito ergo pelles hyacinthinae supremum in domo di locum tenent. colorq; celestis proximam caelo sedem sortitus est. Ut chori uirginales & animi & corporis speciali uicinia agni sequantur & hymnorum eius laudes designent ubique cantaturi. Bene autem deudis cortinarum & sagorum dicitur qd

asinalae postea. aduersum tamen demissa pendentes quam uisi sorant nequaquam aduersa usq; pingere potuerint. Columnae quoq; atrabulae tabernaculi asinalae erant erectae. haec tamen inquib; stabant habebant interna positas. At uero de rubricatis atq; hyacinthinis pellibus quod malo uestitum operiens dicatur. Quod uero aduersa essent desig non addatur. quia nimirum cetera uirtutum species commune aliquid cum his qui interna adhuc detinent habere uidetur. certamen uero martyrii & decus dotis diuinae uirginitatis quasi abinfimis aduersis rebus suspensum & supnis undiq; specialiter cuncta ecclesiae communi.

Facies & tabulas stantes tabernaculi. x.iiii. Fabulis sethim. quae singulae denos cubitos in longitudine habeant & in latitudine singulos ac semissem; Ligna sethim de quibus tabernaculum fiebat imputribilia sunt natura & immaculatae. & non multum ab alba spina nisi tamen magnitudine distantia. Unde & hieronimus in quadam in libro hebraeorum nominum secundum aliud opusculum suum sethim absolute spinas interpretatus est. Uerbi gratia abel sethim luctus spinarum. non autem facile hoc genus ligni nisi in deserta arabiae ubi tabernaculum aedificatum habitatur solet inueniri. Unde graecus latinus interpres nomen eius aliud ꝓ hebraeum ponere nequiuerunt. ut pote cuius apud eos notitia nulla erat. quamuis quidam qualitatem naturae eius & primere uolentes ligna imputribilia transtulerunt. Tabulae ergo tabernaculi apostolos eorumq; successores ꝓquorum sermonem ecclesia ꝑ orbem dilatatur est designant. Latitudo enim tabularum dilatatio fidei & ecclesiae quae prius in una israhelitica plebe latebat. sed horum ministerio adunatus orbis plenitudinem ꝓpagine. Quamuis recte in latitudine tabularum. ipsa quoq; dilatatio cordis significatur. ut & intelligi ꝓ quam mundum dispicere atq; adpetenda. caelestia solem sublimiter accendi. ꝓ quam solum amicos indo. sed & usque inimicos gaudem diligere ꝓpter dm. Spine uero iuxta eloquium saluatoris carnem humanae delicias & uoluptates fallaces. sed & punctiones peccatorum non incongrue spinae assimulantur. Hinc enim scriptum est. Quasi spinae nascantur in manibus temulenti. id est peccata in operibus suis. Quae ergo ꝓdicatores sci & supine

ctionibus se uitiorum & purgare / & omnib; mundi
curis ac delectationibus quere studuerunt / quate
nus libera mente inamoredi & proximi dilatari
atq; ad pdicandum uerbum longe lateq; possent dis
currere: Recte dicatur / quadelignis spinarum tabule
sunt facce tabernaculi / longitudo tabularum altitu
do est quinque cubitos habebat. quia sci doctores pfe
ruantiam decalogi legis ad pfectionem tendunt.
Quia pceptione denarii diurni inuinea xpi la
borant / id est illa intentione uerbo doctrine insis
tunt ut imaginem inse siu conditoris ac regis qui
adam peccando pdiderunt ipso donante restaurent.
Ut nomen eius quod peccando amiserunt / recte u
uendo recipiant. Sol& namq; in denario regis nomen
& imago continetur / sed & hoc quod denarius septe
nomen accipit. quia x numis complectur. statu
ficure nostre beatitudinis apte congruit / quae in
uendi & proximi dilectione pficitur. Dinamq; sol&
ternario sepe numero ppe eum quae ipse est trinita
tem figurari. homo septenario. quia corpus & quatuor
notissimis habetur elementis / animae uero hoc est
interioris hominis substantia a triplici sole inscriptu
ris distantia conphendi. Hinc est enim qd diligere
dnm ex toto corde / tota anima / tota uirtute nostra
precipimur. Bene ergo tabule quibus erectis ac
stantibus tabernaculum omne continetur x cubitos
habe& altitudinis / quia doctores ac recto rectice ec
desiae hac intentione do deseruiunt. ut ipsum anima
& carne immortales ac beati in aternum uidere me
reamur. Quod uero ipse tabulae cubitos ac semissem
in latitudine habebant. plenus ille cubitus pfectione
bone operationis: dimidium cubiti quod sup est mo
derationem diuine ostendit cognitionis: dm uero inte
rim fide cognoscimus / sed plenam eius cognitionem
in futuro speramus. dicente ipso do. ac dno nro ihu xpo.
S iman seruus in uerbo meo uere discipulus mei eritis /
& cognoscetis ueritatem. Quo rursus ad patrem hec est
aut inquit uita aterna. ut cognoscant ac solum & uerum
dm et quem misisti ihm xpm. plenum ergo boni
operis cubitum habent in hac uita electi / sed cubitum
beate retributionis & pure habent in quam iugu
dia regni pennis & p semita siu conditoris possunt
desideriis p gustum celestibus. Cuius rei cubitus
ad implectionem tunc beati fiamus / cum fuerit ser-

mo quem omni electorum populo promisit in fine
futurum dicens: Eripiam eum & glorificabo eum /
Longitudine dierum adimplebo eum. & ostendam
illi salutare meum. In laceribus tabule. duc mortua
tur fient. quibus tabula alteri tabule connectuntur /
atq; in hunc modum cuncte tabule pparabuntur. In
castrature inlaceribus tabularum. uiturem designant
humilitatis in mentibus uitiorum / p quam a
me sibi inuicem fraterni caritate ungantur.
Dum enim singuli quiq; eorum corde contrito &
humiliato receptaculum in se proximorum dilectio
ni pparant / & diligentius fratribus merito prestant
ac deuotionis & habent. quasi tabule omis tabernaculi
in alterutrum per castrature nexum copulantur. Et
quidem erecto tabernaculo ac regulariter ante ordinata
compage tabularum figura in castrature non cernitur /
quanta tamen uiture tabulas sibi & coadunauerit
ipsa pariter inconcussi firma stabilitas ostendit. Qua
nimirum humilitas cordis sorum quam sibi alterutrum
foederauerunt: foris hominibus uideri non potest. Sed id
intus operatur / & ipso sce ecclesie per altissimo statu pa
lam omnibus patet. Quod aut iubetur duas in tabulis
singulis in castraturis fieri. hoc est mutuoq; laterilla
rum duplicatur accipi figurum potest. ut & in spiritu
simul atq; aduersis inuiolata ergastiis uita custodiatur
uenit. Quarum xx erunt in latere meridiano q uergit
ad austrum. quibus xl. baser argentus fundet. ut binis
baseis singulis tabulis p duos angulos subiciantur. Quanta
fuerit longitudo tabernaculi specialiter non exprimit sed
exeo innuitur. q pariter eius ex tabulis xx compacta
essent. & hae singulae singulas cubitos ac semissem
latitudinis habuisse phibentur. xx namq; cubiti & unciae
semis cubiti xxx cubitorum summa complebunt / quam
fuisse tabernaculi longitudinem & iosephus scribit.
Et bene hoc numero tabernaculi longitudo conphenditur
qua tres sunt uirtutes in quibus principaliter omnis
sce ecclesie pfectio consistit. uidelicet & fides / spes / & cari
tas. Que px. multiplicantur ut tricenarius numerus
implentur / dum uirtutibus mentis operabona iun
guntur. quae decalogo legis continentur. nequis sibi fi
dem spem & dilectionem in dm absq; operum & sectatio
ne pura & sufficere posse. Qui uero numerus tabula
rum uicenarius est / & hoc magnae scorum pfectio
nis mysterium continet. Quater enim quini facit

xx. & cum lex mosaica .v. libris. quattuor aũt & uenias nouu testamenta quattuor sci euangelii uoluminibus conphensa est. merito sci doctores uicenario numero ꝓmunt. quia nisi uerissimus consensus & reuelata atq; completa in euangelio legis arcana manifestant. & ꝓfigurata fuisse in lege euangelii sacramenta declarant. Bases aũt quibus tabule sustentabantur. uerba sunt libri & legis. & ꝓphetarum quibus apostoli & euangeliste ea quę scribere ac predicauere uera esse ac diuina probabant. Unde est illud in euangelio sepissime repetitum. Tunc adimpletum est quod dictum est ꝓphetam. & hoc aũ totum factum est. ut adimplerentur scripture prophetarum. Et apostolus petrus de dño testimonium phibens ad iecit. Et habemus firmiorem prophetam sermonem. cui bene facitis attendentes. Bene aũt singulis tabulis binę bases subponuntur. ut consensus ꝓphetice adtestationis hominibus que apostoli duxere monstrentur. Uel binę bases singulis tabulis ꝓ duos angulos subiciuntur. ut bene suffultus angulus tota recte & indeclinabiliter posse tabula consistere. Quia omnis apostolici & euangelici sermonis in prophetas lectio & intuitum ꝓfigurati inueniatur & finis. Bene eadem bases argenteę sunt facte. ꝓpter nitorem fidei ex uerbi celestis. Eloquia dñi eloquia casta. argentum igne examinatum terre. Inlustre quoq; secundo tabernaculi quod uergit ad aquilonem. xx. tabule erunt. xl. habentes bases argenteas. binę bases singulis tabulis subponentur. Latus sub meridianum tabernaculi q; uergebat ad austrum. antequam illam dñi plebem designat quae lucem scientiae legis iam dudum accipiens amore sui conditoris seruire solebat. porro latus secundũ qd uergebat ad aquilonem eam ꝑ tenebris ac frigore infidelitatis usq; ad tempus dominicae incarnationis sarpere non destiterat gentium multitudinem figurat. deinde uocatione pulchre dñs ꝓphetam. dicam inquit aquilon. da. & austro noli phibere. Quod est apte dicere. dicam populo gentium diutius sine fide algenti. da fidei & uis filius qui ad mei fidei confessionis & amoris conuenant. Dicam & plebi israhelitice quę iam mee luminę cognitionis fruebatur. noli prohibere gentes in sortem electionis recipi. Dicam cornelio ac domui eius fidem & baptisma xpi sus capite. dicam iudaeis nolite cogere credentes gentibus circumcidi. quibus forte baptism consentiatis fidei & confessio ueritatis ad salutem sufficit. Unus aũt numerus mensurarum & figurate tabularum utriq; latus habuit. quia numerum una eademq; fides ipsi & carnis utriq; populo apostolos ꝑdicatur. ad una utrq; promissa regni celestis uocatur. Ad occidentalem uero plagam tabernaculi faciet sex tabulas. & rursum alias duas quae in angulis erigantur post tergum tabernaculi. Iosephus scribit de tabernaculo quae .x. cubitos habuerit latitudinis. scribit & ea quod tabulę eius mensura quattuor digitorum fuerint uectes suspensę. & quo uideatur uelle me allegoricum quod tam ę altitudinis factę fuerint ipsarum baseos tabularum. Quae iterum de hoc q modo ꝓponimus capitulo ac deuectibus tabularum tradicat. Posteriores aũt pariter nouem cubitos. sex tabulę faciebant. quibus coniunctę sunt aliae duę tabulę q medio cubito sexto. quae angulares posuerunt ad instar malorum tabularum. Singulae uero tabulę anulos habebant aureos ꝓ quorum foramen eminentes. uectes quibus tabulae inducebantur confixos ꝓ ordinem ad inuicem pertinaci respicientes. & ꝓ eos deaurati uectes immissi uno q habentes magnitudinem cubitorum .v. Eruntque ad coniunctionem tabularum. introrsus quę caput uectis unius cuiusq; tali uectis capite uelut immodum cochi. & post tergum parietum in longitudine positorum erat ordo ꝓ tabulas omnis. uadens quoq; unus anulus utriusq; parietis. Lintea contorta fuerunt cassimonibus facta & intexta ad inuicem. Quod propterea sic & quisitum est. ut neq; auertas mouerentur neq; alia causa tabernaculum conturbare. sed immobile secundum quae seruabatur. Haec de breuiter Iosephus. Uerum uacua allegoriae sensus. occidentalis plaga quae utrumq; in separiem recipiens aedificium tabernaculi consummat. recte ad impletionem totius uniuersalis ecclesiae. quae ei sine huius mundi ꝓficitur designat. Ad quam usque fides & operatio recta utriusq; populi ꝑseuerans quasi gemini longitudo parietis ꝓtingit. Neque enim credibile est. ad ante tempus dominicae incarnationis umquam defuisse qui & gentibus crederent. utrum nunquam uis grauiter damnato ob ꝓfidiam populo iudaeorum non ee aliquos

ex illis tam & si paucissimos qui inter xpianos gulzan
ter coa die ardendo ad salutem puenisant. Quod si
quis negare psumpserit dicamus quod negare nulla
tenus potest. Qm uidelic& spiritales utriusq; testa
menti doctores atq; interpres qui uera sermonem
dñi proferunt de thesauro suo noua & uetera usq; ad fi
nem seculi sint in hoc tecto pmansuri. Et apte tabernacu
lum occidentali plage consimilatur in qua die mos
claudere & caneas solent ostia occidere. ppe seculi
est ut omnium unusquisq; electi ad generalem om
nis seculi terminum; Recte de hac plaga tabernaculi in
sequentibus dicatur qm mare respicere. Significat
aut mare rubrum in quo demersus cum suo exercitu
pharao. & de quo saluatus israhel admonemur in ea
ubi tabernaculum fuerat ascendit. Respicit ergo
mare plaga occidentalis tabernaculi. cum scīa ecclia
post operum bonorum pfectionem coronata in xpo
libero aspectu intuebitur unum ad poenas impiorum
quas ipso uidente cauere sciat. Esaias de stella que
ait. Quia sicut cęli noui & terra noua quę ego
facio coram me dicit dñs. sic stabit semen
uestrum & nomen uestrum. Et paulo post. Et egredient
& uidebunt cadauera uirorum qui preuaricati sunt
in me. uermis eorum non morietur & ignis eorum
non extinguetur. Bene aut plaga tabernaculi oc
cidentalis uel quę mare respicere dicta est. ex
tabulis constabat. ut quia senario numero sol & p
fectio boni operis & primi. eo quod dñs in illo mun
di ornatum consummauerit. in illo homine impri
mordio creauerit. in illo genus humanum sua pas
sione restaurauerit. ut qui a sex sunt aetatibus seth
huius in quibus oportet nos bonis operibus pfici.
ut ad aeternam requiem in futuro & resurrectio
nis gloriam puenire possimus. Nam quod rursus
alię duę tabulę acceperunt in primis in angulis ta
bernaculi erigi postergum tabernaculi. quę uenien
ti aborientali plagę pariter exciperent. & occiden
talis plagę parietes coniungant. ad remunerationē
future pacis unę quae post labores & tempora hui
us seculi secutura est. Quod bifariam duo dicuntur in sab
batismum scilicet. hoc est requiem animarum sanc
tarum post absolutionem corporum. & in gloria resurrec
tionis incorruptibilium receptione corporum. Quę uraq;
portio remunerationis uerę populo communis nul

lo unquam fine terminatur. Bene aut de eisdem ta
bulis sub iuncturę. Erantq; coniunctę ad orsum
usq; sursum. & una omnes compagine retinebat. Quia
nimirum omnes electorum uitas una eademq; fide
& caritate ad celestia tendit. In unum eundemq;
finem diuinę uisionis puenit. In una eademq; uoce
recta dogmatis omnes eorum pdicatorum sermo concor
dat. Debuerunt namq; ab inuicem compagine tabula
rum. si quod unus prophetarum aut apostolorum uocali
us negaret. Verum qđ concorsi fabricatum ecclie sermo
diuinorum eloquiorum erigit. pfecto una omnes tab
naculi tabulas unetum compingunt atq; ab inuicē
se iungi non sinit. Duabus quoq; tabulis quę in angulis
ponendę sunt. simplus iunctura seruabatur. & earum simul
tabulę occo. bases earum argenteas sedecim. duab; basib;
punctum tabulam sub puncti. Angulares tabulę sunt
tabulis puncti pomis coniunctę. quia futuręs re
quiei & immortalitatis gloriam pstenti nris conuersatio
ni pfidem spem & caritatem firmissime consuescit. Im
mo ideo stabilis & inconcussa pstens nra conuersatio pe
durat. quia futuręs dona retributionis credit & spem di
ligit. Et hae aut tabulę quę ut pfectionē bonę nręactio
nis. ut futuręs gloriis pmia designant octabus binis sin
gulę basibus sustentantur. qua hac quoq; omnia ad
confirmationem euangelicę & apostolicę pdicationis
prophetę sci futurę ee consona uoce pdixerunt. Fuit
& uester deligens rectum. quinq; ad ornandas tabu
las munolauere tabernaculi. & quinq; alios malleros.
Et eusdem numeri ad occidentalem plagam quae mi
nantur pmedias tabulas a summo usq; ad summum.
Decem N. quae tabulas tabernaculi continent. Vsum libri
mosaicę legis quorum munimine sanctam mirabilem
ab omni tempestatum scelerum sedemonioq; spiritu
impulsione tuentur. Et hoc in utroq; lucet. quia in solis
priorem di populum. lucerna legis erudiebat ad fidem
& operationem. sed & nos nouo tempore testamenti
do seruientes eadem lucerna spiritaliter intellecta mu
ris gratia dulcedinis. & impensa ad fidem operationēq;
uirtutum instruit. & in futuro ad spem pręmię remu
nerationis accendit. Et eusdem quoq; numeri uectes
ad occidentalem sunt plagam. quia ipsam quoq; com
pletionem bonorum operis quando pmia ad summa deduc
ne expectamur. lex nobis bene intellecta pdicat. Unde
interrogantibus diuitem ac dicentem. magister bone quid

bom faciam uel habeam uitam æternam. Respondit
Idem magister bonus. Si uis ad uitam ingredi serua
mandata. & non illi alia quam legi mandata sub
didit. Ipsasq; tabulas deauratis & fundere eis anulos
aureos. p quos uectes tabulata continent. Tabulę
tabernaculi deaurate pfulgent. cum omis uita om
nis sermo scōrum p̄dicatorum lucem p̄monstrat sa
pientiae celestis. nihil ineis aliud quā uarium deau
ratum aspicitur. Anuli aūt aurei p quos uectes tabulata con
tinebant. ipsā uitę celestis beatitudinē designant. Quę
p̄ quam sua gloriam clarificatus recte auro. p̄ter aeter
nitatem recte circulo comparatur. Unde & apl̄s de illa
reposita est. Inquit mihi corona iustitiae. quinq; aūt
circulos singulas habebant tabulę. nonqua quinq;
prona est distinctio patrię celestis. sed qua eadem p
patriā clarificat & clarificatus regni illius. In genesi.
eadem in exodo. eadem in leuitico. eadem in libro
numerorum. eadem in deuteronomio. semper aconta
netur. Et quinq; anuli aurei singulis tabernaculi ta
bulis erant infixi. quia corda iustorum multū dilatata
p amorem in omnibus legis mandatis libris non solum
correctionem operum. sed & p̄ eam lucem legunt. Et fundere eis inquit anulos aure
os p quos uectes tabulata continent. uectes p anulos
aureos tabulata continent. ut uerba sacri eloquii
p promissionem regni celestis statum sc̄e eccle confir
mant. ut eo minus p turbationes mundi tumeat. q
certius stabilitatem p petuę remunerationis discat.
bene uā de eisdem uectibus subditur. Quos operies
Lamminis aureis. Lamminis quippe aureis uectes ope
riuntur. cum uerbis diuine legis quae esse uectes la
tere sensum forcia uidentur. ad confirmandam
uitam fidelium apostolorum superior intellectus id est
euangelica claritate p̄fulgidus in esse monstratur.
Ut enim exempli gratia unū testimonium ponam.
cum legimus historiā sed nescimus quomodo diluuio quod
impios deleuit mirabiliter eā sibi in archa seruauit
euaserit. pene omnib; inest qd̄ diligens iustitiam
& odio habens iniquitatem. p̄ius nouerit decem plagas
ne oriri. impios uero iusta districtione punire.
Sed deoq; talis lectio instar uectium impiorum tabernaculum dñi contra. quamuis fidelium uerbis
infigat. uerum tamen ab incursu tentationū p̄munit.
Uerum quasi uectes lignei Lamminis uestiuntur aureis.
cum hac eadem lectio p̄ spiritalem intellegentiā
eruditionibus plena mysteriis ostenditur. Cum ecclesiam catholicam. aqua diluuii baptismi significa
re dinoscitur. munda & immunda animalia spiritales
& carnales quosq; electa. ligna aręa leuigata & bitu
minata doctores gratia fidei roborauit. Corui de
arca egressi nec reuersi. eos qui post baptisma ad p̄
ua sua desiderant. sumus olim columbam imaginem
aream. eos qui foris quidem hoc est in hereticos bapti
zati sunt. sed qua pinguedinem austeram habent p
gratiā sancti spiritus mutatam catholicam merentur
duci. Columba de arca egressa nequaquam reuersa.
eos qui carne soluti ad liberum lucem patrię celestis
p̄uolant. nequaquam amplius ad labores terrenę
peregrinationis reduci. Circumdantur itaq; auro
uectes lignorum. sed rursum. ea firmissima sacre scripturę
testimonia p̄ interpretationē mysticam huic & huiusmodi
sensibus celestibus aspirantib; plurimum ē placida.
Et erige tabernaculum iuxta exemplum qd̄ tibi in
monte monstratum est. Exemplum tabernaculi moysi
in monte monstratum est. quia communitatis in secreto
animo uelut sublimem angelice puritatis & immorta
litatis uitam. Adamus instar humanā interna conuer
sationem. inquantum mortalibus imitari possibile fuit
instruere uidebatur. Erigitur aūt tabernaculum iuxta
exemplū qd̄ illi in monte monstratum est. quando electi
quiq; ad imitationē angelice puritatis quā ipse mediator
contemplatus meruit opus animūq; componunt. Huius
mundi depulsis tenebris meridiano septemplici mundi gra
dationis lumine p̄ dñm dedite & positum est. insequentibus
etiam orientale lucis qualiter sit compositū monstra
tur. Sed prius scripturam de medio pariete qui sancta
a priore tabernaculo diuidebat intuendā uidetur. Sequi:

Facies & uelum de hyacintho & purpura & coccо bis tincto & byssо retorta. opere plumario
& polymitario intexetis. quod ad pendere ante
quatuor columnas de lignis sethim. Uelum hoc q̄
tabernaculum diuidebatur medium ratione positū refert
ioseph⁹ ut xx quidem cubita longitudinis ad prima
domum. x. ū ponerent ad sanctum. Quod pomeria mensu
rem templi qd̄ postea factum est a salomone liquet ee ean
uenienter. qd̄ cū esse lx. cubitos longitudinis & xx la
titudinis. certum longitudinis partem. id est xx cu
bitos ad interiorem domū. hoc ē sanctorum habebat

sēparatam. Ita ut longitudō latitudo eiusdē domi
mertionis sit. Si ergo esse tabernaculi pars
mertior longitudinem & latitudinem similem
hoc est denorum habebat cubitorum. quid aūt
idem uelum figuraliter & primate. apte ad hebreos
manifeste declarat. ubi & hoc pariter exponit
ad sensum allegoricum quare in priore quidem
tabernaculo semp introirent sacerdotes sacrificioz
officia consummantes. In secundo aūt semel in an
no solus pontifex. non sine sanguine quē offerebat
pro sua & populi ignorantia. Velum hoc celum
interpretatur. Quē aūt in priore tabernaculo
contigie pannū introitum eum sacrificium sacerdo
tes. Suphuum uite statute dissentit. ubi sēi dñō si
ne intermissione famulantes cotidianos suę
fragilitatis errores. sine quibus esse in hac uita
nullatenus potest. cotidianis bonoz operū uictimis
cotidianis lacrimarum suarū libaminibus.
quasi uere sacerdotes dī a sepī eius expiant. Sū
mū uero sacerdotem qui semel in anno sca sōz
cum sanguine uictimarum ingrediebat. ipsū
intellegit esse pontificem magnū cui dictū est.
Tues sacerdos in ēternū secm ordinē melchisedech.
Qui semel oblatus p peccatis nrīs ipse sacerdos &
hostia p priū sanguinē in ipsum celum intrauit
ut appareat nunc uultui dī pro nobis. Quod aūt idem
uelum de hyacintho & purpura & cocco bifario
& bysso retorta. pulchra uarietate contexūt.
quis non uideat & iam uirtutū pulchritu
dinem celestis congruere uisionis. Sicut enim decorem
flammaq; astrorum. si multa farinā nubiū speciē.
si ipsam rem consideras mille habentem uarios
aduersa sola colores. nonne uideris tibi multo. ſ.
plures sepulchriores quam uelo tabernaculi intexti
sunt indutus celo colorum nouis picturis. Quanto
ornatū columnę auree quas adpensum est hocuelū
celestium sunt potestates. agminū uirtutū; uiū
quimus p̄dicare. de quibus & supradiximus. hoc est
fortitudine. temperantia. prudentia. iustitia.
Quae quidem uirtutes aliter in laboribus. aerumnis
uoluptatibus nobis. aliter in celis seruant. ab angelis
& animabus sctis. Ibi namq; regnantia. Presens
uidetur esse subditum iustitiae. qr & hoc immorta
lis omnino iustitiae. Nullum bonum dō p̄ponere
uel aequare prudentiae. Dō firmissime cohaerent for
titudini. Nullo defectu noxio delectari temperantia.
Hic aūt qd aegre iustitia in subuenendo miseris. qd
prudentia in p̄caūdis insidiis. quod fortitudo inferen
dis molestiis. qd temperantia in cohercendis delecta
tionibus prauis. Non ibi erit. ubi nihil erit omnino
mali. Bene aūt haec olumne deliguis sedium fiūt.
ut quia spūs angelici incorruptibilis naturae & immor
talis sunt condita. uel quia absq; peccato condita me
mentium suę conditionis puritatem semp custodiunt.
De quibus apte subditur. Quae ipse quidem deaurate
erunt & habebunt capita aurea. sed & basis argenteas.
deaurate quippe sunt olumne ante quas adpendet
uelum. quia posite intra uelum celestium angelo
rum & dantur sunt gratia uestite. Capita habent
aurea. quia mentem quae regunt. habent presentia
diuinę cognitionis ac uisionis inluminatam. Habent
& basis argenteas. quia omnis eoz natura. In hoc quasi
fundamento specialiter subsistit. ut laudes hymnoru
suo conditori decantet. Ut uoluntatem eiusdem con
ditoris nobis adhuc interra peregrinantibus. quasi
per uelum positis suis concupiscentiis narrent. Inseret
autem uelum parietibus intra quę ponet arcam testamenti
quos sctuarium & sctuarii & sctuaria diuidentur. Circu
li q̄ neq; initium habere. neq; finem uidentur. unum
quam inscriptura sacra p similitudinem poni solent. Intra
re uelum quo celum figuratur parietibus suspensū esse
phibetur. uel quia in aeterno erat consilio diuinitus
quando mundus creaturis inquo primum aq; & ig
nium locum habet natura celestis. uel quia ita fac
tum est firmamentum celi ut nunquam ei facturā soluat.
Nam quia dicit ait. celum & terra transibunt. de celo
est aethereo accipiendum. Intra hoc aūt uelum posita
est archa testamenti. quia mediator dei & hominū
homo xpūs. qui solus paternoz est consciis arcanoz.
post passionem suā resurrectionemq; a mortuis
sup celos celoz ascendens. sed & ad dexteram patris.
Hoc uelo sctuarium sctuarii sctuaria. diuiduntur.
qm ecclia quę & angelis sctis & hominibus constans
partim adhuc peregrinatur in infimis. partim in
aeterna patria regnat. In supnis adhuc caussis suos
diriment uelo celi habet ab inuicem segregatos.
Ponet & pontificatorum sup archā testamenti inter
scorum. Aprepontificatorum sup aram posituredi

qua ipſe mediator dī & hominum ſpecialiter adō
pare donatum eſt ut eſſe ꝓprium ꝓpeccatis nr̄is.
Unde & iam paulus dicit. ihc̄ xp̄c̄ qui mortuus eſt. im
mo qui & reſurrexit qui eſt ad dexteram dī qui & iam
interpellat ꝓnobis. Menſam quae ſtra udum &
contra menſam candelabrum in latere tabernaculi
meridiano; Menſa enim ſtabat in parte aquilonis.
Menſa & candelabrum tabnaculi temporalia dī beneficia
ſignant quibus in pſenti reficimur & illuminamur. ubi
ſi murum conſortii & adiutricem creſcente grā
mentorum ad panem angelorum mele. mundu
candum & ad uidendam uerum mundi lucem intrare
ualeamus. Quae ſunt ambo ſtra udum. qm̄ in hac ſcī
modo uita ut ſcripturis ſcīs ac doctoribus. ut ceteris
redemptionis nr̄is ſacramentis operi habemus. inſtituto
autē ſeculo ubi dns palam de pace ad nuntiabit nobis.
id eſt palam patrem oſtendet nobis. Diximus autē
ſupra qua latus tabernaculi meridianum antiquā
di plebem ſignificare. quae prior lucem diuine
agnitionis. prior feruorem diuine dilectionis ac
cipit; pars uero ſeptentrionalis eiusdem tabnaculi
congregatam degentibus extra. quae diutius inte
nebris & in umbra mortis remanſerat indicare.
Unde recta diſtinctione & iam candelabrum qd̄ impar
te auſtrali collocatur poteſt gratiam quae prior po
pulo data eſt inſinuare. miſa ū quę in parte aquilo
nis ſtabat eaque nobiſſum donata dī beneficia de
ſignare. Recte candelabrum contra menſā poſitū
ee dicitur. quia nimirum ſcripturam legis & pphe
rum p̄omnia ad gratiā euangelii. Huic uidelicet
teſtimonium phibent. & plane ſenſu ſpīrali reuelan
dum eſſe ſignificant. Facies autem uarium mutuo
in tabernaculi dehyacintho & purpura cocco; bis
tincto & byſſo retorta opere plumario. & pleniſſimo
ne deuelo. quod ſcīarū & ſcīari & ſcīaria dicebat
recta & ponere de orientali latere ſcīari qd̄ intē miſſe
ad tempus uidebatur. cum ceteri eius latere auſtrale
uidelicet. ſeptentrionale & occidentale deſcribere.
Uarium ergo in uestu tabnaculi pulchra colo
uariatae contextum. primitiue eſt decus eccleſiae
diuerſis uirtutum floribus gloriſicum. De quibus
ſcribit lucas. quia multitudinis credentium erat
cor & anima una. & nondum repararo in eiſulla
nequis quā eoꝝ quae poſſidebant aliquid ſuū eſſe
diceret & esset. In erat namq; ex hyacinthinus
qua celeſtia cogitare celeſtem interius uitā ducere
ſolebat. In erat purpura. qua morienti parata
ꝓpō; In erat coccus bis tinctus. qua dī & proximi di
lectione flagrabat. In erat & byſſus retorta. q̄ con
tinentia carnis & castitate gaudebat. Et quinq; colū
nas deaurabis lignorum ſethim ante quas ducetur
uelorum; Columnę quibus uelorum ſuſpende
batur. ſcīſſuræ doctores. de quibus lucas conſequenter
adiungit. Et uirtute magna reddebant apl̄i teſtimo
nium reſurrectionis ihū xp̄i dn̄i nr̄i; Quo in mentis qui
to robuſtius ipſa ad ſupna erigitur. Et quanto firmius
docendo & alios ad amorem ſupniorum ſufficit ad
uocare; Sicut enī apoſtoli & apoſtolici uiri prabu
las recte poſſunt deſignari; ꝓpter latitudinē t doctri
nam qua eunctas in mundum uniuerſum p̄dicante
euangl̄m oīm occupauit. ut de ceteris quā non ſolum
uſq; ad amoꝝ. ſed uſq; ad diligendos & iam ipſos quen
dam inimicos. & contumelias & beneficia ꝓſequen
dos eoꝝ quę ſe odio habent. tra & iam ꝓpē inexpugna
bile cordis robur & intentionem ad celeſtia ſemper
erectam. non immemor uocabulo & ſtructura
columnarum figurantur. Apl̄o adteſtante q̄ ut
Iacobus cephas & iohēs qui uidebantur columnę
eſſe. Quae nimirum columnę bene quinq; ſunt fac
tę; ꝓpter totidem libros legis quibus necceſſe eſt ut
doctores ſuę uerbo p̄dicationis communiant. Et
maxime qui primitiuam inſtituere eccl̄am. quę
ex hebreorum populo congregata ſola moſaicę le
gis auctoritate nouerat inſtrui. cum nec dum
euangelica & apl̄ica porrecta ſcriptura effulgeret.
Bene eadem columnę deligni quidem ſethim ſicri
auro tubentur operiri. ut inſinuentur p̄dicato
res ſecundā firmitate cordis intus integri. atq; nullo
deficientes. & operum claritate foris ſecus eſſe de
bere conſpicui. Uel certe columnę lignorū ſethim
deauratur. Cum idem doctores fortitudinem ſuę
actionis diuino ſemper adiutorio pregrendam docent.
cum in omnib; quę faciunt gloriā patris quę ēnę ſus
requirunt. cum in uniuerſis quae locunt xp̄m ſona
re quudent dicentes. Non enī nos met ipſos p̄dicamus
ſed ihm̄ xp̄m dn̄m nr̄m. Dequibus apte ſubdatur.
Quarum erunt capita aurea. & baſes aeneę; duplex
quippe apl̄ica illam deſignant. de quo dicit apl̄s.

& omnia constant in ipso & ipse est caput corporis
ecclę. qui est principium & primo genitus ex mortu
is. Nec inconguum uideatur ꝑ quinq; capita co
lumnarum. unū caput ecclę xp̄m significari. Tot enī
fuere capita quot columnę. quia nimirū idem ipse
dn̄s xp̄s omniū fidēlium caput est. In se quidem ipso ma
nens semp aequalis atq; indiuisibilis. sed singulis qui
busq; electis gratiam siu sp̄s sapientiam capacitate
diuidens. Unde non solum omni generaliter eccle
uerum etiam specialiter uni cuiq; membrorum ecclie
illud ꝓphet̄icum ei fiducia ꝓclamare. Nunc autē
exaltauit caput meū. sup inimicos meos. Cui nimirū
capitis significatiue conuenit aptē. qd eadem capi
ta columnarum non deaurata ut colūne & tabule
sed aurea fieri iubentur. Quia fidei quidem omnis pura
ei per sunt. sacra sp̄ūs & gratia celestis. ipse autem
plenus erat gratiae & ueritatis. Et sicut ꝑ cursor suus
de illo ait. non enim ad mensurā dat dn̄s sp̄m. pa
ter enim diligit filium. & omnia dedit in manu eius.
Base autem aeneae ꝓphetę sunt. quorū ad testatione
aptor sermo confirmatur. Et bene aeneę. ꝙ ꝑ tolerabilem mentis ꝓphetiae fiduciam. ut qua sermo
eor reuelante. siue transeunte mundo nulla unquā
uetustate ꝓterit consumi. neq; enim uenit dn̄s solue
re legem aut ꝓphetas. sed adimplere. Sunc qua de
orientali plaga loquimur. uidetur opportunum cō
memorare aliqua de expositione uectis illius singu
laris. quem ab angulo tabularum ad angulum usq;
paries alterius porrectum esse. ac totum parietum
constantiā ne ui & impulsu procellarum conuelli atq;
huc & illuc posse & inflecti contenere iam diximus;
Scriptum est in sequentibus sacre hist̄orię. ubi omnia
quae dn̄s imperauit moysi & peracta narrantur;

Fecit quoq; uectem alium qui ꝑ medias tabulas ab
angulo usq; ad angulum ꝑueniret. Hic ego uectis pri
mo tabularum summitate usq; ad ultimus lateris ſu
mitatem. ꝑ x. cubitos longitudinis tabernaculi patet
et credendus est. atque utroq; firmiter tabulis impositi
ut phoc & ex tabernaculi plaga quae non tabulis sed
columnis constabat. non minus fixa quā exteri uento
lis & impellente ꝓsistere. Cuius uectis si & iam sacra
mentum scire desideras. ipsum absq; omni ambigui
tate redemptorem nr̄m figuratie denotatae. qui
quasi ab angulo usq; ad angulum ꝑuenit. quia apls
be iudaica quam prius elegerat ad saluandam sua
gentium multitudinem propriam ꝓtendit. Unde
merito sicut in prophet̄is lapis angularis. ita & uectis in
lege uocatur angularis. potest recte nuncupari. Lapis ui
delicet angularis ꝓpter templum quod de lapidibus ui
uis dō constituitur. uectis uero angularis ꝓpter abnega
tum qd ex deliquis impuribilib; hoc est de animabus
electorum corruptionis labe auersis aedificatur.

Facies & altare de lignis sethim. quod habebit v
cubitos in longitudine. & totidem in latitudine
id est quadrum. & tres cubitos in altitudine. Hoc
altare quod ꝓpriae holocausti uocabatur corda elec
torum designat. quae ad offerenda dō sacrificia bonor
operum ipsius sunt dona consecrata. Quod apte de
lignis sethim fieri ꝓcipitur. quia munda & incorrup
ta decet cē corda & corpora in quibus sp̄s di habitat.
Habet v. cubitos longitudinis & totidem latitudinis.
cum fidelis quisq; omissis corporis sensibus in longitudi
ne patientiae & in latitudine caritatis & cetera sacra
gre. ut in omni usu suo. auditu. gustu. olfactu.
& tactu. semp sē diuino menti ueritate mancipatum cē
seruitio. Iuxta illud apti. siue manducatis siue bibi
tis. siue aliud quid facitis omnia in gl̄am dei facite.
Habet tres. cubitos altitudinis. cum eadem corda elec
torum ꝓsidem. spem. & caritatem ad celestia rendunt.
Cornua aut ꝑ quatuor angulos ex ipso erunt & ꝑ eri
crillud aere; Quatuor angulos habet altare holocausti.
q. ꝑ quatuor mundi plagas reādificatur ecclia. quae
ꝓpter unum cor & animā totius ecclesiae multitu
dinis recte ꝓtota unius designatur altaris; Ex quo
uidelicet altari cornua sunt iiii. cum iiii uirtutibus
saepedictis ut hoy cor la mununtur. De quibus in
laude sapientiae dicitur. Sobrietatem enim & pru
dentiam docet & iustitiā & uirtutem quibus utilius nil
hil est in uita hominis. Haec cornua ex ipso altari ꝓdu
cuntur. cū munimina uirtutum fideles non speciem
ad faciem hominum ostentant. sed ex anima sua ex
dulcedine recte generant. Cornua sunt iiii. pro iiii an
gulos altaris. cum in omnibus mundi terminis ecclia
uirtutum potentia spiritali cunctis hostium insidiis in
uolubilis ꝓsistit. Immo ipsa cuncta se impugnantib.
fortior effectur; Quod uidelicet altare operiebatur
aere. cum uirtus omnipotentia fidelium ꝓseuerantes
usq; ad finem firmiter tenetur; Qui in enī aeris me

tallum longo tpe & tempore incorruptibile durare re
te ꝓhoc aurum cal& ꝓseuerantiae designari. Siquẽ uero
mous& uexta lucernam. quomodo ligna altaris tanto igne
uicino incombusta ꝓmanere potuerunt. accipiat beati
hieronimi de hac questione responsum; Altaris inquit
ligna quę delignis paradisi sunt non cremantur igne
uicino. sed purioria redduntur. Nec mirum hoc de scũa
rio & interioribus templi & altari dum manatis ere
dere. cum & cum amictum lignei geniis ẽ. Illum habens
inse similitudinẽ quanto plus arserit. tanto mundus
muenitur. Facies q; mus fureus lebetas ad susci pi
endos cineres & foreipes atq; furcinulas & ignium
receptacula. omnia uasa quę fabricabis. Vasa al
taris diuersa. id diuersas fidelium ꝓsonas ut certe mul
titudinis ipsorum actiones siue cogitationes insinua
tarum sui conditoris disponas accipere debemus.
Et quidem primo lebetas ad susci piendos cineres facit
perpetuo. Cinis aũt hostiarum qđ in magno mysterio
debeat accipi testatur. cum mundę rubę aspersus. qui & ũ
apostolo teste inquinatos sẽ sanabat ad emundatio
nem carnis. In quo ipse ꝓfiguratum intellegit sacra
mentum dominicę passionis semper & actionem
passionis xpi designat. Quae ergo omnia sacrificia
& uictimę quę incendebantur. in altari t passionẽ
dñi ut deuotionem sc̃oꝝ eius flamma ardentem
significare dicamus. merito cinis holocaustorum ut consũmationem dominicę passionis ut certe
ꝓfectionem & primitiae uirtutis ustoꝝ. cum tota in
diserutum ꝓ ignem sc̃i spũs oblata ipsa tam bona opera
finire & adipiscenda operum ꝓmia in aeternam uitã
rapi meruerint. Quod ut manifestius fiat uideamus
quid de ceneribus holocausti moyses dicat. Haec
est inquit lex holocausti re cremabitur in altari tota
nocte usq; mane ignis eiusdem altaris erit. Vestiet
sacerdos tunica & feminalibus lineis. tollensq; cine
res quos uorans ignis consumpserit. & ponens iuxta altare
spoliabitur prioribus uestimentis. induetusq; aliis efferet
eos extra castra & in loco mundissimo usq; ad faucillam
consumi faciet. ignis autem in altari semper ardebit. Holo
caustum ergo cremabitur in altari. cum in corde cuius
cumq; electi quisque ipsum totum & carne uidelicet
& corde deo nouerit opus bonum feruente caritatis
igne parari. Quod tota sit nocte usq; mane. cum
quisque eo usq; huius tempore. usq; dum raptus & corpo
re futuri mane seculi uidere meruerit bonis insiste
re non cessat operibus. Ignis eodem altari erit qui
illa solum caritate quam ecclesiae dñi ꝓ spũs sẽn
tributi ardere debemus. Bene q; filii aaron quia
igne alienum dño offerre & non eum qui semel de
caelo datus est uoluerunt. mox ignem cęlesti pemp
tum. Quia nimirum quicumq; opera cęlestia nõ
celestis in mente mercedis sed reponulis in animi
fauoris aut cõmodi fuerunt. sententia irae celestis
ferumur. Vestietur sacerdos tunica & feminalib.
lineis; Sacerdos qui offert holocaustũ dñi est. qua
in nobis ipse ignem suę caritatis accendere. ac plane
hostias bonę nr̃ae actionis sibi m & acceptabiles face
re consueuit. Et haec faciens uestitur lineis indumẽ
tis. quae ut notat opera iustorum & circa exempla
nobis suae incarnationis purificatur & mortis ꝓpo
nit quae ꝓ lignum significari posse sepius dicaũ est
Tollit aũt idem sacerdos cineres quos uorans ignis
altãr & ponit iuxta altare. cum dñi finem laboris
sui operibus imponit. Neq; iustos debere ultra
ultra putta aũa certare. sed eorum iustitiam
ultra aũa sub& accipere. ponens & enim cineres
iuxta altare spoliabitur. prioribus uestimentis.
cum admemoratã iustaq; fecerunt bona reducens ñ
eis amplius habitum suę passionis imitandũ ostendit
sed induitur aliis uestimentis alibi ubi deliciae. de quibus
mentio dicet ipse. Amẽ dico uobis. quod plangit se
& flet & illos discumbere. id est aduenam seremune
rationem ꝓparabit. & illos in aeternã facit quietem fouiri.
Induitur uero aliis uestimentis efferre & cineres extra ca
stra. cum paratur ad remunerandum laborem electorũ
suoꝝ dñs quicquid boni gesserunt tam mille facie
uitia uideri hinc ablatum. Nec ab re est. Loco extra
castra posito ubi ꝓpheus ingressum figurari. cum &
dñs dicat. ipse si quis introierit saluabitur. & ingredie
tur & egredietur & pascua inueniet. Et psalmista
dñs custodiat introitum tuum & exitum tuum.
Introitum uidelicet in hanc ecclesiae unam. & tam
uero illam ubi pascua inueniuntur & requiescitur.
Non ergo inepte locum extra castra positum illa
intellegimus uita. ꝑ sertim cum ibi locus mundissi
mus ee dicatur quod in hac uita fieri nullatenus posse
ꝓspicuum est. Locus ergo mundissimus extra castra
ipse est animus iustoꝝ. & hac uita sublatorum

&malia uota gaudentium. Inquo uidelicet loco ci
nis holocausti usq; ad fauillam consumatur. ibi
operum bonoꝝ merces reddatur. ut labor omis sa
grum consumatur & quiescanti operi laborebonoꝝ
ipsa caritas p quam operabuntur numquā cessabit
immo flagrantior ardere & cum ipse quem di
gimus in cinere uidebitur. Recte subditur. Ignis autē
in altari semper debet. Et paulo post. Ignis est iste
ppetuus qui numquā deficit & deuorat. Consumto
ergo usq; ad fauillam holocausto. ignis numquā
deuorari deficit. quia absūpto pfecte omni genere
laborandi sola caritas ppetuo numquā extinguen
da flagrabit. Hacc de lege holocausti latius diximꝰ
Preterea altaris quandiu sedi pendos cineres hosti
arum fieri iubebantur. Leberet ergo cineres cōfus
cipiunt. cum fideles quiq; exemplaria sacrarum ora
dominice passionis ad custodiam sui piamēte retrac
tant. ut certe quam pcelentium iustoꝝ diligēt
aspectum. Qui magnis pdrō elaboratis agonibus
nunc cursu consumato depcepto iam brauio sine fine
lacetantur. Post leberas autē forcipes atq; fusemule
& ignium receptacula fieri iussit. Forcipes ad
emendandum altaris ignem fieri debere credendū
est. unde recte pcessōi pdicatores designantur. qui
ignem in nobis caritatis quasi in altari dī accende
re suis & hortationibus solent. Namq; hinc dicit gemino
dente forcipis adhunc ignem accendendum tizones
in altari componunt. quando consonis utriusq; testa
menti nos paginis instruunt. & eloquia ueritatis in
nro corde quibus amplius ada & norum desiderium in
flammemur. collocant. Delecte forcipe duplici u
delicet & ferramento sacerdotes ignem altaris emendant
cum in omnibus quae docent pdicatores sed uirtutum
nobis gemmis caritatis infundere. & huius gratia nos
ardere simul & lucere perpetuo. fusemule quę grece
uocantur creagri. adhoc in ministerio habebantur
altaris. ut carnes uictimarum pcordecaldarii coeq
pferrentur. atq; adesum eoꝝ qui his cenant refician
di adferrentur. Quoꝝ usus aeq; scōꝝ pdicatorum
figure congruit. quorum ministerii ē animas fi
delium uerbo fidei reficere. & iuxta regulam apti
ae discretionis. rēdibus adhuc discipulis rationabi
lē & sine dolo lac doctrinę simplex adhibere. per
fectioribus aut̄ solidum cibum doctrine sublimioris

ministrare. Recte fuisse mulas fuisse iubetur sacer
dotibus moysi quibus carnes hostiarum pacis oportune
rite conponant. & alia quidem hominibus sed mundis
edenda offerunt. alia uero altaris ignibus consumēda
relinquant. Quasdam inuerbis dī nonnulla quae mēs
humiliata reuelare ad nrę epulas refectionis con
cedere dignatus est. Sunt item alia tamq; pfundatur
quae sci spūs solum modo scientiae pateant. nrīs uero
capacitatis gemma mensurā transcendant; porro
ignium receptacula adhoc deputata sunt. ut hoc
ignis seruetur altari holocausti. ad altare thimiamatis
uespere & mane adincensum ponendum deferretur.
Quae & ipsa patenter figuram tenent doctorū. qui
tamquā ignem deportare holocaustorum ad altare
deferunt incensi. cum suos docent auditores deum
nunc semper in uirtutem pficere. meritisq; eorum sem
paulatim ad altioris & interioris diuinę uisionis
archana penetrare. Sed & omis qui seruentia pia tua
corda proximoꝝ uidenter imitari festinant. quasi
receptacula ignium fiunt. quia flāmā celestis sa
crificii quam in fratrum suis conspiciunt in suis quoque
accendere mentibus satagunt. Quae nimirū cum
tabernacula fuisse iussa sunt. cum deuotio fidelium pfecte
rantes diuinis cultui obsequendum precepit. ut certe
cum hoc quod ipse fecerunt proximis quoq; agendum cla
ra uoce sedula & hortationis insonat; Preterea
quoq; in modum reti aeneam. pauus iiii angulos er
nuo annuli aenei quos ponet subter arulam altaris
erit namq; gratacula usq; ad altaris medium. Altare
quidem totum cauum fieri precepit. sequentibus
manifestius edocetur. sed in medio sui habens gra
ticulam pretium in modum reti distinctam. in qua
uictimarum carnes comburende imponerentur. Et
subter eam arulam. in qua conposita ligna ar
derent ignis semper adde uerunda sup posita holocausta
punitus. Erat enim contra arulam ostium in pario
re altaris orientali. unde ligna adalendum ig
nem in mutt. carbones & cineres posset egeri.
Quomodo in pretium cassiodori senatoris cui ipse
in expositione psalmoꝝ memini & pssim audi
inquit & tam utriq; altari & holocausti uidelicet
& incensi. pedes iiii fecit. quod utrumq; eum sicut
& tabernaculi & templi positionem ad doctoribus
iudeoꝝ didicisse putamus. Habet ergo altare dī

206.

in medio sui gressum adsit ei prendat holocausta pa
rum quia ipsum parum electi locum dño in templo sui cor
dis affectu. ubi deuotas et cogitationes eius locent
Habet aram sibi ecclesiam inqua lignea signa
holocaustorum suscipiat. quia eadem ipsa electus corda sanc
tificatum inse ipsum parant. multum uerbo celestium quib;
accendatur immo et inflammari plenum sibi ipsi gradi
tendant varias cogitationum piarum. Ligna namq; aram
altaris sacerdos imponit. cum docendi quisq; desiderii
bus atq; inhiante querentibus fidelium mentib; scri
turum testimonia scripturarum. quibus amplius in
fide ac dilectione confirmentur ingerit. Addit et ig
nem lignis. cum intellectum uerbi atq; efficaciam ip
se operationis ad querendum eloquia. Ardent ligna
altaris. cum animus dei diffundimur interdum nisi
ipsum sem quidam sibi nobis. Atq; hoc igni sic posito
consumitur holocaustum cum uniuersa que bene a
gere disposuimus. donante gratia sibi ipsi per quam
dilectionis deo acceptabilia reddimur. Unde bene
gemmea quae holocausta gerit instar rete sibi fieri
precipitur. quo perforatis illius aperuit ignis subpositus
ad consumendas omnis hostiarum partes libere pene
tret. Sic etenim sic et omnia necesse est. ut nequaquam
obduremus corda nra. neq; obsecundemus more pelagia
norum aduersus gratiam dei. sed diligenter aperiam
ea et quasi plurimis simul patefacta. unius sedule de
ponere. ut ponia que in hac uita agere desidera
mus bona. quasi singula iuncta mari ei frustra sua
nos munda illustrare. et in amorem ipse sui accende
re dignetur. Quatuor aut anuli aurei qui per eadem
anulos altaris fieri iubentur. quatuor sunt euangelia
libri. qui apte anulis assimilantur quia per ea audi
toribus sui coronam uite promittit. Apte aurei.
quia in omne terra et sunt sonus eorum. Apte per illi angu
los altaris ponit. ut ad electum fidelium pene mun
di plagas diffusum uerbo fidei et ueritatis confirmet.
Apte subter aram altaris infixi. ut animos humiliu
mum minime sue consolationis alleuem. Facies autem
altaris deligni secundum duos quos perierat cubitos
aurei. Uehet quibus altare portabatur doctores
qui ecclesiam suam quasi portare solent. dum fidem
ac sacramenta uerbi ei quibus nescientibus predicant.
ut mens quam nouerunt et acceperunt confirman
tur roborent. Qui quidem non sua predicant. sed eaque
ihu xpi. non doctas fabulas secuti. sed cognitam ce
lesti oraculo uirtutem dni nri mundo notam face
unt. Apte uehere ut portare queant altare mutuis
incaulos. Uehitibus namq; altare dni portare
est. sed doctoribus corda fidelium puerbam
euangelii quasi ethe et terra terrenis peruehe
gorando erigere. Duo sunt autem uehes. iuxta quos
populo. a iudeo uidelicet et gentili uerbi predicatur
quod ipsum sequentibus quoq; uerbis astruitur cum in
subseritur. Erunt enim doctores qui uideant. erunt et gen
tilitatem in unam eademq; fidei gratia consonos et
opere aduocent. Ut certe et utrosq; latere altaris
deportandum erunt uehes. cum mentes fidelium sci
predicatores et in prosperis et aduersis in constantia
tenere uirtutum constantia docent. neque in laudan
do et mollant. aut illa terrendo contur bent.
Non solidum sed in ante et aurum interiecus fa
ciet illud. Idcirco altare non solidum. sed in ante
et aurum fieri precipitur est. ut corpus habens
locum ubi ut ignem sacro sem et ligna adhibere. uel
holocausta que igni erunt consumenda recipere.
Incaute exemplum et ruine sue altare dei gemmam
se ipsum et euacuata abomi contagio rerum mun
danarum. quatenus inter ligna uerbi celestium
et hostiae uiuentium locum possim habere sufficien
tem. Capiatq; flamma sibi ipsi qua eadem hostia dno
consecretur. et ad finem perfectionis firma pelu
catur. Ubi apte in conclusione subiungitur.
Sicut tibi in monte monstratum est. ita quadrate
cauum et inane fieri iubetur sicut mihi in monte
monstratum est. quia sicut angeli ac spiritus boni
in celis uacua appetant et plena sint pietatis ac iustitiae
ac ita et nos intima pro modulo nro declinare ama
lo et facere bonum debemus. XVII.

Facies autem tabernaculi meantis plaga
australi erunt cortina de byssso retorta.
Sicut sca scorum examinatius est sce ecclesie
partem designant. et prius tabernaculi spatia
fidelium uitam in hoc duntaxat seculo communi
tium typice denuntiat. ita aurium tabernacu
li quod exterius erat prima incipientium iudi
menta demonstrat. Unde bene cortina ei de
aeri debysso retorta erant facta. quia prima inci

premibus cum impendenda est. ut illecebras carnis simul & spūs refrenent. iuxta illud apostoli quo de filius adoptionis loquens ait. Has igitur habentes promissiones carissimi mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spūs. Recurrietur aūt byssus nec facile possit dissolui. cum non solū carnis luxuria restringitur. Verum & cum uox ei memoria ab intimo corde radicitus euellitur. Centū cubitos unū latus tenebit in longitudine & columnas xx. cum basibus eorundem aeneis quae capita cicelaturis suis habebunt argentea & ut. Constat numerum centenarium qui in computo digitos deleua transfertur in dexteram non numquā inscripturis uitę cęlestis habere figurum. quae sicut dexterę uitę ita merito uitę pertinet presenti. Cuius nimirū numeri frequens in diuinis litteris mysterium reperitur. Centum ergo cubitos habet latus tabernaculi in longum. quia uidelicet usi quid membra ecclę tunc temporis necessę est. passiua ineluctura laborem inpatientiae & continentiae temporalis adsumunt

Columnę aūt quibus haec tentoria suspendunturmalum. doctores sunt sęi qui suos corda audientes restribus contagiis & erecta ad cęlestia desiderenda sustollunt. Et hae quasi uestes eam diligenter extendunt. neque hic in ęe duplicitatis ualent sed simplicitate munda intentione eorum dō uelut tentoria byssina nitescunt. Quę uidelicet columnę ęneę fuere. sed argento uestitę ut insequentibus manifestius dicetur. Aeneę quidem propter perseuerantiā uirtutis. siue propter sonum ipsius predicationis. Argento aūt uestitę quia non aliud quam uerbum dī sonat. cuius sępe dicitur. argento figurum non aliud ut uidendo mactabus quam obseruantiam diuinorū monstrum eloquio. non solum in argentatae erant. sed & capita tota habebant argentea. quippe doctorum est. tota se uerbis sacrę scripturę subicere. his que animum corpusq; meditando. predicando. operando. mancipare. Quid aūt in basibus columnarum aeneis aptius quam initium sapientię timorem dī intellegere debemus. de quo & filius sirach ait. Radix sapientiae timere dīm. ubi & pulchrę subiunxit. Tam enim illius longeua. Quanam igitur germina uirtutum multifaria quę tam oportuni cum quam opus & celaturę columnarum debasibus pro deum. numquam fructus suae mercedis carebunt. Quae uir xx fuerint colūnę munolatere. unius lapidis & positum est. ubi eidē numeri tabulę munolatere tabernaculi sunt facti precepit. Similiter in latere aquilonis plongū erunt centum cubitos. colūnę xx & basis uenere eorundem numeri & capita eorum cum celaturis suis argentea. Eadem delatere aquilonis reperiuntur. quę tam delatere australi erunt prōissa. quia utrusq; testamenti populos consono nos ore ad ecclesia enarrat tam & si cerimonias sacramentorum habuerint pretemporum ratione differentes. In latitudine uero atrii quae respicit ad occidentem. ex centum pl. cubitos & colūnę x. bases quo eorundem erit. Latitudo atrii quae ad occasum respicit solis. ubi terminato labore diurno noctis sopora gratia succedit. merito tempus significat illud quando cessante post mortem uita actuali quies electorum & merces aēna sequitur. Denique illi qui in uinea summi patrisfamilias operabantur. cum sero ęe factum prima sui precepere laboris. Rectę occidentale latus atrii centum habebit pl. cubitos & columnas x. Quinquagenarius namq; numerus consuete insignis actionum in lege quinquagesimi quia libertatis quietis & remissionis cunctis congregatus propter quod & iobeleus uocari pręceptus est. Iobel namq; dimittens aut mutatus interpretatur. Denarius quoq; numerus constat eadem signa prima designare. ubi humana natura immutatq; sua substantia. In mortali ter sublevata induimur prōissa uisionis lucem. Ter nam q; trinitas est. Corpus nrm & quatuor elementa subsistere. interior homo nr ternario numero comprehenditur. cum & toto corde. tota anima. tota uirtute dm dilegere iubemur. In eoquoq; atrii latitudine quae respicat aquilonem. l. cubitos erunt. eadem tota do atrii quę ad orientem respicit primordium bonę nrę conuersationis quae ex fide incipit significat. quae prope prima celestis gratiae pręceptionem recte ad orientem respicere dicitur. iuxta illud beati zacharie. Visitauit nos oriens ex alto. Inluminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent. In quarum primum plaga. l. cubitos erunt. quia ipso mox ingressu conuersionis omnes qui ad thecizantur remissionem peccatorum & requiem sperare docentur ad unam. Quorum tamen continuo alia specialis

distinctio subinfertur · quae cubitum cubitoq; finē
bene consideranda refertur. Sequitur enim. Inquibus
xv. cubitorum tentoria. Ubi uero unde putabimur
columnaq; iii. & bases totidem. Et in altare alterius
tentoria cubitos obtinentia xv. columnas iii. & bases
totidem. Quid eam numq; quis septuagenario & octauo
numero constare recte gaudia designant uitae, finē
quae sabbatismo incipiens animarum. in resurrec
one corporum p̄fitetur, In interiori uero atrii fieri tentoria
um cubitorum. xx. & hyacintho & purpura coccoque
bis tincto & bysso retorta opere plumario. columnas
habebit iiii. cum basibus totidem. In interiori atrii
iiii. sunt columnae quo nonnisi p̄ fidem & sacramenta
euangelii quae iiii. libris continentur uniuersi
tas ecclesiae qui ingredi poterit. Unde pulchre
in ipsa recta mos antiquitus inoleuit. ut his qui
catheczandi & christiani sunt sacramenta initi
andi. iiii. euangelia principia teneantur. ac deinceps
ordine coepta passione aurium suarum sollici
ter eruditantur. quo sciant & inde ac meminerint
qui & quot sint libri quos uerbis maxime infideles
curatis debeant erudiri. In quo interiori atrii tentoriorum
quoq; fieri cubitorum xx̄ praecipuit. qui est numerus
idem quaternarius quinquies ductus. Quinq; autē
nouissimi corporis nr̄i sensus. uisus auditus
gustus. olfactus & tactus. Bene ergo in interiori atrii
tentorium xx. cubitorum. in. iii. columnis suspen
ditur. quia omnis qui sanctam ecclesiam intrare ad regulā
euangelicae fidem suam pariter & actus componere
debet. ut contemptus abiectis carnalibus cum
ctor sui corporis sensus diuinis subigant imperiis.
Non solum enim hoc tentorium. iii. columnis sublevatur
sed & ipsum in longitudine sua quinarium
numerum p̄ quattuor multiplicatum habet. cum
quibus humiles accipit auditores ad fidem uenientes.
non solum euangelii uerbis imbuit. uerum & iam
euangelicam ipsi agere uitam desiderantes. Cunctos
sui corporis sensus in obedientiam caritatis oppon
dunt. Recte autē hoc in interiori atrii tentorium nō
sicut in reliquo atrio de byssso retorta. sed de iiii. sit
coloribus nobilissimis. hyacintho scilicet. & purpu
ra. coccoq; bis tincto. & ipsa byssso retorta opere
plumario. quia pulchri quidem his qui catheczi
zantur ecclesiae faciei & ceruix fulget. sed multo p̄

clarior eius dignitas accipitur. apparebit his qui eam p̄fectionem
baptismatis. Ingredi merentur. Quia uidelicet
colores opere plumario sunt in uicem uariati. aurum
quoq; uarias fidelium uicarias sibi uirtutum societates
studiae quadam consanguinitate amplius clarescere
quamuis & iam singuli colores p̄fecti singulis electorum
possint conuenire p̄sonis. quia enim aliquis altius
celestia speculari meretur. his cinctus est. Alter
quia plus aequo iustitiae patuit. purpura est. hic. qua
seruentiore indē & proximum dilectione flammescit.
coccus bis tinctus est. ille qui speculatur integritate
carnis uirginalis. albo byssus retorta est. Omnes
columnae atrii perennium uestium erunt argenteae. lam
minis capitibus argenteis. & basibus aeneis. Diligenter
ut eaque dixerat inuadat uir sedulo lectorem admoneat. neminem inter doctores ueritatis columnas
uidelicet atrii caelestis posse computari. qui nomi
stae aeris inuincibilem interiorem patientiae
habere didicerit. mentis caelestium & obseruantiae
ad nuntiationem uerborum undique uidetur argenta
lamminis munire. atq; ornare cunuerit. non
ex omni subiectione p̄ceptis diuinis quasi argenteo
capiti subponere studuerit. non intimore diuino
lucra aeterna basi stabilire consueuerit. In longitudine
autem occupant atrium cubitos. c. In latitudine
l. altitudo. v. cubitorum erit. C. cubitos longitudinis
dimidius habet ecclesia. quia ultra suas elemosinas
opera propter uitam caelestem. L. latitudinis quae
requiem sperat sempiternam. in gratia spiritus
septiformis numero uoluit designari. ac
pentecosten. id est quinquagesimam paschalis
festiuitatis diem suo aduentu consecrare digna
tus est. Altitudo v. cubitorum est. uel ratio numerum
corporis sensuum corporis nostri. quatenus
recipiat unusquisque propria corporis sui praegessit
siue bonum siue malum. Cuncta uasa tabernaculi
in omnem usum eius & ceremonias. tam paxillos ei
quam atrii quaere facies. Uasa tabernaculi in omnes
usus eius & ceremonias p̄parata. homines sunt ac
desse induerint meritis gradibusq; dñō seruientes.
Quae uasa cuncta fieri iubentur aenea illustrium
rum. ut sepe dictum est figurum mysteria. magisq;
patriarchae aduersis p̄seuerare in finem nec mussam
sibi salutem desperare. sine ut fidem quā habent

eam inmmas obluctantibus palam confiteri timeant sed eam ea dona quae pepit sedulus insonare meminerint. Aes namq; sonorum & naturae duduum bilis est. paxilli aut quos dicit tabernaculi fuerant adhoc erunt facti ut infixi columnarum summitatib; foris eminerent & imposita sibi uela. siue cortinas sumbus. sic ea leuarent aera suspenderent. Quae fuerint & positione non absurde ipsa doctor possit lingua designari. quae praedicando audientium corda tangit. & tangendo subleuat. Eumbus enim sola aliquoties scriptura sacra designari. unde scripti est funiculus triplex difficile rumpitur. Quamminus scriptura quae historico allegorico morali consueuit sensu interpretari. nulla hereticorum siue paganorum ualet quaestione corrumpi. Ipsa aut cortina siue uela utrecipere fines possent habebant necesse est in superioribus suis antis. siue circulos quibus item fines immittrentur. Et tu si uis cortinarum di fieri ppria mordeuo praeceptum sermonibus eius. quo possis adsupna suspendi. Imponantur uero paxillis columnarum fines cortinarum. ut sic & spansa atque in altum elata pulcritudinem tabernaculi compleant.

Committant sei praedicatores fidelium cordibus eloquia diuina. eoq; placuit ad exemplum siu abinfimis ergā commoneant. & puncta funibus ac subleuata uela siue cortina decus siu operis mirificum quod imo luta nequiuerunt cunctis longe lateq; demonstrent.

VIII. Praecipe filius isrl ut offerant tibi oleum de arboribus oliuarum purissimum. piloq; contusum. ut ardeat lucerna semper intabernaculo testimonii. Et conlocabunt eam aaron & filii eius.

Dispositio omni ornatu tabernaculi consequenter & eam lumen lucernae prendatur ut decor eius admirabilis sicut interdiu lumine solari. ita & in nactu lucernalibus flammis inlustretur. Neque umquam in domo di aliquis tenebrarū locus. aliqua umbrarum possit homi subsidere. Iuxta uero mysticos sensus quid significet lumen lucernae. diuinae euangelio declarat. Quicumq; parabolā dixisset. nec accendunt lucernam & ponunt eā submodio sed supcandelabrum ut luceat omnibus quidomo di sunt. mox apertae subiunxit. Sic luceat lux uestra coram hominibus ut uideant opera uestra bona. Lucerna ergo lucis in domo di sunt

Y Graueli qd appensū est tabernaculo

opera iustorum. quae mentes intuentium suis exemplis inluminent. Verum diligentius intuendum quod in lucerna semp in tabernaculo dispositum ardere. filii quidem israhel oleum offerre aaron autem & filii eius ipsam lucernam collocare iubentur. Quae est ergo distinctio haec ut ad nutriendum populus oleum offerat lucem in domo dni. & sacerdotes lucernā componant. nisi forte hoc figurate imperatur ut fideles & religiosi auditores. prompta ad obediendum fidei corda adferunt doctores uero ei igniem uerbi caelestis quo & inluminentur ad agnoscendum & inflammentur ad diligendum dm praedicando ministrent. Hoc tandem aut quia non indifferenter oleum offerre filiis iht. Sed cum distinctione oleum de arboribus oliuarum praecipitur. Et insup additur purissimum piloq; contusum. Sicut nec ignis aliunde quamque de caelo descendit. ut inlucernis sacris ardere ut in altare di debet accendi. Sed semum ipse discipline effugit & fictum. Offerant ergo filii iht oleum ad lucernā di non qualecumq; sed diligentis oliuarum & hoc purissimum piloq; contusū offerant boni auditores spiritalibus doctoribus conscientiā puram. & caritatis igne secundam piloque sedule pharisaeorum omni nequitiae commixtionis emundatam. quae sola uere delectat in cortione placendi & seruiendi dno uerba eius audire delectat. Offerat aaron cum filiis suis ignem non alienum. sed desupmissum ad accendendā lucernā. sicut & ea ad consumenda holocausta ac redolendi thymiamata. Ipsi dicent uerbum doctores non suum sed dni protestantes cum fiducia. ponenim sumus sicut plurimi adulterantes uerbum di. sed ex sinceritate sed ex do sicut coram do inpoloquimur. hoc igne utantur ad inlustranda cognitione fidei corda audientium. hoc ad pfruenda ac do consecranda holocausta bonorum operū sumus. hoc ad incendia thymiamata orationum sanctarū.

Bene aut dicit ut ardeat lucerna semp in tabernaculo testimonii. quia numquam in ecclesia lux praedicationis numquam debet humilitas audientium pura quae hanc libenter accipit. immo & sollertior inquirit de esse. Bene additur

gratiam q̄ appensum est testimonio. Nomen imagi
uelum celi quo habemus lucernas ecclesiarum ubi ar
ca est dñi & cherubin gloria propitiatorium obumbrant.
Idest agnina celestis mihi uitæ gloriā camaram filii
di quam posuit dñs propitiationem q̄ peccatis nr̄is consō
nā uocē pdicant. Bene sequitur. Et eos laudabunt ei
ron & filii eius: qui non omnium est sacramenta
fidei pdicare in populo. sed eor̄ solum modō qui ec
clesiastice fidei & exercitationi boni operis: ad filiorum
sacerdotes dñi uidelicet & saluatoris nr̄i primere pro
bantur. Bene autē adhuc addunt. Et usq; mane lucet
eorum dñō. Cū enī transacta nocte sēctibus mane fuerit
rū sēctī clarueri. de quo dicit̄ ppheta. Mane adstabo
tibi & uidebo. Non iam ultra lucerna libroy indige
mus: apparente enī & illustrante nos ueritate luce mundi
de quo dicit̄ ppheta. Vobis autē timentibus nom̄ meū
oriet̄ sol iustitie; ppetuus erit cultus pfectiones eoy. asilus ist. Quo modo enim iuxta literam
ppetuus esse poterit cultus officii sacerdotalis: ubi &
ipsum sacerdotiū & tabernaculum in quo gerebatur:
& populus cui gerebatur: iam diudum ēē cessauerunt
Unde constat hoc in sēā eccta uerbum ēē complendum
ubi succedentibus sibi pdicatoribus simul
& auditoribus uernatus nūquā deerunt spirales fi
lii ysrl. qui domum dñi dona pdicatur offerunt. &
filii aaron. idest ueri sacerdotes nr̄i qui illis lucern ūbi
ministrent. donec completo sēcti huius status. & ipsō
quoq; tabernaculo dī eoy. idest uniuersa electorū mul
titudine ad regnū celeste translata: nouerunt ultra
qui abhominibus eruditi homines cum ste dī omīa
in omnibus. EXPLICIUNT CAP LIBRI · IIII.

I De applicatione aaron & filioy eius in sacerdotiū constituendis.
II De ueste sacerdotali aaron & filiorum eius.
III De efficiura ephumeralis. IIII De cumera ephumeralis
V De efflāma aurea faciendā adornandum frontē pontificis
VI De camea linea & tiara bussina ac balteo opere plumario fabre.
VII De coqd aaron & filii ei induantur uestibus sēis.
VIII De altare incensi & instrumentis eius. (uespere.
VIIII De cudendo eodie thimiama sup ipsū altare mane &
X De coqd dñs ihūs pr̄ū pauimab; singulos numerato ptō
XI De faciendo labro aeneo. (impendi.
XII De confectione unguenti opum ad sēficandū tabernaculū ac ua
XIII De sēficatione thimiamatis ppetuissimi aromatibus (sacris;

& beseleel artifice XIIII cepit de custodia sabbati.

XV De mensi gestione aaron in formatione aurei uituli.
XVI De eo qui moriet̄ dñm uitā pplo. idolatra pabulo. magnaus &
deo burgauene aaron. XVIII De ulcione facta in idolatras
XVII Quod dñs ihūs moysi populū ducere interram repromissio
nis & deambulatio suo cum eis transitu. (eorum correctione.
XVIII De eo qd moriet̄ uultus dī contemplatione appetunt & dñi
XVIIII De eo qd moriet̄ tabulas legis sēdo adō imperauit & demandat
XX De defensione moysi demonte cui sacra (ad populū data.
arnatum sine uelamine filiis ysrl uidere non poterunt q̄ eis
& posuit uerbum dñi & de sabbati custodia.
XXI De eo qui moriet̄ & sermone dñi pcepit populo ut separa
rent primitias animo uoluntario eas dñō offerrent ad
constructionē tabernaculi. XXII De eo quā moriet̄ ad magi
terium tabernaculi & pcepta dī beseleel filii huri de tri
bu iuda. & ooliab filium achisamech de dan.
XXIII De erectione tabernaculi & gloria dñi apparente super illud

EXPLICIUNT CAP̄ LIBRI · IIII. INCIPIT
LIBER · IIII · COMMENTARIORUM HRABAN.

Applica quoq; ad te aaron fratrem tuum cū filiis suis
de medio filiorum ysrl ut sacerdotio fungantur
mihi: aaron nadab & abiu. & eleazar & ithā
mar; Descripta factura tabernaculi consequit
sacerdotes qui in eo ministrent ordinantur; quorū
quidem ordinatio & habitus recte eccle sacerdotibus
congruit. tanta omnia quae illic in carnali ueritatis
clarum & carnalibus fulgebat. hoc intellectum spiritaliter
in pfectis sacerdotum nr̄orum moribus aptum inuenit.
Necesse est enim uniuscuiusq; admodum in sēā celestia
gradum pmouendi sumus. maiora mentis industria se
ad legem dī applicent. idest diuinoy obseruantiam
mandatoy sollerter pcepti animo copulentur.
Hoc est enim cor quasi sacerdotio fungituri sumus deme
dio filioy ysrl admoysen adpliari. pfectos ac doctores
sēe eccle communem uitam electorum singulos
mentis culmine transcendere. & familiari inspectio
ne quid lex generaliter omnibus electis. quid uero
paucis pfectioribus specialiter loquatur aduertere.
ut altiori & celsa mentium. ad altiora possint
prima peruenire. Nam quod frēm suū moysen eū filiis
in sacerdotium ordinare pcepit. quid nobis aliud

mystice commendat. nisi quis omis qui officium doctoris sortiuntur. Tanto debent studio & amore meditationi diuine legis adhærere ut quasi germana eiudeantur cognatione coniuncti. Hoc ergo hoc quod prius filiorū aaron post ordinationem cum ignem alienum offerrent coram dño igne celesti perierunt significatione miserabilis nři temporis abhorrēt. ubi nonnulli sacerdotum ac doctorum loco potiti quod dictu quoque graue ac lugubre satis est. dum ignem cupiditatis igni supne dilectionis anteponunt. Igne supne ultionis absumuntur. Quorum ppter damnatio temporali est filiorum aaron morte figurata. Quam uis excellentioris figura mysterii quomodo tabernaculum eiusq ornatus tabule ac uasis eius scām designat ecclām pulcherrima utriusq uite siue psonarum fidelium uarietate distinctam. Ita & iam summus eiusdem tabernaculi sacerdos figuram tenēs ueri pontificis ihū xpi. qui semel ipsum obtulit oblationem hostiam dēo pro nobis odorem suauitatis. qui & iure potest fīr mosi uocari. Quis enim amplius fraterno alteri est fœdere conexus quam xps mosi legislatōr noluerit tamen dici.

Facies q uestem scām fratri tuo in gloriam & decorem. & loqueris cunctis sapientibus corde. quos repleui spu prudentie: ut faciant uestes aaron in consecrationem ministrent mihi. Vestes sce aaron quas illi mosis fecit. quarum sunt iusticie & sciētie atq; seruande sacre legis rectoribus habenda commendat. quorumq; mihi qui precesserē in xpo exemplaq; imitentur ostendit. Sapienter autem corde quos ad faciendas easdem uestes dī spu prudentie repleuit. Ipsi sunt prophete & apostoli & eccle que doctores ueritatis qui nobis apertissime quomodo uiuere sacerdotes & ministri altaris. qualiter docere debeant. sibi exemplo subiectionis seu uerbo exortationis ostendunt. Quibus est illud apostoli ad timū. Oportet enim episcopum sine crimine esse ut dī dispensatorem. non superbum. non iracundum. non uinolentum. non percussorem. non turpis lucri ex uidum. sed hospitalem. benignum. sobrium. iustum. sctm. continentem. amplectentem eum qui secundum doctrinā ē fidelē sermonē

Hæc aut uestimenta erunt quæ facient. rationale & superhumerale. tunicam & lineā strictam. cidarim & balteum. Facient uestimenta sca aaron fratri tuo. & filiis ei ut fungatur mihi. accipientq; aurum & iacinthum & purpurā coccūq; bis tinctum & byssum: Quomodo hæc singula fiant satis. plenius in sequentibus explicatur.

Rationale aut pectoris habitus: superhumerale est humeroꝝ. Tunica aut linea stricta est. id est camisia totū corpus operiens. Cidaris caput ornat. balteum utrumq; tamen simul & superhumerale artat ac corpi aptat. quibus sca indumenta ē inferius separatum unguium octauum. femoralia uidelicet & linea ad cooperienda carnem turpitudinis. & lamina aurea superadditū. quæ tetragrammaton nominis dñi ineffabilis altior omnib; eminebat. Lineam aut strictam dr qm adhærebat corpori. & tam arcte ut nec ad strictus mamillas nulla ei omnino rugā inesse. Ascendebat aut usq; ad crura. unde & grece podere. id est talaris uocabatur. His sacro generibus uestitū ponti & tempore sacrificii solebat indui. & quibus erant illi & immortalis ordinis sacerdotibus concessa. femoralia uidelicet & linea tunica & balteus & cidaris. Decebat enim utq; maiore qui gradu esse insignis: eo pluribus & uariatum actibus admirandis fulgere. Cuncta aut fiunt de auro & pretiosis coloribus. quia mundi ille & sordidum inuestitor dotis ornatū opere debet apparere. Sed cuncta quæ ingreditur uniuersa qui eloquitur. omnia quæ cogitat. & coram hominibus & deum. & in conspectu interni arbitri oportet esse gloriosa.

Facient aut superhumerale de auro & hyacintho & purpura coccoq; bis tincto. & bisso retorta. opere polymito. Cum in humeris onera portare solemus. quod & superhumerale portatis: nisi labores bonorum operum quæ unusquisq; coram deo & hominibus ferre debet & ostendunt. & a primo desuphumenule faciendo p̄cipitur. quia quisquis ad sacerdotium magisteriumq; populo dī promouendus ē. primū ei debent opera comprobari. ut dum hoc quod sors omnibus pene inreprehensibile parueniat. conuenienter & tempore & integre audiri & fideliter sincere asseueretur. Fit aut idē superhumerale de auro & hyacintho & purpura coccoq; bis tincto & bysso retorta. de auro uidelicet & ut ante omnia. In habitu sacerdotis mediocriter sapientiæ principaliter emicet. Cum aut

hyacinthus quia aereo colore resplendet adiungitur
ut pomme quod intelligendo penetrat non adhuc uoces
infimos. sed ad amorem celestium iungat. nedum suis in
eumus laudibus placeamus ipso de uerbum intellectum ua
cuetur. Auro quoq; & hyacintho purpura permiscetur. ut inde
lucet sacerdotale cor. cum estimat quae predicat sperat. insp̃m & ipso
suggestionis uanorum reprimat. eisq; & regna potes
tate ꝺ̃dicat. quatenus nobilitatem semp intime regenera
tionis aspiciat. & celestis regni sibi habitum moribus
defendat. Quibus & superius dictum est. sepe in purpureo
colore possit ipsa effusio sanguinis ꝟ xp̃i. ad diuersarum
tolerantiam pressurarum intelligi. Ipsa est enim crux quam
sequentes dñm corde ferre iubemur. Unde merito auro
speciem inter alios numero sacerdotis refulgere. ut ipsum ad pa
tiendum aduersa semp docere esse paratum. Auro aute hya
cintho. ac purpure bis tincto coccus adiungitur. ut amor
interna iudicat oculos omnia uirtutum bona & carnale
decorentur. ut eunctaq; bonum hominibus ruinam. Huic
mo inspectu occulta arbitretur flamma intimi amoris accendat.
Quae felices animas quadam ac premia diligit. quasi & duplici
ornatum fulgere. Sed cum mens ad precepta carnalis contendit.
restat ne dubio ut ab stinentiam carne macerat. Unde
& bis tincto cocco torta byssus adiungitur. Dum enim byssus
nitentia specie oritur. frequid byssum nisi candens decore
mundicie corporalis castitatis designatur. Quae uidelicet
torta pulchritudini superhumeralis innectitur. quia tunc
castimonia ad perfectum mundicie candorem ducit. cum
abstinentia caro frangitur. Potest de cocco qui ignis specie
refulget. & hoc non monuisse dici. quia deo forsitan bis
tinctus fieri precepisse. quo ignis duplicem habere uim sal
uandi scilicet & lucendi. cui naturam imitari psalmus mu
nimum doctrine salutaris oportet. ut & lucem uidelicet
fidelibus desiderantibus aperire. & rubiginem peccatis
inoccupatorum cursu merepando conburere. Duas ora
tunctus habebit in utroq; latere summitates uestimenti
redeunt. Deinde insequentibus radicatur. Fecit igitur sup
humerale de auro hyacintho & purpura. & paulo post.
Duasq; oras sibi mutuo copulatas in utroq; latere summa
tim. Eoquo uestimento similem uidetur. q; pluresq; uestes conuncte
sibi fuerunt ore tenus usq; partis in utroq; latere sursum usq;
deorsum. ita ut dimidium uestis intrinsecum oculis foris
apparere. & dimidium uero aliud interius latere. sed ne forte uero
rum quo conuncte usq; ad extremos angulos ad inferiora deflen
derent. Inquo quid aliud nobis expresse intelligendum nisi
ut ambonarios opera premis ostendimus. eadem mente
nam dño integra seruemus. ne ium quam castitatis puri
tatis mino ris pro actionis effectu sequatur. ut effecto
non quid uideat operis imperfectionis mentis intentio &
parte solitariam relinquat. Sed quasi duplici humera
lis sibi mutuam copulemur. dum omnia quae foris bona men
te gimus ut sint pura & simplici intentione dō placendi ge
rimus. Et hoc intrinsecus habere superhumeralis carnem aduer
sa & spem concordi semper actione & cogitatione conditio
ni non seruamus. Ipsaq; textura & sancta operis uarietas
erit & auro. Et hyacintho & purpura coccoq; bis tincto
& byssso retorta. Dum in una parte superhumeralis aurum
in alterum ducimur. in alia rursum alii atq; alii colores sur
runt. Sed omnes colores unaq; forma ei auro ipso fuere contem.
Quam minime in actione sacerdotali nunquam aliqua mag
nam uirtutum laudem debet intermitti. Sed semp
auro sapientie lucidus. semp hyacintho spes in supna
erectus. semp regni celestis purpura aduersus mundi
bella magna nimis. semp cocco bis tincto gemmis dilectio
nis flammeus. semp retorta bisso castigate carnis sacerdos
sive doctor fidelium debet esse mundus. Sumuntq; lapides
duos onychinos & sculpes in eis nomina filiorum israhel. Sex nomi
na in lapide uno. & sex reliqua in altero iuxta ordinem na
tiuitatis eorum. opere sculptoris & celatura gemmarii. Scal
pes eos nominibus filiorum israhel. inclusos auro atq; circumdatos.
& ponet mutuo q; latere superhumeralis memoriale filiis
israhel. Tres ob causas duodenarium nomina patriarcharum in ista
ficta semp in humeris sicut & in pectore portabat. ut
uidelicet ipse fidem utramq; patriarcharum meminisse
imitari. ut xii. tribuum quae de his nascuntur in omni
nibus & facinoribus memor existeret. ut idem populus
scripta in uestibus presulis sui patrum nomina uidens cum
ne stulto neu bilioq; meritis deficiens. ad errorum con
tagia declinare. Adhoc enim male dictum est. ponet
mutuo q; latere superhumeralis memoriale filiis israhel. Ne
quoq; ponat sex in superhumerale nomina gestet patriar
charum. cum doctor quisq; siue presul ecclesie nominibus
que aguit patrum precedentium facta consideret. atque
eorum imitationem uitam dirigere. & nouerit angelicis
perfectionis ferre sarcinis. Que uidelicet nomina patrum
apte in lapidibus precios sculpi iussa sunt. Lapides quippe
precios operis sunt uirtutum spiritalium. Habeatq; sacer
dos inhumeris lapides precios. & in eis nomina patrum
inscripta. cum & ipse claritate bonorum operum sanctis

admirandā gratiā. & eandem claritatem non aliē
no uiuer inuenam. sed arra quasibi puerū auctoritā
te traditam esse docuerit. Duplici aūt ratione ephot
in humeris portat. ut & ipse p̄ceptor dominicē humili
ter subditus incedat. & audientib; suis semp cedat sue
uia. siue pueris & simplicibus quae sequanē p̄ponat. Apte
etiam idem lapides inclusi auro asp̄ari diuinis iubē
tur. ponamq; ut intellectē uerba p̄dictā. & cernentis in
sinuatur. q̄ sicut aurū metallis reb⁹ caritate uirtutibus
p̄stare & eminere. Inclusimur uero auro lapides & curam
dantur p̄uisi. cū operatio uirtutū adeo pure undiq; uer
sum intellectū circumspiciatur. ut nil ineruditi uel obscure
nil remanere sordidum p̄mittatur. cū ipse uirtutes ra
tionale caritatis continentur. ut nulla rerū mutabilita
te a suo statu decidere. nūquid debebit sacerdotis cor
pectus mīe custodia uallatum. & beneaūt sequitur.

Portabitq; aaron nomina eor coram dño sup utrumq;
humerū in recordationem. Sacerdos namq; in recor
dationem nāq; patrū sup utrūq; portat humerū. cum
diligentē omnia ora p̄cedentium seq; utq; p̄pendens.
& in aduersis & in p̄speris uirtutum semp ornamēto munit.

Quatenus iuxta uocē pauli parma ustitiae a dextris & si
nistris gradiens. cum adsola quae ante eos sunt nitatur
in nullo delectationis intimē lucere flectatur. Fuerūt
& uncinos & auro & duas catenulas & auro purissimo
sibi inuicem coherenter quas inseras uncinis. uncinos
quoq; dicitē in sub p̄fatis erant angulis suphumeralis fi
bre adfixi. Catenulę aūt quas sub uncis non in ipso
suphumerali sed potius in rationali. hoc est in superio
ribus eius angulis p̄anulos aureos uidentur fuisse adnexe.
ut cum induerentur pontifex catenulę quę de rationali
pendebant. possent cum uncinis suphumeralis adnecti.
quatenus utrq; sibi mutuo firma positione cohererent.

Scripti nāq; est aperuit inposterioribus. fecerē in rationalibi
& catenulas sibi inuicem coherentes de auro purissimo.
& duos uncinos totidemq; anulos aureos. porro anulos
posuerunt in utroq; latere rationalis equib; penderent
duę catenę aureę quas inseruerunt uncinis q̄ in suphu
meralis angulis eminebant. De quoq; figura melius in
rationalis & positione tractabimus. /liiii.

Rationale quoq; iudicii facies opere polymito iuxta
textum suphumeralis. & auro hyacintho & purpura
coccoq; bis tinctō & byssō retorta. Quadrangulū
erit & duplex & mensurā palmi habebit. tā in longitudi

ne quam in latitudine. opere polymito. opere multifario &c.
sicut aūt in suphumerali operum p̄fecto. ita in rationali
iudicii quo pectus sacerdotis tegebatur simul & ornabat
cordis & oīm gratiarū et castitas p̄mitur. & bene post
suphumerale rationale iudicii sequitur. ut ei ante homines
qui innocentiam in eis apparuerit. multo magis in cōspe
ctu summi iudicis mundus corde adsistere contendat. Omnia
agens industria utique quid foris erga proximos agat ut in
diuina & regula interne rationis p̄batum a cōsuo
conditore placitum fulgeat. Item rationale iudicii sa
cerdotis in pectore ferre p̄cipitur. quia debet rector subditi
semp & in ne bona mala q; discernere & quę t quib;
quando t qualiter congruant studiose cognoue. Duplex
autem fit ea mentis rationale. ut facilius lapidum pondus
sustinere. Sed haec duplicatio uestis in legalis pectore sacer
dotis. typice nos admonet ut rationem nīe examinis &
inuisibilis intus arbitrer probe. & nunquā humana foris
gesta magno merito contemp̄nat. Quod aūt mensurā
palmi habebat p̄quadrum. conatum in futuri habitacl̄ē ac p̄
p̄situm pie intentionis ostendit. Quis enī palmo aliquid
metatur. sūmo utiq; conamine dispansis digitis manum ex
tendat. ut possit mīsum quiq; ire plene & absq; scrupulo du
bitatis tenere. Undemerito sicut p manū operatio. ita p
palmum exprimitur ipsa inflexibilis contentio bonę ope
rationis. dum suam quisq; dexterā in uniuersa quę uel
insignia uirtutum dilatare festinat; ponesq; in eo .iiii. ordi
nes lapidum in primo uersu erit. Lapis sardius. & topacius
& smaragdus. in secundo carbunculus. saphirus. & iaspis. In tertio
ligurius. achates & amethistus. In quarto chrisolitus. ony
chinus & berillus. Inclusi auro erunt p ordines suos habe
bunt q; nomina filioy isrl. xii. nominib; Celabunt singu
li lapides nominibus singuloy p xii. tribus; hoc gēmarū
positio diuersarum in rationali multiplicem uirtutum
uirtutum gratiā designat. quae concordi seriē dispo
sita in sacerdote debet corde semp appārere. Singuli aūt
lapides singulis patrum nominibus inscribuntur. diuersoy
uitam rector inspiciens. qui quibus maxime uirtutum
operibus floruerint sedula inquisitione seruetur. &
haec cuncta in abditis sui pectoris meditando colligere
atq; operando p̄ferre festinet. Nēq; enim sine certamine
ne sacramenta. ita utiq; uestis lapidibus pretiosis rectissima
& patrum nominibus insignita est. ut ipsa nomina in
suphumerali quidem duobus lapidibus unius eiusdē
quae generis. in rationali uero xii. nominibus diuersi

generis inscripta sine. Salomon[illegible] duodecim lapidibus pue
sit unius aq; dissimilis quos ille artifex. significare
apte quod una fides indiuidua eadem omnium sanctorum communisq;
unit electos omnium coniugatorum caterua. Quod
diuersi generis lapidibus eidem fuisse perhibentur denum
eiusdem figuratę quia multiplex est uarietas & gratia
bonorum operum quibus pfecta scām fides spes & ca
ritas confirmata resplendet. Quod aūt in rationali istī
ordines fuerint. & horum singuli quaq; iii habuere
lapides quid nobis intimatur ex pice nisi uerum
tumbus quae distinguimur iiii. principaliter fidem
scē trinitatis non fictam teneamus; possum sane
in uario decore lapidum non solum claritatem mul
ti furiam sacerdotalis actus & cogitatus uerū & ia
spitalium accipere charismata uirtutum ac mira
cula sanctarum. de quibus ipse dñs apls. infirmos in
quit cibate mortuos suscitate. leprosos mundate. de
mones eicite. Et cetera. Signa aūt eos qui credide
rint haec sequentur. In nomine meo demonia ei
cient. linguis loquentur nouis. serpentes tollent.
& si mortiferum quid biberint non eos nocebit.
Uerum siue hoc siue illud. siue utrūq; designent.
Recte & iam duo lapides omnibus suphumeralis ea
dem duo denario erunt pauorum numero sculpti.
ut doctrinam fidemq; aptoz utrq; populi iudaicoz
fidelis & gentium pfitiorum eē designarent. uir
tus qd eidem intellectualis hierm. hoc ē eccle
siae dns pphetam manifeste premisit dicens; Addet
teram enim & ad leuam penetrabis: & semen tuum
gentes hereditabit. Quod aūt onyx fulvi ferunt esse
coloris singulos fidelis & habens albis fulgentibus zo
nis. quis non uideat quod ad ardorem caritatis hoc
designet & sacrae conscientiae zonis caritatis. Quis
modi lapidibus inscripta patrū uocabula gestat
sacerdos. cum exsecrandi paedentium iustoruī caritas
castrati. humilitas doctrinę. ceteriq; uirtutū ope
ribus iugis studium impendit. Et hoc in utroq; humero
ut siue iudaeus quis. seu degentibus adsit. charitatē
semp in doctore uertatis & discat pquā ipse adme
liora pficere ac proficere aspectat. Facies in rationali catenulas
sibi inuicem cohaerentes. auro purissimo. & duos anu
los aureos quos ponet in utraq; rationalis summitate:
Catenasq; aureas unges anulis quae in marginibus ei.
& ipsarum catenarum extrema duobus copulabunt

anulis utroq; latere suphumeralis qd rationale te
nent. Ordo operis quantum nobis uidetur hinc enim
fiunt. Duo erunt uncini supra in duobus suphume
ralis angulis impositi. & duo contra anuli in duob;
rationalis anulis sursum. equibus pendebant duae
catenae aureae quae tempore induendi inserebantur
uncinis. qui in suphumeralis angulis eminebunt. ut
insequentibus apte scriptum est. Ut suphumerale
& rationale mutuo necterentur. quoz superiorem co
nexionem hucusq; scripta est. Sequitur aūt de inferiori
quae erunt subtus ad oras scripturae trasubiacens; facies
& duos anulos aureos quos ponet in summitatib; ratio
nalis. & inferiores quae ex regione sunt suphumeralis
& posteriora eius aspicient. Quod dicit & inferiores quę
ex regione sunt suphumeralis. non significat inferiores su
phumeralis. sed inferiores illius quae ex regione suphume
ralis. hoc est inferiores rationalis quę uidelicet ex regi
one suphumeralis sunt. Anuli enim illi qui in ultimis
& infimis erunt angulis rationalis habebunt contrase
suphumeralis
utroq; latere equos anulos alios. quibus ipsi unius
ligamabur iungerentur. Dequib subsequenter adiungit.
Necnon & alios duos anulos aureos qui ponendi sunt
utroq; latere suphumeralis deorsum. qui respicient con
tra faciem iuncturę inferioris. ut aptari possit eā suph
humeralis contra faciem iuncturę inferioris; qua
de iunctura superiore quę erat supra scapulas ante
dixerat. Inter quas uidelicet iuncturas hoc distabat
qd superior his catenulis inferior uero eius uicinis
factis ligamabur. Unde apte subiungitur. Et infirmi
gentur rationale anulis suis. ea. anulis suphumeralis
ut ultra hyacinthina. ne moueat uncinum subtus facta
& ad se inuicem rationale & suphumerale nequeant se
parari. Non aūt putandum est utrumq; indumentū
simul esse contextum. Nam rationale quadrangulum
palmi latitudine stat & in latitudine habuit. non
multo amplius quia pectus solum tegere sufficiebat.
suphumerale uero usq; ad angulum pertingebat. sicut
in posterioribus manifestissime ostenditur. ubi
scriptum est. Haec & antea & retro ita conuenient
sibi. ut suphumerale & rationale mutuo nec
rentur fibula ad balteum. & anulis fortius copu
lata. quoz iungebat ultra hyacinthina ne laxa
fluerent. & ad se inuicem mouerentur. Hoc ipsa
conexione suphumeralis & rationalis secundum

Litteram dicausant; quia uero quod sequit dictum est
suphumerale ad operum consummationē bonorum.
rationale autē ad significandam cogitationū mun
dām prēsentio. quae haec mala rerum secum
Recte illam mira industria figuratę denuntiat. quador
ni fidelium intellectus ac fides cū operatione cumgē.
manserit una cura fabre facta. ut ase in unicem rationale
& suphumerale nequeant seperari. quando tanta e
ruditione. tanto operum studio primitus recurr. ut
nil & his quae facienda esse cognouerit infectū relin
quat. nil & ullis quę recta facere cernitur. pinnaru
cordis uirtute recreandi mis prius. Defluunt namq;
in duritia pomatica & ase in unicem mouentur. si uel
decus operis boni minor cordis custodia sordidet ut
asperitatem puręcogitationis integritas non sequatur
pfectę actionis; Sed nec haec a bin unicem ualeant dis
solui habeat sacerdos in rationabili duas catenulas
& auro purissimo. id est continuationē castę & non
fictę dilectionis cordis suo firmiter adfixam. quę
numquā manus & linguam ipsius ab equitate puri
sensus dissentire permittat. Et bene duas. ut & his
quae addenda sunt cultum seruandi. & ea quę ad
fraternę subsidium necessitatis pertinent recte ornatę
incedat. Et quidem aurea opus auratas catenulas
& primitus aureas. quia sicut catenula & plurimis
auri uirgulis una contexitur. ita caritas & multi
plicia uirtutum operatione pficitur. Quas pfecta
uirgulis exponens ait. Caritas patiens est be
nigna est. caritas non emulatur. non agit perperam.
non inflatur. non est ambitiosa. non quaerit quae sua
sunt. non irritatur. non cogitat malum. non gaudet
super iniquitatem. congaudet autē ueritati. Omnia
suffert. omnia credit. omnia sperat. omnia sustinet. Ha
bet & annulos aureos equibus eadem catenę pendeant
id est iugem memoriā pręstet. & numquā finiendę
claritatis in caelesti patria. Ex qua solum memoria
fieri consueuit. ut commenua nobis possint uincula
caritatis manere. Habeat duos uncinos suphumera
lis angulis eminentes. quibus inserantur catenę. hoc
est in ipso gordio cuiusq; bonę actionis habeat fir
mādō placendi intentionem. quae aprasite pomā
suscipiendae & comanendę in se dilectionis digna
mi. ita ut siue secta seu aduersa quęq; occurrentia
numquā salubertima pię deuotionis retinacula
laxet. Hoc est rationale sacerdotem inutroq; humero
uncinos quo catenulas rationalis capiant habere
& in prosperis eum & in perstrepentibus cuentibus sui
dō placendi studium quaerere. & huius intentionis stu
dii in ipsius simul & spem & amore firmari. Inserunt
ergo se uncini suphumeralis catenulis aureis quae
de rationalis summitatibus offerentur. Cui ea quę
mens rationabiliter de interna luce caritatis de
gustat. mox alacritas bene operandi libenter am
plexata suscipit. Ne forte cuius habitus rationalis
pulcherrimus a pectore sacerdotis relabat. si non
eum accelerans boni operis uncinus qui contineat
adprehendat. Subrogentur eisdem catenulis inaure
lium & hyacinthinę quibus uterq; sacerdotis
ad inuicem copulentur. id est ligaturae desideri cele
rissimae quae anulis aureis immissę suphumerale
cum rationali constringunt. Cum agnita lucę purię
pennis millam ineffabilem gloriā suspiram. unq;
adhanc intrare mereamur concordi semp fide & una
opere & pfessione in tabernaculo pręmansę ecclę dnō seruire
studemus. Ephod autē suphumerale strictum erat
balteo ut insequentibus ubi ponitur indueba tur ap
parebit indicatur. Ad ephod inquit imposuit
quam stringens balteo aprauit rationali. quis non uideat
quod custos bonorum operum fidelissima uirtus sit. Cingen
tia. de qua dns in euangelio. Sint lumbi inquit uri pręc
cincti. & lucernę ardentes. Lumbi nudelicet pecuniae
pcontinentia. Lucernę uero ardentes poperationē
uirtutum; portabatq; aaron nomina filiorum israhel in
rationali iudicii super pectus suum. quando ingredi
tur sanctuarium memoriale coram dnō in assidū. Semp qui
dem oportet sacerdotem memoriā patrū in pectore
suo ferre. sed pmaxime tunc quando ministraturus
coram dnō ad altare ascendit. ut quo sacratius est mi
nisterium. eo sollertius toto semp mundani studio
tota industria mentis ornemur. & corporis sēnū ęgrę
respiciat. Horumq; sedulus imitator & ultor. apud se
diuinis exhibere curet aspectibus; Item nomina filiorum
israhel aaron super pectus suum memoriale coram dnō por
tat in iudicium. quando pfidi quisq; fidelis numquā coni
quibus placuisse est. curam inter mittat habere. sedulitā
inquirer illorum. & exortando. increpando. consolando ipse
conseruare. & conseruandam unandumq; dnō crebris
orationibus commendare studeat. Poneturq; in rationali

iudicii doctrinam & ueritatem. Incedere
dáron quando ingreditur coram dño. Et sonabit uox
& uiuet. Immundus quicunq; intrauerit impius
seu nomine eadem uestis indicatur. Item nisi se
studius docilemq; & uerecundum quemlibet non aut
arandis primandisq; secularibus negotiis praeposi
sacerdotium fuisse consecratum. Et gestabit iudicium filioz isrl in pectore suo in conspectu dñi semp.
Sacerdos iudicium filioz isrl in pectore suo incon
spectu dñi gestat. cum subditoz causas solicitudinem
iudicij memorie discutit. ut nihil se exhumiliter
admisceat. In eo q; diuina posituz uice dispensat.

Facies eius iuncta suphumeralis retexta hyacinthina;
tunica dicitur suphumeralis cui pars inferior
suphumerale tegebatur. Ad distinctionem tunicę
que erat interioris lineę. quarum paulo memi
nit superius dicens. Hec autē erunt uestimenta
quae facient. Rationale & suphumerale tunicā
& lineam strictam. Interior autē linea siue bissina
quod lini uel se genus nobilissimū constat. Exterior
uero tunica tota hyacinthina. nil omnino coloris
alterius admixtum. cuius specie uniformi manifes
te uera sacerdotalis qualis ee debeat docetur. Hoc
est supnis solum desiderijs incessanter intenta
& conuersationem iuxta apli habens incolatus ciu
silla uoris inde desideranter & pectans aduentū. Quę
uidelicet tunica sicut & bissina ad pedes usq; pingebat.
undeutraq; greco poderis dicitur est. ut ostenderet nil
in sacerdotali uita infimum ac sordidum remanere.
sed omnem agere & quasi aetherio colore speciosissimū
uniuersa membra ei a capite usq; ad pedes. q; uirtutū
contectam ee debere. Item tunica talari sacerdotem
hyacinthina uestitur. admonetur opus celeste
non mediocriter tenui modo. uerū etiam usq; in finē
eo esse perseuerandum omnibus qui talui esse uoluerint
ne uilis medio supruere capitium. & ora pannī ei tex
tilis sicut fieri solet in extremis uestium partibus facile
le rumpatur. Captum quippe tunicae hyacinthinę
firmissimum habet oram. & qui se rectum ne fidei rupit.
cum primordium bonę actionis sorte radicem ducit
diuini subnixum. & contra omnes insidias hostis munitum
probatur esse munitum. Talis nam q; omni collum sacerdotis
pannum uestit & ornat. quando rectam fidem alioquin
di subdit. ac peccandi celestia maxima probat. Hoc quo-

ipse non solum in pectore uitę siue recte uixerit. sed ipsum
quoq; & ordium arctissimo operit. Tunica ergo sacer
dotis hyacinthina habet oram magno tecta lem ne
extremis uestium partibus fieri solet. cum doctor quisque
egregius tanta perfectione opus uirtutum incipit. ad
quamcunq; alios diuinissime laborans uix aliq
do paenitet. tam tanto amore famulatur omni hone
stae sermonem proximae. sollicitus ambulat cum deo
suo. quantum alius qui ut moriatur & ad iudicium dñi
sui ultimum ingressurus uix habere sufficit. Deorsum uo
ad pedes eiusdem tunicae pomegranatum quasi mala puni
ca facies hyacintho & purpura & cocco bistancto mix
as in medio tintinnabula. Deorsum namq; ad pedes tu
nicae suum quasi mala punica & tintinnabula pomegranati
quando adeuntem & recedentem deuote dñi conuersa
tionis sacerdos ponere. ut nil illo aliud quā splen
dore & gratia floreq; ut ita dixerim uarius bonorum
operum uideatur. nil a illo aliud cum os aperit
quam suauissimi morum sonus audiatur. Quia enim
in malo punico multa interius grana uno fortiori cor
tice tegumtur. recte per mala punica multa sancta uirtu
tum operatio. uno tamen munimine undique uersus
recta designatur. His uero in medio tintinnabula
permiscentur. cum neq; opus sacerdotis umquā a sonitu
uerbi quod loquitur discrepat. neq; arctissimo o
peris certamine aduersus linguę sonitus dissentit. Ubi
pulchre additur. Tam ut tintinnabulum sit aureum &
malum punicum. rursumq; tintinnabulum aliud
aureum & malum punicum. aurea quippe tintinna
bula hyacinthinae pontificis tunicae inseruntur &
omni ex parte circumdantur. cum omnis sermo eius
claritatem supnę lucis resonat. & idem sonitus ue
lut hyacinthinę tunicae firmę infixus. operi quoq;
ipsius sublimitate audientium mentibus cōmendat.
Iunctq; bina mala aureis singula tintinnabula.
& aureis singula malabina tintinnabula. cum &
oīa quae loquitur bonis confirmantur actibus. atq;
in auditorum animis corde figuntur. & unusquisque
quā sint rationabilia discretio sermonis sonitu pro
ducitur. Et circa eā sequitur. Et uestietur aaron
in officium ministerii ut audiatur sonitus quando
ingreditur & egreditur sanctuarium in conspectu dñi
& non moriatur. Sacerdos namq; ingrediens uel
egrediens moritur. si deo sonitus non auditur.

quia rum commisse occul⁹ iudicis gigit· sistit· p dica
tionis sonu tredit· Quodsi iosephi uerbis intendere
uoluerimus quibus dicit· mala numica ponisicis
lxxii· fuisse & eiusdem numeri tintinnabula· congrue
hoc figuris misteriorum ut sicut inhumero ac pecto
re apostoli eum ferre numerum uisus est· ita eiusdem
discipulorum lxxii· extra pedes numerum adsignii
haberet· Constat enim quia sicut duo denarius ap̄lor
numerus episcopalis gradum dignitatis inchoauit·
sic discipuli lxxii· qui & ipsi ad p̄dicandum uerbum s̄
missi adnō gradum sacerdotii minoris qui nunc p̄
biteratus uocatur sua electione signarunt· portabat
ergo & lxxii· tintinnabula aurea cū totidem mali
punicei· ut ostenderet misticae quām eadem fides &
operatio uestra ac uniuersum esset & mundū ab
erroris tenebris aduersum lucem p ductura· Ter
nunq; dies uenerit habent horas· bxx duas· & quia
sol iste uisibilis omis mundi partes· in bxx duob⁹ horis
supra infraq; circulum lustrando tribus uicibus circum·
apathie numerus tintinnabulorum & malorum diuersa
re coloris punicae ponisicis indutus est· adducendū
figuraliter· q· sol iustitiae xp̄s orbem esset & illumina
turus uniuersum· eiq; domum p̄bituris & uere fideli
quę est imaginatione & confessione sc̄ę trinitatis· &
bene operationis sp̄s inuariabilē· & splendore uirtutū·

Facies & lamminam de auro purissimo· ℣VI·
In qua sculpes opere aelaatris sem dño· lignibis
eam ultra hyacinthina· & erit super thiaram im
minens fronti ponisicis· Lammina haec aurea in
fronte ponisicis in qua sem dño· siue sem dñi· uti in
sequentibus appellatur· sculptum est sacratus ce
teris erat indumentis illius· & merito q sicut diuina
potentia cunctis quae creauit sup emin & transpor
rebat· ita nomen eius esterū ponisicis habitum
ornatumq; transcendere debuit p̄mineret; & ue
luti cuncta sēificans & unum in eius fronte sedē
teneret· significat autē ipsa p̄fessionis ure fidutia
quā in fronte portamus dicentes singuli eū apto·
Mihi autem absit gloriari· nisi in cruce dñi nri ihu
xp̄i; & recte hoc unum in toto ponisicis habitu
de auro est· solo factum· ut mundi ac cordis sue
corporis in qua mysteria redemptionis nre· recon
dere ut gestare debeamus ostendere; ut certe
auro inscriptum in fronte sacerdos sem dñi gestat·
ut mimus existere gratia passione dñi & saluatoris nri
quam redempti sum⁹ uerbis amplecti debemus·
ut clamante nulla alia maiestatis p̄ceā eram
simus participem fidem esse nouerimus· ita ma
nem adsumpte ab deo humanitatis confiteri· ut can
dem nos humanitate in eā demone gloriam re
surrexisse sanamur· Sem autē dñi q̄d in lamina
sculpi iubetur· nomen dei sem uenerabile significat·
q· apud hebreos uni literis uocalibus scribi solet· hoc
est· iodh· e· uau· eth· Cuius interpretio lingua eos
ineffabile sonat· non quia dici non potest· sed qua
simi sensu & intellectu creatura nullus potest·
Recte· ergo lamine eidem nomen dñi in fronte ponisicis
erat scriptum· propter indelibile & significatum ei eidem
patrum dominicae crucis quam in fronte portare
eramus· hoc est suprema dextera leuaq; infimam·
Ligatura autē lamina quae sem dñi continet uitta
hyacinthina cithara ponisicis· quando spe celestium
p̄miorum qua hyacinthus significat· insidelis consor
tamur· & eo arctius sacramenta nri redemptionis ima
ginem ac similitudinem nri conditoris & redemptoris
intemeratam seruare contendimus· quo nullū ce
leste salutis munus cognoscimus· Portabitq; aaron ini
quitates eorum quae obtulerint & sanctificauerint filii isrl
in cunctis muneribus & donariis suis· Portat namq;
ponisex iniquitates subditorum· id est & portat & auser
cum autem eos docendo ad poenitentiā commissorum
p̄uocat· aut p poenitentibus supplicando· gratiā eis
iusti iudicis conciliat· Fiat autē hoc in muneribus & do
nariis quae ipsi obtulerint dño & sanctificauerint· cuius
fructibus dignis poenitentiae· id est elemosinis ceterisq;
iustitiae operibus quae fecerint penitenter· & retro
scelerum quae quondam patrauerunt absolutis; Erit
autē lamina semp in fronte eius ut placatus sit eis
dñs; si enim lamina nomine dñi scripta semp fuis
set in fronte aaron placabitur filiis isrl dñs· qui
eū doctor ipse fidelium se diuino seruitio pura mente
subdiderit· nec eius exemplis illius ac
monitis accensi· & ipsi recte uiuere gratiaq; interni
inspectoris promereri studeant· ℣VII

Stringes q; bysso tunicam; & haec est tunica interior
quam supra lineam texturam nuncupat· quae autē
linea textura sit dictum est bysso stringi incipiat iam
superius expositum est· Et nunc adiciendum quia

solent mulieres habere lineas quasdam in fronte circa capillos
ras membris & circa ceruicem pendentes quas dicunt
aduertentes ipse mundi ornamenta cognoscendo depu
emdebriando & quasdam [illegible] quales
& eas habuisse legatur quando [illegible]
tum scelus & admissionem habitus sui. Ergo & sacerdos
paratus in ministerium diuinum accedat hac una re cete
ris melior pulchritudinem uestimentorum ordinis ostendat
decentium. Hec autem linea non solum stricta uerum
etiam poderis est. usque ad pedes usq; descendens. cui
cornamentum non unus cuiuslibet membri uiolentus impe
tus. sed uirtus est corpore delectabiliter consumata.

Hec enim linea manus ei ad brachia debet stringe
re sacerdotis. nequid nisi utile faciat; peccatum nequid
inane cogitet. uerorem nedditus ultra modum appe
tendo dñi (sibi) seculosus facere presumat. Subiecta enim uerum
membra nelasciuiendo ornamentum sacerdotalis habitus
pulchritudinem eorum parte. Genua ne ab orationis
instantia corpescant; tibias & pedes ne ad malum cur
rant; Induatur ergo sacerdos primo linea stricta
ut & corpus ab iniquis operibus & animus mente cogi
tationibus compescat, accipiat deinde hyacinthinam.
ut post descriptionem cornamentum salutaris aque
corpus & animum spiritalium uirtutum habitu uenustet;
& chiaram bissinam faciet; Thiara namq; que & cidaris
& mitra uocabatur. caput regebat & ornabat pomatis.
ut hoc indumento admoneretur omne caput sensus dō con
secratos habere. ne to culi ei uiderent uanitatem. ut
aures liberentur audiendo obprobrium acciperent ad
uersus proximum suum. & habundarent naquitia & lingua
concamnare & dolum. siue & iam corrumpula & ebri
etate grauarent. ut de sacratissimum myrrā loc. &
cinnamomo lectum meretricis amplecteretē. Qualiter
autem thiara hec fierit facta iosephus docet dicens.

Sup caput autē gestat pilleum. in modum parui cala
mauci aut cassidis. quam extendunt supra summum
capitis & modica uertices medietatem & cerdit. deale
est ut uideatur & lintea textura confectam. habens sur
sum que conuoluq; ne pius conexuntur ne facile
dilabatur. Qui uidelicet iosephus hunc pilleo supad
dum esse narrat. aliud manus uelamen. gratia capi
tis sup ficiem celare. aperte pfectum ne lubonum sa
cerdotes carnis sacrificia corruat; Quod tamen cuiusq
esse coloris non ostendit. Et hec quidem de mitris

N

R

S

q

sacerdotis. Deposita uero thiara hoc modo tegatur;
pilleum aut similiter operatum habet pomi fectas
reliqua sacerdotes. & alium consutum & hyacintho
tinctum. Circumdatur aut & aurea corona ornatus;
facta sursum qua surgit in media fronte quasi cauli
culus quidam aureus similis herbe que apud nos achano
nuncupatur quam greci hmuseyamus dicunt. & paulo
post descripsi mirabilis uanitatis sub uocabulo dies.

Habet aut florem similem plantagini & parcitum
non coronalis floribus est colum. ab occipitio usq; ad
uerum quam pars in fronte uero hoc quidem nō habet
sed lamina aurea que sacerdotis tempora nomen habet
inscriptum. Hec quidem de facto aclaminis & coro
nis pomatis cum aureis scripturis sacre uacare uidetur.
coronarum uero breuiter facit insequentib; mentionē
dicens. Fecerunt & uestimenta operis textilis uarium &
filis aureis & mixtum cum coronulis suis & byssō. sed
de qua materia fuerit esse nondixit. Cū enī dicat
& mixtum cum coronulis suis & byssō. potest intelligi
utrumq; & byssō sacras esse. si non iosephus coronas esse
aureas designare. Quis tamen adhuc templo & elega
tia obseruantia celebrata cum esset & degenere sacer
dotali. facillime potuit modum omnem sacerdota
lis indumenti non tantum legendo. sed & uidendo
cognoscere. Verum siue byssinę fuerint seu auree
coronule. ea consideremus sacras fuerit ne cū mixtis. dicamus
breuiter de figura. Mixtas cum coronulis habens sa
cerdotes & byssō. qui sic ustum audiamus gustū de sac
tum & uetum suū uocabulo ne uenustate aut ornamenta custodi
unt. ut eadem custodia se coronam aureā ipsi sepius
sic dī diligentabuntur se accepere sperent. Et bulteum
opere plumario: Decenter audelicet sacram baltei
manifestius in posteriorib; scripsum est. Congulā
uero secerunt de bisso retorta hyacintho. purpura &
uermiculo bis tincto opere plumario. Hoc cingulum
ut hieronimus & iosepho scribit in similitudinē pellis
colubri quia & ipse in senectute sic innouando rece
dit ut uidetur subtilium longius putrefacta. recentiate subtegmi
ne coccū purpure hyacinthi & staminē bissino obdu
ctorem & seruitudinem aq; tui polimita aq; distinc
tum. ut diuersos flores & gemmas artifica manu con
textas. ad addit arbitrer; Habebatq; humanā
nem. nīs dignoq; Quo cingulo pectoralis apponatur
tur. & contra hyacinthina simul & superumerale

stringebatur. Nam insequentibus apte declaratum
one suphumeralis & rationalis dictum est. Haec &
antea & retro ita conuenebant sibi ut suphumerale
& rationale mutuo necterentur. stricta admodum
& anulis fortius copulata. quos ungebat ut ea lex
cendebat oleum. & fluerent. & sic manum mouentis
n ulla aut dubium quin balteus sine cingulum quo
humerale adstringebatur. tunicam hyacinthinam
quae est suphumeralis tunicae uocabatur angebat.
C uncta etenim quae huc usq; dicta sunt ad pontificis
habitum pertinere. deinde consequentis filios et
baltei. simul & eorum indumenta & ponunt cuncta.
s Porro filius aaron tunicas lineas parabis & balteos
s n aedemus ingtam & decorem. Neq; debuerit eaquam
ipsi opere plumario an unius coloris fieri debuerint
aliquid decernitur. Dicendum igitur primo debet
tur pontificis quidem illi illis coloribus nobilissimis
aedo dignis factus est. Quia apte talem habere pon
tifex quem singulari uirtutum decore semp oportebat
adornari. apte pontifex uariarum flore colorum
fulgentium accingitur incedebat. quasi calcar ad glo
riae necessitate industria continentiae pangatur. Ne caro
repugnans spiritui intima mentis pacem aliquando con
turbet. ita pontifex ad doctor fidelium edomito iam
omni concupiscibili motu animi siue corporis. ipsa
uirtutum dei & gloria circumdari. ut iuxta & em
plum floris illius qui egressus e. deducere esse. id est
dni saluatoris sic ueste tua cingulum lumbos ei & fides
sanctorum remi ei. Tunicae autem lineae & baltei aerei
ary quae filius aaron in gloriam & decorem fieri p
ceptae sunt. quid nobis interni decoris & gloriae com
mendent. facillime & his quae superius & posita sunt.
intelligi uale & Tunicas namq; habent sacerdotes line
as. cum totum corpus suum candore castitatis decliat.
8 alteris tunicas cingunt. cum eundem castimoniae
uigilantis mentis custodia circumspiciunt. ne omnis
entia illius desidiosiores erga bonos operis operatio
remanant. nec uacuitatem castimoniae ipsius sua
castimoniae meritum minuant. Uestiq; his omnib;
s aaron fremuit & filios eius cum eo. & cuncto; conse
cratis manus sci fi cabisq; illos ut sacerdotio fungunt
mbr. Omnibus quidem his uestibus erat aaron.
& filii eius. sed ea distinctione. ut ipse quidem his om
nibus uteretur. filii autem ultimis tribus quae illorum
propriae nondum descriptum cum dicatur. porro
filii aaron cum ad sacerdotium accedebant. ne tha
mi inglorii & indecori. Quod uero sequitur.
operiant carnem turpitudinis
& uenerit ei ut non
quando ingredientur tabernaculi testimo
nii quando adpropinquent ad altare ut ministrent
in sanctuario ne iniquitatis rei moriantur. ad uxoris
simul & eorum filios & filios eius sicut & ipsa tuba
manifeste ptbant pronot. Sicq; fit ut aaron ipse cum
ceteris quae commendantur octo uestibus induatur femo
ralibus inde lineis. tunicalineae hyacinthina. sup
humerali. rationali. balteo. tiara. petalo aureo.
E ilii uero eius tui. tunicam gibi. id est femoralibus.
lineis stricta. cingulo accingi uidentur. Verum quia
decretis supra ratum est. femoralia haec quae ado
perienda carnem turpitudinis fieri mandantur.
illam castimoniae portionem quae ab appetitu co
pulae coniugalis cohibet ppriae designat. Sine qua
nemo ut sacerdotium susciperet ad altaris ministe
rium consecrari. id est si non aut ungi pmanse
rit. aut contra uxoris coniunctionis foedere solueret.
Quod indebite genus uirtutis nulli plegendi ne
cessario imperatum. sed uoluntarie est deuotione
dno offerendum dicente ipso de hoc. Non omnes capiunt
uerbum istud. Adquam tamen benigna mox & hor
tatione eos qui possint inuitat. dicens. qui potest ca
pere capiat. & paulo post. Eisdem qui uel uxorem
ut alios cognatos & implicamenta mundi huius
& praeter ipsum reliquerint cemplum promittat. In hac
uita primum. & in seculo futuro uitam aeternam.
Unde certe gratia distinctionis non moysi sed hoc in
dumento uestire aaron & filios eius iubetur sicut
de prioribus dri. Uestiq; his ommb; aaron fratrem
suum & filios eius cum eo. sed faciet inquit femoralia
lintea ut operiant carnem. Ipsi inquit operiant car
nem turpitudinis suae. ut femoralia pontifici &
filiis ei faciet. ut castitatis regulam doceris. ut ab
stinendum ab uxore eo complexu est qui sacerdotio
sanctificati sunt interdabis; nulla tamen uoluntati
huius modi contemnendae iugum imponet. Sed quicq;
sacerdotes fieri & ministerio seruire altaris uoluit
ipsi sua sponte uxorum seruire esse desistant. Qui
ubi praecepit & suscepto semel commercio ppo

fico. ministros se ſcire ad ſacerdotium fore ordinandos
A deinde lege diuina quæ aliter ex omnium
ſacerdotibus ſanctum impositionis quam de
uere uel docere debeant
VIII Camq; lauerit patrem eius
& filios eius de lintea & tunica & subu
rali & rationali & conſtringet balteo. & ponet tia
ram in capite eius. & lamminã ſãctã ſuper tiaram. & oleũ
unctionis fundet ſuper caput eius. & ita hoc ritu conſecrabit
Filios quoq; eius applicabis. & induet eos tunicis lineis em
gesq; balteo & ponet ſtolas & liberos ei & imponet eis mitras
eorumq; ſacerdotes mei in regione ppetua. Nam neq;
hi de ſterminalibus amoris accipiendis ſcripturã. Un
de liquido conſtat. qd̃ã ſe hoc genere uestimẽti ipſe
prius aaron ac filii eius induerunt. & ſicad manũ
moysi lauandi induendi unguendi & conſecrandi
mordebant. Ubi & hoc notandum quã conſecrantur
eo modo ſit primo lauat aqua. & ſic habitũ illius ſacri
gradus imponit. Quia animarũ necceſſe est utiq; ad of
ficium altaris promouendus est. mauoribꝫ ſe ſolebat flu
entis lacrimarum ſiue compunctionis tempore de
dicationis abluat. ut quo mundior ad gradum accu
piendum accederet. cui ſecutus accepium conſumẽ.
Induitur uero ſacris uestibus pontifex. mox oleo unc
tionis pfunditur. ut pgrãm ſpiritũ conſecratio pficiatur
Non quod ea quæ pmiſſa ſunt indumẽta uirtutũ abſq;
gratia dei poſſimus habere. ſed quia maius necceſſe est
auxilium gratia tribuatur adhuc. ubi quis maiorẽ
conſcendere gradum. ut plurimos fuerit regimi
ni pluuus. Notandum interea. q̃ in hoc libro
q̃di aaron & eius uestib; induendus aſſeruatur. inde
in eius tunica addita & mona. balteus inde & quo linea
fuerit tunica ante induatur hyacinthina pcepta
& ea ſcripta ſunt. Cumq; lauerit & uestiuerit pon
tificem ſubuculis lineis accingens eum balteo. & in
duens eum tunica hyacinthina & desup humerale
imposuit. & ſtringens eum ephod aptauit rationali:
& quomodo cũ hoc factũ fuerit pcepta manifeſte
ponit quæ & planata ſunt figuram uestimenti mellegimus
lus. Verum q. debabitu ſacerdotali ſequenda dicta
patrum breuiter ita ſtringamus. notandũ patauu
mus. & hoc q. ille. ille colores qui mi de quib; facti ſunt.
eadem mundi elementa congrua compactione ap
tantur. Byſſus ſiue linum. terrã. q̃ gignit nascuntur
purpura aquis. quod genus animalis dicitur ſanguinẽ
humanũ & uocalis. ceruum ad ignis ſimilitudinem
coccus. ſuere hyacinctus eo quod ignis gemma ſit
rutilans pdicta. lucendi iudicia & uidendi. A
uaq; habent quia deo pontifex omniũ figuram
clementer imitando habitu geſtauerit. quia non ſolum
pontifex omni mundo immolans rogat debue
re. ſed uos non incongrue forte addere ualemus.
q. nunc quoq; hominũ figura omniũ elementorum con
tinet. ignis in altaris aeris in mitra. aquarũ in humero
re. terrã in ſolidiore membrorũ. Unde & aſyrioglyphi greci
homine recte cosmo ſi de ſt minor mundus uocatur.
Quod & ſi aurum quid in eodem habeat uestimento hanc
mellegendam ſignifica. quæ ris rationabilem in
eo interioris hominis uirtutem mellege. Unde
& in eo ppriae ſẽm dñi ſcriptum est. quia non mi
phance quiſq; ad eo quationem ſui conditoris aſcendit.
Hinc enim dicit apl̃s. Interiore homine habitare xpm
pfidem in cordibus nr̃is. Et ideo nobis ſcripta pon
tificem uteris teſtamẽti. ſic ueſtitum oſtendit ut
ſciat nr̃i temporis nr̃i pontifex. prius ſe gerere hu
mane. maxime aũt phis qui ea mouerunt uerita
ſignumq; fidei illius in fronte portarunt. inter cedere
debere. apto admonente. & docente. Obſecro igitur
primũ omnium fieri obſecrationes. orationes. poſtu
lationes. gratiarũ actiones. pro omnib; hominibus.
pregibus. & omnib; qui in ſublimitate ſunt. Qd ſi
imperfice quem conſecrat mos ſeruandum
intellegimus. ut nos habitu ſuorum mundi figu
ram ſimul & hominis habeãt; Ipſe est enim uestis
ſplendor gloriæ & figura ſubſtantiæ dei patris por
tansq; omnia uerbo uirtutis ſuæ; Ipſe agnus dei qui tol
lit peccata mundi. Ipſe ſacerdos in æternũ omnis ſẽi
ta reformatus pelagius. Non quem mala mens in carne pœ
narum laboris accipere meruit. ſed qui ẽ natus
uirginis in carnatus ſpiritu ſancto in
tam ſimul accepit. Cuius ſacerdotium impella
tamen probis pulcherrime commendans apl̃s ait;
Habentes ergo manentem in æternũ ſempiternũ habet ſa
cerdotium. unde & ſaluare in perpetuũ potest acce
dentes per ſem ipſum ad dñm ſemper uiuens ad interpel
landũ pro eis. Cui & eam aeq; indumenta & ornamenta
uirtutum cõmendans adiunxit. Talis enim decebat
ut nobis eſſet pontifex. ſed innocens. impollutus.

segregatus a peccatoribus & excelsior caelis factus. Quia uero
habuit lamminam in capite suo auream in qua esset
sanctum dñi sculptum. qui uenit in nomine patris sui.
Ego in patre & pater in me est. & qui uidet me uidet &
patrem. Hactenus aaron & filiorum eius habitus qualis
esse deberet caelesti designatur oraculo. Sequitur autem
hinc etiam modus consecrationis. quo cum ipso ta
bernaculo cum omni sub pellectili sua dedicari opor
tuit. oblatis uidelicet dño uitulo & duobus arietib;
panibus quoque triticeis non solum azimis. sed & oleo
conspersis simul et. adhibita etiam oleo unctionis.
Quae nimirum cuncta siue operum deuotione bonorum
ac munditia fidei. seu gratia diuinae illustrationis
sola consecrari oportet sacerdotes figurate demon
strant. Quis enim nesciat immolatione ac san
guinem illorum animalium. mortem aspersionemque
designari sanguinis dñi nr̄i. per quem & a peccatis
absoluendi. & in bonis operibus sumus confirmandi.
Panes quoque azimi quid mysterii salutaris contineant
docet apostolus. Itaque epulemur. non in fermento ueteri. neque
in fermento malitiae & nequitiae. Sed in azimis sin
ceritatis & ueritatis. Conspersi sunt autem siue lita oleo crus
tula. & lagana. ut admoneremur opera habere non
solum a fermento malitiae & nequitiae castigata.
sed & pinguedinem caritatis diuinis digna conspectib;
Uel certe crustula oleo conspersa ad consecrationem nostram
dño offerimus. cum uniuersa quae facimus per internam
sci spūs gratiam in cordibus nostris deuotione pinguescunt.
Lagana oleo lita offerimus. cum etiam foris hominib;
spiritalia esse quae agimus indubitanter in exemplum
uiuendi ostendimus. Quibus nimirum oblationibus con
secratio nostra perficitur. dum per opera bona & cogitatio
nes puras meritum nobis sacerdotii dño donante
conquirimus. Expleto autem mandato huius consecra
tionis aaron & filiorum eius. redit scriptura properare ad
descriptionem altaris incensi. in quo idem aaron coti
dianum addere thimiama deberet. XVIIII.

Facies quoque inquit altare ad adolendum thimi
ama de lignis setthim habens cubitum longitudi
nis. & alterum latitudinis. id est quadrangulum
& duos cubitos in altitudine. Si altare holocau
sti de quo supra dictum est. generaliter uitam
designat iustorum. qui carnem suam cotidie crucifige
re cum uitiis & concupiscentiis. atque in hostiam
[illegible] dō offerre [illegible] quid hoc altare nisi ad
[illegible] specialem quorun
[illegible] significat [illegible] in
[illegible] in hoc adole
[illegible] quia in illo figurabantur hi qui
[illegible] desideria carnis ambulant. Sed qui a
[illegible] dño immolantur omnis sui corporis sensus per
gratiam sci spūs uoluntati dedicant. In isto autem illorum
typus exprimitur. quia maiori mentis perfectione
extinctis prorsus ac sopitis illecebris omnibus
carnis. sola dño orationum uota offerunt. nihil
quidem de carne quae se inpugnet. nihil de conscientia
peccati unde conturbentur ac paueant habentes.
sed dulcium profusione lacrimarum optantes
uenire & parere ante faciem dī. Unde apte
hoc altare intus in uicinia arcae & ante illud ante
tabernaculum foris positum est. Quia nimirum
illi in conspectu sanctae ecclesiae cunctis in exemplo uir
tutum fulgent. isti altioris ardore desiderii
contemplatione. futurae beatitudinis etiam cor
pore detenti non minimum propinquant.
Apte illud aere. hoc uestiri auro precipitur. Aes
namque plus aliis metallis sonorum ac diu dura
bile est. aurum uero quantum sono succubit
tantum splendore prestat ornamento. Unde
recte eneum altare in quo carnes incendebantur
& sanguis fundebatur uictimarum illorum ges
tat typum. qui edomitis & uelut dō immola
tis uoluptatibus carnis perseueranter uiam
ueritatis quam semel inchoauere peragunt. &
hanc quoque proximis incedendam crebro sermone
predicationis insonant. Porro aureum altare
illis conuenienter aptatur. Qui ampliore gratia
supernae claritatis inlustrantur. sed minus aliis quae
in secreto de interna suauitate gustent dicentes
aperiunt minus eructare proloquendo sufficiunt.
Quanta ipsi intus dulcedine in abdito uultus dī
reficiantur. Apte etiam altare thimiamatis
quantum metalli fulgore precellebat. tanto
mensura minus fuit. quia quo sanctiores quique
in ecclesia eo sunt pauciores. Apte de isdem lignis
setthim quae albae spinae similia & esse incorrupti
bilia diximus utrumque altare fieri precipitur
quia nimirum una est fidei non fictae firmitas

qua ommium corda dñare ꝓmunt ardētiꝰ
eꝑtendum ignē dilectionis & ossa ꝙ tudō turaꝺ
libamina debent ꝙsumi. Quis ergo inde gemoꝛtie
pusillis cum maioꝛib⁹ loquatur. q̄ tribuens mundi
mus nos ab omni inquinamento carnis & spūs ꝓficiamur
sēctificationem in timoꝛe dī. Apte unus ac nullus spūs
ignis qui in hoc altaꝛi uocemur in ꝙlibatu incendium.
q̄ nimirum unus est spūs qui eoꝝ mentes fidei
um uariante donationum gratia unificat. Cui⁹ autē
altare incensi quadrangulum fuit. unam habens cubi
tum longitudinis. & alterum latitudinis. duos uero in
altitudine. Longitudo ad longum mitatem patientiæ
ut uno positione altaris holocausti dicamus est. Latitu
do ad ampliandi nem dilectionis. Altitudo pene ad sub
limitatem spei. ꝙ qua in laborum tolerantia temporalium
& in largitate dilectionis sincera mente gaudemus. Unus se
autē cubitus & longitudo & latitudo altaris. quando sūm
quiq; ꝙfectus meritis nullus alteruis rei q; ꝓpter
retributionis mercedem. & mala temporalia aequanimiter
ferunt. & quęq; ualenter pro uis patienter bona impendunt.
Recte altare thimiamatis in longitudine & in latitudine .N.
sua quadrangulum fieri iubetur. ut insinuet q; ꝓfectus
animus. Foederatis ad inuicem uiribus ut unitatis q̄ dilige
re frēm tantum & ferre sufficiat. & quamuis ꝓpter emen
sitatis ne se molestiā poterit. tamen ꝓstare et ꝓdilectio
nem suae pietatis benuolentiam poterit, Duos autē habe
cubitos in altitudine. q; duplex sese ꝓmium in fidei
una accepturos sperent electi. Unum uidelicet quoties
animarū cui corruptibile hoc & mortale corpus quem
celeste regnum inuaserint. aliud cui recepto eodē cor
pore incorrupto atq; immortali ꝓfectus in ꝓsentia
sui conditoris gaudebunt. Implet a promissione ꝓphetæ
quadr. interna sua duplicia possidebunt. Lucida sem
piterna erit eis; Cornua quipsō procedent. uestiet q; illud
auro purissimo. cum gratia lum ei quam pariet ex
cornua; Cornua sepe in scripturis solent eminentia
designare fidei & uirtutum. ꝙ qua obuiantia nobis
antiqui hostis certamina obuiando ire & superare debe
mus: dicente ei⁹ ꝓphetā dñō. In te inimicos nros cornu
tilabimur. Quia ex deo cornu duxisse & sub
dendo declarauit dicens. & in nomine uo sperem
insurgentes in nos; Sicut e contra nomine q; bella uitia
que nos expugnare moliuntur. cornuum nomine
solent indicare. q; uario breuiter complexus ꝓphetā

dñi ducibus. Et omnia cornua peccatoꝝ confringā
& exaltabuntur cornua iusti. Unde bene in lege con
mundarum generis animalia munda esse. & populo
dī comestibilia decernuntur. Que enī ruminant aq;
ungulam findunt. animalia ea & eam constat esse
cornua ita ostendatur mystice q; illi tantum ecclę
dī spūalis conmunione possint incorporari. qui
fortitudine fidei adbellantium q; uitia expugnare inue
ri. Procedunt aut cornua & ipsō altaris thimiamatis.
cum opera uirtutum electi non ad faciem hominū
specie uenis ostendunt. sed & interna mentis radice
fixo atq; immobili exercent affectu. Uestiuntur enim
auro purissimo. cum ꝓfecto quiq; uera interne sapi
entie luce refulgent. cum in omnibus quę agunt.
splendorem caritatis ueluti coronam gloriā habere
ꝓmonstrant. cui memoriā sibi ꝓpositę claritatis
semp inesse cunctis sese uidentibus sibi audientib;
ostendunt. cum scriptum omnia regnū dī & iustitiā
eius cognite & querere manifestant. Et bene tam
gratiosa altaris. quam pariet & cornua uestiri
auro iubentur; gratiosa ꝙ imaginem in medio erat altaris
adiuste pienda nimirum thimiamatis patria. pa
rietes uero foris parebant cornua. Et ipsa foris pa
rentia speculi fastigio altaris eminebant. Deaura
tur autē gratiosa. cum in interiore homine nro
ꝓfidem xpi gratia resplendet. deauratur pariet.
cui eadem gratia dominice dilectionis ꝓbona se que
rius operi dilatat. Deauratur & cornua eiꝰ ipsa
fiducia fortitudinis iustoꝝ qui aduersa uictoria
tis. siue ꝓpria mentis fortiter ferre. seu sapientia
prudenter reppellere & corrigere didicerint mar
ne lucis mortibus fulgore careant. Et qm̄ ualet iure
dicere possum. Bonum certamen certaui cursum consu
mauī fidem seruauī. de reliquo reposita est mihi co
rona iustitiae. recte sub dixit, Faciesq; ei coronā
aureolam ꝓgrinum; Corona & enī aureola ꝓgrinis
altaris thimiamatis cui sēci ꝓbonis que se egisse me
minerunt ꝓmia ꝓtolantur ꝓna. & bene ꝓgrinū
altaris corona fit. ut omnia quae secure ecclesti
mer ecclę digna ee doceantur. Et duos anulos aure
os sub corona ꝓsingula latera ut mittantur in eos
uectes & altare portetur. ipsosq; uectes faciet deaur
ratos & in auribus. possunt quidem in his sanu
lis quibus altare portabantur uecta quā sūpi mitta

rholocaustū aram & missa & ppositā & uti. euāgeliū libri
non ineonuenienter accipi. ꝓquoꝝ fidem ac doctrina
sci poramur aq; aerenis & orationib; subleuam.
ꝓhere mihi uite eo diamis bonoꝝ operū ꝓficiendi
celestem ferūt adparatū. Uerū quia ibi manifestis
iiii. circuli fieri duo uidelicet & in altare unus. & duo in
altero ꝑcipiunt. hic aūt tanto numero quo ternario
duo anuli ꝑsingula latera fiunt. ꝑ certo ibi aparatus
angustiarū numerus clare. Incenso etiam aliud q̄dam mȳsterii spiritalis quā auditu dilectionē dī & proxi
mū respicere inest. ꝑsingula etenim latera anulis
aureis circumdatur altare. quia cor electoꝝ huius
in dei & proximi dilectione confirmatur. Quę bene
anulis comparatur. quia eaūtenus in fine ꝓpheta
destructa conscientia cessantibus linguis ipsa nichilq;
cessabit. Duo sunt aūt anuli ꝑsingula latera. quia
utrunq; earum ad mandatum gemina utilitate distinguitur. Carnalis quippe dilectionem fidei
& uitę munditiam ꝑficiat. Ponitq; altare contra
uelum q̄ ante aream pendet & testimonii. coram pro
pitiatorio quo tegitur testimonium ubi loquar tibi.
Arqueleum q̄dam ante aream nāq; ut suo loco ꝓpositum est. dñm saluatorem pendebat. ipsum celi
designat cuius ab ictu dīs uicta mortis penetrauit.
ut sciat apostolus aut. Appareat nunc uultui dei pro nob.
Stuq; altare contra uelum q̄dā ante aream appensū
est. cum omnis usus eoꝝ intentio ad ingressu directa
est regni celestis. Stat coram propitiatorio quotidie
area. cum uisionis sui cognitoris puritate mentes
adspirat. & duos quālibet corpore conuersatione
habentes in celestibus. ꝑ x. ℣

Et adolebit incensum supra eo aaron suaue fla
grans mane quando componet lucernas & incendet illud. & quando collocat eas ad uesperum;
Constat incensum siue diuina cum orationis
exprimere. dicente psalmista. Dirigatur oratio
mea sicut incensum in conspectu tuo. Et in apocalypsi ioh̄is dicit scōs habere fiolas aureas plenas odoramentorum quod confectum & ponendo subiunxit. quę sunt orationes scōrum. Et q̄m aaron.
supra dictum est. & ipsum specialiter summum
sacerdotem uidelicet & dñm saluatorem. & nr̄i
quoq; ordinis sacerdotes designat. adolebit
aaron in hoc altari incensum suaue flagrans
mane. cum dies ecclesiastica fidelium corda uoce
gratiarum actionis ad celestem oratorium suscitat. ad
quem illius tubicula exhortatione
fideles inuitandos esse conuenit & certum. Incendit
aūt dum ecclesiastes sanctorum mane. sed & uespe
re cum diuina incendit. ut in prin
cipio omnis boni q̄d̄ inspirante facere disponimus?
illius auxilium quo ꝓficiamus inuocemus. Aduer
perum uero ut cum bene cœpta complemus. illi á
quo accepimus quis quę donauit gratiarum uota
reddamus. Bene ergo dicitur & adolebit incensū
super eo aaron suaue flagrans mane. quando cōponet
lucernas incendet illud & quando collocat eas ad
uesperum. Mane etenim aaron incensum super altare
adolet. cum dñi corda fidelium in his quę eum in
tellegere ualent aromatis uernantis ad gratiā con
punctionis inflammatur. Incendet illud & aduesperum quando collocat lucernas. cum etiam ęta
quę nec dum capere queunt q̄m & huius sēc. q̄m diui
nę ambigitur ad amorem cor ad celestium ubi omnia
sempiterna pace fiunt informat. flagrantq; suaue thimiama. cum subita compunctione diuinitus tacta la
crimis solum ad pedes uocare dulce habent. Bene
aūt sequitur. Ureę thimiama sempiternū coram
dño in generationes uras. Quam nimirū necesse
est ut animus p̄ orationem & fletus ad domosa ascendat
siue facta non diuertat. sed in eodem sē ardore
deuotionis quem in oratione susceperit. etiam finita
oratione custodiat. Iuxta exemplum anne de qua
orante dictum est. uultusq; eius non sunt amplius
in diuersa mutati. Non offeretis super eo thimiama
compositionis alterius. In sequentibus huius uolumi
nis equibus aromatibus hoc thimiama componi de
buerit nominatim designatur. Stacte uidelicet
& onicha galbanę boni odoris. & ture lucidissimo.
quę tanta ad significationem aeternę bonę
quę principaliter ad dñm quęrenda sint constat
panere. Non est ergo offerendum super altari aureo
thimiama compositionis alterius quāquā dīs statuta
quia non aliud ad dñm quęrere orantes quā ipsum
sit. q̄d quę sē daturum esse promisit. Non aliud dei lo
credere quam quod ipse docuit debemus. Non est
offerenda super eo uetus manna nec libatio banda. Haec
enim omnia ad altare & ferrum ꝑtinere. quę

incipientium & ingressu altaris positum ante
desiquare. [illegible] uiuificos [illegible] ue-
ritatem. [illegible] pedum dextrum ge-
licem pulsauit. siue [illegible] papue dicere
siue ipsum spm sci precursorem. aut aliquid huiusmo-
di. Verum quotiens aliquis unum libamen eis arum-
offertur hostiarū eoz uetera exprobratio & pristinae
designat ceremonia. quadhuc aliquid de carnalib.
& concupiscentiis quam purgatet spūs aduersetur.
& quam igne sci spūs in nra cordis incendi debeat
habent. p̄fecto aūt usti qui dicere possunt. de
fecit cor meum & caro mea dūs cordis mei & pars mea
dūs in eternū. Quasi consumptis uetustatis arum libaminib.
q̄ ad ueterem altare & terrenus positum pertinet. sola
intus in nouo altari aromata desiderii celestis offer-
q̄ de remissione peccatoz tam secure ores effectu pdila-
to solūmodo regni pennis interrogent. dulcib.q;
lacrimarum fluentis sensuum suum p̄singulas noc
tes irrigant. De quo udelicet altari adhuc bene sub
dit. & deprecabitur aaron sup cornua eius semel per
annum in sanguine quod oblatum est p̄ peccato.
Summus namq; sacerdos semel in anno obtulit sangui-
nem suum p̄ peccato totius mundi. in illo uidelicet .N.
anno de quo dicitur ipse p̄ eam. Quam ueneri p̄
dicare annum dñi acceptum. id est in nouo hoc tē
pore quo ecclam sibi copulare dignatus est. semel
& iam unicuiq; credentium lauacri fontis in mys
terium sui sanguinis ad soluenda uincula pecca
torum donauit. Et pulchra omni modo figurarum
distantia. semel quidem pannum. Ponatis in .N.
sanguine oblationis sup cornua altaris deprecari. co
ndie autem thimiama suaue flagrans sup eo incen
dere p̄cipitur. q. dūs & saluator nr qui eodie fi
deles suos gratia interne compunctionis ascendens
renouat. semel eos hostia sui sanguinis mortem
superans redemit. Ipsi fideles qui cordiana peccata
cordiaris ablatere p̄cibus ac lacrimis solent. semel
in sacramentum passionis illius absoluto se peccā
tis ee omnibus gaudent. Deprecabitur aūt sup
cornu altaris. quam & ipse interhominem uersatus
p̄hominibus orauit. Verum & iam nunc addecens

patris in celestibus sedens interpellat pro nobis.
cuius dulcis electorum p̄sidem inhabitans clum eos
dicepandum & erat recte ipse de pauit narrauit se
sup eo in generationibus uris sem sanctificare
quippe aaron fugabatur incensi quam
[illegible] usque interfectorem & patronē
[illegible] p̄ueniat dūs. Denique obsecrat ab
[illegible] & auxilium & inuocante ar-
cem auxilium hanc salubre. & pregrum eam p̄me
& p̄ laud seruū meum. possimus sanctis altaris
& iam reatu ferari. uetus eum quidem carnes
in quo comburebantur. & sanguis fundebat hosti
arum. omnem huius temporis cretam accipiam
inquandus est absq; peccato & cum sumus dies fue-
rit una. & supernum. nullus qui non & peccato pu
rificationis ad ecclam uenit. natus necesse habeat
in p̄o renasci. & spūs eius igne mundari. Aureū uō
altare ipsum dñm significat. qui in p̄o atq; ineffabili
ordine uita aurem intexit. & adam. ut a peccato cor-
nis ad eternitatem esset immunis. Quomodo altare
quidem utrumq; genus & eiusdem q; generis ligni
fuerum. sed nō utrūq; erat auro coopertum. sed & in hoc
altari nil carnale offerebatur. uerum aromata tan
tum adolebant. quā dūs p̄ces siue lacrimas effundens
non p̄ suis erroribus. qui nulli erant. sed p nīa hoc fa
luc faciebat. Sicut enī area intra uelum posita
hominē dñi sedentem ad dexteram maiestatis in ex
celsis significat. ita altare quoddam quidem sed
ppe intra uelum & positum. eundem mediatorem
dī & hominū potest figurale & primere. hunc
hominem quidem humanitatis conuersantem. sed de
potentia diuinitatis celorum interiora penetran
tem. Scribit altare incensi in sctuario ubi & eande
labrum & mensa. quorum aur sactum est. & habi
tabit in nobis. Stabat area intra uelum. quidem dūs
ihs post passionem resurrectionem q̄ sua adsumptus
est in celum & sedit ad dexteras dī. Sup cornua
altaris deprecatur aaron in sanguine. q. oblatum est
p̄ peccato & pluat super eo. quando rogantes p̄ populo
dī. ut p sua ipsoz ignorantia sacerdotes p unigenitū
filium eius sese adiuuandos. & p sanctam eius passionis
illius saluandos esse confidunt. monente apostolo
ad hebreos. p ipsū ergo offeramus hostiā laudis semp
dō. id est fructum labioz confitentiū nomini eius

Q dum deomnibus & iam electis membris fidelium sa
mi sacerdotis qui in spū & ueritate omne pactum
conuenienter accipi potest. Cum autē melius dn̄o
huic altari conuenit qđ dicit̄ sēm sō; erat dn̄o
dēm mundum nasciturō dic̄ virgini matri
gelus spōsit supuenit & mic & qđ Dō
factura altaris incensi. supest adhuc
bri aenei quo lauarent manus suas & pedes ingre
sum immaculū sacerdotes. sed per moysen
dn̄i mandatū qđ & nos breuiter tangere ac pro
modulo nr̄o exponere conuenit. Sequitur. xl.
Locutusq; est dn̄s ad moysen dicens. Quando
uleris summā filioz isr̄l iuxta numerū dabit
singuli pretium animabus suis dn̄o. & non erit pla
ga in eis. Hoc autē dabit omnis qui transit ad nomen;
di mediū sicli iuxta mensurā templi. Siclus xx.
obolos habet & media pars sicli offeretur dn̄o. Huius
precepti obtenditur est dauid quando numerauit popu
lum ideoq; plagam numerando eidem populo contrahit.
Spiritali aut̄ sensu summa filioz isr̄l. summa omnium
designat electorum quorum nomina scripta sunt
in celo. singuli quq; animabus suis pretium dn̄o. cū
ex inbonis operibus exhibent sedule seruitutis obse
quium. Alioquin plaguam irā cum fuerint recen
siti. quia animarum ultio manet & pro eis qui fide
lium numero venire societati per fidei opera dn̄o
offerre detractant. Dicitur q; de talibus. non dabunt
dō placationē suā. nec pretium redemptionis animę
suae. Redemptio enim animę uiri diuitiae suae
ut salomon ait. siue temporales scilicet & cum eis
distribuerit dederitq; pauperibus. ut iustitia eius
maneat in seculum seculi. seu spiritales. hoc est ipsa iustitia
quam fecit misericordiam pauperibus. ut alia bona
faciendo. Dabit autē omnis qui transit ad nomen dimi
dium sicli. hoc est xx obolos. q̄n aliud aptius quo ob
seruantia decalogi legis a nobis ualet intelligi. Qui
enim hunc recte intellexerit nouit. omnem in eo
esse fidei atq; operis plenitudinem & finitę promissio
nem retributionis in esse cognouit. Deniq; in primis
tribus dilectio dei. in sequentibus vii. dilectio est pro
ximi comprehensa. Et apto texte plenitudo legis est di
lectio. Sed & aliud sacramentū nequaquā preterendū
eodem numero denario contineatur. Nomen enim
dei apud hebreos alterum ioth. Apud grecos iota

[illegible] dn̄o
[illegible] qui nouit
[illegible] pro. In some.
[illegible] quia sacra
[illegible] cum arca delege
[illegible] decalogi quae ibi my stice
[illegible] nulla umquā potest infidelium praeuaricatio
ne corrumpi. Qui habetur in numero. xx. annis
& sup̄ dabat pretium; numerus uicenarius utrumq;
tabernaculi coniunctione significat legis uidelicet &
quae quinq; libris scripta est & euangelii q̄ nr̄i. Quae
enim quinq; faciunt xx. L xx ergo annis habet
quisq; in numero populi. quille solus est electorum
consortio dignus. qui & decreta legis spiritaliter intel
lecta proximam adiuuat euangelii p̄dicationis sua. & capa
citate proficit. & de eiusdem gratiae promissis aeterna
medietatem sperat. Diuersa non addiscedet admedi
um sicli & paupertatis nihil minuet. q. siue magnus est
meritis quisq; ac proficuus. seu tener adhuc & in pueritia
positus iuxtarium cunctis eadem lex decalogi quadri
gę proximum diligat imponitur. Susceptumq; pecuniae
quae conlata est a filiis isr̄l. in usum tabernaculi
testimonii. ut sit monimentū eoz coram dn̄o & proprie
animabus illoz. & sustepta a filiis isr̄l pecunia in memo
riam eoz coram dn̄o inferatur. Cum omne quicquid
agimus boni in memoria apud conditorem & iudicem
nr̄m memoria custodiatur. quatenus ęterne illi ob
tinere mereamur bonoz operū fructibus p̄paratus nobis fieri
dignetur. Seruatur; eadem pecunia in usum. cum
ex bonis actibus sequentium in xp̄o fidelium
mores actusq; confirmantur. Ac taliter fieri minores
quq; contendunt. qualiter fuisse eos quasi cū dn̄o
regnare noster agnoscunt. Notandum sane qđ
pecunia memorata non iuxta aestimationem
uulgi. sed iuxta mensuram templi erat danda
mensura namq; templi dispositione diuina legis.
qđ in ecclesia sua dn̄s seruari p̄cepit. & cuius rationi
tantam obseruantiae gratiam infusurum p̄mia pro
mittit. Ceterum siquis iuxta placitum humanae
uoluntatis dō seruire uoluerit. is eq; iuxta mensuram
templi pecuniam suę deuotionis nō obtulit reprobata.
& ab recta oblatione plaga ultimę admiscuer

L

illud mabo
aqua l
pater quam
& quando acced
bio siue libro ut
pulter aqua bapt
scor purgentur om
Verum q̄ in tabnaculum testimonii & altare holocau
sta ponitur est. g̃ bis consecratio ipsi sacerdoc hoc est
mane & vespere cum ingrederentur ad altare thymi
ama dñō oblaturi mox lauari p̄cepisse. aqua aūt
baptismi nonnisi semel lauare valemus. consequitur
librum hoc oblationem nobis compunctionis & lacry
marum cōmendat. qua semp opus habemus. maxime
aūt cū ministerijs celestibus nos frui optamus.
Q du cum altare holocausti in quo carnes uictimarū
dño incendebantur & ardentionem designat carnalium
concupiscentiarum ignem spūs sc̄i. altare uō thymia
matis puritatem significat. cor quo spūs sc̄s habitare
in ecclesie certamine unico puro & sola spectatione ac desiderio celestis inuenit. lacrimas fundunt
amoris. recte post altare holocausti labrum ponitur in
que ablutis sacerdotes ingrediantur tabernaculū & thy
mama dño incendunt. Duobus namq; modis lacry
marum & compunctionum status distinguitur. Qua
primo necesse est. quisq; admīm conuersus ppria que com
misit peccata ueniam fletibus lacrimis q̄rat. q̄ cō
tantabur dignis penitentiae fructibus longe ante p̄or
p̄ferre. Restat ut secundo de cepta penitentie uenia
efficeatur cum desideriis inhiantibus optate uenire tem
pus quo mereamur int̄ beatissimos angelos chorus fide
re audere creatoris. q̄d̄ q̄n uenerimur agit nequaq̄ ab
isq; lacrimis humus sumet longaeuum & illustrem lete
dilationem dicens de ista. Heu me quia incolatus mr
plongatus est habitauit cum habitantibus cedar. id e.
cum his qui in medio erroris & tenebrarum uersant.
quo cubulum cedar. sonat. Ipse iam p̄p & nuc lucis
gaudia suspirans. multum laboriosam duxit uitam
quia quantum celestem patriā sitio tantū uicinū pa
uor ut quos incolo conuersor horreo. dicens uē de
illa. Heu mihi anima mea. addīm unum. q̄d̄ quemā
modum ad p̄fectum dī. Quamp̄ secco sitam q̄ sine
lacrimis forte nequibat. sequentia declarant.
dicunt enim Lauabo per singulas noctes lectū
meum. & Quodammodo ad dendā facietū adqui
rendam uino differo. eo dulcius pane lacrimarū
memoriā fundo reficior. Igit altare
cum mar insinuat penitentium de peca
ta quę gerunt. altare incensi & orationū
dominicarum debitos perhibet quae dño nunc̄ p̄sen
te celesti domino p̄mia quae se accepturos dño re
munerante confidunt. Qui nimirum fletus tam
p̄cellit priori. quam ai aurū quam sapiō
ubi erat arca dñi prioris tabernaculo in quo candela
brum & mensa dñi stabat constat fuisse placata. p̄tabu
lum uero holocausti labrum erat positū in quo laua
rentur quia altare incensi manebant. q. nemore
penitentie fumus sed grā fletibus meritis quisq; p̄mo
bella debet uincere. deinde cordis sui
compunctione lacrimarum suppliciis impetrare ut
ingressu regni dulces fundere preces possit. qui primo
poenis prudens fundebat amaras. Quod aūt basis
in quadem labrum erat impositum apte quia ipsū
desiderium regni & uitę celestis accipiatur. cuius
nimirum causa tanta sit. ut p̄fecto ad sūmi uiri
oraculum se lacrimarū fonte dilauent. & q. nedū
p̄fectę uidendo ut aleant gaudium mentę quoq;
saltem suspirando degustent. Nam q. hoc lauacro
q̄ tabernaculum & altare positū est p̄fecto lacrime
figurentur. restatur ipsa uerba quibus dicatur. Et
mittit aquā lauabunt mea sanon & filii ei manus
ac pedes. Neq; enī quisq; de plebe ibi lauari. sed ipse
p̄cepisse iussus est & filii ei inde & sacerdotes gra
dus inferioris. q. magnopere ut p̄fecto ut ita
sic & compunctio solet esse sublimior. Nam hoc ita
dicimus quasi soli altaris ministri huiusmodi
compunctionis tpossint habere. t debeant uerum
sed memores sermonis beati apti pōni. quocunq;
fidelibus loquens de angulari lapide q̄ est xp̄s ut
Et ipsi tanquā lapides uiui superaedificamini domus
spūalis. sacerdotium sanctum offerre spūales hostias
Et q. ioh in apocal ipsi beati inquit sunt qui habet
partem in resurrectione prima. in hus sc̄a mors
non habet potestatem scilicet sacerdotes dī & xp̄i. Am
monemur omnes fideles mystice sacerdotali nomine

amſcr. ut peccatorum breuiꝑ uidelicet sacerdotes
q uibus eam beatꝰ apl̄s paulus quotidie famosi esse
debeant ostendat dicens. Obsecro uos ꝑ misericordiam
exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentem sanctam
placentem. Non ergo solum ministeria
sed & omnibus ꝓfectus inquocunq; modo
Lauacrum posuit moyses. ylex dei eccl̄ie
fidelibus. gratiā salutiferę compunctionis
Q Dasi ipsa uerba ipsum magnū pontificem dei
saluatorem accipere uolumus? contra sit ut
huius aqua labrum prius quā ad altare ablaturus
rus & eloquium. quia prius quā hostiam uiuam sacro
corpori ꝑ salutem nram immolaturi erimus incendere.
priuo amore suam lacrimis fidei quod in resurrectione
lazari celeberrime inuenit. Bene autē additur &
offerum meorum hostiam meo dñō reconciliationis
nostre & omnium delictorum animarum spiritalis & ꝑpetue
nitentium altaris dictus chrisma ornamentum
reddere neglexit mors eternum est. Si quando sacrosancta
mysteria absq; speculi ablutione compunctionis
tractare & sacrificii cōmunibus manibus emundare ꝓsumit
L auerit ergo manus suas & pedes in aqua labri aenei &
sic ad altare accedant ablutum lacrimis altare & mox
ut accedendo manus admouendo apl̄i mysteria pro
rerum pedumq; gressus marcho ponant. Quod
aeque ꝓceptum eorum qui eorundem sacramentorum
ꝓceptione mundandi sunt. ut cautius ante prius
aeternos suos cognoscamus & discamus emendare. purgati
& sic ad participanda fidei sacramenta ꝓcedant.
ne audire mereantur illud apli. Quicunq; enim man
ducat & bibit indigne. iudicium sibi manducat & bi
bit. non diiudicans corpus dñi esse. nequaquā edulium
unum panis communium aliarum ubique cautam &
sollicitam mentis & carnis. Diligentius intuendū &
quod conclusione subiungitur. Legamus semper enim
erit ipsi & semini eius ꝓ successionem. Hoc ad literam
quidem obseruari cessabunt. sed uigeat & ꝓficiat mihi
legemus spiritaliter obseruari nūquā cessabunt. ipsi
& semini eius ꝓ successiones. in eisdem deorum semper
nascendo. sed credendo in eum in quem aaron
eum scit esse cui credidit. XIIII.
Locutusq; est dñs ad moysen dicens. Sume aromata
prima. mirre electe quingentos siclos &
cinnamomi medium. id est. ecclesiam simul uer

[illegible] ecclesia
[illegible] & filios et uxores sanctificati
[illegible] ungantur mihi. Filiisq;
[illegible] sacerdotii mei sanctificationis sem erit mihi in generationes
[illegible] uestras & eo. Cuicunq; compo
sitioni similis fuerit aliud. qua sanctificatum est & sem
per in uobis. Homo quicunq; tale compositum dederit
extraneo. exterminabitur de populo suo. Aduer
tendum est & notandum quemadmodum unguenta
christmatis omnia uasa tabernaculi sanctificet. &
unguat illo erunt. & deinde erunt sanctificata. Omnia
sanctificata cum fuerint uncta erunt sanctificata. quod igitur
distabet tam inter illa interiora quae uelo tegebantur
secretum. si omnia cum uncta fuerint erunt sanctificata.
Diligentius requirendum. Hoc tamen notanda
credimus ubi & cum uncti sumus. sicut de illo altari
sanctificato. quod ꝓpitiatorium appellari uoluit sem sci cum
tamen dictum est. Omisq; quicunq; illud sanctificabitur.
Tu deo omnibus postea quae de illo unguento uncta
dicta sunt sanctificata. eadem sententia subsecuta est
ut diceretur. omisq; quicunq; tangit ea sanctificabitur. Quod
duobus modis intelligi potest. siue tangendo sanc
tificabitur. siue sanctificabitur uel licebat tangere.
Tamen non licebat tangere populo tabernaculi
quando offerebant hostias ut quicunq; alteri ablata
offerebantur deo. Nam consequenter non solis sacer
dotibus. neq; solis leuitis dicendum ammonet quam
ad modum & filiis israhel loquere dicens. unq; filius israhel aut
ille populus erat. Iubebatur dici oleum unctionis sem
per hoc uobis in generationes uestras. Super carnem hominis
non linetur. & secundum compositionem hanc non facietis
uobis impiissimum. sem est & sanctificatum erit uobis.
Quicunq; fecerit simile. & quicunq; dabit de eo extra
neo. interibit de populo suo. Iubentur igitur non solis
sacerdotibus. sed omni populo israhel. ut non faciant
tale unguentum in usus humanos. hoc est enim quod
aut super carnem hominis non linetur. Quibus ergo

[illegible] fieri mandauit [illegible]
[illegible] similem [illegible]
[illegible] ne pereas [illegible]
virt uniuersa [illegible]
nū quasdā [illegible]
muneribus [illegible]
cabantur ppter illud [illegible]
Et hinc dictum oīs q[illegible]
sic quēadmodum suauis [illegible]
155. fulgeremur ungebamur & ille [illegible] quem ai quoq;
ungimur tabnaculum · crisma [illegible] quo ungimur fideles
populus · In quibus diuinitas tanq̄ [illegible] tabernaculo
habitare · potest quidem intelligi hoc ungentū esse
uniuersitatis siue odor uirtutum longe lateq; diffusus ·
de quo dicit apl̄s · Dō aūt gratias qui triumphat nos
in xp̄o dnō · & odorē notitiae suae manifestat per nos ·

XXIIII. Dixitq; dn̄s ad moysen · Sume tibi aromata stacten
onicha galbanen boni odoris · & tus lucidissimū ·
aequalis ponderis erunt oīa · faciesq; thimiama
compositum opere unguentarii · mixtum diligenter
& purum · & sanctissimum · Cumque in
tenuissimum pulverem uniuersa contuderis · po
nes ex eo coram tabnaculo testamenti in quo loco ap
parebo tibi · sanctū sanctōr erit uobis thimiama · Talem
compositionem non facietis in usus uestros · quia sanctū dnō ·
Homo quicūq; fecerit similē ut odore illius perfruatur ·
peribit de populis suis · Quod p̄cepit quibus aromatib;
fiat thimiama · id est incensum · Et dicit unguentario
more coctum opus unguentarii · Non ideo putare
debemus unguentum fieri · id est unde aliquid ungat ·
Sed ut dictum est thimiama & incensum · quod in pora
rium illi altari incensi ubi non licebat sacrificari &
erat uirgo instar sanctōr · Incensum aūt qd ex quatuor
odoratissimis generibus in maximā sublimitatem
comminutis · id est stacte onicha · galbano · & uere am
penitur · Haec in forma orationum fidelium esta
tuisse beatus iohēs apocalypsis ostendit · Et illi quī
dem uiginti quatuor seniores ceciderunt ante agnū
habentes unusquisq; citharas & fialas aureas plenas
incensi · quae sunt orationes sanctōrū · Quāquā & spere
quatuor elementorū horū · quatuor odorum nomi
na significare audeamus · Virtus quod plurimum est
aeri comparetur · Stacten uero aquis · galbanum

155. odoratissimis generibus in maximā sublimitatem
comminutis · id est stacte onicha · galbano · & uere am
penitur · Haec in forma orationum fidelium esta
tuisse beatus iohēs apocalypsis ostendit · Et illi quī
dem uiginti quatuor seniores ceciderunt ante agnū
habentes unusquisq; citharas & fialas aureas plenas
incensi · quae sunt orationes sanctōrū · Quāquā & spere
quatuor elementorū horū · quatuor odorum nomi
na significare audeamus · Virtus quod plurimum est
aeri comparetur · Stacten uero aquis · galbanum
odoratissimis · terrae · onichā uero igni · Haec omnia quae ingulo &
infundum · & intra ea inquisitum · placitum dō
nostrum fuit hic decenter laudis omnio · Thimiama
aromatibus compositum facimus ad malaxandū bonū
odorum multiplicare redolemus · Quod
ex eorum sit · qua quantum uirtus uirtutum
incensi bonis operis sinceritas &
bene subungitur · Cuq; inuenissi
mum pulverem uni usui contuderis · ponesq; eo
coram testimonio tabernaculi · Inuenussimū pulve
rem aromata uniuersa conterimus · cū bona nostra
quasi in pilo cordis occulta discussione tundimus
Et si uenerint bona sint · sub aliter retractamus · Aro
mata ergo inpuluerē redigere est · uirtutes recog
tando terere · & usq; ad sublimitatem occultę exami
nationis reuocare · Et notandum qd de eodem pul
uere dr̄s ponesq; eo coram testimonio tabernaculi ·
quia nisi minimum bona nr̄a uenerit in conspectu
iudicis placent · cum haec mens sublimis recogitan
do conterit · & quasi de aromatibus pulueri reddit ·
Ne grossum durumq; sit quit agitur · ne & tam si hoc ar
te retractationis manū oīs minuat odorem de se
sublimis non aspergit · Loquitusq; est dn̄s ad moysen
dicens · Ecce uocauit nomine beseleel filium uri
filii hur de tribu iuda & implenit spū dei sapientia
& intellegentia & scientia · in omni opere ad ex
cogitandum fabre · quicquid fieri potest & auro
& argento & ere marmore & gemmis & diuersitate
ligni · Deditq; et socium holiab · filium ahisamach ·
de tribu dan · Et in corde omnis eruditi posui sapi
entiā ut faciant cunctas quae p̄cepi tibi & cetera ·
Quid est qd beseleel cum ubere & adhibenti operi
tabernaculi faciendi · dixit eum se repletum esse spū di
uino sapientiae & intellectus & scientiae · In omni
opere excogitare & architectonicae artis docta · Uanū
spūm mundi & iam ista opera tribuenda sint
quae pertinent ad opificium uidentur · an & hoc sig
nificatiue dictum est · ut capiamus additamentum
spūs sapientiae & intellectus & scientiae · quae his
rebus significantur · Tamen & cum hic aūt spū repleri
dicit · iste diuino sapientiae & scientiae inditum spūm
esse constat dn̄s ad moysen dicens ·

XXVI. Loquere filiis israhel & dices ad eos · Uidete ut
sabbata mea custodiatis · q. signū est inter me & uos
custodire sabbata sermonem

in generationibus uris. Ut sciatis quia ego dns qui sancti
fico uos. qui polluerit illud morte morietur. Qui
fecerit in eo opus peribit anima illius de medio
populi sui. Sex diebus facietis opus. in die septimo
sabbatum ē requies sca dno. Omis qui fecerit opus
in hac die morietur. Custodiant filii isrl sabbatum
& celebrent illud in generationibus suis. Pactum est
sempiternum inter me & filios isrl. signumque perpetuum.
Sex enim diebus fecit dns celum & terra. & in septimo
ab opere cessauit. Notandum aut quod in hoc lo
locus ita habetur; testamentum ē aeternu in me & filius isrl
Quid sibi uult quod cum de sabbato obseruando praeciperet
ait. Testamentum aeternu in me & filius isrl. non aut in
ter me & filios isrl. An quia sabbatum requiem signi
ficat. & requies nobis non est nisi in illo. Nam perfecto
filios isrl uniuersum populum suu dicit. id est semen
abraham; & est isrl scdm carnem & scdm spm. Nam
filii isrl non esset dicendus nisi ex genere carnis non
diceret apls. Uidete isrl scdm carnem. Ubi perfecto sig
nificat ee isrl scdm spm. qui in abscondito iudeus ē.
& circumcisio cordis; Sic ergo melius fortasse distin
guitur. testamentum aeternu in me. & inde alius sensus
sit. & filius isrl signum aeternum. id est rei aeternę signu;
Quomodo petra erat xps. q. petra significabat xpm.
Non ergo ita iungendum est. testamentum aeternum
in me & filius isrl. tamquam inde & filius isrl sit hoc tes
tamentum. sed testamentum aeternu in me. q. in illo p
missa est requies aeterna. & filius isrl signu ē aeternu.
Quia filii isrl acceperunt obseruandum signu. q. requies
significatur aeterna ueris israhelitis hoc est filiis p
missionis & uisuris dm facie ad faciem sicuti est;
Dedit quoque moysi completis huiuscemodi sermonib;
in monte sinai duas tabulas testimonii lapideas scrip
tas digito di. Cum tam multa locutus sit dš duae tantu tabu
lę dantur moysi lapideę. quae dicuntur tabulę testi
monii. figurae in archa nimirum omnia cetera quae
praecepit dš. ex illis x. praeceptis quae duabus tabulis con
scripta sunt pendere intelleguntur. si diligenter
quaerantur & bene intellegantur; Quomodo hęc
ipsa rursus decem praecepta ex duobus illis dilectione
di scilicet & proximi in quib; tota lex pendet & prophetę.
Uidens autem populus qd moram | XVI c.
faceret descendendi de monte moyses congre
gatus aduersus aaron ait. Surge fac nobis

[illegible] hunc uiro
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] fecit
[illegible] atque ipsis
[illegible] uitulu con
[illegible] tui isrl qui eduxer
[illegible] uidisset aaron aedifi
[illegible] praeconis uoce clamauit
dicens. cras sollemnitas dni & cetera. Quod iubet AUG
aaron inaures demi ab auribus uxorum atque filiarum
unde illis faceret deos non absurde intellegitur
difficilia praecipere uoluisse ut hoc modo eos ab illa
intentione reuocaret. Factum tamen illud ipsum
difficile ut et aurum ad faciendum idolum praeberent
eos notandum putaui qui contristantur si quid tale
propter uitam aeternam diuinitus fieri uel aequo animo
tolerari iubeantur; Sedit populus manducare
ac bibere & surrexerunt ludere; Esus potusque ad lusum
impulit, lusus ad idolatriam traxit quia si uanitatis
culpa nequaquam caute compescitur ab iniquitate
protinus mens incauta deuoratur. Salomone at
testante quia qui modica spernit paulatim de
cidit. Si enim curare parua neglegimus insensibi
liter seducti audacter etiam maiora perpetramus;
Locutus est aut dns ad moysen; Vade descende. pec
cauit populus tuus quem eduxisti de terra egypti.
recesserunt cito de uia quam ostendisti eis. feceruntque
sibi uitulum conflatilem & adorauerunt atque immo
lantes ei hostias dixerunt. Isti sunt dii tui isrl qui eduxerunt
de terra egypti; Edificare etiam lectorem ualde
iuxta historiam potest. si perpendat quomodo bonis
rectoribus mixta sit & regendi auctoritas & benig
nitas consulendi. Disciplina enim uel misericordia
multum destituitur si una sine altera teneatur.
Sed circa subditos suos in eis rectoribus debet & iuste
consulens misericordia & pie seuiens disciplina. Intuere
namque libet in moysi pectore misericordiam cum seueritate
sociatam. Uideamus amantem pie & districte
seuientem. Certe cum israheliticus populus ante
di oculos pene inuenabilem contraxisset offensam
ita ut eius rector audiret. descende peccauit popu
lus tuus. ac si ei diuina uox diceret. Quia in tali

N

ymagnam

pulo
opponeret
nomine

Pensemus quibus
uit peccauit anima
tamen iste qui tanto
cuius cuiusq; pensemus quo
ueniatur. Mox ut enim peccatum in prime aliq
uenia nedelerentur obtenuit. ad eum de populi
uemens fuit: ponat unusquisq; gladium suum femur suum.
Ite & redite de porta usq; ad portam p medium castroy.
& occidat unusquisq; fratrem & amicum & proximū
suum. Cecideruntq; in die illa quasi xxiii milia
hominum. Ecce quis utrum omnium & tanta multa
petiit: paucos; unum gladio & tanxit. Imo ut sic
ignibus amoris: sonus accensus est zelo se uertentis.
Tanta fuit pietas ut se pellis coram dño mora offerre
non dubitaret. tanta se uertentur ut eos quos diuinitus
ferre timuerat. ipse iudicii gladio ferire; Sic
amauit eos quibus p̄fuit ut pro eis nec sibi parceret &
tamen delinquentes sic p̄secutus est quos amauit.
ut eos etiam dño parcente prosternere. Ut ubiq;
legatur scriptus: ut ubiq; mediator mirabilis causa populo
Iapud dñm p̄ cibus fuisse dicatur. populo gladius alienauit.
Imus amans: diuinae ire supplicando obstitit foras
stetit: culpam feriendo consumpsit. Succurrens
cunctis omnibus ostensa morte paucos. Et ideirco
omps dñs famulum suum cunctis audituri agentem
pro populo. quia audit quid sup plm actum fuerit ip
se p̄dō. In regimine ergo populi uterumq; moyses
misericors: ut nec disciplina deesset & medicina: nec mi
sericordia disciplinae. fol. xviii

Rursumq; ait dns ad moysen. Cerno qd populus
iste dure ceruicis sit. Dimitte me ut irascatur
furor mus contra eos & deleam eos faciamq; te
in gentem magnam. Moyses autē orabat dñm dm
suum dicēs. Cur dne succenseris furor tuus contra po
pulum tuum: quē eduxisti de terra egypti in fortitudi
ne magna & in manu robusta? neque so dicant
aegyptii: callide eduxit eos ut interficeret in mon
tibus & delere ex terra & terram. Omitte iram

obtenuit. ab ipso accipiunt ut contra impetū passio
nis opponantur. atq; ut audacter in ipso se tra
quem contra ipsum. Eos q; uis diuina sibi opponit se
cum quem qd aduersum se uenit: nō foras oppo
nit. Imitatur gratia misericordiae & famulantes
in quos quasi aduersantes querulos erat,
ad intercessionem de peccatum quam adspi
rare nolens imponit qd ab ipso ne fiat impe
tum. Ille si semi dicit. Dimitte me ut marcat furor
meus contra eos faciatq; te in gentem magnam. Quid ē.
seruo dicere dimitte me: nisi de pendi mihi placet.
Ac si ei apte diceretur. Pensa quanti apud me uilescas:
& cognosce qua obtinere poteris que quisq; populo
eorum. Sed dum hec tacet: minus legentes animum meum. quid est q; contra inbeat iobi sententia
pendē sententiam dri. dicatur resistere ire nemo
potest. Mirum ualde est qd ire dī nullus posse resiste
redeatur. cū malos indignationi supne uindictae obuiasse eloquia diuina testentur. An non
ire dī iidem moyses restituit. qui peccante populo e
xercitui ipsum supne passionis impetum mortalibus
oblatione retinuit. Dimitte illum hanc noxā
alioquin dele me de libro quem scripsisti. An non
ire dī aaron restituit. Cum mer uiuentes ad mor
tuos uiuibulum sumpsit. atq; animum aduersionis
ignem incensi sumo temperauit. An non finees ire
dī restituit. qui luxuriantes cum alienigenis in po
corum trucidans zelum sui diuinę indignationi
obtulit & furorem gladio placauit. An non duud ire
dī restituit qui angelo ferienti se offerens. placatio
nis gratiā & ante tempus p̄positum & legit. An non
helias ire dī restituit. qui longo iam tempore ire
aride subductas de celo pluuias uerbo reuocauit.
Quo modo igit̄ diuinę ire nullū posse resistere dicit
cum multos sēpe restitisse & emplis existentibus de
monstretur. Sed si subtilius ea beati iob eloquia &
illoy facta pensemus: & uerum cognoscemus quia
diuinę ire non resistitur. & uerum quia multi sēpe
restiterunt. Nam q; plerisq; ire dni sic immissa
usq; supernus ordo narrauit edocuit. resistere plane.
resistere autē ire dī non potest. cui ei indignatio se se ut ita
dixerim medullis mouet. Quedam se mouet
humana ira uana. nec se ualet
cauris libet de precatio obtinet cum semel dīs placuit

ab intimis trascendo dispone. Hinc est enī quod
mosses qui reatum totius plebis apud dnm fleb;
terse. dumque se obicem obtulit diuine mani
due uim placaut. ad petram horeb uenies &
pro aque exhibitione diffidens regni missionis
ingredi dnō trascente non potuit hac de
cadens affligatur. sepe desiderio se exci
beatur. & disposite ultionis iucundum
a se metipso non malunt. qui hanc uolentes
& a populo amouit. Hinc dauid q; prostibulo
postmodum angeli gladium pce comperiens pur
puram & oculum nudis pedibus filium fugit &q;
usq; ppetuam fetentis ultionem ad plenum rec
pere iram dī nequaquā ualuit psēm ipso tem
perare. Hinc helias & sicut homo parum aliquid
quasi diuina animi aduersione sentiens. qui uero
celos aperuit ante indignatione mulieris ipse
pdestinatum fugit. Et psēmetipso infirmatus in
formidinem qui furorem dī placat. alius pmet
uentionem. Ipse igitur dī resistit uel & quando
ipse qui irascitur opitulatur. & resistit omnino
non uelle. quando se & adulatcendum exercet
& ipse pcm quod ei fundatur non accepit pla
catus q; est dns ne faceret. qd locutus fuerat ad
uersus populum suum. Sue iuxta alia sēptura
& ppitiatus est dns de malitia quam dixit facere
populo suo. Malitiā hic poenā melleg; uolun
sicut est aestimata est malitia spiritus illorum
Secundum hanc dicitur. & bonum & malum ado
non secm malitiā qua homines male sunt. Ma
lus enim dī non est. sed malis ingerit mala qua
ultus est. Et reuersus est moses de monte. por
tans duas tabulas testimonii manu dī scriptas
ex utraq; parte factas opere dī. Cumq; ad propin
quasset ad castra. uidit uitulum & choros. Iratusq;
ualde proiecit de manu tabulas & confregit eas ad
radicem montis. Iratus quidem moses uidet
tabulas testimonii digito dī scriptas conlisse
atq; fregisse. magnotamen misterio figurata
est ueracio testamēti. qm̄ uetus fuerat abolen
dum & construendum nouum. Arripiensque
uitulum quem fecerant. combusit & contriuit
usq; ad pulueren. quem sparsit in aqua. & dedit
ex eo potum filiis isrl. Sed quid sibi uelit iste

uitulus [illegible] aliquid
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] peccatus
[illegible] & in aqua
[illegible] populum hoc ppto
[illegible] querendū & in
[illegible]endum ppīam significationem. Occurrat
ergo tibi interea mentibus quia diabolo corpus
significatur in uitulo. id est homines in omnibus
gentibus quibus adhuc sacrilegia agitat hoc est
auctor diabolus. dum eum ppria quia uidentur do
lenter rapit uelut a sapientibus instructi. De quibus
dicit apls. Qm̄ cognoscentes dm̄ n̄ sicut dm̄ glo
rificauerunt aut gratias egerunt. sed euanu
erunt in magnitudinibus & obscuratum ē in si
piens cor eor. dicentes enim se esse sapientes
stulti facti sunt. & immutauerunt gloriā incor
ruptibilis dī. In similitudinem imaginis corrup
tibilis hominis. & uolucrum. & quadrupedum.
& serpentium. Ex hac quasi sapientia iste umilīs
auratus qualia solebant aegyptior. & ipsi primi
tus. seu quam docti homines adorare figmenta.
Hoc ergo uitulo significatur. ē. omne corpus. id est
omnis sacrilega gentilis idolatria debuit. Hanc
sacrilegam societatem dns xps illo igne comburit.
de quo in euangelio ait. Ignem ueni mittere in ter
ram non est qui se abscondat a calore ei. Dum ei
credunt gentes. igne uritur ei diabolica ineis for
ma soluitur. Ioann deinde corpus illud cōmuuet.
id est ubi illa male conspiratione constructione discussi
uerbo ueritatis humiliatur. Et cōminuum ma
qua mittitur. ut cos. i. rub dicit. id est cuctis pdica
torib; & baptismo in sua membra. hoc est in domini
cum corpus transferatur. Quos israhelitarū pecto
de ipsis gentibus dictum est. Molta & manducat.
Quare & iam non occidebis. In ille uitulus pig
nem ecclie & faciem uerbi uerbi. & aquam baptismi.
ubi asportatus quo absorbere conabatur absorbuisse.
Dixitq; ad aaron. Quid tibi fecit hic pls. ut induceres
super eum peccatum maximū. Cui ille respondet.

ipſe in ignem pe

non id agente forme

credendum hoc eum animo dixiſſe qua ne late

re moyſen poſſet. quid eſſet in

batur & ſpiritum demandatio non relaxans.

xviii Videns ergo moyſes populum qd eſſet nudatus

ſpoliauerat enim eum aaron ppter ignominiā

cordis & inter hoſtes nudum conſtituerat. No

tandum eſt quēadmodum illud totum malū qd

populus fecit ipſi aaron tribuatur. quod ei conſen

ſerit ad faciendū qd male peccauerant. Mox ſupra

dictum eſt spoliauit eos aaron qm ceſ

ſit eis. quā diſſipauerunt ſe ipſi quia tantū malū

flagitauerunt. Et ſtans in porta caſtrorum ait.

Si quis ē dñi ungatur mihi. congregatiq; ſunt

ad eū omēs filii leui. quibus ait. Hec dicit dñs iſrl.

ponat uir gladium ſup femur ſuum. ite & redite

de porta uſq; ad portam p medium caſtroꝝ. & occidat

unuſquiſq; fratrem. & amicum & pximū ſuū. Fece

runtq; filii leui iuxta ſermonem moyſi. & ruerunt

C um moyſes dixit ad dñm peccauit populus iſte

peccatum magnum. & fecerunt ſibi deos aureos. Et

nunc ſi quidem remittes illis peccatum illoꝝ remit

te. ſin aūt dele me de libro tuo quem ſcripſiſti.

Secutus quidem hoc dixit. ut ea conſequentia ratio

cinio concludatur. Ideſt ut qua dñs moyſen non de

leret & de libro ſuo. populo peccatū illud remitteret.

uerum tamē aduertendum ē quantū malū in illo

peccato p ſpexerit moyſes. qd tanta cede crediderit

& piandum. qui eos ſic diligebat. ut pro illa

uerba dēfunderet. Merito quęritur cum ſuperius

populū nudaſſe & diſſipaſſe dicauſſit aaron. cum in

ipſū uindicta nulla peſſerit. neq; cū moyſes interfici

uſſit omnē qui leuitas eunti ab; ad portam & rede

untibus occurriſſet armatus. neq; cum poſtea facti

eſt quod ſeipa uaricat. Et peuſſit dñs populū ppter

factum uitulū quem fecit aaron maxime qua

ſibi ſecundem repetendo incautum eſt. Nonne

dictum eſt & peuſſit dñs populum ppter factum

illud quē fecerunt. ſed quē fecit aaron & tamen

peuſſus aaron. Quid enim illud qd de facto

ante peccatum ei dñs p̄cepit ut impleret

iuſſit & ipſum & filios ablui & ſic ordinari

ſacerdotū ne nouit ille cui parcat uſq;

ad mutationē in meliꝰ. & cui parcit adhuc

ſeipſum ſeruet in meliꝰ non mutari. &

cui non parcit ut mutetur in meliꝰ. & cui nō parcit

nec mutationē ei ſpectat. Et totū hoc ad

ſolidet qd ipſi dicit ego clamaſſe. quā inſcrutabi

lia ſunt iudicia eius. & inueſtigabiles uie eius.

Nunc aūt qd etiam p̄phetice ſignificationis ha

buerit requirendum eſt. Quod ex eis multos qui

ſibi abſente ipſo idolum fabricauerunt. ſine ulla

cuiuſq; neceſſitudinis diſtinctione iuſſit interimi

Et facile ē ut intelligatur hominū illoꝝ interem

ptione ſignificari unoquoq; uitiorum necem. qualibus ad

eundem idolatriam defluxerunt. Omnibus quippe

uitia ſeruire. nos iubet apoſtolus dicens. Mortifi

cate mēbra uſtra quę ſunt ſuper terrā. Fornicationem

immunditiā. luxuriā. concupiſcentiā malā.

& auaritiam quę eſt idolorū ſeruitus. Si quis in

quit eſt dñi iungatur mihi. ponat uir

gladium ſup femur ſuum. Ite & redite de porta uſq;

ad portam p medium caſtroꝝ. & occidat unuſquiſq;

fratrē & amicum & pximū ſuū. Gladiū ſup femur

ponere eſt. p̄dicationis ſtudium uoluptatibus

armis ſuis ferre. ut ea ſcā quis ſtudeat dicere.

curet neceſſe eſt ſuggeſtiones eloquia. Deporta

tuſq; ad portam ire eſt. ultra uſq; ad ultimum

p̄ſtigmentē culpa ingreditur. Increpando diſ

currere. p medium uero caſtroꝝ tranſire eſt.

tanta aequalitate innocentiam uitare. utique

delinquentium culpas redarguit. in nullius

debet fauorē declinare. Unde & recte ſubiungit.

Occidat uir fratrem & amicum & pximū ſuum.

frēm ſibi & amicū & pximū interficit. quia

puniendā inuenit. Ab increpationis ſtudio

nec eis quos p̄cognationem diligit parcit. Sic

quo & ille dicitur qui ad ferenda uitia zelo

dium amoris ſcientur: ꝑfecto eſſe ſe dene-
qui quantum ſufficat meripuit unum earnalis
recuſſat. Sed & ipſe numerus trium milium
ſectorum. triplicem formā indicat pecca-
Omne enī peccatū aut facto aut uerbo
one committitur.

Loquutuſq; eſt dñs ad moyſen. Vade
loco iſto tu & populus tuus quem ed
egypti. in terram quā iuraui abrahā
cob dicens. ſemini tuo dabo eam. Vade aſce
tu & populus tuus quē eduxiſti de terra egypti. Dī
tatus dicere uidetur tu & populus tuus quē edux
iſti. aliquin dixiſſet tu & populus mē quē edux
iſti de terra egypti. Sed illi quando idolū popu
cerunt. nō locuti ſunt: Moyſes enim hic homo
qui eduxit nos de terra egypti. neſcimus quid
factum ſit ei. Liberationē ſuā in hominē con
ſeruando defecerunt. hoc eis modo replicatur
eum dicitur tu & populus tuus quem eduxiſti
de terra egypti. Quod illis ē. crimini ſñ moyſi
on enim aliud uolebat niſi ut non illo. ſed
in dñō ſpem ponerent. & dñi mirabilia ſe ingratia
rum actione crederent. a bella ſeruitute libera
tos? Cuius tamen apud dñm tam ꝙ fidelissimi fa
muli. tantum erat meritum pilluſ gratiā. ut
ei diceret dñs. ſine mē ut irascar contra eos. Quod
uti nō iubentis ſit cum ait ſine me. an quaſi pe
tentis utriq; uideatur abſurdum. Nam & ſi iu
beat dñs in obedienter famulus non parebat.
adhuc hoc a ſeruo uelut ꝑ beneficio petere ñ de
bebat. cum ꝑ ſertim poſſet eos cum illo nolente
conterere. ille utiq; ibi ſenſus impraue. qd
his uerbis ſignificauit dñs plurimū apud ꝑ dē
dū populo. quia ſic a bello uno diligebatur
quē ſic dñs diligebat. Vt eo modo unum moreretur
cum mentem nos grauaſſent. nedū gemuru
dō. reuelari nos apud eum illos meritos poſſe
quos diligit. Nam cum ab omnipotente dñ
hominis ſineme. & conterantur eos: quid aliud
dicetur quā conterentur eos niſi diligentibus
ibſis? Itaq; ergo dictum eſt ſineme. Ñ ſi dice
retur: Noli eos diligere & conterun eos:
Quā nec ſic faciam. dilectio tua in illos me
cedat mihi: Obtemperandum autē eſt & dñō

[illegible] iſaac & iacob
[illegible] Continuo tamquā
[illegible] ſibi ſe loquatur occulta conuerſio
ne. qd̄ grece apoſtr. phē dicitur. Iam ad ipſū popu
lum loquitur dicens. aſſimilē mittam angelū meū
ante te. Ꝛc. ē. chananeum & amorreum & ethe
um & pherezeum. & gergeſeum. & eueum & iebuſeū.
& introducā te in terrā fluentem lac & mel. Ñ
enī aſcendam in medio tui. quia populus dura ceruice
es. ne forte delear te in uia. Magnas uocum mutas
ꝑſuadebat tamquā maiorem in media poſſe angelus
habere quā dñs qui populo dure ceruicis parcens.
& tam pauci dum ſui ſe quodāmodo abeſſe abſentē
qui nuſquā eſſe abſens poteſt implere ſe dicit qd̄ pa
tribus eius iuraſſet. Iam quam & hic oſtendens hoc
ſe ideo facere. quia illis pater hoſtias promiſit. nō quod
iſti digni eſſent. Quid ergo ſignificat niſi ſonendo
ſe nō cē cum eis qui dure ceruicis ſunt. & non cū ꝑ pria
& ſalubrem niſi humiliatus & pius capit. Eſſe autē
dñs cum dure ceruicis hominibus. nihil eſt aliud
quā uindicando ad cē aut puniendo. Vnde ēt eo mo
do malus non adeſt. parcendo facit. quo ꝑ & illud
qd̄ dñs. auertē faciem meā a peccatis meis. Quaſi nō
auerſa euertat. Sicut enī flunt cera ignis. ſic pereunt
peccatores a facie dei. Audiens autē populus ſermonē
hunc peſſimū luxit & nullus ex more induitur ornā
tum ſuum. Peſſimum ſermonē dicit audiſſe populum.
hoc eſt crudeliſſimū atq; meſtiſſimū. qd enī maius
alicui poteſt ꝑtigere beneficium quā di gratiā ha
bere ꝑſentem. ac conditorem ſuum agnoſcere ſibi
eſſe propitium. Aut quod maius & diſertius quam
auctoris ſuiſſe uerba. nihil hab & boni quicqua
tenuiſſe. niſi ea bona gratia atq; ꝑſentia. Dixq; dñs ad
moyſen. Loquere filiis iſrl. populus dure ceruicis
es. ſi semel aſcendam immediate in medio tui delebo te. Hoc
eſt. qd̄ ante dixerat. medio tui non ero. & hoc pec

[illegible] deus populi[illegible]
[illegible] tabernaculi [illegible]
[illegible] dabat [illegible]
[illegible] ait ad [illegible]
[illegible] tabernaculum
[illegible] & ostendam [illegible]
hic precularet [illegible]
pro[illegible] manifestare. [illegible]
autē illa & hoc mihi notum. [illegible]
neq; filius. nisi puer esset. Moyses quoq; collens ta
bernaculum tendit extra castra. procul a castris
nomē ei tabernaculi fœderis. Et omīs populus qui
habebat aliquā questionē. egrediebatur ad tabernaculū fœderis extra castra. Cumq; egrederetur
moyses ad tabernaculū. surgebat universa plebs
stabat unusquisq; in ostio papilionis sui. Aspiciebant
q; tergum moysi donec ingrederetur tabernaculum.
Ingresso autē illo tabernaculum fœderis descendebat
columna nubis. & stabat ad ostium. Loquebaturq;
cū moyse cernentib; universis qd columna nubis
staret ad ostiū tabernaculi. stabantq; ipsi & adorabant
p fores tabernaculoꝝ suoꝝ. Hebreus populus de egypto
ita seruatus ac liberatus. cum loquente dō columnā
nubis cernere & unusquisq; in tabernaculi situ foribus
stabat. & adorabat. De quib; & dr. cum egrederet
moyses ad tabernaculum. surgebat universa plebs
& stabat unusquisq; in ostio papilionis sui. Quod est
enim populū columnā nubis aspicere & in tabernaculi
sui foribus stare atq; adorare nisi qd humana mens
cā superiorē illa atq; celestia ac tēporalia in temporalē
conspicit. Iam claustra habitationis corporee per
subleuatam ad orationem exitū atq; illū humiliter
adorat. cuius & si undere subsistentiā non valet. tamen
tamen eius potentiā p illuminationem sp̄m metitur.
Et cum moyses tabernaculū ingrediatur cuncta populus aspicit. & in pauilonum suoꝝ ostiis consistit. quia
cum ēt quisq; p̄dicatorē alta de dō loquitur. in pce habitationis sue tam ut cum tabernaculum ingredit. eius
p̄dicationem quisq; infirmi & sui minutem plene pensā
pene non possunt. tamen uidere eū ex aspectu fidei. quia
postremo quisq; ipsi lucis p̄sentiā sequuntur.
Sed in ipsis quoq; omnib; quāta perfectionis tam

detur papilionibus. quasi & eum atq; in ostiis stantes
cum tabernaculo carnis relinquere. & illa & ānā
mira quadraq; audium p gredi conant. Dixit
autē moyses ad dm̄. precipis ut educā populum istum. & non indicas mihi quē missurus
es. ipse quidem cum dixeris nouite & nomine
meo. inuenisti gratiā coram me. In aliquibus & ēple
ris aliquando sicut & p omnib; & gratiā apud
te. quo bene idem est. Quid est enī aliud dicere nouite & nomine. nisi sicut & p omnib; id. ē.
specialiter noui p omnib; p nomen enī specier cuiusq;
nouimus. Si ergo inuenī gratiā in conspectu tuo.
ostende mihi temetipsum manifeste ut de tē ut
sim inueniens gratiā ante te. & ut sciam q; populus
tuus est gens hæc. Quod latine grecus sic fortasse aequa
lem habuit interpretationē manifeste ei sicut prius
dixerat. phanerōs potuit ergo fortasse. ait ponus
si inuenī gratiam in conspectu tuo. ostende mihi
temetipsum scienter ut deam te. Quib; uerbis tacit
moyses ostendit. quod non ita uidebat dm̄ mille
tanta familiaritate conspectus ut desiderabat
uidere. Qm̄ ille omnis uisiones dī quae mortalib; p
bebantur aspectibus. & quibus fiebat sanus:
quo mortalis attingeretur audiret. sic & ipse bebat
tur. assumpturus eat dī uolebat specie qua uolebat.
Ut non mens ipsa ullo sensu corporis sentiret. diuina natura. quae inuisibilis ubiq; tota est. & nullo
contineatur loco. Et quia in duobus precepit hoc. dilectionis dī & proximi totaq; pendet. & ideo moyses
interroq; suum desiderium demonstrabat. In dilectione scilicet dī ubi ait. si inuenī gratiā in conspectu
tuo. ostende mihi temetipsum manifeste ut de tē. ut sim inueniens gratiā in conspectu tuo.
In dilectione aut̄ proximi ubi ait. & uide si non quia
populus tuus est gens hæc. Quæritur quomodo dī
ad moysen dixerit scio te p omnibus. Num quid
dī plus aliquos sciat. & aliqua minus. an sicut quod
dicitur quibusdā in euāgelio. non noui uos. Sicut
hanc enim scientiā qua dī dicitur scire que illa
placent. nescire quae displicent. ni ignoret
ea sed quasi ad ipsa. Sicut arrogare. dicitur
nescire mala. cum in pbra. p omnib; dī
moysen sciebat. qui ad p omnib; moyses placebat. Notandum est neq; quod prius ipse moyses

dixerat dō dixisti mihi sedete hic cū puero. quod illud
postea quam ipse hoc dixerat legitur dixisse dominum
non legitur. Vtrum ergo legamus non omnia ea quae
quae cum illo dīs loquutus est. Sed dicendum
rendum est in prioribus scripturae partibus
tum fuit. Dixitq; dīs. faciem meam pedes
dabo tibi; Et ait moyses. Si non tu ipse
eas nos de loco isto. Inquo enim scire po
ego & populus tuus inuenisse nos gra
spectu tuo. nisi ambulaueris nobiscum
ficemur ab omnibus populis qui habitant
dixit autem dīs ad moysen. Et uerbum istud quod
loquutus es faciam; Inuenisti enim gratiā coram
me. & scio te nomine; quoque. Ostende
mihi gloriam tuam. Respondit. ego ostendam omne
bonum tibi. & uocabo in nomine dīi coram
Et miserebor cui uoluero. & clemens ero in quos
mihi placuerit. Rursumq; ait. Non poteris fa
dere faciem meam. non enim videbit me homo &
uiuet. Et uerum. Ecce inquit est locus apud me.
stabis super petram. Cumq; transibit gloria mea
ponam te in foramine petrae. & protegam dextera
mea donec transeam. tollamq; manum meam
& uidebis posteriora mea. faciem autem meam vi
dere non poteris; Sciebat dīs erat eumquo facie
ad faciem loquebatur cum se placebat uidere.
quem videbat. Sed hoc in eis petitione colligit.
q; eum sitiebat pincernam. scripturae naturae sub
clarissimam cernere. quem iam coeperat per quasdā
imagines videre ut sic signa essentiae meae sub
oculis adesse & quaenus ei ad aeternitatis visionem
nulla mutabilia creata temporaliter inesse. Et vi
derunt ergo patres testamenti ueteris dīm. &
iuxta iohannem dīm nemo vidit unquam
Et iuxta eiusdem uocem nemo dīm vidit & uixit.
q; in hac mortali carne consistentibus & videri
potuit. per quasdam circumscriptas imagines.
& videri non potest per incircumscriptam suam
aeternitatis. Sin uero quibusdam potest in hac
adhuc corruptibili carne manentibus; sed in aesti
mabili utrumque crescentibus quodam contem
plationis acumine & mundi cordis videre
hoc quoq; ab eiusdem uerbum sententia non
abhorret quadicitur. non enim videbit me homo

& uiuet.

Cum ait dixisse
gloriam tuam. respondit
ostendam omne bonum tibi. & uocabo no
mine dīi coram te. & miserebor cui misere
ro. & clemens ero in quem placuerit. cum mihi placuero; Cum
pedem ei dixisse ipse ait Pedem ei. siue sedimaliā
ostendam tibi gloriam meam. & pedes tui & requiem tibi dabo.
Quod moyses sicut uidetur accepisse iam pedem ei
quem deo populo qui per eum introire fines
suos. ordinauerat. Si non tu ipse simul ueneris no
biscum ut me discernere. audeam. Dīs autem neq; ei
hoc negauit dicens. & hoc tibi uerbum quod dixisti
faciam. Quomodo ergo cum dixisset ei moyses.
ostende mihi gloriam tuam. rursus iam quasi per
rus. & non cum ei simul fuerus videre dicere sine
transibit gloriam meam ante te. ego transibo ante te.
nisi qua hoc aliud est. Ille quippe uelle quem lo
& dicere transibo ante te. de quo dicit cum q; dum.
cum uenisset homo ut transire dīs de hoc mundo ad
patrem. qui transiens & iam pedibus imperari phibet.
Hoc itaq; magna omnino ppha dixit est. ipse enim ante
omnes sanctos transiit ad patrem de hoc scto patre illis
mansiones regni caelorum. quas dabit eis in resurrec
tione mortuorum. qm transiturus ante omnes.
primo genitus a mortuis factus est. Cum non sua
in eo ipso valde commendat eum dicit. & uocabo
nomine dīi mei coram te. tanquam in speculo
populi isti. cuius imaginem cum hinc audire & hy
pum gerebat. In conspectu enim gentis ipsius
ubiq; dispersae. Vocatur dīs super nomine gentibus.
Vocabo aut dixit non uocabor. Ne frustra uerbi
gratia uo ponens. genere locutionis in usum uo.
Inquo nimirum magnus latet. Sicut enim fortasse
significare uolui scripsum hoc facere. deest quasi
si fieri. ut uocatur dīs in omnibus gentibus;
Quod uero addidit. & miserebor cui misertero.

Dica[illegible]
di[illegible]
mea[illegible]
cui misere[illegible]
uerb[illegible] phibuz homa[illegible]
ur gtiam · aug gtiam
bor alib trab[illegible]
p̄cedentab bonis ope[illegible]
meruisse fe demonstr[illegible]
S Ed unū hoc idem repetere [illegible]
N ser cordiu p̄stabo · cui misere cor[illegible]
alu interp tauisse · cui misericordia[illegible]
imer sit nescio · Qdem gr̄alem [illegible]
tum est · electōn & reuocatiōn [illegible]
uidetur sīgnificare non peccatum [illegible] dicere si ubi
bi dicere · & diuersis modis eundem inter cor dium
repetunt · Sic aūt dicere̅t miserebor cui miser cor · &
miserebor · cui miserear ego · sic · miserebor cui mi
serear ego miserebor · Non sic aūt modo dicunt
recte · & tamen fortasse ille pie sibi sensisset · qui
aut ipsum misericordie suę firmitatē diffidentie re
pentine monstrauit · sicut amen amen · sic fiat
fiat · sicut repetitio somnii faraonis plurimum sim
ilia · aut multiq; populis · id est gentib · & hebreis
hoc modo dī p̄nunciauit · mediam se esse fiducię ·
quę p̄ credidit · Sicut enī uos aliquando non cre
didistis dō · nunc aūt mediam consecuti estis illi q̄
incredulitate · sic & ipsi nunc non credidit in mea
mictia · ut & ipsi misericordiam consequant̄ · Conclusi
enī dī omnes in incredulitate · ut omnium misereat ·
Deinde post hanc suę misericordię commendationem
respondet ad illud q̄d̄ dictum fuerat · Ostende
mihi gloriam tuā uel q̄ supra petieram moysi
dicens · Ostende mihi temet ipsum manifeste ut
deum te · non posse ait inquit videre faciem meā ·
non enim uidebit homo faciem meam & uiuet ·
Videndus ergo quę quasi insensibilis mons elabus
carnis pabilis carnis · dm̄ sicuti ei apparere posset ·
Et est sicut uidem nulla ut ita potest ubi arrumatur

[illegible] moriendum est · Item interposito uti
culo diuersa scripta · & ut dīs sequitur & loquit
[illegible] ponere me · Quis enim locus non poterit
[illegible] quasi ē absens · sed ecclam significat
[illegible] ecclesiam p̄fecte · eam quā templum
[illegible] dam · Exstabis inquit sup petram
[illegible] petram ecclām ędificabo ecclam meā ·
[illegible] gloriam meā · id est statum ultimum
[illegible] sup petram · Qua post transitū
[illegible] passionem & resurrectionē xpi · sicut
[illegible] fidei sup petram · & ponam te in cauer
na petre · & tumulum firmissimum significat ·
[illegible] interpretatum in speculatione p̄fectę · Sed gre
[illegible] hoc enim foramen id est cauernam
[illegible] & tegam manu mea sup te donec
[illegible] transeam · & auferam manum meā · & tunc uide
bis posteriora mea · faciem aūt meam uidere
[illegible] dixit · & stabis sup petram statum
[illegible] & gloriam meā · ubi intelligitur post
[illegible] transitum suum p̄misisse sup petram stabilitatē ·
Quomodo accipiendum est quod aūt · ponam te
in cauerna petre · & tegam manu mea sup te
donec transeam & auferam manū · & tunc u
videbis posteriora mea · Quasi nam illo impe
dimento tegat manus sua super eum & deinde
transeat · cum esse impedimento possit · nisi post
eius transitum · sed recapitulatione intelligendū
est ea p̄termisse · quasi solet in scripturis in multis
locis · postea quę p̄dixit · quodammodo tempo
ris p̄ius est quando tegebat · ego manu
mea sup te donec transeam · & tunc uidebis po
steriora mea · Nam faciem meam uidere non
habebis · & stabis sup petram statum tuum · & transibit gloria
mea · & ponam te in cauerna petre · & tegam
te dextera mea · quod tunc significabat p̄ma
nsionem · id est stabilitatem qui in dīm tendunt ·
apostolorum mediam · postea crediderunt · id est
statum ut manerent eius gloriam · nam postea qui
resurrexit a mortuis · & ascendit in celum · mis
so de sup spū sō · cum linguis omnium gentium
apostoli loquerentur · Compuncti sunt corde
multi ex eis qui crucifixerunt xpm̄ · quē ut
non cognouissent · & dīm gloriæ crucifixis
sent · ecclam · & parte ista est · Facta est sicut dic

tum fuerat. Tegum manus mea super dorsum
stum. Unde psalmus dicit. Cum dixerit nostis qui
uacuit super manus tuas. Diem appellat
do xpi diuina miracula faciebat. sic
sicut homo moriebatur. quando qui
rum qui me diu crediderant; Ho
transiero tunc audebit posterio
ero debeo mundo adpare. poter
turi sunt quorum typum gerit
ti corde dixerunt. quid faciemus
apostoli agere poenitentiam &
mine ibi xpi audiuerunt illi per
Quod in psalmo illo sequitur. cum ibi
die agnosce grauata est supme
est ut non cognoscerem. si enim co
nunquam dni gloriae crucifixissent
& iungit conuersionem meam. d
gerentur spina. Id est cum essem corde
deinde addidit. peccatum meum cognitum
faciem meum non operui. postea quam
quamo scelere xpm crucifixerint & qua
rum consilium ut agerem poenitentiam &
baptismo remissionem accaperent peccatorum.
Dixit inquit pronunciabo aduersum me delictu
meum dno. & tu remisisti impietatem cordis
Hanc autem pfessionem potuit fuisse quam
congruentius dicit si sua uerba meliat
dom dep[re]hendat cuncta
ex positione derisione posteriori
ubi operose sub secundi
in quo positio articulo sempi
confessionis. illa
inde correxit
dicat.
Et abulauit
deus sicut &
scribam super eum qui habu
abulae quasi gigas. Et hic pater mun
ut sedulus scriptum memoriam sinai. Habuit
mecum in puericem mortis. Nullus ut
reum. nec audeam quispiam priui mor
Quicquid & quousque temptamur contra
Lubet dni motu iste paratus mane tecum ad
andere in montem sinai. quatenus hic secu
sup uerticem montis. Spiritalis immun

237

[illegible] mem nisi sciamus
[illegible] quidem ut
[illegible] ascendat in mon
[illegible] dni pertransi secum tu
[illegible] dni pmubem. secutus mo
[illegible] Quid est dnm
[illegible] mysteriorum
[illegible] dicit. posu
[illegible] & membres ut
[illegible] apostolum nunc inde
[illegible] nunquam. tunc ait adest post
[illegible] quando fuerimus trans
[illegible] & eum. de correptione ad incor
ruptionem per[illegible] facie gloriae dni contempla
bimur; hic enim, uno donec illucescat dies & inda
nemur umbre nocte & emplii motu. Stemus cum
& inuocemus nomen dni. mentitur de proximo
quatenus pugnacitate & secundum multitudinem
misericordiae suae ad cuncta eligenda illumi
nare. & ad eunque agenda sum non ad nuare dig
neur. Quoniam secundum eam eo ait. Dominator
dne deus misericors & clemens. patiens & multae misc
rationis ac uerus. qui custodis misericordiam
in millia. qui aufers iniquitatem & delicta atque
peccata. Nullus apud te pse innocens est. Nullus
ait apud te pse innocens est. quomodo ergo apud
dni quispse innocens esse poterit. cum scriptura di
cat non est homo super terram qui faciat bonum. &
non peccet. & alibi. astra inquit non sunt munda
in conspectu eius & magis dirus reperit pra
uitatem; Ad deinde necessario unusquisque ubi se
possit mundum qui solus est sine macula. solus
habet immortalitatem & lucem habitat inacces
sibilem. cui psalmista dicit. Amplius lauame
iniquitatem meam & a delicto meo mundame
Et [illegible] in mente ubi concepissem. unde

238.

[illegible]

cc [illegible]

[illegible] requirat [illegible]

[illegible] ergo iniquitas patrum [illegible]

[illegible] Et rursum non [illegible]

[illegible] non iam parentum [illegible]

[illegible] potest. [illegible]

[illegible] Quisquis autem parentis iniquitatem [illegible]

[illegible] Unde sit [illegible]

[illegible] non solum suaque addidit

sed etiam patris peccata persoluat. Cum vis patris [illegible]

[illegible] non ignorat. Etiam suam adhuc malitiam

adiungere non formidat. Et iustum est. [illegible]

[illegible] parentis iniqui non timet

imitari. Coguntur in vita presenti etiam culpas pa-

rentis iniqui persoluere. Unde et illic dictum est.

A nima patris mea est. Anima filii mea est. Anima

quae peccauerit ipsa morietur. Quia in carne non

[illegible] filii etiam et patris peccato per [illegible]

[illegible] originali peccato ex parentum [illegible]

[illegible] Quid enim est quod parvuli filii ple-

rumque a daemonibus arripiuntur. nisi quia caro filii

et patris poena multatur. In semet ipso enim percutitur

pater iniquus et percussionis cum sentire contempnit

E lerumque percutitur in filiis. ut acrius [illegible]

patris in carne in filiorum redditur. quatenus [illegible]

poenis mens patris iniqua puniatur. [illegible]

[illegible] parvuli. Saltem [illegible] filii et parentum

[illegible] quid aliud [illegible]

[illegible] Unde [illegible] dicitur [illegible]

[illegible] Quia [illegible]

[illegible] quam imitantur filii [illegible]

[illegible] quale sequerentur [illegible]

[illegible] pronas in terram et adorans

[illegible] in conspectu tuo domine [illegible]

[illegible] Populus enim durae

[illegible] iniquitates meas atque peccata

[illegible] Respondit dominus. Ego in ibo pacem

[illegible] signa faciam. quae numquam

[illegible] in illis gentibus [illegible]

[illegible] Quid est quod moysi deprecanti [illegible]

[illegible] populi sibi communi [illegible] dominus gratia

[illegible] Respondit dominus. Ego in ibo pacem [illegible]

[illegible] signa faciam [illegible] non sunt visa super

terram [illegible] Quae sunt illa signa quae numquam

sunt visa super terram. An forte signa illa ad no-

vum testamentum pertinent incarnationis [illegible]

[illegible] passionis ac resurrectionis domini. De quibus

signis ad presidum regem qui noluit iussus [illegible]

petere signum. [illegible]

domus david numquid parum est [illegible]

esse hominibus. quia molestia [illegible]

propterea ipse dominus dabit vobis [illegible]

[illegible] et pari et filium [illegible]

emmanuel. Butyrum [illegible]

reprobare malum [illegible]

[illegible] populo [illegible]

[illegible] in mundo [illegible]

[illegible] quae hodie [illegible]

ipse [illegible] ante faciem tuam [illegible]

[illegible] et hiebustum. Quid est quod dicitur

[illegible] moysen. Observa cuncta quae hodie man-

dati tibi. Numquid de populo dicere voluit.

Cuius ipse doctor fuit. Sed non ipse intro-

duxit populum. In cum terram ubi [illegible]

poni testamentum sive pactum [illegible]

reliqua de [illegible]